

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

AVRUPA ÜRÜN SORUMLULUĞU DİREKTİFİ İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK
7223 SAYILI ÜRÜN GÜVENLİĞİ TEKNİK DÜZENLEMELER KANUNU
UYARINCA ÜRÜN SORUMLULUĞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOĞUKAN ARIK

21911904

ANKARA-2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

AVRUPA ÜRÜN SORUMLULUĞU DİREKTİFİ İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK
7223 SAYILI ÜRÜN GÜVENLİĞİ TEKNİK DÜZENLEMELER KANUNU
UYARINCA ÜRÜN SORUMLULUĞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOĞUKAN ARIK

21911904

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Vehbi Umut ERKAN

ANKARA-2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

AVRUPA ÜRÜN SORUMLULUĞU DİREKTİFİ İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK
7223 SAYILI ÜRÜN GÜVENLİĞİ TEKNİK DÜZENLEMELER KANUNU
UYARINCA ÜRÜN SORUMLULUĞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Vehbi Umut ERKAN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Çiğdem KIRCA

2- Prof. Dr. Süleyman YILMAZ

3- Dr. Öğretim Üyesi Vehbi Umut ERKAN

Tez Savunması Tarihi

19.06.2023

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Dr. Öğretim Üyesi Vehbi Umut ERKAN danışmanlığında hazırladığım “Avrupa Ürün Sorumluluğu Direktifi İle Karşılaştırmalı Olarak 7223 Sayılı Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu Uyarınca Ürün Sorumluluğu (Ankara 2023)” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 21.06.2023

Adı-Soyadı
DOĞUKAN ARIK

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR CETVELİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞU KAVRAMI VE ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN GELİŞİMİ

§1 ÜRÜN SORUMLULUĞU KAVRAMI VE TERMİNOLOJİ.....	6
I. ÜRÜN SORUMLULUĞU KAVRAMI.....	6
II. SORUMLULUĞA İLİŞKİN TERMİNOLOJİ.....	8
§2 ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN GELİŞİMİ	12
I. SORUMLULUĞUN TEMELLERİ VE GENEL ANLAMDA GELİŞİM SÜRECİ.....	12
II. ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN İLK AŞAMASI: SATICININ VE ÜRETİCİNİN SÖZLEŞME HUKUKUNA DAYALI OLARAK SORUMLU TUTULMASI	15
III. SORUMLULUĞUN İKİNCİ AŞAMASI: HAKSIZ FİİLE DAYANAN ÜRÜN SORUMLULUĞU 18	
A. Sözleşme Dayanan Sorumluluğun Yetersiz Kaldığı Noktalar.....	18
B. Genel Olarak Haksız Fiile Dayanan Ürün Sorumluluğu	22
IV. ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN ÇEŞİTLİ ÜLKELERİN İÇ HUKUKLARINDAKİ SEYRİ.....	24
A. Alman Hukukunda	24
1. Sözleşmeden Doğan Sorumluluğa Dayanan Ürün Sorumluluğu	24
2. Haksız Fiile Dayanan Sorumluluk Rejimi	26
B. Türk-İsviçre Hukukunda	30
1. Sözleşmeye Dayanan Sorumluluk.....	30

3. Ayıblı Takip Eden Zararlar Açısından Doğrudan Dolaylı Zarar Ayrımı	33
4. İsviçre Hukukunda Haksız Fiile Dayanan Ürün Sorumluluğu	36
5. Türk Hukukunda Haksız Fiile Dayanan Ürün Sorumluluğu.....	41
C. Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda	45
1. Genel Olarak	45
2. Sözleşmeye Dayanan Garanti (Warranty) Sorumluluğu.....	46
3. Örtülü Garantiye (Implied Warranty) Dayanan Kusursuz Sorumluluk Rejimi	
53	
4. Bağımsız Kusursuz Sorumluluk Rejimi: Restatement (Second) of Torts....	56
5. Restatement (Third) of Tort: Product Liability	58
§3 85/374 SAYILI AVRUPA TOPLULUĞU ÜRÜN SORUMLULUĞU	
DİREKTİFİ.....	59
I. DİREKTİFİN HAZIRLANMASI	59
II. DİREKTİFİN AMAÇLARI VE TAM UYUM SAĞLAMA HEDEFİ.....	62
III. 2001/95 SAYILI ÜRÜN GÜVENLİĞİ DİREKTİFİ İLE İLİŞKİSİ.....	65
IV. DİREKTİF SONRASI AVRUPA’DA ÜRÜN SORUMLULUĞU	67
§4 TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU	70
I. GENEL OLARAK.....	70
II. 4077 SAYILI MÜLGA TKHK DÖNEMİNDE	72
III. 4822 SAYILI KANUN İLE DEĞİŞTİRİLEN 4077 SAYILI TKHK DÖNEMİNDE	74
A. Bağımsız Bir Ürün Sorumluluğunun Düzenlenip Düzenlenmediği Tartışması	
74	
B. 4703 Sayılı Kanun ile Ürün Sorumluluğunun Düzenlendiği Savunması	78
IV. 6502 SAYILI TKHK’NIN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİYLE OLUŞAN BOŞLUK DÖNEMİ...	80
A. Genel Olarak	80

B. 1/934 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı'nın Hükümsüz Kalışı ile Oluşan Boşluk	81
C. 25137 Sayılı Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmeliğin Yürürlükte Olup Olmadığı Tartışması	82
V. 7223 SAYILI ÜRÜN GÜVENLİĞİ VE TEKNİK DÜZENLEMELER KANUNU İLE GETİRİLEN DÜZENLEME.....	83
A. Genel Olarak	83
B. Kanun'un Sistematiği ve Terminoloji Eleştirisi.....	85

İKİNCİ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

§5 ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI.....	93
I. BİR ÜRÜNÜN VARLIĞI	93
A. 85/374 Sayılı Ürün Sorumluluğu Direktifi Uyarınca Ürün Kavramı	93
1. Direktifin Kapsamına Giren Ürünler.....	93
a. Genel Olarak.....	93
b. Taşınır Eşya	94
c. Elektrik	98
2. Direktifin Kapsamının Dışında Kalan Şeyler.....	101
a. Taşınmaz Eşyalar.....	101
b. Hizmet Edimleri	103
c. Gayrimaddi Ürünler.....	104
B. Ürün Tanımı ve Sorumluluk Açısından Özellik Arz Eden Durumlar	104
1. İkinci El Ürünler	104
2. Basılı Ürünler, Yazılımlar, Bilgisayar Programları	106

3. Atıklar	115
4. İnsan Organları, Yapay Uzuvar ve Kan	118
5. Gemi ve Hava Araçları.....	119
C. eTKHK Bağlamında Ürün Kavramı	119
D. ÜGTDK Uyarınca Getirilen Düzenleme Uyarınca Türk Hukukunda Ürün Kavramı	122
1. Genel Olarak	122
2. Eşya	123
a. Eşya Kavramı	123
b. Bütünleyici Parça ve Eklentilerin Durumuna İlişkin Değerlendirme.....	126
c. Taşınmazların Değerlendirilmesi	128
3. Madde.....	132
4. Müstahzar	132
5. Genel Değerlendirme	133
II. ÜRÜNÜN AYIPLI OLMASI.....	139
A. Direktif Uyarınca Sorumluluğun Üründeki Bir Ayıba Dayandırılması.....	139
1. Ayıp Kavramı.....	139
2. Ürün Ayıbının Temel Ölçütü Olarak Haklı Güvenlik Beklentisi	140
a. Genel Olarak.....	140
b. Haklı Güvenlik Beklentisine Esas Alınacak Kişi Çevresi.....	141
3. Haklı Güvenlik Beklentisinin Tespitinde Göz Önünde Tutulacak Koşullar	145
a. Ürünün Sunumu.....	146
b. Ürünün Makul Kullanımı	150
c. Ürünün Piyasaya Sürülme Zamanı	152
d. Diğer Koşullar	154

aa	Ürünün Yapısı ve Doğası	155
ab	Kamu Hukukuna İlişkin Teknik Standartlar	157
ac	Ürünün Fiyatı	159
ad	Bölgesel Etkenler	161
4.	Geleneksel Ayıp Sınıflandırması	161
a.	Üretim Ayıpları.....	162
b.	Tasarım Ayıpları.....	163
c.	Bilgilendirme Ayıpları.....	165
d.	Gelişim Riskinden Kaynaklanan Ayıplar	166
5.	Özel Bir Durum Olarak Dijital Ürünler	172
B.	ÜGTDK Uyarınca Uygunsuzluk.....	174
1.	Genel Olarak	174
2.	Sorumluluğun Uygunsuzluk Esasına Dayandırılmasının Eleştirisi	178
3.	ÜGTDK’da Yer Alan Çelişkili Hükümler	181
a.	Güvensiz ve Uygunsuz Ürün Arasındaki Tutarsızlık	181
b.	Uygunsuzluk Kavramının Tanımı ile Sorumluluktan Kurtuluşu Düzenleyen ÜGTDK m. 21/2/c Arasındaki Çelişki	184
4.	Öğretideki Görüşler	184
5.	Görüşümüz ve Sonuç	187
III.	KORUNAN HUKUKİ MENFAATLERİN ZARARA UĞRAMASI	189
A.	Direktif Uyarınca Zarar.....	189
1.	Genel Olarak Zarar ve Korumanın Kapsamı.....	189
2.	Kişiyeye Gelen Zararlar	192
3.	Mala Gelen Zararlarda	193
a.	Direktif Uyarınca Mala Gelen Zararlar	193
aa	Özel Kullanım Mallarına İlişkin Sınırlama	194

ab Zararın Ayıplı Ürün Dışındaki Mallarla Sınırlandırılması.....	197
ac Zararın Alt Miktar İtibariyle Sınırlandırılması	201
b. ÜGTDK Uyarınca Mala Gelen Zararlar	202
4. Manevi Zarar	207
B. Tazminatın Hesaplanması.....	209
1. Üçüncü Kişinin Kusuru.....	209
2. Zarar Görenin Kusuru	211
IV. İLLİYET BAĞININ VARLIĞI.....	212
V. NEGATİF SORUMLULUK ŞARTI: SORUMLULUKTAN KURTULUŞ SEBEPLERİNİN BULUNMAMASI.....	214
A. Hem ÜGTDK’da Hem de Direktifte Düzenlenen Kurtuluş Sebepleri	215
1. Ürünün Üretici Tarafından Piyasaya Sürülmemiş Olması.....	215
a. Direktif Düzenlemesi.....	215
b. ÜGTDK Düzenlemesi	220
2. Ürünün Piyasaya Sürüldüğü Sırada Ayıpsız Olması	222
a. Direktif Düzenlemesi.....	222
b. ÜGTDK Düzenlemesi	226
3. Ürünün Emredici Normlara Uygun Davranılmasından Dolayı Ayıplı Olması 228	
a. Direktif Düzenlemesi.....	228
b. ÜGTDK Düzenlemesi	231
B. ÜGTDK’da Düzenlenmeyip Direktifte Düzenlenen Kurtuluş Sebepleri	234
2. Ürünün Üretici Tarafından Ne Satım veya Ekonomik Amaçla Dağıtım Amaçıyla Üretilmiş Ne De Ticari Faaliyeti Çerçevesinde Üretilmiş ya da Dağıtılmış Olması.....	234
a. Direktif Düzenlemesi.....	234

b. ÜGTDK Düzenlemesi	237
2. Ayıbın Piyasaya Sürülme Zamanındaki Bilimin ve Tekniğin Durumuna Göre Tespit Edilememesi	240
a. Direktif Düzenlemesi.....	240
b. ÜGTDK Düzenlemesi	240
3. Ara mal ve Hammadde Üreticilerinin Sorumluluktan Kurtulması	241
a. Direktif Düzenlemesi.....	241
b. ÜGTDK Düzenlemesi	243
§6 SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	244
I. DİREKTİF UYARINCA	244
II. ALMAN HUKUKUNDA	245
III. İSVİÇRE HUKUKUNDA.....	246
IV. TÜRK HUKUKUNDA	247
A. Genel Olarak Kusur Sorumluluğu, Olağan Sebep Sorumluluğu ve Tehlike Sorumluluğu Ayrımı	247
B. Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunun Hukuki Niteliği.....	250

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞUNDA SORUMLU OLAN KİŞİLER, MÜTESELSİL SORUMLULUK, SORUMSUZLUK ANLAŞMALARI, ZAMANAŞIMI VE HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

§7 ÜRÜN SORUMLULUĞUNDA SORUMLU OLAN KİŞİLER.....	255
I. DİREKTİF UYARINCA SORUMLU TUTULAN KİŞİLER	255
A. Üretici Kavramı	255
B. Gerçek Üretici.....	256

1. Genel Olarak	256
2. Nihai Ürün ve Nihai Ürün Üreticisi	259
3. Ara Ürün ve Hammadde Üreticileri	262
a. Genel Olarak.....	262
b. Ara Ürün Kavramı	263
c. Hammadde Kavramı.....	265
C. Üretici Benzerlerinin Sorumluluğu.....	265
1. Genel Olarak	265
2. Üretici Benzerlerinin Sorumlu Tutulması için Gerekli Şartlar	266
a. İsim, Marka ya da Ayırt Edici İşaretin Üründe Kullanılması	266
b. Ayırt Edici İşaretlerin Kullanımı ile Üretici İmajı Verilmesi.....	268
c. Üretici Benzerinin Sorumluluktan Kurtulma Sebeplerinin Gerçekleşmemesi	269
D. İthalatçının Sorumlu Olması	269
1. Genel Olarak	269
2. İthalatçının Sorumluluğunun Şartları	271
a. AB Dışındaki Devletlerden Birliğe Dâhil Devletlere Ürün İthalatı Yapılması	271
b. Ürün İthalatının Ticari Amaçlarla Yapılması	272
c. Satış, Kira, Finansal Kira ya da Başka Bir Sürümün Bulunması	273
E. Dağıtıcının Sorumlu Olması	274
1. Genel Olarak	274
2. Dağıtıcının Sorumluluğunun Şartları	276
a. Üreticinin, Üretici Benzerinin ya da İthalatçının Tespit Edilememesi... 276	
b. Dağıtıcının Uygun Süre İçerisinde Sorumlu Kişileri Bildirme Kulfetini Yerine Getirmemesi	278

II. ETKHK UYARINCA TÜRK HUKUKUNDA ÜRETİCİ KAVRAMINA BAKIŞ.....	279
III. ÜGTDK İLE GETİRİLEN DÜZENLEME KAPSAMINDA SORUMLU TUTULAN KİŞİLER	
282	
A. İmalatçı Kavramı	283
1. Genel Olarak	283
2. İmalatçının Belirlenmesi	285
3. Ara Mal ve Hammadde Üreticilerinin Durumu Hakkında Değerlendirme	288
a. Tartışmalara Genel Olarak Bakış	288
b. Görüşümüz	290
B. İthalatçının Sorumluluğu	295
C. Dağıtıcının Sorumluluğu.....	298
1. Genel Olarak	298
2. Sorumluluğun Şartları	300
3. Yetkili Temsilci İfadesine İlişkin Problem	303
§8 MÜTESELSİL SORUMLULUK.....	304
I. DİREKTİF DÜZENLEMESİ.....	304
II. ÜGTDK BAĞLAMINDA MÜTESELSİL SORUMLULUK	306
III. TÜRK-İSVİÇRE HUKUKLARINDA İÇ İLİŞKİ.....	309
§9 SORUMSUZLUK ANLAŞMALARI	310
§10 HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE VE ZAMANAŞIMI	314
I. DİREKTİF DÜZENLEMESİ.....	314
A. Zamanaşımı.....	314
B. Hak Düşürücü Süre	316
II. ÜGTDK UYARINCA GETİRİLEN DÜZENLEME	318
A. Genel Olarak	318

B. Zamaşıımı Kurumu ve İşlevleri.....	321
C. ÜGTDK Düzenlemesinin Değerlendirmesi ve Eleştirisi.....	322
SONUÇ.....	326
TEZ ÖZETİ	333
ABSTRACT	334
BİBLİYOGRAFYA.....	335

KISALTMALAR CETVELİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABGB	: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (Avusturya Medeni Kanunu)
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
AIHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AMNOZSHY	: 25137 sayılı Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik
AndHD	: Anadolu Üniversitesi Hukuk Dergisi
Art.	: Artikel
ATAD	: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bd.	: Band
BeckOK	: Beck Online Kommentar
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichtes
BGH	: Bundesgerichtshof
BGHZ	: Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu

BernK	: Berner Kommentar
bkz.	: Bakınız
BSK	: Basler Kommentar
BVerfG	: Bundesverfassungsgericht
C.	: Cilt
CHK	: Handkommentar zum Schweizer Privatrecht
dn.	: Dipnot
E.	: Esas Numarası
ed.	: Editör
Einl.	: Einleitung
eTKHK	: 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
EUOJ	: European Union Official Journal
GÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
Hrsg.	: Herausgeber
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar Numarası
Kap.	: Kapital

m. : Madde

MÜHFHAD : Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi

MüKo : Münchener Kommentar

N. : Paragraf numarası

NJW : Neue Juristische Wochenschrift

NK : Nomos Kommentar

OFK : Orell Füssli Kommentar

OJEC : Official Journal of the European Communities

OLG : Oberlandsgericht

OR : Obligationenrecht (İsviçre Borçlar Kanunu)

ProdHaftG : Produkthaftungsgesetz (Alman Ürün Sorumluluğu Kanunu)

PrHG : Produktheftpflichtgesetz (İsviçre Ürün Sorumluluğu Kanunu)

PHG : Produkthaftungsgesetz (Avusturya Ürün Sorumluluğu Kanunu)

RG : Resmi Gazete

Rn. : Randnummer

S. : Sayı

s. : Sayfa

T. : Tarih

TAAD : Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

TBK : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
UCLA	: University of California, Los Angeles
ÜGTDK	: 7223 sayılı Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu
vb.	: Ve benzeri
VersR	: Versicherungsrecht- Juristische Rundschau für die Individualversicherung
vd.	: Ve devamı
Vor.	: Vorbemerkungen
Y.	: Yıl
ZGB	: Zivilgesetzbuch (İsviçre Medeni Kanunu)
ZürchK	: Zürcher Kommentar

GİRİŞ

Çağlar boyunca insanlık hayatta kalabilmek, soylarını devam ettirebilmek ve yaşamlarını kolaylaştırabilmek için üretime ve ticarete ihtiyaç duymuştur. Önceleri daha küçük gruplar halinde yaşayan insanlar, kendi kendilerine yetebilmiş, ihtiyaçları kadar üretilip tüketmiştir. Nüfusun artması ve teknolojiye gelişmelerle birlikte ihtiyaçlar artmış, üretimde bir dönüşüm başlamıştır. Özellikle 18. yüzyılda Sanayi Devrimi ile birlikte makineleşmeye ve seri üretime dayalı bir döneme girilmiştir. Bu döneme kadar insan gücüne dayanan ve yüksek maliyetli üretim, yerini daha düşük maliyetli ve yığınlar halinde üretime bırakmıştır.

Teknolojide yaşanan gelişmeler ve üretimdeki dönüşüm, toplumsal refahı artırmakla birlikte geçtiğimiz yüzyıllarda insanlığa yabancı kimi rizikoların da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Modern üretim çağına kadar üretilen ürünlerden doğabilecek tehlikeler üreten insanların kusuruna dayanmaktayken seri üretim ve otomasyon insan kusurundan bağımsız teknik tehlikelere yol açmıştır. Öyle ki 20 ve 21. yüzyıllarda seri üretim yoluyla yığınlar halinde üretilen ürünler, yüzbinlerce insanın ölümüne yol açmış, milyonlarca insanın sağlığını tehlikeye atmış ve yine milyonların canlarının yanında mallarını zarara uğratmıştır.

Modern üretimdeki dönüşüm ile birlikte toplumu ciddi ölçüde tehdit eden bu gelişmeler, 20. yüzyıla kadar hukuk sistemlerinin mevcut düzenlemeleri aracılığı ile adilane bir biçimde çözülmeye çalışılmıştır. 20. yüzyıla kadar üretilen ürünlerdeki ayıplardan doğan sorumluluk satıcının sözleşmesel sorumluluğundan üreticinin haksız fiil sorumluluğuna giden bir gelişim göstermiştir. Ne var ki doğan bu zararların paylaştırılmasını sağlayacak olan hukuki sorumluluk rejimleri, adil çözümler getirmekte ve önleyici işlev görmektedir yetersiz kalmıştır. Nitekim ürünlerin giderek karmaşılaşması, satıcıların sorumlu tutulmasını adil kılmamış ve sorumluluğun üretimi

kendi sorumluluk alanı içerisinde gerçekleştiren üreticiler üzerine bırakılmasına yönelik bir anlayış gelişmiştir. Ancak üreticilerin sorumlu tutulması, bunlarla sözleşmesel ilişki içinde bulunmayan kişilerin zarara uğraması nedeniyle sözleşme hükümlerine dayandırılmamıştır. Haksız fiilin genel hükümleri açısından ise zarar görenler, hiçbir fikir sahibi olmadıkları karmaşık üretim süreci içerisinde üreticinin kusurunu ispatlayamadıkları için haksız fiil sorumluluğu da çözüm getirmemiştir. Böylece ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ve sonra Avrupa'da kusurdan bağımsız ürün sorumluluğu düzenlemeleri yapılmıştır.

Avrupa Topluluğu, Avrupa içerisinde hukuk kurallarının yeknesaklaştırılması ve ürün sorumluluğu aracılığı ile tüketicilere etkin bir koruma sağlanması için 1968 yılınca çalışmalara başlamış ve 1985 yılında “*Üye Devletlerin Ayıplı Ürün Sorumluluğuna İlişkin Kanun, İkincil Düzenleme ve İdari Kurallarının Yeknesaklaştırılması Hakkında 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374 sayılı Konsey Direktifi*”ni hazırlayarak yürürlüğe koymuştur. Direktif bağlamında ürün sorumluluğu, üreticilerin ürettikleri ayıplı ürünlerin kişilere ve eşyalara verdikleri zararlardan üreticilerin kusursuz olarak sorumlu tutuldukları hukuki rejimi ifade eder. Ürün sorumluluğunda ayıp, sözleşmesel sorumluluktan farklı olarak üründen beklenen haklı güvenliğin karşılanmaması anlamına gelmektedir. Üreticiler kendi sorumluluk alanlarında üreterek piyasaya sürdükleri, objektif kullanıcı çevresinin haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan, ayıplı ürünlerden doğan zararlardan kusurdan bağımsız olarak sorumludur.

Türk hukuku açısından ürün sorumluluğu geçmişten günümüze problemlili hukuki düzenlemelere konu olmuştur. Kanunkoyucu Avrupa'daki gelişmeleri takiben ve Avrupa Birliği'ne üyelik başvuru süreci ile birlikte hukukun uyumlaştırılması ve tüketicilerin etkin şekilde korunması için mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna yaptığı bir ekleme ile hukukumuzda ilk kez ürün sorumluluğunu düzenlemiştir.

2003 yılına gelindiğinde 4882 sayılı Tüketicinin Korunması ve Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile birçok değişikliğe imza atmış, aynı yıl 25137 sayılı Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır. İlgili düzenlemeler, satıcının ayıptan doğan sorumluluğunu düzenleyen hükme ekleme şeklinde yapıldığından bağımsız bir ürün sorumluluğu düzenlemesinin yapılıp yapılmadığı konusunda öğretide görüş birliği sağlanamamıştır. Yine aynı şekilde düzenlemenin tüketicilerin korunmasına ilişkin bir kanunun genel sistematiğine uymayacak şekilde tek bir cümle ile yapılmış olması da ciddi fikir ayrılıklarına sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte 28.05.2014 yılında 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte Türk hukukunda ürün sorumluluğuna ilişkin hiçbir pozitif dayanak kalmamıştır. Bu durum 2020 yılında 7223 sayılı Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu kabul edilene kadar devam etmiştir.

Hukukumuzda 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesi ile ortaya çıkan kanun boşluğu nihayet 7223 sayılı Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu ile doldurulmuştur. Bu kanunda ürün sorumluluğu, Direktif ile paralel olarak akit dışı kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmiştir.

Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu, temel olarak üreticilerin ve onun gibi sorumlu olan ithalatçı ve dağıtıcıların ürün güvenliğine ilişkin kamu hukukundan doğan yükümlülüklerini ve sorumluluklarını ve bunlara ilişkin idari yaptırımları düzenleyen bir kanundur. Genel gerekçesinde belirtildiği üzere “765/2008 sayılı Akreditasyon ile Piyasa Gözetimi ve Denetiminin Kurallarının Belirlenmesi Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü” ve “1020/2019 sayılı Piyasa Gözetimi ve Denetimi ile Ürünlerin Uygunluğuna İlişkin Avrupa Konsey Tüzüğü” nün hukukumuzda aktarılmasını sağlamak amacıyla 4703 sayılı mülga Genel Ürün Güvenliği Kanunu'nun

yerini almak üzere düzenlenmiştir. Aynı kanunun 6. maddesinde üreticilerin özel hukuktan doğan tazminat sorumluluğu da düzenlenmiştir. İlgili hükmün gerekçesinde doğrudan 85/374 sayılı Avrupa Ürün Sorumluluğu Direktifine gönderme yapılmış ve bu Direktif ile hukukumuzu uyumlaştırma amacı ortaya konulmuştur. Ne var ki Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun hem kamu hukukuna ilişkin yükümlülükleri ve sorumluluğu düzenleyen ürün güvenliğini hem de özel hukuktan doğan tazminat sorumluluğunu bir arada düzenlemesi ürün sorumluluğu açısından birçok probleme yol açmaktadır.

Öncelikle Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu'nu, birbirinden farklı amaç ve işlevleri olan ürün sorumluluğu ve ürün güvenliğine yönelik kavramları ortak bir anlam ifade edecek şekilde tanımlaması kanunun uygulama alanını sınırlamaktadır. Özellikle sorumluluğun esasının, Direktif kapsamında haklı güvenlik beklentilerini karşılamamayı ifade eden ayıp kavramı yerine, teknik düzenlemelere ve genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmamayı ifade eden uygunsuzluk kavramına dayandırılmış olması, hukukumuzda Direktif ile paralel bir uygulamanın sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Bunun gibi kanunun uygulama alanını belirleyen ürün kavramının, sorumlu tutulan kişilerin, korunan hukuki menfaatlerin kapsamının Avrupa Ürün Sorumluluğu Direktifinden farklılaşması, kanunun amaçları ile örtüşmemektedir. Yine Avrupa'da yapılan düzenlemelerin temel amaçlarından birisi olan rekabetin korunması ve hukukların yeknesaklaştırılması amaçları Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu bağlamında yapılan üreticiyi sorumluluktan kurtaran hallere ilişkin düzenlemeler ve uzun zamanaşımı düzenlemeleri ile sağlanamaz kılınmaktadır. Çalışmamız kapsamında, Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu bağlamında getirilen ürün sorumluluğu düzenlemesi, Avrupa Ürün Sorumluluğu Direktifi ile karşılaştırmalı bir biçimde incelenecek ve bu kanunun Direktif ile uyumlu bir şekilde uygulanabilmesi için çeşitli çözüm önerileri sunulacaktır.

Çalışmamızın birinci bölümünde ürün sorumluluğu kavramı ve buna ilişkin terminoloji incelenecek, Türk hukuku açısından kavramların yeknesaklaştırılabilmesi adına tercihimiz ortaya konulacaktır. Devamında ürün sorumluluğun ortaya çıkış temelleri ve gelişimi, sorumluluğun Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İsviçre gibi ülkelerin iç hukuklarındaki seyri de göz önünde tutularak incelenecektir. Yine bu bölümde Avrupa Ürün Sorumluluğu Direktifinin düzenlenme süreci ve temel amaçları açıklanacak, son olarak da Türk hukukunda ürün sorumluluğun kat ettiği aşamalar detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Avrupa Ürün Sorumluluğu Direktifi ile karşılaştırmalı olarak Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu bağlamında düzenlenen ürün sorumluluğunun temel kavramları incelenecek ve sorumluluğun şartları ortaya konulacaktır. Bu bölümde özellikle ürün ve uygunsuzluk kavramlarının Direktif ile uyumlu bir şekilde yorumlanabilmesi için gerekli açıklamalar yapılacak ve çözüm önerileri ortaya konulacaktır. Ürün sorumluluğunda korunan hukuki menfaatler açıklanacak ve bu anlamda zarar görenlerin tazmin edebileceği zararların kapsamı ortaya konulacaktır. Yine bu bölümde sorumlu olan kişilerin sorumluluktan kurtuluş sebepleri, sorumluluğun olumsuz bir şartı olarak incelemeye tabii tutulacaktır. Sorumluluğun şartlarının incelenmesi ile birlikte sorumluluğun hukuki niteliği tespit edilecektir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ürün sorumluluğu açısından büyük önem arz eden sorumlu tutulan kişiler araştırılacaktır. Sorumlu tutulan kişilerin kapsamının ortaya konulması ile birlikte bu kişilerin tabii olduğu müteselsil sorumluluk rejimi açıklanacaktır. Nihayet çalışma, ürün sorumluluğu tazminatına yönelik sorumsuzluk anlaşmalarının ve zamanaşımı ve hak düşürücü sürenin incelenmesi ile noktalacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞU KAVRAMI VE ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN GELİŞİMİ

§1 ÜRÜN SORUMLULUĞU KAVRAMI VE TERMİNOLOJİ

I. Ürün Sorumluluğu Kavramı

Ürün sorumluluğu, piyasaya sürülmüş olan ayıplı bir ürünün sebep olduğu kişilere ve eşyalara gelen zararlardan, ürünün üreticisinin veya üretici gibi sorumlu olan kişilerin tazminat sorumluluğunu ifade etmektedir¹. Günümüz sorumluluk hukukundaki

¹**Çiğdem Kırca**, Ürün Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2007, s. 1; **Heinrich Honsell**, Schweizerisches Haftpflichtrecht, 5. Auflage, Schulthess, Zürich 2013 § 21 N 1; **Karl Oftinger/Emil W. Stark**, Schweizerisches Haftpflichtrecht, Zweiter Band: Besonderer Teil, Erster Teilband: Verschuldenshaftung, gewöhnliche Kausalhaftungen, Haftung aus Gäwasserverschmutzung, 4. Auflage, Schulthess, Zürich 1995, § 16 N. 391 (**Oftinger/Stark II/1**); **Hans-Joachim Hess**, Produktheftung-Produktesicherheit, Schulthess, Zürich 2021, s. 8; **Christian Katzenmeier**, Nomos-Kommentar BGB Schuldrecht Band: 2, Barbara Dauner-Lieb/Werner Langen (Hrsg.), § 823 Schadenersatzpflicht, §§ 1–19 Produkthaftungsgesetz, 4. Auflage, Nomos, 2021, § 823, Rn. 281 (**NK-BGB/ Katzenmeier**); **Christian Fröster**, Beck'sche Online Kommentare BGB, Wolfgang Hau/Roman Poseck (Hrsg.), §823 Schadenersatzpflicht, 65. Auflage, CH Beck, München 2023, § 823 Rn. 674, (**BeckOK BGB/Förster BGB § 823**); **Tobias Lenz**, Produkthaftung, vollständig überarbeitete Auflage 2. Auflage, CH Beck, 2022 § 3, Rn. 1; **Bilge Öztan**, İmalatçının Sorumluluğu, Turhan Kitabevi, Ankara 1982, s. 21; **İbrahim Kaplan**, İmalatçının Sorumluluğuna İlişkin Düşünceler, BATIDER, C. 13, S. 1, 1985, s. 138; **Ayşe Lale Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Sempozyumu Bildirileri Kitabı (Tam Metinler) – 23-24 Haziran 2022, Tufan Ögüz/Kerem Öz (Ed.) İstanbul: 2022, s. 68; **Ayşe Havutçu**, Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk Üreticinin Sorumluluğu, Seçkin, Ankara 2005, s. 21; **Zeynep Derya Tarman**, Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış, İÜHFM, C. LXV, S. 2, 2007, s. 299. Çalışmamız kapsamında ayıp kavramının kullanıldığı anlama ilişkin olarak bkz: Aşağıda, 2. Bölüm, § 5, II, A, 1.

hâkim anlayışa göre ürün sorumluluğu ne üretici, ithalatçı ya da satıcı ile ürünün kullanıcıları ve diğer zarar görenler arasındaki sözleşmesel ilişkilere ne de üreticinin genel anlamdaki bir garanti taahhüdüne dayanmaktadır. Geçmişte çeşitli hukuki kurumlara dayandırılan bu sorumluluk bugün, üretici tarafından piyasaya sürülen ürünlerin kullanıcılarına yahut diğer üçüncü kişilere ve veya bunların mallarına zarar vermesi halinde bu zararların tazminini amaçlayan kusurdan bağımsız bir sözleşme dışı bir sorumluluğunu ifade etmektedir². Burada sorumluluğu kuran olgu, üreticinin kusuruyla bir kimseye zarar vermesi değil, kullanıcı çevresinin makul güvenlik beklentilerini karşılamayan, ayıplı bir ürünün olmasıdır. Ayrıca ürün sorumluluğu açısından önem arz eden ürünün kendisinde meydana gelen zararlar değil, ayıplı ürün nedeniyle oluşan, yani ayıbı takip eden zararlardır³.

Ürün sorumluluğunun gelişimindeki temel husus, kendi sorumluluk alanında ürün üreten üreticilerin bu üründeki ayıptan dolayı ürünün kullanıcılarının ya da ürünle hiç alakası olmayan üçüncü kişilerin uğradığı zararlardan kusurdan bağımsız olarak

² **Gerhard Wagner**, Münchener Kommentar zum BGB, Band 7 Schuldrecht- Besonderer Teil IV, Mathias Habersack (Hrsg.), §823 Schadenersatzpflicht, §§ 1-19 Produkthaftungsgesetz, 8. Auflage, CH Beck, München 2020 § 823, Rn. 922 (**MüKo/Wagner, BGB**); **NK-BGB/ Katzenmeier** BGB § 823 Rn. 282; **BeckOK BGB/Förster** BGB § 823 Rn. 676; **Honsell**, § 21 N 3; **Hans-Joachim**, Produktheftung- Produktesicherheit, s. 14; **Lenz**, Produkthaftung, § 3, Rn. 1; **Kırca**, Ür2ün Sorumluluğu, s. 1; **Havutçu**, s. 22; **Tuba Akçura Karaman**, Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 301-302; **Akın Ünal/Arif Kalkan**, Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuku Dair Düşünceler, TAAD, Y. 11, S. 39, s.45.

³ **MüKo/Wagner, BGB** § 823 Rn. 286; **Honsell**, § 21 N 1; **Oftringer/Stark** II/1, § 16 N. 392; **Hans Joachim Hess**, Produktheftungspflichtgesetz (PrHG), Bundesgesetz über die Produktheftung vom 18. Juni 1993, 3. überarbeitete und ergänzte Auflage, Stämpfli, Bern 2016, Art. 1 N. 76; **Öztan**, s. 22; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 1-2; **Havutçu**, s. 22; **Tarman**, s. 301.

sorumlu tutulmasının istenmesidir⁴. Başka bir deyişle ürün sorumluluğu, üründen kaynaklanan zararın üretici ile zarar gören arasında ne ölçüde paylaştırılacağına ilişkin sorulara cevap getirmektedir. Bunun yanında üretim zincirinin ilk halkasından son halkasına kadar bu zincire dâhil olan ara mal ve hammadde üreticileri, ithalatçılar, dağıtıcılar gibi kişilerin sorumluluğu ne zaman ve ne ölçüde üstleneceklerine ilişkin sorunlar, ürün sorumluluğu aracılığıyla çözülmektedir.

II. Sorumluluğa İlişkin Terminoloji

Piyasaya sürülmüş ayıplı ürünlerin yol açtıkları kişilere ve eşyalara gelen zararlara ilişkin sorumluluk, öğretide çeşitli kavramlarla ifade edilmiştir. Bu kapsamda bizim de tercih ettiğimiz “ürün sorumluluğu⁵” kavramı haricinde yaygın kullanılan kavramlara örnek olarak “üreticinin sorumluluğu⁶”, “imalatçının sorumluluğu⁷”, “yapımcının sorumluluğu⁸” verilebilir.

⁴ Öztan, s. 1; Havutçu, s. 17-19.

⁵ Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 1; **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 68; **Cemre Polat**, Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021, C. 70, S. 4, s. 975; **Yıldırım Keser**, Ürün Sorumluluğu, Seçkin, Ankara 2021, s. 4; **Tuğçe Oral**, Kahramanmaraş Depremlerinin Yarattığı Zararların Gideriminde Alternatif Bir Öneri: Taşınmazların Verdiği Zararların Ürün Sorumluluğu Kapsamında Tazmini, AÜHFD, C. 72, S. 1, 2023. İsviçre ve Almanya hukuklarında baskın kullanımın ürün sorumluluğu anlamına gelen “Produkthaftung” olduğu belirtilmelidir. Almanya için bkz: **MüKo/Wagner**, BGB § 823 Rn. 286; **BeckOK BGB/Förster** BGB § 823 Rn. 621; **NK-BGB/Katzenmeier** § 823 Rn. 281; **Lenz**, Produkthaftung, § 3, Rn. 1. İsviçre için bkz: **Honsell**, § 21 N 1; **Oftinger/Stark II/1**, § 16 N. 392; **SHK PrHG Hess**, Art. 1 N. 76.

⁶ Bkz: **Havutçu**, s. 22; **Akçura Karaman**, s. 12; **Betül Tiryaki**, Avrupa Konseyi’nin 25.07.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesesi, AÜHFD, C. 55, S. 2, 2006, s. 230; **Turgut Öz**, Üreticinin Sorumluluğu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, C. 6, S. 2, s.7; **Erhan Kanışlı**, Ürün Güvenliği ve Teknik

Üreticinin/imalatçının sorumluluğu ifadesini kullanan yazarlar, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) ya da 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) düzenlenen sorumluluk hallerinin, sorumluluğun objesi yerine süjesinden hareketle isimlendirilmesini tercihlerine dayanak olarak göstermektedir⁹. Aynı şekilde yazarlara göre üretici/imalatçı kavramları 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da da kullanılmış ve artık bu kavramlar hukukumuz açısından yerleşik hale gelmiştir¹⁰. Bugün ilgili sorumluluk rejiminin 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nda (ÜGTDK) da imalatçının sorumluluğu kavramıyla ifade edilmesi bu durumu desteklemektedir¹¹. Üreticinin sorumluluğu ifadesini imalatçının sorumluluğuna tercih eden yazarlara göre ise de imalatçı ve yapımçı kavramları doğadan elde edilen ürünlerle, endüstriyel olarak hammaddelerin işlemesiyle üretilen ürünleri aynı anda kapsamına almamaktadır. Bu durum hem sorumluluğun kapsamını daraltmakta, hem de

Düzenlemeler Kanunu Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 78, S. 3, 2020, s. 1418.

⁷ Bkz: **Öztan**, s. 21; **İbrahim Kaplan**, Türk İsviçre Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu, Adalet Dergisi, C. 68, S. 1-2, 1977, s. 78; **Reşat Atabek**, İmalatçının Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, BATIDER, C. X, S. 1, 1979, s. 159; **Atamer**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 73; **Tarman**, s. 299.

⁸ Bkz: **Özsunay**, s. 105; **Fulya Erlüle**, Yapımcının Sorumluluğu, MÜHFAD, C. 14, S. 4, İstanbul 2008, s. 310-330

⁹ **Havutçu**, s. 23; **Tarman**, s. 299.

¹⁰ **Cevdet Yavuz**, Tüketicinin Korunması Bakımından İmalatçının Ürün Sorumluluğu, Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, Filiz Kitapevi, İstanbul 2013, s. 1316-1317; **Tarman**, s. 299. Ne var ki 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (eTKHK) m. 31. ve 4822 sayılı Kanunla değişik m. 4'e dayanılarak çıkartılan yönetmeliğin adı "Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik"tir. Kanun ile yönetmelik arasında kavramsal bir uyum oluşturulamamıştır.

¹¹ **İlhan Kara**, İmalatçının Ürün Sorumluluğu, Yetkin, Ankara 2021 s. 32. ÜGTDK'da üretici kavramı yerine imalatçı kavramının kullanılmasına yönelik yorumlarımız ve eleştirilerimiz için bkz: Aşağıda, 3. Bölüm, § 7, III, A, 1.

sorumluluğu ifade etmekte yetersiz kalmaktadır. Açıklanan sebeplerle imalatçının sorumluluğu yerine üreticinin sorumluluğu ifadesi kullanılmalıdır¹².

Tüm bunlara karşın 25.07.1985 tarihli 85/374 sayılı Ayıplı Ürünlerden Dolayı Sorumluluğa İlişkin Üye Ülkelerin Hukuki ve İdari Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına Dair Avrupa Konseyi Direktifi¹³ ürün sorumluluğu ifadesini tercih etmiştir¹⁴. Aynı şekilde ilgili sorumluluk rejimin doğum yeri olarak kabul edilen ABD’de de üreticinin sorumluluğu anlamına gelen “producers liability” değil, ürün sorumluluğu ile aynı anlama gelen “product liability” kavramı kullanılmaktadır¹⁵. Nitekim sorumluluğun kurucu unsuru da üreticide değil, üretilen üründe aranmaktadır¹⁶. Tüm bunlara ek olarak ürün sorumluluğu ile yalnız üreticinin sorumluluğu ifade edilmemektedir. Gerek Ürün Sorumluluğu Direktifi’nde gerek de ÜGTDK’da üretim faaliyetine doğrudan katılmayan ancak bir takım şartlara bağlı olarak üretici gibi sorumlu tutulan kişilerin tazminat yükümlülüğü de ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilmektedir¹⁷. Açıklanan sebeplerle bizim de katıldığımız görüş uyarınca

¹² **Havutçu**, s. 23; **Yıldırım Keser**, Ürün Sorumluluğu, Seçkin, Ankara 2021, s. 4. Yazara göre her ne kadar sorumluluk süjesinden hareket edilerek üreticinin sorumluluğu kavramı kullanılmalıysa da ÜGTDK, imalatçının sorumluluğu ifadesini kullanarak sorumluluğun kapsamını daraltmıştır. Bu nedenle yazar üreticinin sorumluluğu ifadesini tercih etmemiştir.

¹³ Official Journal of the European Communities(OJEC), 07.08.1985, V. 28, L 210.

¹⁴ **Friedrich Graf von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, Bd. 1: Vertragliche und Deliktische Haftung, Strafrecht und Produkt-Haftpflichtversicherung- II, 2. Auflage, 1997 München § 130 vd.

¹⁵ ABD Hukuku için bkz: **David G. Owen/John E. Montgomery/Mary J. Davis**, Product Liability and Safety, Cases and Materials, 4th Edition, Thomsen West, New York 2004.

¹⁶ Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 2.

¹⁷ **Lenz**, Produkthaftung, § 3, Rn. 1; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 2. Aksi görüşte: **Havutçu**, s. 22. Yazar, üretici dışında üretici gibi sorumlu olan kişilerin de bulunması sebebiyle bu kavramın eleştirilebileceğini kabul etmekte ancak üreticinin sorumluluğu kavramının yine de sorumluluk açısından en doğru ifade biçimi olduğunu belirtmektedir.

ÜGTDK’da imalatçının sorumluluğu ifadesi kullanılmış olmasına rağmen ilgili hukuki rejim ürün sorumluluğu kavramı ile ifade edilmelidir¹⁸.

Ürün sorumluluğunun esasını teşkil eden ve Almanca literatürde “fehler”, İngilizce literatürde “defect” olarak ifade edilen kavram, Türkçe literatürde ayıp¹⁹ yahut hata²⁰ kavramlarıyla ifade edilmektedir. Ayıp kavramını kullanmayı tercih eden yazarların da değindiği üzere ayıp kavramı, sözleşmeden doğan sorumlulukta kullanıldığı anlamdan farklı olarak ürün sorumluluğunda ürünün haklı güvenlik beklentilerini karşılamaması

¹⁸ Hess, özel olarak Ürün Sorumluluğu Kanunu’nda düzenlenmiş sorumluluğu ifade etmek için ürün sorumluluğu anlamına gelen “Produkthaftung” kavramını kullanmış, genel haksız fiil sorumluluğuna dayanan sorumluluk bağlamında ayıplı bir üründen doğan zararları ifade etmek için ise üreticinin sorumluluğu anlamına gelen “Produzentenhaftung” kavramını kullanmıştır. Hess, Produktheftung-Produktesicherheit, s. 8. Aynı yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 2; **NK-BGB/ Katzenmeier** § 823 Rn. 281; **BeckOK BGB/Förster** BGB § 823 Rn. 621.

¹⁹Ayıp kavramını kullanan yazarlardan bazıları için bkz: **Öztan**, s.1; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 1; **Akçura Karaman**, s. 2; **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 68; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 975.

²⁰ Hata kavramını kullanan yazarlardan bazıları için bkz: **Havutçu**, s. 17; **Mustafa Alper Gümüş**, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Şerhi Cilt 1. Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 105; **Atamer**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 73; **Tarman**, s. 299; **Yeşim Atamer/Gökçe Kurtalan Güner**, Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş müdür?, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 26; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1434; **Pelin Oğuzer/Başak Baysal**, Ürün Güvenliği ve Ürün Sorumluluğu Ekseninde Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 135; **Keser**, s. 65; **Ünal/Kalkan**, s. 45; **Damla Özden Çelt**, Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu, AndHD, C. 7, S. 1, s. 73; **Oral**, s. 25.

anlamında kullanılmaktadır²¹. ÜGTDK ise öğretide yerleşmiş bu kavramlar yerine uygunsuzluk kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Kamu hukuku karakterli uygunsuzluk kavramı teknik düzenlemelere aykırılığı ifade ettiğinden bizce ürün sorumluluğunun amaçları ile bağdaşmamaktadır²². Uygunsuzluk kavramına ve ÜGTDK bağlamında bu kavramın kullanıldığı anlama ilişkin açıklamalarımıza çalışmamız kapsamında detaylıca yer verildiğinden burada bu kavramı kullanmayı tercih etmediğimizi belirtmekle yetiniyoruz²³. ÜGTDK bağlamında yaptığımız açıklamaların açık ve anlaşılır olması amacıyla, yer yer uygunsuzluk kavramını kullansak da, çalışmamız kapsamında ürünlerdeki “fehler” ya da “defect” *ayıp* kavramı ile ifade edilmiştir.

§2 ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN GELİŞİMİ

I. Sorumluluğun Temelleri Ve Genel Anlamda Gelişim Süreci

Modern endüstride ve teknolojiye yaşanan gelişmeler ve özellikle seri üretime geçişin neticesinde üretim hızı ve çeşitliliğindeki önemli artış toplumsal refahı ve hayat kolaylığını da beraberinde getirmektedir. Dünyanın bir ucunda insan eli dahi değmeden üretilen bir ürün, girişimci dev şirketler aracılığıyla dünyanın diğer ucunda sunulmakta ve oradaki kullanıcılar tarafından kullanılmakta, kullanıcı olmayan diğer birçok kişi ile de yakın temasa geçmektedir. Özellikle sanayi devrimi öncesinde, ciddi ölçüde insan gücü ve maliyet gerektiren işler sanayi ve teknolojinin bugün geldiği noktada makineler ve otonom sistemler aracılığıyla kimi noktalarda yapay zekâ ve algoritmaların

²¹ Ayıp kavramına ve neden bu kavramın kullanılması gerektiğine ilişkin detaylı açıklamalar ve tartışmalar için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 125 vd.; **Akçura Karaman**, s. vd.; **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 73.

²² Bkz: Aşağıda, 1. Bölüm, § 4, V, B; 2. Bölüm, § 5, II, B, 5.

²³ Bkz: Aşağıda, 1. Bölüm, § 4, V, B; 2. Bölüm, § 5, II, B, 5.

yardımla, düşük maliyetlerle görülmekte ve insanlık açısından yeni bir çağa adım atılmış bulunmaktadır. Ne var ki bu gelişmeler, beraberinde gelen refahın yanında geçtiğimiz yüzyıllarda insanlığa yabancı kimi rizikoların da ortaya çıkmasına neden olmuştur²⁴. Seri üretim ve otomasyon, insan kusurundan bağımsız olarak salt teknik tehlikelere neden olmaya başlamış ve yığınla üretim yığınlarına yönelik bir tehlike halini almıştır²⁵. Üretim sürecinde ortaya çıkan ürün ayıpları, toplumun birçok kesimini etkileyen zararlara yol açmış; geline nokta sanayideki gelişmeler endişe yaratmaya başlamıştır. Üretilen ve toplumun kullanımına sunulan ilaçlar 20. yüzyılda milyonlarca insanda sağlık sorunlarına yol açmış, örneğin binlerce bebeğin engelli doğmasına sebep olmuş²⁶; otomobillerdeki bozukluklar trafik kazalarına sebep olmuş ve muhtemel tehlikelerden dolayı binlerce araç geri çağırılmış; kontamine olmuş gıda ürünleri hastalıklara ve seri ölümlere yol açmıştır²⁷. Örneklerin artırılabilceği bu modern yüzyıl hadiseleri, 20. yüzyıla kadar hukuk sistemlerinin mevcut düzenlemeleri yardımla

²⁴ **Atabek**, s. 161; **Öztan**, s. 7; **Akçura Karaman**, s. 2.

²⁵ **Uwe Diederischen**, Die Haftung des Warenherstellers, München und Berlin 1967, s. 4; **Ergun Özsunay**, Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk Yapımcının Sorumluluğu, BATIDER 1979, C. X, s. 105; s. **Öztan**, s. 7; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 975.

²⁶ Örneğin İngiltere, Hollanda ve Batı Almanya’da “Thalidomide” adı verilen ve sakinleştirici etkisi olan ilacın hamile kadınlar tarafından kullanılması birçok sakat bebeğin doğmasına yol açmıştır. Bu vakıa ilaç faciaları açısından tarihe kazınmıştır. Bkz: **Atabek**, s. 161.

²⁷ **Akçura Karaman**, s. 2. Deli dana hastalığına sebep olan ve bu hastalığın insanlarda görülmesine yol açan varyant ile kontamine olmuş et ürünleri ABD’nin Texas eyaletinde, Birleşik Krallık ’da ve Fransa’da 231 ölümcül vakıanın görülmesine sebep olmuştur. Hollanda’da margarinlere eklenen bir katkı maddesi nedeniyle 100.000 kişide kasıntı yaşanmıştır. Yine aynı şekilde 1960lı yıllarda otomobillerdeki teknik aksaklıklar nedeniyle Volkswagen 160.000, Ford ise 745.000 aracını tehlike yaratması nedeniyle gözden geçirmek üzere geri çağırarak zorunda kalmıştır. Bkz: **Özsunay**, s. 105. 1981 yılında İspanya’da üretilen ve satılan kanola yağları içeriğine sanayide kullanılan bir tür yağ karıştırılması sebebiyle 600’den fazla kişi yaşamını yitirmiş, 50.000’den fazla kişinin vücut bütünlüğü ihlale uğramıştır. Bkz: **Öztan**, s. 2.

adilane bir biçimde çözülmeye ve önlenmeye çalışılmıştır. Ancak bu dönemde ortaya çıkan zararın adil biçimde paylaştırılmasını sağlayacak hukuki sorumluluk hükümlerinin temel prensipleri adil çözümler getirmekte ve önleyici işlev görmekte yetersiz kalmıştır²⁸. 20. yüzyıla kadar ürün sorumluluğunda, satıcının sözleşmesel sorumluluğundan üreticinin haksız fiil sorumluluğuna uzanan bir gelişim gözlenmişken bunu kusursuzluğunu ispatla yükümlü üreticinin haksız fiil sorumluluğu takip etmiş ve bu dönemden sonra da üreticilerin kusursuz sorumlu tutuldukları bir hukuki rejim gündeme gelmiştir.

Esasen üreticinin ürettiği ayıplı ürünlerin sebep olduğu zararlar nedeniyle üreticiye kusura dayanmayan sorumluluk getiren düzenlemelerin yapılması bir hayli gecikmiştir. Bu gecikmenin ardında yatan en önemli sebep ekonomik ve endüstriyel gelişmenin desteklenmesi düşüncesidir. Üreticinin ürettiği ürünler nedeniyle ağır bir sorumluluk rejimine tabii tutulması halinde üretim faaliyetinde azalmanın ve sanayide gerilemenin ortaya çıkacağına ilişkin endişeler bir süre devam etmiştir²⁹. Devletler kendi sınırları içinde faaliyet gösteren üreticileri ağır sorumluluk rejimine tabii tutarak onları, diğer devletlerin sınırları içerisinde üretim yapan üreticilerle rekabet edemeyecek hale getirmek istememiştir³⁰. Bunun gibi serbest piyasanın rizikoları rasyonel tüketici seçimleriyle piyasadan dışlayacağı tezi savunulmuştur³¹. Ancak teknolojiye ve üretim metotlarındaki karmaşıklık, ürünü satın alan kişilerin ürünün basit muayenesiyle en az rizikoyu taşıyan ürünü seçme konusunda rasyonel bir seçim yapma imkânlarını ortadan

²⁸ Öztan, s. 33,61; Özsunay, s. 117,142-143; Havutçu, s. 47-50; Akçura Karaman, s. 3-4,17; Kaplan, s. 85; Tarman, s. 303; Atabek, s. 163-164.

²⁹ Öztan, s. 16-17; Akçura Karaman, s. 4.

³⁰ Akçura Karaman, s. 4.

³¹ Owen/Montgomery/ Davis, s. 11. Özellikle ABD hukukunda hakim olan bu görüş, avukatlar tarafından mahkemelere yapılan yoğun baskıya rağmen ABD hukukunda “strict liability” yani kusursuz sorumluluk kararlarının gecikmesine neden olmuştur.

kaldırmaktadır. Kullanıcılar ürünün fiyatına, üreticinin adına, ürünün sunumuna ve yapılan reklamlara güven duymak zorundadır³². Bu sebeplerle serbest piyasa ekonomisinde tüketicilerin rasyonel seçimler yaparak yüksek risk teşkil eden ürünleri herhangi bir devlet müdahalesi olmaksızın pazardan dışlayacağına ilişkin hâkim anlayış dönüşüm göstermeye başlamıştır³³. Nihayetinde ayıplı ürün kaynaklı zararların trajikliği karşısında sosyal düşünce baskın gelmiş ve ürün sorumluluğu, üreticinin kusurundan bağımsız bir haksız fiil sorumluluğu halini almıştır.

II. Ürün Sorumluluğunun İlk Aşaması: Satıcının Ve Üreticinin Sözleşme

Hukukuna Dayalı Olarak Sorumlu Tutulması

Ürün sorumluluğunun ilk aşamasını satıcının ayıbı takip eden zararalar açısından kusura dayanan sözleşmesel sorumluluğu oluşturmaktadır³⁴. Roma hukukundan bu yana, ayıplı malların neden olduğu zararlardan doğan sorumluluk bu malı edinen kişilerin hukuki ilişkiye girdikleri tek kişinin satıcı olması nedeniyle satıcının üzerine bırakılmıştır³⁵. Ayrıca seri üretim çağı öncesinde, bugün olduğu gibi satıcılar ile

³² **Diederischen**, s. 302.

³³ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 11. Ürün sorumluluğu açısından kusursuz sorumluluğa ihtiyaç duyulmasının iktisadi analizi için bkz: **Kerem Cem Şanlı**, Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Ürün Sorumluluğu Tazminatının Dayandığı Esasın Eleştirisi, Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu, Onikilevha, İstanbul 2022.

³⁴ **Heinrich Honsell**, Produkthaftung im europäischen Umfeld, Analyse anhand der Beispiele Deutschland und Österreich, Rolf Weber/Daniel Thürer/Roger Zäch (Hrsg), Produkthaftungspflicht im europäischen Umfeld, 1994 Zürich, s. 146 (Naklen **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 7.); **Honsell**, § 21 N 6.

³⁵ Roma hukukunda sözleşmeye dayanan ürün sorumluluğu, aşamalı bir gelişim göstermiştir. Serbest ekonomiyi esas alan Romalılar erken dönemlerde satıcının hile düzeyine ulaşmayan övücü sözlerinden ve taahhütlerinden satıcıyı sorumlu tutmamış ve alıcının malı izlemesi, kontrol etmesi (*caveat emptor*) gerektiği düşüncesinden hareket etmiştir. (Bkz: **Özlem Söğütlü**, Roma Özel Hukuku, 3. Baskı, Seçkin, s. 534; **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 15.) Klasik Öncesi Hukuk Dönemi'ne gelindiğinde çarşı ve

Üreticiler her zaman farklı kişiler olmayıp tedarik zinciri içerisinde bugün olduğu kadar aracı aktör de girmemiştir. Bu dönemde satıcıların sorumlu tutulmaları da adaletsiz deėildir³⁶. Nitekim rnler bugün olduğu kadar karmaşık değildir. Bu dönemde satılan mal hakkında bilgi sahibi olan, malı inceleme ve denetleme imkânına sahip olan ve maldaki ayıpları bilen kişiler satıcılardır. Ancak seri üretime geçiş yapılması ile birlikte bu dönemde yaşanan önemli gelişme satıcının sorumluluğundan üreticinin

pazarlarda denetimden sorumlu olan ve *aedilis curilis-aedilis plebis* olarak bilinen *magistralar* M. 2. yy. ıkarıldığı tahmin edilen bir takım *edictumlar* aracılığıyla köle ve hayvan satışlarında satıcının ayıptan doğan sorumluluğuna ilişkin bazı düzenlemeler getirmiştir. Aedilisler, çıkarttıkları beyannamelerde köle ve hayvan satıcılarına, sattıkları köle ve hayvanlarda bulunan ayıplardan alıcıları haberdar etme görevini yüklemişlerdir. Bu görevini yerine getirmeyen satıcılara karşı alıcılara iki tür talep hakkı tanınmıştır. Alıcı dilerse *actio redhibitoria* adı verilen davayı açarak sözleşmeden dönebilir ve malı ve semenini iade edebilirdi. Dilerse de alıcı *actio quanti minoris* olarak adlandırılan davayı açarak ayıp oranında bedelden indirim talep edebilirdi. (Bkz: **Reinhard Zimmermann**, The Law of Obligations Roman Foundations of the Civilian Traditions, Oxford University Press, s. 311 vd.; **Söğütlü**, s. 536-538; **Türkan Rado**, Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku, 14. Baskı, Filiz, İştanbul 2018, s. 99-100.) stelik *edictumlar* aracılığı ile getirilen bu düzenlemelerde tanınan davaları aabilmenin koşulu malın objektif olarak ayıplı olmasıydı. Yoksa satıcının bu ayıpları bilip bilmemesi önem taşımazdı. (Bu durum Digesta'da satıcının malını tanımak zorunda olması ile açıklanmıştır. (Bkz: Ulpianus Dig. 21.1.1.2 (Naklen **Söğütlü**, s. 538, dn. 415.)) Klasik Hukuk Dönemi ve sonrasında ise *aedilisler* tarafından köle ve hayvan satışlarıyla sınırlı olarak çıkartılmış olan *edictumlardaki* düzenlemeler bunun dışında kalan ayıplı mal satışlarına da uygulanmaya başlandı. (Bkz: **Söğütlü**, s. 540; **Rado**, s. 100.) rn sorumluluğu açısından önem arz eden ayıbı takip eden zararlara gelindiğinde ise satıcı Roma hukukunda bu zararlardan *actio empti* ile sorumlu tutulmaktaydı. Ayıbı takip eden zararlardan satıcının sorumluluğu ancak ayıbı biliyorsa, başka bir deyişle kasıtlıysa gündeme gelmekteydi. (Bkz: **Zimmermann**, s. 309-310; **Rado**, s. 100; **Söğütlü**, s. 541) rneğin hasta bir sığırı bilerek satan satıcı, hasta sığırdaki iltihap nedeniyle alıcının diğer sığırları da iltihap kapar ve telef olursa alıcının bu nedenle uğradığı zararları tazmin etmekle yükümlü tutulmuştur. (Bkz: Ulpianus Dig. 19.1.13 (Naklen **Zimmermann**, s. 309; **Honsell**, § 21 N 5; **Söğütlü**, s. 540))

³⁶ **Kırca**, rn Sorumluluğu, s. 7.

sorumluluğuna doğru bir geçiş yaşanmasıdır. Nitekim bu dönemde çeşitli sebeplerle satıcıların ayıplı ürünlerin neden olduğu zararlardan sorumlu tutulması adil görülmemiş, sorumluluğun üreticinin üzerine bırakılması gerektiği anlayışı hâkim olmaya başlamıştır³⁷. Seri üretimi kendi sorumluluk alanında gerçekleştiren, seri üretimin getirdiği refahtan en çok pay alan, kar ve gelir elde eden kişiler üreticilerdir³⁸. Üreticiler, karmaşık üretim süreci ve ürün hakkında en doğru bilgiye sahip olan kişilerdir. Onlar en zararsız tasarımları, malzemeleri, üretim metotlarını bilebilecek durumdadır ve herkesten önce ürünlerinin doğurduğu rizikoları ve ayıpları tespit edebilecek, gereken koruyucu önlemleri en doğru şekilde alabilecek durumdadırlar. Yalnız ürünün üretilmesi değil, kullanılması aşamasında da en zararsız yöntemlerin belirlenmesi açısından kullanıcılara en doğru bilgileri verebilecek, uyarıları yapabilecek konumdaki kişiler üreticilerdir³⁹. Bunların yanında üreticiler, ürünlere ilişkin rizikoları önceden sigorta ettirmek suretiyle risklerini azaltma imkânına sahiptir⁴⁰. Zaten üreticiler ürettikleri ürünler için yaptıkları sigorta maliyetleriyle güvenlik önlemlerine ilişkin diğer masraflarını fiyata yansıtarak toplumun geneline fatura etmektedirler. İşte bu fikirler neticesinde modern dünyadaki gelişim, ayıplı ürünlerin neden oldukları zararlardan satıcılar yerine üreticilerin sorumlu tutulmasına ilişkin bir anlayış oluşturmuştur. Açıklanan sebeplerle satıcının sorumluluğunun akabinde üreticinin

³⁷ **Honsell**, § 21 N 2; **Diederischen**, s. 35; **Öztan**, s. 12-13; **Özsunay**, s. 107; **Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayrım, s. 453; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 7-8; **Tarman**, s. 301; **Rona Serozan**, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, Güncellenmiş genişletilmiş 4. Baskı, Onikilevha, İstanbul 2019, N. 782.

³⁸ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 7.

³⁹ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 11.

⁴⁰ **Honsell**, § 21 N 3; **William L. Prosser**, The Fall of the Citadel (Strict Liability to the Consumer), Minnesota Law Review, 1966, 50/791, s. 800; **Öztan**, s. 17; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 4-5. Ancak rizikonun sigorta ettirilmesi yüksek sigorta primlerinin fiyatlara yansımaya neden olacak ve fiyatların artması anlamına gelecektir. **Tarman**, s. 301.

sözleşmeye dayalı olarak sorumlu tutulmasına ilişkin fikirler bu dönemde ortaya çıkmıştır.

III. Sorumluluğun İkinci Aşaması: Haksız Fiile Dayanan Ürün Sorumluluğu

Sözleşmeye dayanan sorumluluk rejimleri, ürün sorumluluğunda ortaya çıkan problemler açısından ihtiyaçlara cevap verememiştir. Aşağıda ihtiyaçlara cevap verilemeyen hususlar incelenmiş ve sözleşmeden doğan sorumluluğun sakıncaları ortaya konulmuştur.

A. Sözleşme Dayanan Sorumluluğun Yetersiz Kaldığı Noktalar

Seri üretim ve sanayi devrimi öncesinde sattığı mal hakkında bilgi sahibi olan, malı inceleme ve denetleme imkânına sahip ve maldaki ayıpları bilen satıcıların ayıbı takip eden zararlar açısından sözleşmesel sorumluluklarına gidilmesi doğaldı⁴¹. Ne var ki sanayi devrimi ve seri üretime geçiş ile birlikte üretimdeki hız, sürümdeki ve müşterideki artışa da sebep olmuş ve sirkülasyondaki bu hız ürünlerin karmaşık yapısı da düşünüldüğünde ürünleri kontrole elverişli olmaktan çıkartmıştır. İşte bu noktada satıcı tarafından paketi dahi açılmadan satılan ürünlerin ayıplarından doğan zararlardan üreticiler dururken satıcıların sözleşme ilişki çerçevesinde kusursuz sorumlu tutulması adil bir çözüm olarak da görülmemiştir⁴². Zaten ürünü son satıcı olarak satan kişilerin çoğunlukla ürün sorumluluğunda meydana gelen zararları, zarar görenleri tatmin edecek biçimde karşılamaya da gücü yetmeyecektir. Satıcının böyle bir zarardan sorumlu tutulması halinde üretim ve dağıtım zincirindeki bir üst aşamadaki üretici ve dağıtıcılara rücu etmesi gündeme gelebilirse de bu rücu zincirinin üreticiye ulaşması her zaman

⁴¹ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 7.

⁴² **Honsell**, § 21 N 2; **Diederischen**, s. 35; **Öztan**, s. 12-13; **Özsunay**, s. 107; **Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayrım, s. 453; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 7-8; **Tarman**, s. 301; **Serozan**, Özel Bölüm, N. 782.

mümkün olmayacaktır⁴³. Bunun yanında böyle bir çözüm yolunun iktisadi olarak hem üreticilere hem de yargı organlarına ağır bir yük oluşturacağı açıktır⁴⁴. Üretici ile sözleşme ilişkisine girmemiş olan zarar görenlerin de sözleşme temelinde üreticiye başvurmalarına imkân bulunmamaktadır. Tehlikenin kaynağı satıcıda değil üreticide olduğundan sözleşme sorumluluğu var olan hükümleriyle sorunun asıl kaynağına müdahale edememektedir⁴⁵.

Sözleşmeden doğan sorumluluğun, ürün sorumluluğu vakıalarında yeterli bir koruma sağlayamamasının bir diğer sebebi sorumluluğunun satıcı ile zarar görenler arasındaki sözleşmeye bağlanması halinde üreticiye başvurabilmek için ayıptan doğan sorumluluğun şartlarının yerine getirilmiş olmasının gerekmesidir. Gerek ABD hukukunda gerekse Kıta Avrupası Hukuk Sistemi'nde ayıptan doğan sorumluluktan satıcının sorumlu tutulması birtakım külfetlerin yerine getirilmesi halinde söz konusu olmaktadır ve ayıptan doğan sorumluluk için tanınan zamanaşımı süreleri haksız fiil sorumluluğundan daha kısa belirlenmiştir⁴⁶. Bu anlamda olmak üzere, bildirim ve muayene külfetini yerine getirmeyen kişiler yahut kısa zamanaşımı süresini kaçıranlar satıcıya başvuramadığı gibi üreticiye de başvuramayacaktır⁴⁷. Bunun gibi ayıbı takip eden zararlar açısından satıcıların kusuruyla sorumlu tutuldukları hukuk sistemlerinde sözleşmesel sorumluluğun esas alınması halinde satıcılar kusursuzluklarını ispat ederek

⁴³ **Diederischen**, s. 25; **Öztan**, s. 13,48; **Kaplan**, s. 88-89; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 34.

⁴⁴ Bu hususta bkz: **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 799; **Diederischen**, s. 25; **Öztan**, s. 13,48; **Kaplan**, s. 88-89; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 34.

⁴⁵ Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 32.

⁴⁶ Bkz Aşağıda, 1. Bölüm, § 2, IV, B, 1.

⁴⁷ **Diederischen**, s. 25; **Öztan**, s. 48; **Atabek**, s. 164-165; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 32.

sorumluluktan kurtulacak ve rücu zinciri üreticiye ulaşmadığından üreticiler sorumlu olmayacaklardır⁴⁸.

Sözleşmeden doğan sorumluluğun, yalnız sözleşmenin tarafları arasında hüküm ve sonuç doğurması birçok durumda zarar görenlerin sözleşmesel ilişki çerçevesinde üreticileri sorumlu tutmalarına engel teşkil etmiştir⁴⁹. Seri üretim çağında ürünler, üretim bandından çıkarak raflara girene kadar ithalatçı, tedarikçi, dağıtıcı gibi birçok aracı sürece dâhil olmakta çoğu zaman üretici ile satıcı birbirinden ayrılmaktadır. Bu durumlarda yalnızca satıcı ile sözleşme ilişkisi içinde olan kişiler sözleşmesel sorumluluk hükümlerince üreticinin sorumluluğuna başvuracak imkânlara sahip olamamıştır. Tıpkı bu durumlar gibi üretici ile kullanıcılar arasında sözleşme ilişkisi olan durumlarda dahi ayıplı ürünlerden kullanıcılar dışındaki bazı kişilerin zarar görmesi olasıdır. Modern hukuk sistemlerinde üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme teorisi gibi bazı yöntemlerle sözleşmesel sorumluluğun sınırları genişletilerek bu kişiler de korum altına alınmaya çalışılmışsa da bu yöntemler yeterli korumayı sağlayamamış ve ürün sorumluluğu vakıalarında kabul görmemiştir⁵⁰. Nitekim sözleşmenin üçüncü

⁴⁸ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 33.

⁴⁹ **Honsell**, § 21 N 2; **Öztan**, s. 33,49; **Kaplan**, s. 88-89; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 33; **Havutçu**, s. 46; **Tarman**, s. 303. Nitekim sözleşmenin nispiyeti ilkesi uyarınca sözleşme yalnız buna taraf olanlar arasında hüküm ve sonuç doğuracaktır. Sözleşmenin nispiyetini ise temelini Roma hukukundan alan ve 19. Ve 20. yüzyılda gelişen liberal fikirlerle genişleyen sözleşme serbestisi ilkesiyle şekillenen bir ilkedir. Sözleşmenin nispiyetini ilkesi seri üretim ve beraberinde gelen sermaye ihtiyacı ile birlikte yumuşamaya başlamıştır. Bu anlamda sözleşmenin devri, üçüncü kişi yararına sözleşmeler gibi kurumlar kodifikasyonlara dâhil edilmiştir. Bkz: **Kırca**, Bilgi Vermeden Sorumluluk, s. 32-34.

⁵⁰ Üçüncü kişiyi koruyucu sözleşme teorisi, borç ilişkisinin nispi oluşuna getirilen bir istisnadır. Buna göre borçlunun borca aykırılığı, alacaklının haricinde edime yakın konumda bulunan, alacaklının eşi, çocuğu, duruma göre komşusu, arkadaşı gibi kimselerin hukuki menfaatlerini de ihlal ederek zarara sebep olabilecek nitelikteyse bu kişiler de alacaklı ile borçlu arasındaki sözleşmeye dayanarak borçludan talepte

kişiyi koruyucu etki doğurabilmesi için menfaatleri korunan, sınırlandırılmış bir gruba dâhil olması gerekmektedir ki bağımsız üçüncü kişilerin (*innocent by-stander*) de ayıplı ürünlerin sebep olduğu hadiselerden etkilenmesi, zarar görmesi yaygın hale gelmiştir⁵¹. Bu durumda zarar görenlerin herhangi bir sorumluya sözleşme temelinde başvurabilecekleri hiçbir imkân bulunmamaktadır⁵².

Son olarak sözleşmesel sorumluluğun ürün sorumluluğuna esas alınması halinde, üreticiden satıcıya kadar gelen zincirde her aşamada taraflar sorumsuzluk anlaşması

bulunabilirler. Burada üçüncü kişi yararına sözleşme değil üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşmeden söz edilir. Üçüncü kişi yararına sözleşmelerde sözleşmedeki ifa menfaati üçüncü kişiye geçerken, üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme görüşünde menfaat hala alacaklıdır. **Necip Kocayusufpaşaoğlu/Hüseyin Hatemi/Rona Serozan/Abdülkadir Arpacı (Serozan)**, Borçlar Hukuku C. 3, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 6. Baskı, Filiz, İstanbul 2014, § 19 N 1; **Teoman Akünal**, Sorumluluk Hukukunda Sözleşmenin Nispiliği Prensibinin Aşılması, Yargıtay Dergisi, C. 14, S. 3, 1988, s. 227. **Kırca**, Bilgi Vermeden Doğan Sorumluluk, s. 71 vd.; **Akçura Karaman**, s. 67. Ürün sorumluluğunda borç ilişkisinin nispiliğini aşmak için üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme teorisi haricinde ileri sürülen teoriler ve bunların eleştirisi için bkz: **Öztan**, s. 49 vd.; **NK-BGB/Katzenmeier** BGB § 823 Rn. 295; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 13; **Lenz**, Produkthaftung, § 3, Rn. 2a.

⁵¹ Bkz: **Lenz**, Produkthaftung, § 3, Rn. 2a; **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı (Serozan)** § 19 N 1; **Kırca**, Bilgi Vermeden Doğan Sorumluluk, s. 71 vd.; **Akçura Karaman**, s. 67; **Akünal**, s. 227.

⁵² **Kaplan**, İmalatçı, s. 89; **Atabek**, s. 165; **Tarman** s. 305; **Oğuz Sadık Aydos**, Ürün Sorumluluğu, Adalet, Ankara 2009, s. 38-39; **Cemre Polat**, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukukunda Otonom Sistemler, Yetkin, Ankara 2022, s. 77,80. Sosyal problemlerin daha adil ve objektif imkânlarla çözülebilmesi adına üçüncü şahısların sözleşmenin kapsamına dâhil edilme arzusu bir süredir hukuk sistemlerinde gündem konusudur. Bkz: **Diederischen**, s. 2; **Öztan**, s. 4. Yazara göre bu hususta tatmin edici çözümlerin bulunduğu söylenemez. Üçüncü kişilerin sözleşme kapsamına dâhil edilmesine ilişkin eğilimler hakkında detaylı bilgi için bkz: **Rona Serozan**, Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme Sorumluluklarının Açıklarını Sözleşme Sorumluluğu ile Kapatma Eğilimi, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007.

yaparak rücu zincirini kesebilirler⁵³. TBK m. 115 sınırları içerisinde kalan bir anlaşma yapıldığı takdirde artık sorumluluğun üreticiye aktarılması mümkün olmayacaktır. Hal böyle olunca da sözleşmesel sorumluluğun esas alınması halinde, ürünün riskini taşıması gereken kişi üreticiyken risk taşıyıcısı üretici haricinde zincirdeki herhangi birisi olabilir. Bu ürün sorumluluğu ile çözülmeye çalışılan problem açısından uygun bir yöntem olmaz⁵⁴.

B. Genel Olarak Haksız Fiile Dayanan Ürün Sorumluluğu

Ürün sorumluluğu açısından, özellikle sözleşme hukukunda nispiyet ilkesinin yarattığı sorunlar karşısında hukuk düzenleri iki seçenekle karşı karşıya kalmıştır. Buna göre mahkemeler ya sorumluluğu sözleşmenin alacaklısı olarak korunan kişiye kadar genişletecek ve ona üreticiye karşı doğrudan dava açma hakkı tanıyacak ya da ürünlerin üreticilerine haksız fiil niteliğinde genel özen yükümlülükleri tanınarak tüketicilere karşı sorumlu tutulması sağlanacaktır⁵⁵. Sözleşme temelinde bir sorumluluğun kurulamadığı hallerde üreticilerin kusur sorumluluğu ile sorun çözülmeye çalışılmışsa da bu mümkün olmamıştır. Çok karmaşık bir üretim sürecinin tamamına hâkim olan üretici ile çoğu zaman üreticinin kim olduğunu tespit etmekte dahi zorlanan zarar görenler arasındaki bilgi asimetrisi üreticinin kusurunu ispatlanamaz hale

⁵³ **Diederischen**, s. 25; **Öztan**, s. 49; **Atabek**, s. 165. Sorumluluktan kurtulma yalnız sorumsuzluk anlaşması ile de olmaz. Usuli veya esasa ilişkin herhangi bir hata ile zincirdeki ara süljelerden birisi, üst tarafa rücu etme hakkını kaybederse üretici sorumluluktan kurtulmuş olur. **Kaplan**, İmalatçı, s. 88-89. Modern ürün sorumluluğu düzenlemeleri ise sorumsuzluk anlaşmalarını kesin olarak yasaklamaktadır. Bkz: Aşağıda, 3. Bölüm, § 9.

⁵⁴ **Diederischen**, s. 25. Sorumluluğun üreticinin üzerine bırakılma fonksiyonu sağlanmadığı sürece yalnızca zarar görenlerin başvurma imkânın kısıtlanması problemi oluşmaz. Aynı zamanda sorumluluk baskısı üreticiyi önlem alıp zarar rizikosunu azaltmaya zorlayamaz. Bkz: **Atabek**, s. 165-166.

⁵⁵ **MüKoBGB-Wagner**, § 823 Rn. 916.

getirmektedir⁵⁶. Bunun yanında modern üretim sürecinde hâkim olan yöntemler de bu sorunu daha da içinden çıkılmaz hale getirmiştir. Örneğin montaj usulü üretim yöntemlerinde, üretim sürecine katılan birçok üretici ve aracı bulunmaktadır ve bu durumda ürünlerdeki ayıbın hangi aşamada oluştuğunun, bundan kimin sorumlu tutulacağının kimin kusurlu olduğunun tespitini yapmak mümkün olmamaktadır⁵⁷. Bunun gibi seri üretimin getirdiği salt teknik aksaklıklar dolayısıyla insan kusuruna dayanmayan ayıplarda zarar görenler korunmamaktadır. Gerçekten, üretim kaçaklarında (*Ausreisserschäden*) olduğu gibi salt teknik sebeplerle ürünlerdeki ayıbın ortaya çıktığı durumlarda da üreticiyi kusur sorumluluğu ile sorumlu tutmak mümkün olmamaktadır⁵⁸. Yargı organları, kusurun ispatına ilişkin yükümlülüğü ters çevirip üreticinin üzerinde bırakarak ya da adam çalıştırmanın organizasyon sorumluluğu gibi bazı kusursuz sorumluluk hallerini ürün sorumluluğu hadiselerini de kapsayacak şekilde uygulayarak bu sorunu aşmak istemiştir⁵⁹. Ne var ki bu yöntemler pratik fayda sağlasalar da özel bir düzenleme yapılmasına yönelik ihtiyacı ortadan kaldırmamıştır⁶⁰. İşte bu noktada gerek ürünlerin güvenli bir biçimde üretilmesini hedef ürün güvenliğine gerek de üreticilerin ürettikleri ayıplı ürünlerden doğan zararların üretici tarafından tazminini hedef alan ürün sorumluluğuna ilişkin düzenleme yapılması için harekete geçilmiştir.

Ürün sorumluluğu Avrupa’da pozitif düzenlemelere konu olduğu günden bugüne kadar teknolojide yaşanan gelişmeler, ürün sorumluluğuna konu oluşturabilecek

⁵⁶ **Özsunay**, s. 106; **Kaplan**, İmalatçı, s. 92; **Atabek**, s. 172; **Havutçu**, s. 50; **Polat**, Otonom Sistemler s. 80.

⁵⁷ **Özsunay**, s. 106; **Kaplan**, İmalatçı, s. 94;

⁵⁸ **Oftinger/Stark II/1** § 16 N. 396-397. Üretim kaçakları için bkz: Aşağıda, 2. Bölüm, § 5, II, A, 4, d, dn. 574.

⁵⁹ İspat yükünün ters çevrilmesine ilişkin detaylı bilgiler ve tartışmalar için bkz: **Öztan**, s. 215 vd.

⁶⁰ **Kaplan**, İmalatçı, s. 95.

ürünlerden, sorumluluğun şartlarına kadar birçok hususta akıllarda soru işaretleri yaratmıştır. İlgili sorumluluk rejimini daha iyi analiz ederek doğru çıkarımlar yapabilmek için gelişimini ve temelinde yatan fikirleri irdelemek gerekmektedir. Çalışmanın bu kısmında ürün sorumluluğunun Almanya, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletleri'nin iç hukuklarındaki seyri ortaya konulmuştur.

IV. Ürün Sorumluluğunun Çeşitli Ülkelerin İç Hukuklarındaki Seyri

A. Alman Hukukunda

1. Sözleşmeden Doğan Sorumluluğa Dayanan Ürün Sorumluluğu

BGB, Türk-İsviçre hukuklarından farklı olarak ürün sorumluluğu açısından önem arz eden ayıbı takip eden zararlar açısından doğrudan-dolaylı zarar ayrımı yapmamaktadır. Ayıbı takip eden zararlar, sözleşmenin müspet ihlali kurumu çerçevesinde satıcı, sattığı maldan meydana gelen doğrudan ve dolaylı zararlardan ancak kusuru olması halinde sorumlu tutulmaktadır⁶¹. Ürün sorumluluğunun, satıcının sorumluluğundan üreticinin sorumluluğuna doğru bir gelişim göstermesiyle birlikte Alman hukukunda üreticilerin sözleşmesel temelde sorumlu tutulmasına ilişkin bazı

⁶¹ **Lenz**, Produkthaftung, § 3, Rn. 2a. Bu durum her zaman böyle olmamıştır. Alman Medeni Kanunu'nun eski düzenlemesi (eAMK) ayıbı takip eden zararlar açısından satıcıyı yalnızca hilesi yahut vasıf vaadi bulunması halinde sorumlu tutmuştur. Bu düzenleme karşısında öğreti ve yargı satıcının sorumluluğunu kusura dayandırabilmek adına hukuk yaratma yoluyla sözleşmenin müspet ihlali kurumunu geliştirmiştir. Ayıbı takip eden zararlar açısından söz konusu olan bu sorumluluğun doğabilmesi için satıcının açıklama, aydınlatma yükümlülükleri gibi koruma yükümlülüklerini de kusuruyla ihlal etmesi gerekmiştir. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 11; **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, I, § 4 N 19. Bu durum 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren Borçlar Hukukunun Modernleştirilmesine ilişkin Kanun'a kadar devam etmiştir. (Bkz: 26.11.2001, BGBl I. 2001, S. 3138) Bu kanunun kabulü ile ayıp zararı ve ayıbı takip eden zararlar arasında bir ayrım kalmamıştır. Tüm zararlar için satıcının sorumluluğu kusur şartına bağlanmıştır. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 12 dn. 40.

problemler ortaya çıkmıştır. Nitekim Alman hukukunda üreticilerin aynı zamanda satıcı olmadıkları durumlarda sözleşmesel sorumluluk çerçevesinde sorumlu tutulmaları mümkün olmamıştır⁶². Satılan maldan zarar gören kişiler ise, sözleşmeye taraf oldukça ya da sözleşmenin korumasının kapsamına dâhil oldukça tazminat talebinde bulunmaya hak kazanmıştır. Bu anlamda bağımsız üçüncü kişilerin ayıplı mal nedeniyle uğradıkları zararlar genel olarak tazmin edilememiştir⁶³.

Açıklanan sebeplerle Almanya’da altmışlı yıllarda ürün sorumluluğuna ilişkin ciddi tartışmalar yaşanmıştır. Öğretide, çeşitli dogmatik yollardan ürün sorumluluğunun bir sözleşme sorumluluğu ya da sözleşme benzeri bir sorumluluk olduğu açıklanmaya çalışılmış ve bu noktada çok çeşitli teoriler gündeme getirilmiştir⁶⁴. Ne var ki bu görüşler sözleşme sorumluluğu ile haksız fiil sorumluluğu arasındaki ayrıma ve sözleşmenin nispiğine aykırı olacağından eleştiriye tabii tutulmuştur⁶⁵. Nihayetinde bu düşünceler 1968 yılında Almanya’da modern ürün sorumluluğuna temel teşkil eden

⁶² **Lenz**, Produkthaftung, § 3, Rn. 2a. Nitekim böyle bir ihtimalde, üreticilerle zarar görenlerin arasında sözleşmesel ilişki bulunmamaktadır.

⁶³ **Lenz**, Produkthaftung, § 3, Rn. 2a.

⁶⁴ **MüKoBGB-Wagner**, § 823 Rn. 916; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 156; **Öztan**, s. 49; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 13; **Akçura Karaman**, s. 61-62. Kimi yazarlar satıcının, üreticinin ifa yardımcısı olarak kabul edilmesini ve sözleşme gereği malı kontrol etmekle yükümlü olduğunu, üreticinin de bunu denetlemesi gerektiğini ve bu nedenle sorumlu olduğunu savunmuş; kimi yazarlar üçüncü kişinin zararlarını tazmin kurumuna dayanmış, kimi yazarlar üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme teorisinden hareket etmiştir. İleri sürülen görüşler bu sayılanlarla sınırlı olmayıp bununla alakalı detaylı bilgi için bkz: **Öztan**, s. 49 vd.

⁶⁵ **BeckOK BGB/Förster**, BGB § 823 Rn. 676; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 35. *Wagner*’de bu yaklaşımı mantıklı bulmakta ve özel bir ilişki gerektirmedikçe bütünlük menfaatinde doğan ihlallerin sözleşmeye değil haksız fiile dayanarak çözülmesinin daha doğru olduğunu belirtmektedir. Bkz: **MüKoBGB-Wagner**, § 823 Rn. 916.

kararlardan biri olan Hühnerprest-Urteil⁶⁶’da geniş biçimde ele alınmış ve sonuç olarak reddedilmiştir. Yani ürün sorumluluğu Alman Federal Mahkemesi tarafından sözleşme dışı sorumluluk bağlamında ele alınmıştır⁶⁷.

2. Haksız Fiile Dayanan Sorumluluk Rejimi

Haksız fiile dayanan ürün sorumluluğunun temelinde BGB § 823/1’e dayanan bir sorumluluk vardır. Esasen bu seri üretime geçişle bağlantılı olarak içtihadi bir şekilde geliştirilmiş, temellerini tehlike yükümlülüklerden (Verkehrspflichten) alan ve bunun özel olarak geliştirilmiş bir türüne dayanmaktadır⁶⁸. Tehlike yükümlülükleri ya da tehlikeyi önleme yükümlülükleri, kendi davranışlarıyla başkaları için tehlikeli bir durum

⁶⁶ BGH, 26.11.1968, BGHZ 51,91. Tavuk vebası olayında bir çiftçi, tavuklarını bir veterinerine tavuk vebasına karşı aşılatmış ancak aşılarda bozuk olması ve veba virüsü taşıması nedeniyle çiftçinin 4000 tavuğu, tavuk vebası kaparak telef olmuştur. Haksız fiile dayanan ürün sorumluluğunun temelleri Almanya’da en başta endüstriyel seri üretim yapan üreticilerle sınırlı olarak görülmüştür. Bu nedenle, Federal Mahkeme’nin tavuk vebası kararının tüketicilerin endüstriyel olarak üretilmiş seri üretim ürünlerini piyasaya süren şirketlerden korunmasıyla ilgili değil de iki şirket arasındaki bir anlaşmazlığı - kümes hayvanı yetiştiricileri ile ilaç şirketleri -arasındaki bir anlaşmazlığı ilgilendirmesi açısından da bir yeniliktir. Bkz: **MüKoBGB-Wagner**, § 823 Rn. 922; **NK-BGB/Katzenmeier** BGB § 823 Rn. 295. Karar ilişkin eleştiriler için bkz: **Öztan**, s. 221-226; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 37-38. *Wagner*’e göre bu karar mantıklıdır, nitekim söz konusu olan sözleşmeden beklenen bir sorumluluğun ihlali değil bütünlük menfaatinin ihlalidir ki muhatap özel bir ilişki olmadan da buna ilişkin bir talepte bulunabilir. Bunun yanında zararın tazminini hem sözleşme muhatabının ve onun halefinin hem de bağımsız üçüncü bir kişinin talep edebileceği tek yol haksız fiil sorumluluğudur.

⁶⁷ **MüKoBGB-Wagner**, § 823 Rn. 916; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 156; **Wellner, Wolfgang**; Der Haftpflichtprozess, Kurt Haag (Hrsg.), Kap. 14-31-32, 28. Auflage, München 2020, Kap. 14 Rn. 280 (**Geigel Haftpflichtprozess/Wellner**)

⁶⁸ **BeckOK BGB/Förster** BGB § 823 Rn. 677; **Geigel Haftpflichtprozess/Wellner** Kap., 14 Rn. 277-278; **NK-BGB/Katzenmeier** BGB § 823 Rn. 282-283; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 273; **Tobias Lenz**, Beck’sches Rechtsanwalts-Handbuch, Produkthaftung § 27, Christoph Hamm (Hrsg.), CH Beck, 12. völlig überarbeitete und erweiterte Auflage, München 2022, § 27 Rn. 88; **Öztan**, s. 103.

yaratan ya da bu durumun devam etmesine sebep olan kişinin bu durum sebebiyle başkalarının zarar görmesini engellemek için gerekli önemi alması gerektiğini ifade eden bir ilkedir⁶⁹. Ürün sorumluluğu açısından üretici, ürünü piyasaya sürmekle, kişi bir tehlike kaynağı yaratmıştır ve alıcıların ya da ürünlerinin kullanıcılarının BGB § 823 uyarınca korunan hukuki değerlerinin ihlal edilmemesi için teknik olarak mümkün ve ekonomik olarak beklenebilir her önemi alması gerekmektedir⁷⁰.

Organizasyon halinde çalışan işletmelerde üreticiler ifa yardımcıları ve/veya organizasyon eksiklikleri nedeniyle piyasaya sürülen ayıplı ürünlerde BGB § 831 kapsamında sorumlu tutulmuştur⁷¹. Bu kapsamda üreticilere, çalışanların seçiminde, denetiminde ve gözlemlenmesinde, yetkilendirilmesinde ve onlara verilen talimatlarda,

⁶⁹ **NK-BGB/Katzenmeier**, BGB § 823 Rn. 124; **Geigel Haftpflichtprozess/Wellner**, Kap. 14 Rn. 28. Yazara göre tehlikeyi önleme yükümlülüğü, makul sınırlar içinde temkinli olan basiretli ve duyarlı bir kişinin başkalarını zarardan korumak için gerekli ve yeterli gördüğü önlemleri içerir. Ancak, her soyut tehlikeye önleyici bir şekilde karşı konulamayabileceği dikkate alınmalıdır. Başkalarını tehlikeye atmamak için genel bir yasağın varlığından bahsetmek gerçekçi olmaz. Bu nedenle, akla gelebilecek her türlü zarar olasılığı için önlem almak gerekli değildir. Bunun yerine, yalnızca mümkün olduğunca başkalarına zarar vermemek için uygun olan önlemler alınmalıdır. Tehlike yükümlülükleri, kişilerin yapmama davranışlardan da yükümlü olabileceklerine ilişkin hukuki temeli oluşturmaktadır. Tehlike yükümlülükleri, yolun bakımının yapılması, köprü ve yokuşlara korkuluk takılması, sorumlu olunan yerin karanlıkta aydınlatılmasının yapılması, inşaat çalışmaları sırasında işaretler konulması, güvenlik şeritlerinin çekilmesi ve sair güvenlik önlemlerinin alınması gibi dolaylı olarak yapılan davranışlardan doğar

⁷⁰ **BeckOK BGB/Förster** BGB § 823 Rn. 677; **NK-BGB/Katzenmeier** BGB § 823 Rn. 307-308 **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 273.

⁷¹ Bkz: **Geigel Haftpflichtprozess/Wellner** Kap. 14 Rn. 281; **Honsell**, § 21, N. 23; **NK-BGB/Katzenmeier** BGB § 823 Rn. 283. Bu kapsamda verilen ilk kararlardan birisi Brunensalz-Fall (RGHZ 87,1-3) olarak bilinen kaya tuzu kararıdır. İmparatorluk Mahkemesi 1915 yılında verdiği bu kararında, kaya tuzunun içine karışan cam kıymıklarının bir tüketiciye zarar vermesi sonucu açılan davada BGB § 831'e dayanmış ve davacının kirlenmeden sorumlu ifa yardımcısını tespit edememesine rağmen tazminata hükmetmiştir. (Bkz: **MüKoBGB/Wagner** BGB § 823 Rn. 917.)

organizasyonun işleyişinde ve düzenlenişinde, kullanılan malzemelerin seçiminde zararı önleyici ve masraf-yarar dengesi açısından üreticiden beklenebilir her türlü önlemin alındığının ispatı ile sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmıştır. Ayrıca Federal Mahkeme bu kurtuluş imkânını içtihatlar aracılığıyla öyle zorlaştırmıştır ki öğretilerde sorumluluktan kurtulma imkânının olup olmadığı tartışılır hale gelmiştir ⁷² . Bu kapsamda Federal Mahkeme her bir vakıa, her bir çalışan açısından tek tek gerekli hususların ispatını şart koşarak pratikte üreticilerin sorumluluktan kurtulamamasını sağlamıştır⁷³.

Alman hukuku açısından mihenk taşı kabul edilebilecek Tavuk Vebası kararında Federal Mahkeme yalnız haksız fiil sorumluluğunu benimsemekle kalmamıştır. Söz konusu olayda davacı, davalının kusurunu ispat edememiştir. Ancak Federal Mahkeme, ispat yüküne ilişkin genel kuralı ters çevirmiş ve davalı üreticinin kusursuzluğunu ispat etmesi gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, ürün ayıplarının üretim sürecinde meydana geldiğini ve bu aşamanın işleyişine üreticinin hâkim olduğunu bu nedenle de ispat yükünü üreticinin taşıması gerektiğini belirtmiştir⁷⁴. Bu kapsamda üretici yarattığı tehlikeyi önlemeye elverişli önemleri aldığını üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirdiğini; işletme organizasyonunda bir eksiklik bulunmadığını ispat etmek durumundadır⁷⁵.

Daha sonraki Federal Mahkeme kararlarında üreticinin kusursuzluğunu ispatına ilişkin anlayış devam etmiştir. Davacı, ürünlerdeki ayıbı, zararı, ayıpla zarar arasındaki

⁷² **MüKoBGB/Wagner** BGB § 823 Rn. 1015; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 273. Bkz: BGH VersR 17.10.1967, 1199 – Schubstrebe

⁷³ **MüKoBGB/Wagner** BGB § 823 Rn. 1015.

⁷⁴ **MüKoBGB-Wagner**, § 823 Rn. 916; **Geigel Haftpflichtprozess/Wellner** Kap. 14 Rn. 280-281; **NK-BGB/Katzenmeier** BGB § 823 Rn. 282.

⁷⁵ BGHZ 51, 91. (**Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 36.)

illiyet bağı ve ayıbın üreticinin hâkimiyet ve organizasyon alanındaki bir tehlike kaynağından ileri geldiğini ispat etmekle yükümlüdür⁷⁶. Üretici de ürünün ayıplı olmasının kendi kusuruna dayanmadığını ispat etmelidir. Ancak üretici, çoğunlukla bir organizasyon faaliyeti yürüttüğünden, pratikte neredeyse imkânsız olan bir ispat yükü taşımaktadır.

Üreticinin ayıplı malın neden olduğu zararlardan doğan kusurdan bağımsız sorumluluğu, 85/374 AB Direktifi'ni takiben 1990 yılında çıkartılan Ürün Sorumluluğu Kanunu'nda (ProdHaftG) düzenlenmiştir. Bugün bu yasa ile getirilmiş olan ürün sorumluluğu korumasına ek bir yöntem olarak BGB § 823'e dayanan genel haksız fiil sorumluluğunu varlığını sürdürmekte ve bu talepler yarışmaktadır⁷⁷.

Gerek ProdHaftG gerek BGB kullanıcıyı ya da üçüncü kişiyi hatalı üründen doğan risklere karşı koruma amacı gütmektedir. Ayrıca haksız fiildeki tehlike yükümlülükleri, ProdHaftG uyarınca bir ürünün ayıplı olduğunu değerlendirmede kullanılan güvenlik beklentileriyle aynı ölçütlere göre belirlenir⁷⁸. Ne var ki bu benzerliklerine rağmen iki düzenleme arasında ciddi farklar da bulunmaktadır. Genel haksız fiile dayanan üreticinin sorumluluğunda sorumluluğun kusura bağlı oluşu, ispatı kolaylaştırıcı ögelere rağmen hala ispat zorlukları yaratmaya devam etmekteyken ProdHaftG'ye dayanan ürün sorumluluğu kusurdan bağımsızdır. Özel bir kanun olan

⁷⁶ **MüKoBGB/Wagner**, § 823 Rn. 863, 1014; **NK-BGB/Katzenmeier** BGB § 823 Rn. 322, 322a; BGHZ 80, 186, BGHZ 114, 284.

⁷⁷ **MüKoBGB/Wagner** BGB § 823 Rn. 920, 921; **Geigel Haftpflichtprozess/Wellner** Kap. 14 Rn. 346; **BeckOK BGB/Förster** BGB § 823 Rn. 683, 684; **NK-BGB/Katzenmeier**, BGB § 823 Rn. 284; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 276; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 38.

⁷⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3 Rn. 3; **BeckOK BGB/Förster** BGB § 823 Rn. 685; BGHZ 181, 253 Rn. 12.

ProdHaftG'nin uygulama alanı sınırlıyken genel haksız fiil sorumluluğu kapsamına giren her türlü ürün sorumluluğu vakıası BGB kapsamında sorumluluk doğurabilir⁷⁹.

B. Türk-İsviçre Hukukunda

1. Sözleşmeye Dayanan Sorumluluk

Türk-İsviçre hukukunda sözleşmesel sorumluluğa dayanan ürün sorumluluğu, satıcının ayıptan doğan sorumluluğuna ilişkin hükümler bağlamında değerlendirilmiştir⁸⁰. Bu anlamda sözleşmeye dayanan ürün sorumluluğu, üreticinin

⁷⁹ **BeckOK BGB/Förster** BGB § 823 Rn. 685, 686.

⁸⁰ Satıcının ayıptan doğan sorumluluğu İsviçre-Türk hukuklarında genel hükümlerde değil satış sözleşmesi içerisinde özel hükümlerde düzenlenmiştir. İsviçre Borçlar Kanunu (OR) m. 197 ve devamında (TBK m. 219 vd.) düzenlenen ayıptan doğan sorumluluk, hasarın alıcıya geçtiği sırada satıcı tarafından, alıcıya karşı herhangi bir surette bildirilen niteliklerin satılarda bulunmaması ya da malın nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olması, kullanım amacı bakımından değerini ve alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıracak veya önemli ölçüde azaltacak nitelikte olması sebebiyle satıcının sorumluluğunu ifade etmektedir. Bunun gibi satıcının taahhüt ettiği nitelik eksiklikleri de bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bkz: **Jörg Schmid/Hubert Stöckli/Frederic Krauskopf**, Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil, ergänzt verbessert und aktualisiert 3. Auflage, Schulthess, Zürich 2021, Rn. 324; **Jolanta Kren Kostkiewicz**, Orell Füssli Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser (Hrsg.), Orell Füssli Verlag AG, Art. 184–215, 3. überarbeitete Auflage, 2016, Art 197, N 1(**OFK-OR, Kostkiewicz**); **Heinrich Honsell**, Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Corine Widmer Lüchinger/David Oser (Hrsg.), Art. 192–210, 217, 219 OR, 7. Auflage, Helbling Lichtenhahn Verlag, Basel 2020, Art 197, Rn. 1(**BSK OR I-Honsell**); **SHK PrHG Hess**, Teil 1, Rn. 23; **Fikret Eren**, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 10. Baskı, Yetkin, Ankara 2022, N. 304 vd. **Cevdet Yavuz**, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler C. 1, 11. Baskı, Beta, İstanbul 2022, s. 137; **Serozan**, Özel Bölüm, N. 673 vd. Satıcı, bu ayıplardan haberdar olmasa dahi alıcıya karşı OR m. 197/2 (TBK m. 219/2) uyarınca sorumludur. Alıcının ayıbı bilmesi halinde, satıcının sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Alıcı ayıbı gerekli özeni göstererek öğrenebilecek durumda ise satıcı ayıbın bulunmadığını ayrıca garanti etmedikçe sorumlu olmaz. (OR m. 200, TBK m. 222) Satıcının ayıp dolayısıyla sorumlu tutulabilmesi

değil zarar gören ile sözleşme ilişkisinde bulunan satıcının sorumluluğunu ifade etmektedir. Ne var ki Türk-İsviçre hukuklarında ayıbı takip eden zararlar açısından satıcıların sorumluluklarının kusura dayanıp dayanmadığının tespiti özellikle alacaklının dönme seçimlik hakkını kullandığı hallerde birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir.

Türk-İsviçre hukukunda ürün sorumluluğu açısından önem arz eden ayıbı takip eden zararlardan satıcı, kasıtlı yahut ağır kusurlu olmasa dahi sorumludur⁸¹. Alıcının seçimlik haklarını kullanması halinde genel hükümlere göre (OR m. 97, TBK m. 112) tazminat isteme hakkı saklı tutulduğundan bu halde ayıbı takip eden zararlardan satıcının

için alıcının bir takım külfetleri yerine getirmesi gerekmektedir. Buna göre alıcı teslim aldığı malı ilk fırsatta muayene edip ayıp olup olmadığını tespit etmeli, malda bir ayıp varsa bunu derhal satıcıyla bildirmelidir. Ayıbın gizli ayıp niteliğinde olması halinde alıcı, zamanaşımı süresi içerisinde ayıbı tespit ettiğinde derhal satıcıya bildirim külfetini yerine getirmelidir. Satıcı daha uzun bir süre için üstlenmiş olmadıkça, satılandaki ayıp daha sonra ortaya çıksa bile, ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin talepler, satılanın alıcıya devrinden başlayarak iki yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Satıcı, satılanı ayıplı olarak devretmekte ağır kusurlu ise, iki yıllık zamanaşımı süresinden yararlanamaz. (OR m. 210, TBK m. 231) Ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin şartların yerine getirilmesi halinde alıcı OR m. 205-206'da yer alan (TBK m. 227) seçimlik haklarını kullanabilmektedir. Alıcı dilerse bu seçimlik haklarının yanında tazminat da isteyebilmektedir. Söz konusu tazminat seçimlik hakların yerine değil, seçimlik haklara ek olarak tazminattır. Seçimlik haklarla tazmin edilemeyen zararlar genel hükümlere göre istenen bir tazminat talebi ile giderilir. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 28; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 14; **Eren**, Özel Hükümler, N. 468-469; **Ahmet Kılıçoğlu**, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2021, s. 99-100.

⁸¹**SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 26; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 14; **Kılıçoğlu**, s. 99-100; **Yavuz**, Özel Hükümler, s. 237, dn. 396; **BSK OR I-Honsell**, Art 197, Rn. 1,5-6; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 17; **Eren**, Özel Hükümler, N. 423.

sorumluluğunun kusura dayandığının tespiti kolaydır⁸². Burada tartışmalara neden olan husus dönme hakkının kullanılması halinde ortaya çıkan doğrudan dolaylı zarar ayırımıdır⁸³. TBK m. 229'da (OR m. 208) dönme hakkına bağlanan sonuçlar içerisinde

⁸² Ne var ki bu tespit 818 sayılı Borçlar Kanunu (BK) döneminde bugün olduğu kadar kolay yapılabilen bir tespit değildi. Nitekim TBK m. 227/2'de genel hükümlere göre tazminat talebinin saklı olduğuna ilişkin bir düzenleme BK'da bulunmamaktaydı. Bu dönemde gerek İsviçre gerek de Türk hukuklarında sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmediği hallerde gündeme gelen BK m. 96 (OR m. 97) taleplerinin ayıptan doğan sorumluluk hükümleriyle yarışacağı savunulmuşsa da kimi yazarlar bunu kısmi yarışma olarak algılamış ve bu tazminat talebinin yapılabilmesi için ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin muayene ve bildirim şartlarına ve sürelerine de uyulması gerektiğini savunmuştur. Bugün için bu husus Türk hukuku açısından çözülmüştür. Genel hükümlere göre tazminat talebini mümkün gören görüş için bkz: **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 28; **Schmid/Stöckli/Krauskopf**, Rn. 417-420, 434; **Serozan**, Özel Bölüm, N. 781; **Eren**, Özel Hükümler, N. 469; **Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı**, (Serozan) § 18 N 3; **Yavuz**, Özel Hükümler, s. 237, dn. 396; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 19-20; **Kılıçoğlu**, s. 99; BGE 95 II 125; BGE 133 III 335. Sınırlı yarışma görüşü için bkz: **OFK-OR, Kostkiewicz**, Art 197, N 17. Bu taleplerin birbirini dışlayacağına ilişkin görüş için bkz: **BSK OR I-Honsell**, Vorb. Art 197-210, Rn. 6. Nitekim yazara göre ayıba ilişkin hükümler özel hüküm olarak genel hüküm olan OR m. 97'yi dışlar.

⁸³ Doğrudan dolaylı zarar ayırımı Ortak hukuk zamanında Roma hukukuna ilişkin kaynaklardan etkilenecek oluşturulmuş bir ayırmıdır. Bu ayırım kodifikasyon çalışmaları sırasında Alman Medeni Kanunu'na alınmamış ve 1911 tarihli OR'nın da genel hükümler kısmından çıkartılmıştır. Bunun sebebi bu ayırımın yeterince açık olmaması ve uygulamada çeşitli tartışmalara neden olmasıdır. Ne var ki OR'nın genel hükümlerinden kaldırılan bu ayırım özel hükümlerde zapttan doğan sorumluluğa ilişkin m. 195 ile ayıptan doğan sorumlulukta dönmenin sonuçlarını düzenleyen m. 208'de muhafaza edilmiştir. Bkz: **Schmid/Stöckli/Krauskopf**, Rn. 412; **Çiğdem Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayırım: Satım Sözleşmesinde Satılanın Zaptı ve Satılan Malın Ayıplı Olması Sebebiyle İstenebilecek Tazminat Açısından Yapılan Doğrudan Zarar-Dolaylı Zarar Ayırımı, Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Seçkin, Ankara 2009, s.433-438; **Yavuz**, Özel Hükümler, s. 210. Böylece buradan da hukukumuza aktarılmıştır. Bugün itibariyle halen tartışmalara neden olan bu ayırım öğretilde eleştirilmiş ve kaldırılması önerilmiştir.

doğrudan ve dolaylı zarar ayrımı yapılmış, dolaylı zararlardan sorumluluğun tazmini satıcının kusursuzluğunu ispat etmemesi şartına dayandırılmıştır. Doğrudan zararlar açısından ise satıcının kusursuz sorumluluğu (sebepl sorumluluğu) öngörülmüştür⁸⁴. Sözleşmeye dayanan ürün sorumluluğu bağlamında satıcının sorumluluğunun kusura dayanıp dayanmadığının tespitinin yapılabilmesi için ayıblı takip eden zararların bu ayırım içerisindeki yeri incelenmelidir.

3. Ayıblı Takip Eden Zararlar Açısından Doğrudan Dolaylı Zarar Ayrımı

Doğrudan-dolaylı zararın hangi zararları ifade ettiğı konusunda bugün üzerinde uzlaşmış bir görüş bulunmamaktadır. Kimi yazarlar gerek doğrudan gerekse dolaylı zararları müspet zarar olarak değerlendirmekte, bu görüşlerini de ayıptan doğan sorumluluğun tıpkı imkânsızlık, temerrüt gibi sözleşmenin ihlalinden kaynaklanmasına dayandırmaktadır⁸⁵. *Keller*'in öncülüğünü yaptığı bir başka görüş doğrudan zararın, dönmeye bağlı bir sonuç olmasından hareketle menfi zarar olabileceğini, ancak menfi zararın tümünden değil, ilk ve en yakın sonuç niteliğindeki kısmından oluştuğunu

Doğrudan-dolaylı zarar ayrımının tarihi, bugünkü düzenleniş biçim ve eleştirisi için bkz: **Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayırım, s. 433-438.

⁸⁴**Schmid/Stöckli/Krauskopf**, Rn. 409; **BSK OR I-Honsell**, Art 197, Rn. 1,5-6; **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 25; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 17; **Eren**, Özel Hükümler, N. 423.

⁸⁵**Andreas von Tuhr/Hans Peter**, Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Band I, 3. Auflage, Schulthess, Zürich 1984, s. 88-90; **Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı**, (Serozan) § 17 N 19; **Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayırım, s. 452; **Yavuz**, Özel Hükümler, s. 237. *Yavuz*, sözleşme sona erdiğinde menfi zarar istenir düşüncesinin, temerrüde ilişkin istisnai tutulması gereken hükümlerin genelleştirilmesi sonucu ortaya çıktığını savunmakta ve bu düşüncüyü isabetsiz bulmaktadır. Aslen BK m. 192 ve 205'in (TBK m. 217 ve 229) amacından hareket edildiğinde burada müspet zararın tazmininin söz konusu olduğunu savunmaktadır.

savunmaktadır⁸⁶. *Giger*'in savunduğu başka bir görüş ise bu ayrımın ayıptan doğan sorumlulukta sözleşmeden dönmeye bağlı bir sonuç olarak ortaya çıkmasından dolayı doğrudan ve dolaylı zararların menfi zarar olarak ifade edileceğini savunmaktadır. Buna göre doğrudan zararın kusursuz sorumluluk olması nedeniyle dar yorumlanması gerektiği ve menfi zararın fiili zarar kısmından oluştuğu ileri sürülmüştür⁸⁷. Bugün Türk-İsviçre öğretisinde hâkim görüş doğrudan dolaylı zarar ayrımını illiyet bağının uzunluğu esasına dayandırmaktadır. Buna göre ilk ve yakın sonuçlar doğrudan zararken, eklenen başka olayların sonucu olarak doğan zararlar dolaylı zarardır⁸⁸.

Satıcının sözleşmesel sorumluluğunda ürün sorumluluğu açısından önem arz eden satılan malın kendisindeki ayıplar değil bu ayıplar nedeniyle meydana gelen zararlar olduğundan, ayıbı takip eden zararların doğrudan dolaylı zarar ayrımındaki yeri incelenmelidir. Kimi yazarlar ayıbı takip eden zararların doğrudan zarar olduğunu savunmuş⁸⁹, kimileriye dolaylı zarar olarak kabul edip satıcının kusursuzluğunu ispat

⁸⁶ **Max Keller**, Das negative. Interesse im Verhältnis zum positiven Interesse, Aarau, Verlag H.R. Sauerländer 1948, s. 226 (Naklen **Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayrım, s. 442); **Fadıl Yıldırım/Veyssel Başpınar**, Doktrin ve Uygulama Açısından Türk-İsviçre Hukukunda Doğrudan Doğruya ve Dolaylı Zarar Ayrımı, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s. 1105-1106. Benzer bir görüş için bkz: **Schmid/Stöckli/Krauskopf**, Rn. 416.

⁸⁷ **BernerKoOR-Giger**, Art 208 N. 34 (Naklen **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 17); **Eren**, Özel Hükümler, N. 423; **Kaplan**, İmalatçı, s. 78, 86-87.

⁸⁸ **BSK OR I-Honsell**, Art 208, N. 8; **OFK-OR**, **Kostkiewicz**, Art 208, Rn. 6; **SHK PrHG**, **Hess**, Teil 1, Rn 26; **Oftinger/Stark I** § 2 N. 26; **von Tuhr/Peter**, s. 89-90; **Serozan**, Özel Bölüm, N. 758; **Havutçu**, s. 36; BGE 132 III 89 (**Kırca**, Ürün Sorumluluğu s. 17); BGE 133 III 257.

⁸⁹ **BernerKoOR-Giger**, Art 208 N. 34 (Naklen **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 17); **Kaplan**, İmalatçı, s. 86-87; **Öztan**, s. 33; BGE 132 III 89. İsviçre Federal Mahkemesi'nin, Papağan Kararı'nda (BGE 133 III 257) alıcıya satılan ve öldürücü virüs taşıyan 6 adet papağan ölmüştür. Ancak bu papağanlar bu virüsü alıcının diğer papağanlarına da bulaştırarak onların da ölümüne neden olmuştur. Kararda Mahkeme, meydana gelen ayıbı takip eden zararı doğrudan zarar olarak görmüştür. Yüksek mahkeme ilk ve yakın

ederek sorumluluktan kurtulabileceği düşüncesini öncelemiştir⁹⁰. Ayıbı takip eden zararın dolaylı zarar olarak kabul edilmesini savunan yazarlara göre, burada ihlal edilen bütünlük menfaatleridir⁹¹ ve bunlar sözleşmedeki mübadele amacının dışında kalmaktadır⁹². TBK kira sözleşmesinde ayıbı takip eden zararları düzenleyen m. 308’de ve eser sözleşmesinde ayıp hükümlerini düzenleyen m. 475’de ayıbı takip eden zararlar açısından kusura dayalı bir sorumluluk öngörmüşken satış sözleşmesi için bir istisna getirmenin de haklı bir gerekçesi yoktur⁹³. Aksi halde malın üretim süreciyle ilgisi olmayan bir satıcının bu maldaki ayıbının sebep olduğu zararlardan kusursuz sorumlu

sebepten dolayı bu sonuca ulaşmış, yoksa ayıbı takip eden zararların peşinen doğrudan zarar olduğu sonucuna ulaşmamıştır. Bkz: **Eren**, Özel Hükümler, N. 428-429. Yazar da her olay bağlamında ayrı bir değerlendirme yapılması gerektiği kanaatindedir.

⁹⁰ **BSK OR I-Honsell**, Art 208, N. 9; **OFK-OR, Kostkiewicz**, Art 208, Rn. 6; **Rolf H. Weber/Susan Emmenegger**, Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen Die Wirkung der Obligationen: Die Folgen der Nichterfüllung, Art. 97-109 OR, 2. Auflage, Stämpfli, Bern 2020, Art 97, N. 124(**BernK-OR, Weber/Emmenegger**); **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 18-19.

⁹¹ **Schmid/Stöckli/Krauskopf**, Rn. 405. Bütünlük menfaatleri, kişilerin mutlak hak niteliğindeki hukuki değerlerinin zarara uğramaması konusundaki menfaatleridir. Esasen sözleşme dışı sorumluluk alanına ilişkin bir kavram olup sözleşmenin müspet ihlali ve edim yükümlülüklerinden bağımsız borç ilişkisi doktrinleri ile birlikte sözleşmeler alanına dâhil olmuştur. (**Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayrım, s. 453) Ayrıca bkz: **BernK-OR, Weber/Emmenegger**, Art 97, N. 296-299; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 88; **Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı**, (Serozan) § 18 N 5;

⁹² Ayıbı takip eden zararlar, satılan mal dışındaki kişi veya mal varlığı zararları olduğundan esasen bütünlük menfaatinin ihlaliyle ilgilidir. Dolaylı zarar görüşü için bkz: **BSK OR I-Honsell**, Art 208, N. 9; **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 27; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 18,87; **Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayrım, s. 452; **Serozan**, Özel Bölüm, N. 759.

⁹³ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 19.

olduğunu kabul etmek gerekecektir ki böyle bir tercih haklı olarak birçok açıdan eleştiriye açık olacaktır⁹⁴.

4. İsviçre Hukukunda Haksız Fiile Dayanan Ürün Sorumluluğu

İsviçre’de 1 Ocak 1994 yılında Ürün Sorumluluğu Kanunu (PrHG) yürürlüğe girene kadar, ürün sorumluluğu alanında yalnızca sorumluluk hukukunun temel hükümleri uygulama alanı bulmuştur. Sözleşme hukukunun ürün sorumluluğu alanında yarattığı sakıncalar sebebiyle İsviçre öğretisi ve yargı kararları haksız fiil sorumluluğunu benimsemiştir⁹⁵. Önceleri ayıplı bir ürün sebebiyle zarar gören kimseler, bu zararlarını üreticiden ancak OR m. 41 uyarınca kusura dayalı haksız fiil sorumluluğuna dayanarak talep ve dava edebilmiştir. Daha sonraları, İsviçre Federal Mahkemesi, OR m. 55’de düzenlenmiş olan işletme/organizasyon sorumluluğu hükümlerini; işletme halinde üretim yapan üreticiler açısından organizasyon kusurundan doğan sorumluluk olarak yorumlamış ve uygulamıştır⁹⁶. Federal Mahkeme sözleşme

⁹⁴ Özellikle seri üretime geçişle birlikte sirkülasyonda yaşanan hız ve ürünlerdeki ve üretim sürecindeki karışıklık, satıcıların ürünleri hiç tanımadan, özelliklerini ve ayıplarını tespit etmesi mümkün olmadan satışa sunmasına yol açmıştır. Haliyle böyle bir düzende satıcıların, ayıbı takip eden zararlardan kusursuz bir şekilde sorumlu tutulması düşüncesi büyük ölçüde eleştirilmiş ve adil görülmemiştir. Bu hususta bkz: **Honsell**, § 21 N 2; **Diederischen**, s. 35; **Öztan**, s. 12-13; **Özsunay**, s. 107; **Kırca**, Kaldırılması Gereken Bir Ayrım, s. 453; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 7-8; **Tarman**, s. 301.

⁹⁵ **SHK PrHG**, **Hess**, Teil 1, Rn 1-4.

⁹⁶ **Ronald Brehm**, Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Die Entstehung durch Unerlaubte Handlungen, Art. 41-61 OR, 5. Auflage, Stämpfli, Bern 2021, Art 55 N. 4(**BernK-OR**, **Brehm**); **SHK PrHG**, **Hess**, Teil 1, Rn 95; **Christoph Müller**, Neueste Entwicklungen in der Produkthaftpflicht: Vom Art. 55 OR zum BGE 137 III 226, Furrer Andreas/Fellmann Walter (Ed), Produktesicherheit und Produkthaftung – Die Schonzeit für Hersteller, Importeur und Händler ist vorbei! Stämpfli, Bern 2012, s. 126-127; **Honsell**, § 21, N. 19. Yazar Federal Mahkeme tarafından yapılan bu uygulamayı *contra legem* olarak değerlendirmiştir.

dışı sorumluluk alanında üreticilerin sorumluluğunu Alman hukukuna paralel bir şekilde tehlike ilkesi üzerinden (Gefahrensatz) temellendirmiştir⁹⁷.

İsviçre Federal Mahkemesi 1949 yılında verdiği Steiggurt Fall⁹⁸ kararında ürün ayıbı nedeniyle ortaya çıkan ayıbı takip eden zararlarda sözleşme sorumluluğunun yanında bununla yarışan ve OR m. 55'e dayanan bir sözleşme dışı sorumluluğun da bulunduğunu belirtmiştir. Federal Mahkeme bu kararında tehlike ilkesine dayanmış ve bu ilkenin organizasyon sorumluluğunda da kullanılabilir olduğunu eklemiştir⁹⁹.

Yine Federal Mahkeme Planzenwachsmittel-Fall¹⁰⁰ kararında üreticiyi OR m. 41 uyarınca haksız fiilden dolayı sorumlu tutmuştur. Nitekim olayda bir şarap üreticisi, başka bir üreticiden aldığı bitki büyütme hormonları nedeniyle asma yapraklarının köklerinin zarar gördüğünü iddia etmiştir. Yapılan incelemede iddia edilen bu zararlar üretici tarafından gerekli talimatların verilmesi ve doğru kullanımla önlenabilir nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle gerekli talimatı vermeyen üreticinin, tehlikeyi önlemek için gerekli önlemleri almadığından kusurlu olduğu tespit edilmiştir¹⁰¹.

⁹⁷ İsviçre hukukunda tehlike ilkesine ilişkin detaylı açıklamalar için bkz: **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 76-79.

⁹⁸ BGE 64 II 260. Bir iletim hattı çalışanı yüksek gerilim hattı direğine tırmandığı esnada, tırmanma kemerinin kopması nedeniyle düşerek ağır yaralanmıştır. Kazadan önce tırmanma kemeri, tamir edilmesi için bir deri tamir atölyesine verilmiştir. Davalı şirket, ilgili güvenlik kemerini gerekli özeni göstermeden ve ikinci kalite deri kullanmak suretiyle tamir ettiği için sorumlu tutulmuştur. Çünkü davalı şirket çalışanlarına gerekli talimatı verdiğini kanıtlayamamış ve birinci kalite malzeme kullanma konusunda gerekli özeni göstermekten imtina etmiştir.

⁹⁹ **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 6.

¹⁰⁰ BJM 1961,189.

¹⁰¹ **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 5.

İsviçre hukukunda mevcut hukuki imkânların sağladığı koruma, çok yüksek sayılarda üretilen endüstriyel ürünlerin tüketicileri için ispat zorlukları doğurması ve yeterli koruma sağlayamaması açısından eleştirilmiştir¹⁰². Nitekim OR m. 41 uyarınca zararını tazmin ettirmek isteyen zarar gören, üreticinin kusurunu ispat yükümlülüğü altına bırakılmıştır. Ayrıca İsviçre hukukunda Alman hukukunda olduğu gibi haksız fiilin genel hükümleri açısından ispat yükünün yer değiştirdiğine ilişkin bir anlayış da benimsenmemiştir¹⁰³. Yeterli koruma sağlanamamıştır, çünkü OR m. 55 uyarınca oluşturulan üreticinin organizasyon sorumluluğu tek kişilik işletmelerde ya da tüzel kişinin organlarında uygulanamamıştır¹⁰⁴. Aynı zamanda aradan bir parçanın kontrolünün yapıldığı seri üretimlerde, üretim kaçaklarından doğan zararlarda da organizasyon sorumluluğuna başvurmak mümkün değildir. Bu hallerde üreticinin sorumluluğuna gidilebilmesinin tek yolu OR m. 41 uyarınca genel haksız fiil sorumluluğudur¹⁰⁵. Tüm bunlara ek olarak tazminat yoluna başvuran zarar görenler ise zarara sebep olan üretici organizasyon sahibinin kurtuluş kanıtı getirmek suretiyle sorumluluktan kurtulmasına katlanmak zorunda kalmıştır¹⁰⁶.

¹⁰² **BernK-OR, Brehm**, Art 55 N. 87. Bu hususlar, 1967 yılında Fritöz Kararı sonrası ciddi tartışmaların başlamasının akabinde toplanan (Karar ve tartışma sebebi için bkz: Aşağıda dn. 106) İsviçre Hukukçular Günü'nde Peter Jaggi ve François Gilliard tarafından dile getirilmiştir. Söz alan yazarlar kusurdan bağımsız organizasyon sorumluluğu formunda bir ürün sorumluluğu talebinde bulunmuş bu olmayacaksa OR m. 55'de düzenlenmiş organizasyon sorumluluğunu üreticinin kurtuluş kanıtı getiremeyeceği şekilde yeniden düzenlemeyi teklif etmişlerdir. Tabi bu hususlar çeşitli nedenlerle sekteye uğramış yargı kararları ürün sorumluluğu alanını düzenlemeye devam etmiştir. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 7.

¹⁰³ **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 133-134.

¹⁰⁴ **BernK-OR, Brehm**, Art 55 N. 87.

¹⁰⁵ **BernK-OR, Brehm**, Art 55 N. 87.

¹⁰⁶ Bkz: BGE 90 II 86 Friteusen Fall (Fritöz Kararı): Bu kararda bir fritöz içine yerleştirilen termostat hatalı şekilde bağlandığı için sigorta fonksiyonunu yerine getirmekte başarısız olmuş ve kullanıldığı otel

Bu durum 1984 yılında Federal Mahkeme'nin Schachtrahmen-Fall¹⁰⁷ kararına kadar böyle devam etmiştir. Bu kararıyla Federal Mahkeme organizasyon sahibi üreticinin kurtuluş kanıtı getirebilmesi açısından aranan şartları sıradan bir organizasyon sahibine göre ek sorumluluklar getirmek suretiyle ağırlaştırmıştır¹⁰⁸. Üretici ya kendisi ya da görevlendirdiği kişi aracılığıyla olayın getirdiği tüm şartlar değerlendirildiğinde zararı ortadan kaldırmak için göstermesi gereken ve kendinden beklenebilecek tüm özeni göstermek ve önlemleri almakla yükümlüdür¹⁰⁹. Bu kapsamda çalışanların seçimi, onlara emir ve talimatlar vermede uygunluk ve gözlem yükümlülüklerine ek olarak amaca uygun bir iş organizasyonu sağlamak ve eğer üçüncü kişinin ayıplı ürün nedeniyle zarar görmesini engelleyecekse ürüne son kontrol ve denetimleri yapmak şartları getirilmiştir. Üreticinin son kontrolleri yapması mümkün değilse ya da üreticinin kendisinden böyle bir kontrol beklenemiyorsa üçüncü kişinin ürünün ayıbından zarara

mutfağında yangına sebebiyet vermiştir. Federal Mahkeme bu olayda organizasyona ve bu amaca ilişkin özen yükümlülüğünü ihmal ederek üreticinin kurtuluş kanıtını kabul etmiş ve üretici sorumluluktan kurtulmuştur. Bu karar İsviçre'de ürün sorumluluğu açısından bir gerileme olarak yorumlanmış ve ciddi tartışmalara yol açmıştır. (Karar için bkz: **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 6.)

¹⁰⁷ **Müller**, Neuste Entwicklungen, s. 127-128; BGE 110 II 456. Bu karara konu olayda bir inşaat firmasında işçi olarak çalışan davacının üzerine 700 kg. ağırlığındaki bir menfez çerçevesi düşmüş ve davacının bacağını ezerek %30 çalışma gücü kaybına neden olmuştur. Yapılan incelemede, menfez çerçevesinin makine yardımıyla kaldırılıp menfeze oturtulduğu esnada taşıma halkasının kopması nedeniyle olayın yaşandığı ortaya konulmuştur. (Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 39, dn. 169.)

¹⁰⁸ Organizasyon sorumluluğunda özen yükümlülüğünün ispatının yeni eklentilerle zorlaştırılmış olması aslında bu olaya özgü değildir. Başka bir deyişle, daha önceki bazı kararlarında da (BGE II 86 E. 3. c.) Federal Mahkeme kurtuluş kanıtı getirme imkânını bazı öğelerle ağırlaştırmıştır. Ancak ilk kez Schachtrahmen-Fall kararında ürün sorumluluğu olayları açısından bu ağırlaştırma ciddi ölçüde artırılmış ve bu ağırlaştırmadan ne anlaşılabileceğini, ürünlerdeki ayıptan doğan zararların engellenmesi amacıyla hangi önlemlerin alınacağını bu kararında açıklığa kavuşturmuştur. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 13.

¹⁰⁹ **Honsell**, § 21, N. 20; **Oftinger/Stark**, § 20 N. 113; **BernK-OR, Brehm**, Art 55 N. 52; **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 110.

uğrama tehlikesini en aza indirecek bir üretim süreci seçmesi gerekmektedir¹¹⁰. Öğretide, kurtuluş kanıtı getirme imkânının bu denli zorlaştırılması, üretici işletme sahibinin kurtuluş kanıtı getirme hakkından pratikte mahrum bırakılması olarak yorumlanmıştır¹¹¹. Öyle ki, menfez çerçevesi olayından itibaren İsviçre hukukunda ürün sorumluluğu, bugün ayrı bir kanun ile özel olarak düzenlenen hukuki rejime benzer bir hal almıştır. Bu kapsamda Schachtrahmen-Fall kararından beri sorumluluk üretim, tasarım ve bilgilendirme ayıplarının tümünü kapsamına almakta olup üretim kaçakları dâhil bu kapsamda tazmin edilmektedir¹¹².

Federal Mahkeme Schachtrahmen-Fall kararından sonra verdiği Klappstuhl Fall¹¹³ kararında ayıplı ürünün sebep olduğu zararlardan doğan sorumluluğun yalnızca üretici için değil, ürünün son kullanıcıya ulaştığı zincirdeki ithalatçı, satıcı gibi kişiler için de var olduğunu belirtmiştir. Nitekim Mahkeme'ye göre bu kişilerin de ürünü satmadan önce kontrol etmek suretiyle ürünü güvenli hale getirmeleri gerekmektedir¹¹⁴.

İsviçre Federal Mahkemesi'nin yukarıda açıklanan kararlar ışığında oluşturduğu içtihadi olarak gelişen ürün sorumluluğu, Avrupa hukukunda bu alana ilişkin düzenlemeler yapılana dek devam etmiştir. 25 Temmuz 1985 yılında, Avrupa Birliği tarafından bağımsız bir ürün sorumluluğu düzenlemesi yapılmasıyla birlikte, İsviçre kanunkoyucusu da özel bir yasanın hazırlanmasına ilişkin çalışmalara

¹¹⁰ **BernK-OR, Brehm**, Art 55 N. 86; **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 112-113; **Müller**, Neuste Entwicklungen, s. 128.

¹¹¹ **Honsell**, § 21, N. 19; **BernK-OR, Brehm**, Art 55 N. 83; **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 115.

¹¹² **BernK-OR, Brehm**, Art 55 N. 86; **SHK PrHG, Hess**, Teil 1, Rn 115.

¹¹³ JT 1986 I 571 f. Karar konu olayda dışçıye giden davacı, bekleme odasında bulunan katlanır sandalyenin kırılması nedeniyle omuriliğinden yaralanmıştır. Dışçı İtalya'da üretilmiş olan bu sandalyeyi, İsviçre'deki ithalatçıdan almış ve onun sorumluluğuna başvurmuştur. (**Honsell**, § 21, N. 21)

¹¹⁴ **Honsell**, § 21, N. 21; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 40.

başlamıştır. Scachtrahmen-Fall kararından neredeyse 10 yıl sonra İsviçre hukukunda da Ürün Sorumluluğu Kanunu çıkartılarak tüketicinin korunması amacı güclendirilmiştir¹¹⁵.

5. Türk Hukukunda Haksız Fiile Dayanan Ürün Sorumluluğu

Türk öğretisinde, üreticinin sorumluluğu konusunda özel bir düzenleme yapılan kadar bu sorumluluğun eBK m. 41'e dayalı olarak kusura dayalı haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde çözümlenmesi görüşü hâkim olmuştur¹¹⁶. Yargı uygulaması da bu görüşle paralel olarak ayıplı ürünler sebebiyle ortaya çıkan zararlardan üreticilerin kusura dayalı haksız fiil sorumlulukları bulunduğuna ilişkin çeşitli kararlar vermiştir¹¹⁷. Gerek yargı kararlarında gerek öğretide, kusur sorumluluğunun ürün sorumluluğunda esas alınması halinde zarar görenlerin çok ciddi ispat zorluklarıyla karşılaşacakları, bu nedenle bu

¹¹⁵ İsviçre kanunkoyucusu PrHG'yi özellikle Avrupa Ekonomik Alanı Sözleşmesi'nin reddini takiben uygulanan program çerçevesinde ve malların serbest dolaşımının sağlanması gerçekleştirmek amacıyla yapmıştır. Avrupa Direktifi'ni takiben hazırlanan bu kanun yalnızca tüketiciler açısından değil aynı zamanda İsviçreli ihracatçıların da Avrupalı rakipleri tarafından dışlanmamaları farklı muameleye tabi tutulmamaları adına onları da korumak adına getirilmiştir. Nitekim bu düzenlemeler öncesi İsviçre'den ihraç edilen ürünler direktifin aradığı şartları taşımadığından bunları ithal eden Avrupalılar sorumlulukla karşılaşmış ve bu nedenle İsviçre'den mal ithal etmekten kaçınmaya başlamıştır. PrHG üreticiler ve ihracatçılar arasından da AB ile uyum sağlayarak sorunlara çözüm getirmiştir. (Müller, Neuste Entwicklungen, s. 129-130)

¹¹⁶ Öztan, s.79, 112, 233; Kaplan, İmalatçı, s. 92; Özsunay, s. 146; Atabek, s. 166; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 41; Havutçu, s. 57; Akçura Karaman, s. 47, 306; Tarman, s. 306; Aydos, s. 95.

¹¹⁷ Yargıtay 4. HD., E. 1987/1655, K. 1987/2257, T. 26.03.1987 "Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarına göre yapımçı, imal edip piyasaya sürdüğü maldaki ihmal ve kayıtsızlık sonucu oluşmuş yapım hataları nedeniyle kişilerin uğradıkları zararlardan Borçlar Kanunu'nun 41 inci maddesinin birinci fıkrası hükmü uyarınca sorumludur. (Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 20.9.1979 gün. 3398/3053 sayılı 4. Hukuk Dairesinin 5.7.1977 gün, 2921/7745 sayılı ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 10.12.1986 gün Esas 1985/4-825, Karar 1986/1041 sayılı kararları)." (<https://www.kazanci.com.tr/> ET: 30.11.2022)

alana özgü bir kanun ile kusursuz sorumluluk düzenlemesi yapılması gerektiği ifade edilmiştir¹¹⁸. Ancak belirtmek gerekir ki Yargıtay ilk aşamada haksız fiilin unsurlarını ve bu unsurların ürün sorumluluğu vakıalarında bulunup bulunmadığını tartışmadan doğrudan bu sorumluluğu uygulama yoluna gitmiştir. Bu erken aşama kararlarında üreticinin sorumluluğu mala duyulan güven ile temellendirilmeye çalışılmıştır¹¹⁹.

Daha sonraları Türk öğretisinde de İsviçre Alman hukuklarının etkisinde kalınarak üreticinin sorumluluğu açısından tehlikeyi önleme yükümlülüklerinden hareket edilmiştir¹²⁰. Buna göre malı üreterek piyasaya süren üretici, bundan dolayı başkasının zarar görmemesi için alması gereken ve kendisinden beklenebilir tüm önlemleri almak zorundadır. Bu davranışı yerine getirmeyen üretici, kusurlu sayılacaktır ve sorumluluktan kurtulmak isteyen üretici kusursuzluğunu ispat etmelidir¹²¹.

Modern üretim tekniklerinin çok karmaşık olduğu ve üretimin çok büyük oranda otomasyona dayandığı günümüzde ayıplı bir malın ortaya çıkması halinde üreticinin kusurundan bahsetmek oldukça güçtür¹²². Kaldı ki zarar görenlerin, üretici kusurlu olsa dahi üretim faaliyeti hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadıklarından üreticinin kusurunu ispat etmeleri mümkün görünmemektedir¹²³. Yargıtay da zarar görenlerin ispat açısından durumunu kolaylaştırmaya çalışmıştır. Yargıtay HGK 1996 yılında verdiği bir

¹¹⁸ **Akçura Karaman**, s. 4; **Aydos**, s. 95.; Yargıtay 4. HD., E. 1997/4787, K. 1997/8679, T. 25.09.1997. (<https://www.kazanci.com.tr/> ET: 30.11.2022)

¹¹⁹ **Havutçu**, s. 57. Bkz: Yargıtay 4. HD., E. 2921, K. 7745, T. 05.07.1977.

¹²⁰ **Öztan**, s. 112, 233; **Kaplan**, İmalatçı, s. 92; **Özsunay**, s. 146. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 42; **Akçura Karaman**, s. 95.

¹²¹ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 42-43.

¹²² **Akçura Karaman**, s. 160.

¹²³ **Öztan**, s. 233; **Kaplan**, İmalatçı, s. 92; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 42-43; **Akçura Karaman**, s. 160.

kararında¹²⁴ “fiili karinelerin ispat yerine geçeceğinden” bahsetmiştir. Burada fiili karine ile anlatılmak istenen zararın imal edilen şeyin kullanımından kaynaklanmadığını üreticinin ispat etmesidir¹²⁵. Yargıtay’ın bu kararı ile ispat yükünün yer değiştirildiği de öğretide ifade edilmiştir¹²⁶. Bu kararlarında Yargıtay üreticinin kusurunun belirlenmesinde bilim ve tekniğin gerekli kıldığı son durumun dikkate alınacağını ortaya koymuştur¹²⁷. İlerleyen dönemlerde verdiği bazı kararlarında Yargıtay, daha da ileri giderek üreticinin kusuru ile ürünün ayıplı olması kavramlarını eşdeğer görmüş, ayıplı bir ürünün olmasını başlı başına kusur kabul etmiştir¹²⁸. Yargıtay’ın bu uygulaması öğretide, eBK m. 41’in fiilen kusursuz sorumluluk düzenlemesine dönüştürülmesi gerekçesiyle eleştirilmiştir¹²⁹.

¹²⁴ Yargıtay HGK, E. 1996/4-588, K. 1996/831, T. 27.11.1996. (<https://www.kazanci.com.tr/> ET: 05.12.2022)

¹²⁵ Benzer karar için bkz: Yargıtay 4. HD., E. 1995/6256, K. 1995/2596, T. 27.03.1995. Yargıtay bu hususta Alman Federal Mahkemesi’nin önceleri kabul ettiği fiili karine görüşüne atıf yapmaktadır. Ancak Federal Mahkeme zaman içerisinde bu görüşünden vazgeçerek ispat yükünün yer değiştirmesi görüşüne başvurmuştur. İspat yükünün yer değiştirmesi, fiili karineye göre zarar görenler açısından daha avantajlıdır. Öztan, ürünü en yakından takip eden kişinin üretici olduğunu bu nedenle ürün ayıbında kendi kusuru olup olmadığını en iyi bilen kişi olduğunu belirtmiş bu nedenle ispat yükünün ters çevrilmesi halinde eBK m. 41 ile takip edilen norm amacından sapılmış olmayacağını ifade etmiştir Bkz: (Öztan, s. 218-221, 236)

¹²⁶ Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 44-45. Aksi yönde: Havutçu, s. 61-62. Havutçu’ya göre Yargıtay’ın Öztan’a yaptığı atıf ile ilgili bölümde açıklanan prima facie ispat yöntemi ile ispat yükünün yer değiştirmesi meselesi Yargıtay tarafından karıştırılmış bulunmaktadır.

¹²⁷ Akçura Karaman, s. 161.

¹²⁸ Yargıtay 4. HD., E. 2000/6223, K. 2000/9362, T. 30.10.2000. Söz konusu davada davacı içtiği kaynak suyunun tortulu olması nedeniyle sağlığı zarara uğramış ve bu nedenle manevi tazminat davası açmıştır. (Bkz: Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 44-45)

¹²⁹ Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 44.

Hukuk Genel Kurulu 2002 yılında verdiği bir kararında İsviçre Federal Mahkemesi kararlarına da atıf yaparak tehlikeyi önleme yükümlülüklerini esas almış ve tehlikenin önlenmesi için gerekli önlemleri üreticinin alması gerektiğini belirtmiştir¹³⁰. Bu kararında da Yargıtay tehlikeyi önleme yükümlülüklerine dayanmakla beraber ispat yükünün yer değiştirilmesi fikrinden de vazgeçmiş değildir¹³¹.

Yargıtay, eBK m. 41'e dayanan ürün sorumluluğu davalarında görevli mahkemeye ilişkin farklı kararlar da vermiştir. Üreticinin sorumluluğuna ilişkin 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (eTKHK) düzenlemesinin ardından dahi kimi kararlarında Yargıtay görevli mahkemelerin genel mahkemeler olduğuna hükmetmiştir¹³². Bazı kararlarında ise ürün sorumluluğu tüketici vakıaları çerçevesinde değerlendirilmiş ve ürün sorumluluğu davalarında görevli mahkemenin tüketici mahkemeleri olması gerektiği yönünde kararlar vermiştir¹³³.

Türk hukuku açısından eBK m. 41'e dayanarak oluşturulan içtihatlar, gerek ispat yükü ve sorumlu tutulacak kişiler gerek de kusur unsuru bakımından ürün sorumluluğunun amaçlarını gerçekleştirebilecek bir uygulama ortaya koyamamıştır.

¹³⁰ Yargıtay HGK, E. 2002/4-114, K. 2002/84, T. 13.02.2002 “Bir imalat, normal şartlar altında ve normal kullanma halinde, zarar vermeye elverişli ise, kural olarak ortada kusurun (hatanın) varlığını kabul etmek gerekir. Böyle bir malı piyasaya süren yapımçı tehlike yaratmış demektir. Yapımçı bu tehlikenin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almamışsa, zararın gerçekleşmesi halinde bunu tazmin ile yükümlü olur. Federal Mahkeme de imalatla kullanılan malzemenin seçiminde ve kontrolünde, malın yapımında ve birleşiminde, bundan sonraki denetiminde, elemanın seçiminde gerekli özeni göstermeyen imalatçı, hatalı imalatı piyasaya sürmek suretiyle başkaları için tehlikeli bir durum yaratmış, göstermesi gerekli özeni yerine getirmemiş bulunduğundan BK.nun 41. madde uyarınca sorumlu olduğunu kabul etmiştir.”

¹³¹ Akçura Karaman, s. 166-167. Benzer yönde bkz: Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 45-46.

¹³² Bkz: Yargıtay 4. HD., E. 2001/6397, K. 2001/10988, T. 04.10.2001 (Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 46.)

¹³³ Bkz: Yargıtay 4. HD., E. 2005/1806, K. 2005/2574, T. 14.03.2005 (Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 46.)

Yaşanan sorunlar ve Yargıtay uygulamasındaki kusura ve kusurun ispatına ilişkin belirsizliğin, bugün için ÜGTDK m. 6'da kusurdan bağımsız ürün sorumluluğu düzenlendiği kabul edildiği ölçüde giderilmiş olduğu söylenebilir.

C. Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda

1. Genel Olarak

Ürün sorumluluğuna öncülük eden gelişmeler ilk olarak sanayileşme hareketlerinde lider rol üstlenen Amerika'da yaşanmıştır. Burada yaşanan gelişmeler, Avrupa'yı da önemli ölçüde etkilemiştir¹³⁴. Öyle ki Restatement (Second) of Torts 402A maddesi Avrupa'da Ürün Sorumluluğu Direktifi'ndeki ayıp kavramının belirlenmesine örnek teşkil etmiştir¹³⁵.

ABD hukukunda bugün itibariyle ürün sorumluluğu üç farklı hukuki kuruma dayanmaktadır: kusura dayanan haksız fiil sorumluluğu (tort of negligence¹³⁶), kusurdan

¹³⁴ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 27-28; **Akçura Karaman**, s. 24-25.

¹³⁵ **Axel Pfeifer**, Produktfehler oder Fehlverhalten des Produzenten, 1987 Berlin, s. 21 (Naklen **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 28)

¹³⁶ Her ne kadar tort of negligence kavramıyla kusur sorumluluğu ifade edilmekteyse de negligence kavramının kusur kavramından farklı olduğu belirtilmelidir. Amerikan hukukunda bir sorumluluğun negligence sorumluluğu olarak ifade edilebilmesi için bir takım şartlar aranmaktadır. Buna göre haksız fiili ika eden kişi, mağdura karşı özen yükümlülüğü içerisinde bulunmalı ve bu özen yükümlülüğü kusurlu olarak ihlal edilmiş olmalıdır. Ayrıca ortaya çıkan zararlar gösterilmesi gereken bu özenin gösterilmemesi nedeniyle ortaya çıkmış olmalı yani illiyet bağı bulunmalıdır. (Bkz: **Donald M. Jenkins**, The Product Liability of Manufacturers: An Understanding and Exploration, Akron Law Review, Spring 1971, 4/2, s. 138; **Owen/Montgomery/Davis**, s. 58; **Joan M. Krauskopf**, Products Liability, Missouri Law Review, 1967, 32/ 4, s. 460; **Barry B. Schweig**, Products Liability Problem, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 443/1, 97.) Yani buradaki özen yükümlülüğü herkese karşı olan bir özen yükümlülüğü değil, zarar görene karşı bulunan bir özen yükümlülüğüdür. Mahkemeler özen yükümlülüğünün mevcudiyetini her somut olay bağlamında ayrıca değerlendirmektedir. Bu hususta bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 30, dn. 127; **Akçura Karaman**, s. 24.

bağımsız haksız fiil sorumluluğu (strict liability in torts) ve sözleşmeden doğan garanti sorumluluğu (warranty¹³⁷)¹³⁸. Her ne kadar bu üç sorumluluk tipi altında istenebilecek zararlar aynı olabilirse ve bu üç sorumluluk tipi yarışabilirse de yaşanan gelişmeler kusura dayanmayan haksız fiil sorumluluğunun mahkemelerce en sık kullanılan hukuki kurum olduğunu göstermektedir¹³⁹. Ne var ki sorumluluk bugün olduğu hale gelene dek çeşitli aşamalardan geçmiştir. 20. yüzyılın başlarına kadar ayıplı ürünlerden doğan sorumluluk yalnızca sözleşmesel ilişki altında çözümlenmiş daha sonra haksız fiil alanına geçiş yapılmıştır¹⁴⁰.

2. Sözleşmeye Dayanan Garanti (Warranty) Sorumluluğu

Sözleşmeden doğan garanti (warranty) sorumluluğu, kusura dayanmayan bir sorumluluktur¹⁴¹. Sözleşmenin ihlali halinde Uniform Commercial Code¹⁴² (UCC) § 1-106 alıcıyı sözleşme gereği gibi ifa edilmiş olsaydı hangi halde bulunacaktı ise o hale

¹³⁷ Warranty olarak ifade edilen ve Kıta Avrupası Hukuk Sistemi'nde tekeffül, garanti kavramlarına yaklaşık olarak kullanılan bu kavram esasen garanti ifadesinden daha geniş bir içeriğe sahiptir. Bkz: **Özsunay**, s. 117.

¹³⁸ **Jenkins**, s. 137-138; **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 21; **Krauskopf**, s. 459; **Schweig**, s. 96-97; **Ferry Kirkpatrick**, Product Liability Law: From Negligence to Strict Liability in the US, Business Law Review, 2009, 48, s. 48-49.

¹³⁹ **Krauskopf**, s. 459.

¹⁴⁰ **Kirkpatrick**, s. 49.

¹⁴¹ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 97; **Wallace Sedgwick/Scott Conley/Roger Sleight**, Products Liability: Implied Warranties, Marquette Law Review, Fall 1964, 48/2, s. 140; **Krauskopf**, s. 460; **Manfred Wandt**, Internationale Produkthaftung, Verlag Recht und Wirtschaft, 1995 Heidelberg, § 6 N 198.

¹⁴² Uniform Commercial Code, 1951 yılında Amerikan Hukuk Enstitüsü tarafından hazırlanmış bir kanundur. Bundan önce ABD genelinde malların satımı konusundaki hukuka birlik kazandıran ve 1884 tarihli İngiliz Sales Goods Act'e dayanan 1906 tarihli Uniform Sales Act bulunmaktaydı. (**Wandt**, § 6 N 198.)

getirmekle yükümlü kılmıştır. Bu bağlamda satıcı ayıplı malın kendisinde meydana gelen zararları tazmin edeceği gibi ayıplı takip eden (consequential damages) zararları da tazmin etmekle yükümlüdür¹⁴³. Bu sorumluluk bir ürünün taşınması gereken nitelikleri taşınmaması, ürünün eldeki durumu ile sözleşmede kararlaştırılan durumu arasında farklılık olması halinde gündeme gelmektedir. Garanti (warranty) ikiye ayrılmaktadır: açık (expressed warranty) ve örtülü (implied warranty) garanti. *Expressed Warranty*, UCC § 2-313 uyarınca belirli bir cins malın satıcısının, alıcıya açıkça yapmış olduğu vasıf vaatlerini ifade etmektedir. Bu vasıf vaatlerinin açık garanti sorumluluğunu doğurabilmesi için satıcı tarafından yapılan vasıf vaatlerinin alıcının satın alma kararında etkisi olması gerekmektedir. *Implied Warranty* ise satılanın ticari nitelikleri ile (merchantable quality) kullanılması istenilen amaca makul olarak uygun olduğuna ilişkin (warranty of fitness) iki çeşit garantiyi ihtiva etmektedir. Belirli bir amaç için ihtiyaç duyulan ürünlerin alıcısının satıcının seçimlerine ve muhakemesine güvenerek satın alındığı durumlarda *warranty of fitness* (UCC § 2-315) gündeme gelir. *Merchandability Warranty* (UCC § 2-314) ise alınan ürünle aynı tipte ürünleri satmayı meslek edinen bir satıcının, sattığı ürünün makul kullanımına uygun olduğuna ilişkin örtülü bir garantisini ifade etmektedir¹⁴⁴. *Implied Warranty*, hukukun müdahalesi ile doğar ve sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça sözleşmenin içeriğine dâhildir¹⁴⁵.

UCC § 2-607 hükmünün 3. fıkrasının a bendi uyarınca satıcının sözleşmeden doğan sorumluluğuna başvurulabilmesi için alıcının, maldaki açık ya da örtülü garantiye aykırılığı tespit ettiği ya da etmesi gerektiği andan itibaren makul bir süre içerisinde

¹⁴³ **Krauskopf**, s. 460; **Alistair Clark**, The Conceptual Basis of Product Liability, The Modern Law Review, 1985, 48/3, s. 236; **Jenkins**, s. 141-142; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 29.

¹⁴⁴ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 106 vd.; **Sedgwick/Conley/Sleight**, s. 142 vd.; **Jenkins**, s. 139-140.

¹⁴⁵ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 107; **Sedgwick/Conley/Sleight**, s. 140; **Jenkins**, s. 141; **Özsunay**, s. 117; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 129, dn. 125.

satıcıya bildirmek zorundadır¹⁴⁶. Bu bildirim yükümlülüğünün makul olan süreyi aştıktan sonra yapılması halinde sorumluluğa birkaç istisna haricinde dayanılamamaktadır. Mahkemelerin çoğu ayıplı mal nedeniyle bir kişinin zarar görmesi halinde, makul süre aşılsa da davaları kabul etmiştir¹⁴⁷. Yine bunun gibi satıcı ile sözleşmesel ilişki içerisinde olmayan ancak UCC § 2-318 uyarınca satıcıya başvuru hakkı bulunan aile üyeleri, misafirler, yakın akrabalar vs gibi kişiler açısından da bildirim zorunluluğu aranmamaktadır¹⁴⁸. Nitekim aynı maddenin 6. fıkrasında ilgili hükümlerin alıcı ve satıcı açısından düzenlendiği açıkça belirtilmiştir. Sözleşmeden doğan garanti sorumluluğunu sınırlamak mümkündür. UCC § 2-316 uyarınca bu husustaki şartlar ve sınırlamalar düzenlenmiştir. Bu açıdan sorumluluğa getirilen sınırlamalar makul sınırları geçmemeli ve ölçüsüz olmamalıdır¹⁴⁹. Sınırlamalara ilişkin olarak *Henningsen v. Bloomfield Motors, Inc*¹⁵⁰., davası öncü bir dava olarak görülmektedir.

Sözleşmeye dayanan ürün sorumluluğu açısından ABD hukukunda yaşanan en büyük tartışmalar Kıta Avrupası hukukunda sözleşmenin nispiyeti ilkesine yakın bir anlam taşıyan *privity of contracts* ilkesi üzerinde yaşanmıştır. Bu ilke uyarınca sözleşmeden doğan sorumluluk sadece sözleşme kapsamındaki kişiler açısından

¹⁴⁶ **Sedgwick/Conley/Sleight**, s. 141.; **Jenkins**, s. 139; **Krauskopf**, s. 460; **Schweig**, s. 97.

¹⁴⁷ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 114. Bazı mahkemeler kişiye verilen zararlarda dahi bu süreyi dikkate almıştır. Bkz: *Smith v. Robertshaw Controls Co.* (2003 WL 23142189) arasındaki davada mahkeme makul sürenin aşılması nedeniyle davalının deliller üzerindeki kontrolünü kaybettiğini ve ispat etme imkânı bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir.

¹⁴⁸ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 28-29.

¹⁴⁹ **Jenkins**, s. 141.

¹⁵⁰ *Henningsen v. Bloomfield Motors, Inc* 32 N.J. 358, 161 A. 2d 69 (1960). Bu davada mahkeme sorumluluğun sınırlandırılmasını detaylıca incelemiştir. Detaylı bilgi için bkz: **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 128 vd.

geçerlidir¹⁵¹. 19. yüzyılın sonlarına kadar üreticiler çoğunlukla aynı zamanda satıcı da olduklarından bu husus bir sorun yaratmamaktaydı. Ancak sanayileşmedeki artışla birlikte satım ve dağıtım zincirinin uzamasıyla birlikte üreticiler sözleşme kapsamının dışına çıkmış ve üreticiler 20. yüzyılın başlarına kadar ne sözleşmesel sorumluluk alanında ne de haksız fiil sorumluluğu alanında sorumlu tutulabilmişlerdir¹⁵².

Privity ilkesinin ortaya çıkarttığı sorunlar yalnız üreticinin sorumlu tutulamaması ile sınırlı değildir. Bunun gibi ürünü kendisi satın almamış olan zarar görenlerin yatay anlamda privity ilkesine takılması da söz konusudur¹⁵³. Bugün için bu soruna UCC § 2-318'de işaret edilmiş ve alıcının aile üyeleri, misafirleri ya da makul olarak üretilen o ürünü kullanabilecek ve o ürünün ayıplı olmasından zarar görebilecek herhangi bir kişinin de satıcının garanti sorumluluğuna dayanabileceği belirtilmiştir.

Privity bulunmayan durumlarda hukuki durum tarafları haksız fiile dayanmak zorunda bırakmıştır. Ne var ki privity ilkesi önceleri, üreticinin haksız fiil alanında sorumlu tutulamamasının da sebeplerinden birisi olmuştur. Nitekim kusur sorumluluğu, zarar verenin zarar görene karşı göstermek durumunda olduğu bir özenin ihlal edilmesi şartını gerektirmektedir. Üreticinin kusur sorumluluğuna dayanılan davalarda üreticinin kime karşı özen yükümlülüğü içerisinde olduğu hususunun belirlenmesi de büyük önem taşımıştır. Önceleri mahkemeler, aynı zamanda satıcı olmayan üreticilerin ürünün güvenliğine ilişkin olarak zarar gören kişilere karşı herhangi bir özen yükümlülüğü

¹⁵¹ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 118-119; **Krauskopf**, s. 461; **Wandt**, § 6 N 198.

¹⁵² **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 118-119; **Krauskopf**, s. 462; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 30.

¹⁵³ **Krauskopf**, s. 461; **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 120. Bkz: Chysky v. Drake Bros Co. (139 N.E. 576 1923) davasında işverenin aldığı kekten yiyen garson rahatsızlanmış ancak mahkeme kendisi satın almadığı için açılan davayı reddetmiştir.

içerisinde olmadıklarına hükmetmiştir¹⁵⁴. Bu konudaki anlayış ilk olarak New York Yüksek Mahkemesi'nin Thomas v. Winchester¹⁵⁵ davasında dağıtıcısı firmanın ölümcül bir maddeyi yanlış etiketlemesi ve bir markete göndermesi sonucu zarar görenlere karşı sorumlu olacağına hükmetmesiyle değişmiştir. Mahkemeye göre doğası gereği çok tehlikeli olan bir ürünün insan hayatını tehlikeye atması halinde taraflar arasındaki ilişkiden doğan bir özen yükümlülüğü olmasa da kanundan doğan bir özen yükümlülüğü gereği sorumluluk doğuracağı belirtilmiştir. Yani privity ilkesi haksız fiiller alanında doğası gereği tehlikeli olan ürünler açısından (imminently and inherently dangerous) aşılımaya başlanmıştır¹⁵⁶.

1916 yılına gelindiğinde, McPherson v. Buick Motor Co.¹⁵⁷ davasıyla Yargıç Cardozo doğası gereği tehlikeli ürünler istisnasını bu kavramın tanımını genişleterek

¹⁵⁴ Bu hususta mahkeme kararlarında en çok atıf yapılan karar *Winterbottom v. Wright* (152 Eng. Rep. 402 (1842)) olmuştur. Bu davada bir posta arabası yapımındaki gizli bir ayıp nedeniyle kazaya neden olmuş ve sürücü zarar görmüştür. Açılan davada zarar gören ile davalılar arasında sözleşmesel ilişki (privity) olmaması dolayısıyla davayı reddetmiştir. Her ne kadar davacı Mr. Winterbottom davasını tamamen sözleşme temeline dayandırmış olsa da Amerikan öğretisi bu kararı üreticinin, davacıya karşı bir özen yükümü olmaması dolayısıyla kusura dayanan haksız fiil davaları için de örneklendirmektedir. Bu hususta bkz: **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 44; **Jenkins**, s. 139

¹⁵⁵ Thomas v. Winchester 6 N.Y. 397 (1852)

¹⁵⁶ **Jenkins**, s. 139.

¹⁵⁷ McPherson v. Buick Motor Co. 217 N.Y. 382 (1916) Söz konusu olayda Buick Motor Co. Bir otomobil üreticisi firmadır. Ürettiği arabalardan birini davacıya başka bir satıcı aracılığıyla satmış kendisi davacı ile sözleşme ilişkisi içerisinde girmemiştir. Davacı arabayı kullandığı esnada arabanın ön tekerinde bulunan ahşap teker parmaklıkları kırılmış ve araba olduğu yerde çökmüştür. Davacı çöküşün etkisiyle arabadan dışarı fırlayarak yaralanmıştır. Olay açısından önem arz eden husus ise şudur: davacı, hiçbir sözleşme ilişkisi bulunmamasına rağmen davayı üretici firma olan Buick Motor Co.'ya yöneltmiştir. Davanın detayları, tarafların savunmaları için bkz: **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 51-52; **Wandt**, § 6 N 196.

diğer ürünlere de yayacak şekilde uygulamıştır. Buna göre üreticinin ürettiği malı başkalarının kullanacağını bile bile piyasaya sürmesi, dikkatli davranması ve özen göstermesi için yeterli görülmüştür. Tehlikeli ürün tanımı da ihmalkâr şekilde üretilen her türlü ürün olarak genişletilmiştir. Böylece ayıplı ürünler nedeniyle zarar gören kişiler, ABD hukukunda ilk defa dağıtım zincirinin son aşamalarında bulunan ve ürünün tamamını ya da bir kısmını üreten üreticiyi kusura dayanan haksız fiil sorumluluğu hükümlerince sorumlu tutma imkânına sahip olmuştur¹⁵⁸. McPherson v. Buick Motor Co. davasıyla kusura dayanan haksız fiil sorumluluğunda nispilik (privity) ilkesi aşılmıştır¹⁵⁹.

Elbette bu sorumluluğun en büyük dezavantajı sorumluların göstermesi gereken olağan özeni göstermediklerinin ispat edilmesidir¹⁶⁰. Bu durumun aşılması için *res ipsa loquitor* (the thing speaks for itself) yani bir ayıbın varlığı kusurun varlığına işaret eder doktrini geliştirilmiş ve davacıların kusuru ispatı kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Nitekim taraflar arasında büyük bir bilgi asimetrisi vardır ve davacıların ispat için ulaşması, incelemesi gereken tüm kayıtlar üretici işletmede bulunmaktadır¹⁶¹. Ne var ki *res ipsa loquitor* doktrini bazı davalarda kusurun ispatında faydalı da olsa sınırlı bir biçimde uygulanmıştır. Bu doktrine göre üreticinin sorumlu tutulabilmesi için, zarara neden olan ayıbın üreticinin sorumluluk alanında olan bir husustan kaynaklanması, normal şartlarda

¹⁵⁸ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 21, 51-52; **Krauskopf**, s. 459; **Kirkpatrick**, s. 49.

¹⁵⁹ **Krauskopf**, s. 459; **William L. Prosser**, The Assault Upon the Citadel (Strict Liability to the Consumer), The Yale Law Review, 1960, 69/7, s. 1100. **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 793Yazar yaşanan bu gelişmeyi “privity kalesine yapılan taarruz” olarak nitelendirmektedir. Daha sonraları kusursuz sorumluluğun esas alınmasını da “privity kalesinin düşüşü” olarak nitelendirecektir. Bugün itibariyle Restatement of the Law of Torts metinleri nispilik ilkesinin haksız fiil davalarına tamamıyla yabancı olduğuna ilişkin bir anlayış sergilemektedir. Bkz: **Jenkins**, s. 140.

¹⁶⁰ **Krauskopf**, s. 460; **Schweig**, s. 97.

¹⁶¹ **Kirkpatrick**, s. 49; **Jenkins**, s. 138-139; **Krauskopf**, s. 460.

Üreticinin kusuru olmaksızın böyle bir zararın ortaya çıkamayacak olması ve zararın ortaya çıkışında zarar görenin kusurunun da bulunmaması gerekmektedir. Tüm bu hususların da ispatı zarar gören üzerinde olduğu için ürün sorumluluğu açısından yeterince kullanışlı olmamıştır¹⁶².

Prosser kusur sorumluluğunun yetersiz kalışını farklı bir perspektiften değerlendirmektedir. Ona göre kusur sorumluluğunun problemi, üreticinin kusurunu ispat zorluğu değildir. Özellikle *res ipsa loquitor* doktrinin varlığında, kusursuz sorumlulukla elde edilebilen tazminatlar kusur sorumluluğu ile de elde edilebilir. Yaşanan esas sorun 20. yüzyılın ortalarında sorumlu tutulması gereken üreticilerin ya tespit edilememesi ya da eyaletin yetki alanı dışında kalması gibi başka sorunlarla sorumlu tutulamaması sonucunda davacıların ara dağıtıcı, ithalatçı gibi kimselerin sorumluluğuna gitmek zorunda kalmasıdır. *Prosser*'a göre bu kişilerin üretim sonucunda ortaya çıkan ayıpla (defect) bir ilgisi bulunmadığından bu kişilerin kusurundan bahsedilemez. Başka bir deyişle bu kişilerin kusurunun ispatı *res ipsa loquitor* doktrini dâhil herhangi bir yolla mümkün olmadığından, kusura dayanan bir ürün sorumluluğu kendi amaçlarını gerekleřtiremez¹⁶³.

ABD hukukunda kusura dayanan ürün sorumluluğuna ilişkin yapılan bu eleştiriler bir karşılık bulmuştur. Kusura ve ispatına ilişkin pratikte ortaya çıkan sorunlar karşısında mahkemeler, satıcının örtülü garantiden doğan sorumluluğunu sözleşme sorumluluğu alanından haksız fiil sorumluluğu alanına taşımış ve pratikte privity ilkesinden arınmış kusursuz bir sorumluluk ortaya koymuştur.

¹⁶² **Jenkins**, s. 138-139.

¹⁶³ **Prosser**, *The Assault Upon the Citadel*, s. 1116-1117.

3. Örtülü Garantiye (Implied Warranty) Dayanan Kusursuz Sorumluluk Rejimi

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ABD’de ürün sorumluluğu davalarında patlama yaşanmıştır¹⁶⁴. Bunun sebebi olarak kişilere ve eşyalara gelen zararlardan dolayı ayıplı ürünleri üretenlerin ve dağıtıcıların kusursuz sorumluluğunun önce içtihatlar aracılığıyla daha sonra kanuni düzenlemelerle kabul edilmiş olmasıdır¹⁶⁵. Haksız fiil sorumluluğu kategorisinde yer alan bu sorumluluğun kurucu unsuru (defective) ayıplı bir ürünün bulunmasıdır. Bu anlamda sorumluluğun doğabilmesi zarar görenlerin üründeki ayıbı ispat etmesine bağlı olup kusurun ispatını gerektirmez¹⁶⁶. Söz konusu kusursuz sorumluluk sıkı bir sorumluluktur (strict liability in torts) ancak mutlak bir sorumluluk (absolute liability in torts) değildir¹⁶⁷.

Privity ilkesi nedeniyle üreticilerle sözleşme ilişkisi içinde olmayan zarar görenler, üreticilere ancak haksız fiil sorumluluğu bağlamında başvurabilmiş, ancak üreticinin özen yükümlülüğünü ihlal ettiğini ispatlamakta ciddi güçlükler ortaya çıkmıştır. Zarar görenler ürün sorumluluğu vakıalarında sözleşmeden doğan sorumlulukta olduğu gibi kusursuz sorumluluk rejiminin uygulanmasını savunmuştur. Ne var ki privitynin yokluğunda bu rejimin uygulanmasının tek yolu kusura dayanmayan haksız fiil sorumluluğudur¹⁶⁸. ABD hukuku yaşanan bu sorunlara tarihsel bir çözüm getirmiş, örtülü garanti sorumluluğunu (implied warranty) orijinal kökenlerine taşıyarak sözleşmenin olmadığı durumlarda da kanundan doğan bir garanti sorumluluğu

¹⁶⁴ Wandt, § 6 N 203; Akçura Karaman, s. 28-29.

¹⁶⁵ Krauskopf, s. 462; Prosser, The Fall of the Citadel, s. 799.

¹⁶⁶ Kirkpatrick, s. 50; Sedgwick/Conley/Sleight, s. 168; Jenkins, s. 143.

¹⁶⁷ Sedgwick/Conley/Sleight, s. 167.

¹⁶⁸ Krauskopf, s. 462.

uygulayarak üreticinin kusursuz sorumluluğu (strict liability) kurumunu geliştirmiştir¹⁶⁹.

Belirtmek gerekir ki garanti sorumluluğu bugün sözleşme alanında kendisini gösterse de ilk olarak haksız fiil alanında doğmuştur. İlk kez 1778 yılında Stuart v. Wilkens¹⁷⁰ davasında sözleşme hukuku ile ilişkilendirilmiştir. Daha sonra ise büyüyen ve gelişen sanayiye ve işletmeleri ağır sorumluluk hükümleriyle karşı karşıya bırakmak istemeyen bir anlayış örtülü garanti sorumluluğunun uygulanmasını sözleşmesel sorumluluk alanıyla sınırlandırmıştır¹⁷¹. Ne var ki 20. yüzyıl sonrası yaşanan gelişmeler sonucunda baskın düşünce, garanti sorumluluğunu sözleşme hukuku ile sınırlı olarak uygulayan düşünceyi yapay bulmuş ve sosyal adaletin sağlanması için sorumluluğun haksız fiil sahasında tekrar uyarlanması savunmuştur. Garanti sorumluluğunun ortaya çıkışındaki tarihsel gerçekler ve sosyal adalet düşüncesi, kusursuz sorumluluğa giden yolu açmıştır¹⁷².

Bu hususta yaşanan ilk gelişmeler 1920-1930'lu yıllarda kişilere verilen zararlarla bağlantılı olarak tüketenler tarafından incelenme ve denetlenme imkânı olmayan paketli gıdalarla başlamıştır¹⁷³. Bu istisnalar, 1950'li yıllarda hayvan yemleri ve mamalarıyla devam etmiş, öncelikle Missouri ve California eyaletlerinde sonra ABD'nin geri

¹⁶⁹ **Kirkpatrick**, s. 50; **Krauskopf**, s. 462; **Prosser**, The Assault Upon the Citadel, s. 1104; **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 800..

¹⁷⁰ Stuart v. Wilkens, 99 Eng. Rep. 15 1778.

¹⁷¹ Bu hususta bkz: **Krauskopf**, s. 462; **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 106; **Sedgwick/Conley/Sleight**, s. 140; **Jenkins**, s. 139; **Kirkpatrick**, s. 50.

¹⁷² **Krauskopf**, s. 462.

¹⁷³ **Krauskopf**, s. 462; **Sedgwick/Conley/Sleight**, s. 161; **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 799. Yazar bu uygulamanın ilk defa 1927 yılında Mississippi Eyaletinde Coca-Cola Bottling Works'e karşı açılan bir davada gündeme geldiğini belirtmektedir. Bkz: Coca-Cola Bottling Works v. Lyons 145 Miss. 876 (1927)

kalanında garanti sorumluluğuna dayalı kusursuz sorumluluk her türlü gıda açısından yerleşmeye başlamıştır¹⁷⁴. Bunu takip eden süreçte bu ilke vücutla yakın temasa geçen sabun, şampuan, krem gibi ürünlerde de uygulanmaya başlamış ve bazı mahkemeler başkaca bazı mallar için bu ilkeye istisnalar getirmiştir¹⁷⁵. En son gelinen noktada Henningsen v. Bloomfield Motors Inc.¹⁷⁶ davasında hakim, bir içeceğin kişiyi hasta edip ona zarar vermesiyle bir arabanın kazaya neden olması arasında hiçbir fark görmediklerini belirtmiş ve üreticilerin örtülü garantilerini tüm ürünler açısından genişleterek privity ilkesinin tümünden aşılmasını sağlamıştır¹⁷⁷. Bu istisnalar sonucu ABD’de üretici ile zarar gören arasında sözleşmesel bir ilişki olmasa da, kusura dayanan haksız fiil sorumluluğunun şartları oluşmasa da üreticiler örtülü garanti ilkesine dayanan bir haksız fiil sorumluluğuyla kusursuz bir şekilde sorumlu tutulmuşlardır¹⁷⁸.

¹⁷⁴ Missouri Eyaleti’nde verilen ilk karar balık yemine ilişkindir. İlk karar için bkz: Midwest Game Co v. MFA Milling Co. 320 S.W.2d 547 (1959) Kaliforniya Eyaleti’nde verilen ilk karar ise köpek yemine ilişkidir. Bu karar için bkz: McAfee v. Cargill Inc, 121 F. Supp 5 (1954) (**Prosser**, The Assault Upon the Citadel, s. 1111)

¹⁷⁵ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 118-119; **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 799 vd.; **Prosser**, The Assault Upon the Citadel, s. 1112-1113. Detaylı istisnalar listesi için bkz: **See Gillam**, Products Liability in a Nutshell, Orlando Law Review, 1958, 37/119, s. 152-155.

¹⁷⁶ Henningsen v. Bloomfield Motors, Inc 32 N.J. 358, 161 A. 2d 69 (1960).

¹⁷⁷ **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 119; **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 793-794.

¹⁷⁸ Bkz: Escola v. Coca Cola Bottling Co. (24 Cal.2d 453, 150 P.2d 436 1944) Dava konusu olayda Coca Cola tarafından üretilen bir şişe bir restoranda, dış bir etken olmaksızın garsonun elinde patlar ve garson yaralanır. Yargıç Traynor, kamu düzeninin bu tip olaylarda üreticiyi herhangi bir kusur (negligence) aranmaksızın sorumlu tutmayı şart koştuğunu belirtir. Aynı zamanda Yargıç, üreticinin sigorta ettirme ve masrafları tüm tüketiciler arasında dağıtma imkânının bulunduğunu, zarar görenin tek başına zararlara katlanamayacağını belirtir. Yargıç açıkça sözleşmeye dayanmayan bir örtülü garantinin, malın üretilip

4. Bağımsız Kusursuz Sorumluluk Rejimi: Restatement (Second) of Torts

Üreticinin bağımsız kusursuz sorumluluğunu kabul eden ilk karar Kaliforniya Yüksek Mahkemesi tarafından verilen Greenman v. Yuba Power Products Inc¹⁷⁹. karardır. Kararda mahkeme, zarar görenin ürünün ayıplı olduğunu ve zararın makul kullanım sırasında üründen kaynaklandığını ispat etmesini üreticinin kusursuz sorumlu tutulması için yeterli görmüştür. Mahkemeye göre bildirim sürelerine uyulmaması, özen yükümlülüğünün ihlal edilmemiş olması önemli değildir. Üretici ürünü piyasaya sürmekle başkalarının bu malı denetlemeksizin kullanabileceğini bilmekte ve bundan kişilerin zarara uğrayabileceğini öngörmektedir. Greenman kararı ile ABD hukukunda garanti sorumluluğuna dayanmayan, kusur aranmayan bağımsız bir kusursuz haksız fiil sorumluluğu doğmuştur¹⁸⁰.

Greenman kararının verilmesinden hemen öncesinde Amerikan Hukuk Enstitüsü, orijinal Restatement of Torts'daki eksiklikleri gidermek adına Restatement (Second) of Torts'u hazırlamaya başlamıştır¹⁸¹. Ürün sorumluluğunu düzenleyen § 402 A, başlarda sadece yiyecek ve içecek ürünleri kapsayacak şekilde düzenlenmek istemiş ancak bu

kullanıcıların denetleme imkânı olmadan doğrudan kullanacağını bile bile piyasaya sürmesiyle oluştuğunu belirtir. Karar için bkz: **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 157.

¹⁷⁹ Greenman v. Yuba Power Products Inc. (59 Cal.2d 57, 27 Cal. Rptr. 697, 377 P.2d 897 1963) Bu kararda davacı, üretici firma tarafından üretilen ve aynı zamanda elektrikli testere ve matkap olarak kullanılabilen çok amaçlı bir aleti satın almış ve bu aleti kullandığı sırada üzerinde çalıştığı tahta parçası fırlayarak davacıyı yaralamıştır. Yaralanmanın üzerinden 10 ay geçtikten sonra garanti sorumluluğunun ihlal edildiğine ilişkin bildirimde bulunmuştur.

¹⁸⁰ **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 803-804; **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 163; **Kirkpatrick**, s. 50-51; **Krauskopf**, s. 468.

¹⁸¹ **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 803-804; **Jenkins**, s. 143; **Kirkpatrick**, s. 50-51; **Krauskopf**, s. 469.

sırada yaşanan gelişmeler sonucunda hazırlayan komisyon içeriği genişletmeye karar vermiştir¹⁸². Böylece Restatement (Second) of Torts § 402 A¹⁸³ ortaya çıkmış ve Avrupa başta olmak üzere birçok hukuk sistemine öncü bir düzenleme olmuştur¹⁸⁴.

Düzenlemeye göre kullanıcılar veya tüketiciler ya da bunların malları için büyük ölçüde tehlike arz eden ürünleri ayıplı bir biçimde satanlar bundan doğan zararları gidermekle yükümlüdür. Satıcı olarak belirtilmiş kişinin, o ürünü satmayı meslek edinmiş olması gerekir. Satıcı, ürünle ilgili her türlü özeni göstermiş olsa da sorumlu olacaktır. Aynı zamanda ürünü satıcıdan almamış olan kullanıcılar ya da tüketiciler de herhangi bir sözleşmesel ilişkiye ihtiyaç duymaksızın ilgili düzenlemeden faydalanabilecektir. Düzenleme satıcıdan bahsettiği için eleştirilse de düzenlemenin gerekçe ve yorum kısmında bu kavrama açıklık getirilmiş, satıcıdan anlaşılması gerekenin üreticiler, toptan ve perakende satıcıları ve diğer tüm dağıtıcılar olduğu belirtilmiştir¹⁸⁵. Bu anlamda düzenleme satıcıdan bahsetse de dağıtıcılar, toptancılar,

¹⁸² Bu süreç Putman v. Eric City Mfg. Co. (338 F.2d 911, 918-19 1964) davasında Yargıç Wisdom tarafından açıklanmıştır. (Karar ve Yargıç'ın açıklamaları için bkz: **Owen/Montgomery/ Davis**, s. 163.)

¹⁸³ RESTATEMENT (SECOND) OF TORTS § 402 A. Special Liability of Seller of Product for Physical Harm to User or Consumer

(1) One who sells any product in a defective condition unreasonably dangerous to the user or consumer or to his property is subject to liability for physical harm thereby caused to the ultimate user or consumer, or to his property, if (a) the seller is engaged in the business of selling such a product, and (b) it is expected to and does reach the user or consumer without substantial change in the condition in which it is sold.

(2) The rule stated in Subsection (1) applies although (a) the seller has exercised all possible care in the preparation and sale of his product, and (b) the user or consumer has not bought the product from or entered into any contractual relation with the seller.

¹⁸⁴ Bu hususta bkz: Yukarıda 2. Bölüm, §2, C, 3.

¹⁸⁵ **Margaret J. Casper**, The Law of Product Liability, 2001 New York, s. 87 (Naklen **Akçura Karaman**, s. 27)

ithalatçılar gibi üreticiler de ek bir şart aranmaksızın sorumlu olacaklardır¹⁸⁶. Düzenlemenin gerekçesinde, zarar görenlerin herhangi bir bildirimde bulunmalarına, ürünü muayene etmelerine gerek olmaksızın, sözleşme ilişkisine ya da herhangi bir garanti sorumluluğunun oluşmasına ihtiyaç bulunmaksızın sorumluluğun ortaya çıkacağı da açıkça belirtilmiştir¹⁸⁷.

5. Restatement (Third) of Tort: Product Liability

Restatement (Second) of Torts ABD’de ürün sorumluluğuna ilişkin birçok tartışmayı da beraberinde getirmiş ve düzenlediği katı sorumluluk rejimi sonucunda 1970-80’lerde ürün sorumluluğu krizi adı verilen bir kriz yaşanmıştır¹⁸⁸. Birçok tazminat davası açılmış, açılan davalarda ortaya çıkan çok yüksek meblağlı tazminatlar üreticileri ve sigortacıları tedirgin etmiş, sigorta primleri ve maliyetleri astronomik seviyelere çıkmıştır¹⁸⁹. Bu durum mahkemeleri çekingen davranmaya zorlamış, ürün sorumluluğu davalarında ret kararlarında artış yaşanmıştır¹⁹⁰. Bu krizin önemli sebeplerinden birisi, tasarım ve bilgilendirme ayıplarında kusursuz sorumluluk rejiminin

¹⁸⁶ Burada eleştiri konusu olan diğer bir husus ise üretim süreci ile hiçbir ilgisi olmayan dağıtıcı ve son satıcıların da üreticiler gibi kusursuz sorumluluk rejimine tabii tutulmuş olmasıdır.

¹⁸⁷ Restatement (Second) of Torts comment m. at 355-56 (1965) (Bkz: **Prosser**, The Fall of the Citadel, s. 802; **Jenkins**, s. 144.)

¹⁸⁸ **Theodore Eisenberg/James A. Henderson Jr.**, Inside the Quiet Revolution in Products Liability Law, UCLA Law Review, 39/731, 1992, s. 731, 775; **Wandt**, § 6 N 203; **Akçura Karaman**, s. 28-29.

¹⁸⁹ **Wandt**, § 6 N 203; **Akçura Karaman**, s. 28-29. Yaşanan bu gelişmeler karşısında federe devletler kendi çözümlerini getirmeye çalışmıştır. **James A. Henderson Jr./ Theodore Eisenberg**, The Quiet Revolution in Products Liability: An Empirical Study of Legal Change, UCLA Law Review, 37/480, 1990, s. 480-481. Yazarlara göre kazanma oranlarındaki düşüşlerin sebebi yapılan bu düzenlemeler değil mahkeme kararlarının getirdiği eğilim olmuştur.

¹⁹⁰ Belirtmek gerekir ki ret kararlarında artış yaşanması davaların kazanılma oranında bir düşüş yaşanmasına neden olsa da, o dönemde dahi ürün sorumluluğu revaçta olmuştur. Bu hususta bkz: **Eisenberg/ Henderson**, Inside the Quiet Revolution, s. 732-733.

çok katı bir sorumluluk getirdiği, bu nedenle bu sorumluluğun yumuşatılması gerektiği anlayışıdır.

Yaşanan gelişmeler ışığında Amerikan Hukuk Enstitüsü Restatement (Third) of Tort: Product Liability üzerinde çalışmalara başlamış ve 1998 yılında bu düzenleme yayımlanmıştır. Bu düzenleme ile ürün sorumluluğu yeni ihtiyaçlar çerçevesinde güncellenmiş, kusursuz sorumluluk rejiminin getirdiği katılık yumuşatılmıştır¹⁹¹. Bu belgede, ayıp kavramının nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin öğreti ve yargıdaki tartışmalar karşılık bulmuştur. Restatement (Third) of Tort § 2’de ayıp kavramı önceki düzenlemeye göre ciddi ölçüde farklılaşmıştır. Buna göre tek bir ayıp kavramından değil üç farklı ayıp türünden bahsedilmiştir: üretim (manufacturing defect), tasarım (design defect) ve bilgilendirme (inadequate instructions or warnings). Bu ayıpların tespitinde kullanılan ölçütlerde de farklılıklar yaşanmıştır. Restatement (Second) of Torts zamanında kullanılan tüketici beklenti testleri yerini tasarım ayıpları açısından risk yarar analizine bırakmış diğer ayıplar açısından ise yardımcı bir ölçüt olarak belirlenmiştir¹⁹².

§3 85/374 SAYILI AVRUPA TOPLULUĞU ÜRÜN SORUMLULUĞU DİREKTİFİ

I. Direktifin Hazırlanması

Avrupa Birliği’nde, ayıplı ürünlerin neden olduğu zararlardan dolayısıyla zarar görenlerin durumu uzun yıllar tartışma konusu olmuş ve tüketicilerin korunması açısından harekete geçilmesi gerektiğine ilişkin hukuki sorun gündemde kalmıştır. Avrupa’da ürün sorumluluğuna ilişkin sorunlar, 85/374 sayılı AT Ürün Sorumluluğu

¹⁹¹ Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 55; **Akçura Karaman**, s. 28-29.

¹⁹² Tüketici beklentisi testleri ve risk-yarar analizi hakkında bilgi için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 52,55.

Direktifi ile çözümlenmiştir. Bu Direktif'in ortaya çıkışı yıllar süren ortak bir çalışma sonucunda gerçekleşmiştir. Ürün sorumluluğu hususunda Avrupa içerisindeki hukuk kurallarının ve uygulamalarının yeknesaklaştırılması için AT komisyonu 1968'de çalışmalara başlamış ve 1976 yılında Ayıplı Ürün Sorumluluğu ile ilgili Direktif Önerisi¹⁹³ hazırlanmıştır. Bu öneri 3 yıl boyunca Avrupa Parlamentosu Ekonomik ve Sosyal Komitesi tarafından incelenmiş ve 1979 yılında AT Komisyonu bu öneriyi güncelleyerek yeni öneriyi¹⁹⁴ konseye sunmuştur¹⁹⁵. Direktif önerisi ile ilgili tartışmalar 6 yıl sürmüştür. İki direktif önerisinde de tartışma bulan konular özellikle, sorumluluğun kusura dayanıp dayanmayacağı, sorumluluğa ilişkin bir üst sınırın getirilip getirilmeyeceği, gelişim risklerinin sorumluluk kapsamına dâhil edilmeyeceği, ürün kapsamına ziraat ürünleri, tarım ürünleri, el zanaatlerine ilişkin ürünlerle sanatsal ürünlerin girip girmeyeceği gibi hususlarda toplanmıştır¹⁹⁶.

Avrupa Konseyi aynı yıllarda 12'si AT üyesi olan 23 batılı devlet ile kabul ettiği ve imzaya açılan Strazburg Konvansiyonu¹⁹⁷ üzerinde çalışmıştır¹⁹⁸. Avrupa Konseyi üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin hukuklarını uyumlulaştırmak istemiş buna ilişkin olarak kurulan uzmanlar kurulu "Vücut Bütünlüğünün İhlali ve Ölüm Halinde Ürün Sorumluluğu Hakkında Avrupa Konvansiyonu" tasarısını hazırlamışlardır. İlgili tasarı, ayıbbı takip eden zararlardan yalnız kişiye gelen zararları kapsamına almakta ancak

¹⁹³ OJEC, 14.10.1976, C. 241, s. 9.

¹⁹⁴ OJEC, 26.10.1979, C. 271, s. 3.

¹⁹⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 3; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 1-3 **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 57-58; **Havutçu**, s. 62-63; **Akçura Karaman**, s. 35-37; **Aydos**, s. 72-73; **Erlüle**, s. 18.

¹⁹⁶ Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 57-58; **Havutçu**, s. 62-63; **Akçura Karaman**, s. 35-37; **Aydos**, s. 72-73.

¹⁹⁷ European Treaty Series No: 91, Strasbourg 27.01.1977.

¹⁹⁸ **SHK PrHG**, Hess, Teil 2, Art 1, Rn 4; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 57-58; **Havutçu**, s. 62-63; **Akçura Karaman**, s. 35-37; **Erlüle**, s. 24.

eşyaya gelen zararları kapsamamaktaydı ve kusurdan bağımsız bir sorumluluk rejimi öngörmekteydi. Konvansiyonu Konsey'in Bakanlar Komitesi imzalamıştı. Bu Konvansiyon hiçbir zaman yürürlüğe girmemiş ve uygulama açısından büyük bir etki göstermemiştir. Ne var ki bu Konvansiyon, Direktif'in hazırlanmasında çok önemli bir kaynak teşkil etmiş ve Direktifi çeşitli yönlerden etkilemiştir. Her ne kadar Direktif ile Konvansiyon'un arasında önemli farklılıklar olsa da bu belgenin Direktif açısından arz ettiği önem yadsınamaz¹⁹⁹.

25.07.1985 yılında yayımlanan Direktifte genel bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre asıl ürünün, yan ürünün ya da hammaddenin üreticileri ve üretici gibi sorumlu olan kişiler, bir ürünün ayıplı olması nedeniyle meydana gelen ölüm ve vücut bütünlüğünün ihlalden doğan zararlarla özel tüketim mallarına verilen zararlardan kusursuz sorumlu tutulmuştur. Malın kendisindeki zararlar kapsam dışı tutulmuştur. Ayıbın türüne göre bir ayırım yapılmamış, sorumluluk tüm ayıpları kapsayıcı biçimde düzenlenmiştir²⁰⁰. Direktifte düzenlenen bazı hususlar üye devletlerin iç hukuklarında değiştiremeyeceği şekilde düzenlenmişken bazı hususlar ise iç hukuktaki düzene tabi bırakılmıştır. Kimi hususlarda da Direktif düzenleme getirmekle beraber bu hususun ilgili devletlerce benimsenip benimsenmeyeceği o devletlerin tercihinin bırakılmıştır²⁰¹.

Yapılan tartışmalar maddi olmayan zararların tazmini, rücu hakkı ve zamanaşımının kesilip durmasına ilişkin hususlar ilgili devletlerin iç hukuk düzenlerine tabi bırakılmıştır. Gelişim riskine ve sorumluluk üst sınırına ilişkin tartışmalar da ortak bir yol izlenerek çözülmüştür. Buna göre gelişim risklerinin sorumluluk kapsamına alınıp

¹⁹⁹ **SHK PrHG, Hess**, Teil 2, Art 1, Rn 4; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 59.

²⁰⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 3; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 1-3; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 278; **SHK PrHG, Hess**, Teil 2, Art 1, Rn 5; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 60-61; **Havutçu**, s. 63.

²⁰¹ **Havutçu**, s. 64; **Akçura Karaman**, s. 35-37.

alınmaması her ülkenin kendi iç hukukuna bırakılacak ancak gelişim risklerini sorumluluk kapsamına dâhil eden ülkeler sorumluluğa ilişkin üst sınır da belirleyebilecektir²⁰². Yine bunun gibi işlenmemiş tarımsal ürünlerin ve av, kuş ve hayvan etlerinin dâhil edilmesi gibi hususlar da düzenlenmiş olmakla beraber bunları iç hukukta benimsemek üye devletlerin tercihinin bırakılmıştır²⁰³.

II. Direktifin Amaçları ve Tam Uyum Sağlama Hedefi

Avrupa’da çeşitli devletlerde üreticilerin sorumluluğu açısından kusurlu ve kusursuz sorumluluk ayrımı, ispat yükünün üreticiye ya da tüketicilere yüklenmiş olması ve sorumluluğa ilişkin muhtelif diğer şartlardaki farklılıklar ortak pazarın yapısını ve fonksiyonlarını doğrudan doğruya etkilediği için ciddi anlamda eleştirilmiştir. Bu durumun ortak pazarın yapısını olumsuz yönde etkilemesinin en önemli sebepleri çeşitli ülkelerin üreticileri arasında rekabeti bozucu etki yaratması ve malların serbest dolaşımına engel teşkil etmesidir²⁰⁴. 85/374 sayılı Direktif, anılan bu olumsuzlukları gidermekle kalmamış, AB’nin her yerinde müşterek olarak uygulanacak sorumluluk esasları getirmiştir.

85/374 sayılı Direktif temelde AT üyesi devletlerin iç hukuklarında ayıplı ürünlerden zarar gören kişilerin korunmasına ilişkin hukuki rejimleri ve yargı

²⁰² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 3; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 63; **Havutçu**, s. 64; **Akçura Karaman**, s. 35-37. Almanya, İspanya ve Portekiz böyle bir sorumluluk sınırlaması getirmiştir. Bkz: **MüKo/Wagner ProdHaftG Einl**, Rn. 3.

²⁰³ Belirtmek gerekir ki işlenmemiş tarımsal ürünlerin ve av, kuş ve hayvan etleri başlangıçta Direktif’e dâhil değildir. 10.05.1999 tarihli 1999/34 sayılı Direktif ile bu ürünler de üreticinin sorumluluğunun kapsamına alınmıştır. Bkz: OJEC, 04.06.1999, L. 141, s. 20-21. Bu tarihten önce bu malların ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilip değerlendirilmemesi üye devletlerin iç hukukuna bırakılmıştır. Bu kapsamda Fransa, Yunanistan, Finlandiya ve Lüksemburg bu yetkiyi kullanarak bu malları ürün kavramına dâhil etmiştir. Bu hususta bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 5.

²⁰⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 2; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 62-63; **Aydos**, s. 74-75.

uygulamalarını yeknesaklaştırmak, zararı üreticilerle zarar görenler arasında adil bir biçimde dağıtmak ve zarar görenleri sosyal anlamda daha iyi koruyabilmek amaçlarına hizmet etmektedir. Bu amaçlar, doğrudan doğruya AT üyesi devletlerin üreticilerinin arasında rekabeti engelleyecek düzenlemelere engel olacak ve malların serbest dolaşımını sağlayarak sadece zarar görenlerin değil üreticilerin korunmasını da sağlayacaktır²⁰⁵. Böylece üreticiler ve tüketiciler arasında arzu edilen denge kurulmuş olacaktır.

Direktif üye devletlere sorumluluğa ilişkin minimum bir sorumluluk standardı değil tam uyum getirmektedir. Üye devletler Direktifi iç hukuklarına uygularken sorumluluğu ağırlaştırma yetkileri bulunmamaktadır²⁰⁶. Bu hususta Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD) tarafından Fransa aleyhine verilen kararlar, bu düşüncüyü desteklemektedir. Üreticiler açısından Direktif'in öngördüğünden daha ağır sorumluluk düzenlemeleri getiren Fransa'nın durumu ATAD'a intikal etmiş ve ATAD Fransız uygulamasını haksız bulmuştur²⁰⁷. Çeşitli ülkelerde bulunan üreticilerin farklı sorumluluk rejimlerine tabi olması, ağır sorumluluk rejimine tabi tutulan üreticinin bu sorumluluğu maliyetlerine doğrudan yansıtmak zorunda kalmasına neden olmaktadır. Nitekim ayıplı ürünler nedeniyle ağır bir sorumluluğa tabi tutulan üretici bu sorumluluk nedeniyle ödediği tazminatların bedellerini, sigorta primlerini ve önlem bedellerini ayıpsız ürünlere dağıtarak tüketicilere yansıtacaktır. Bu durum da hafif bir sorumluluk

²⁰⁵ Direktif Gerekçesi m. 1, (Bkz: OJEC, Nr. L 210/29-33); **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 14-15; **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG Vor Rn. 1; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 277; **Aydos**, s. 74-75.

²⁰⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 3; **Philip Ehring**, Nomos Kommentar zur Produkthaftungs-Produktsicherheitsrecht, §§ 1, 4-6, 12, 13, 16-18 ProdHaftG, Philipp Ehring/Jürgen Taeger (Hrsg), Nomos, Baden-Baden 2022 § 1 Rn. 4 (**NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG); **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG Vor Rn. 7; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 4; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 281; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 62-63; **Akçura Karaman**, s. 37-40; **Aydos**, s. 74-75;

²⁰⁷ C-52/00 sayılı Mahkeme Kararı (5. Daire), 24.04.2002. (Bkz: **Akçura Karaman**, s. 37-40)

rejimine tabi tutulan üreticinin rekabette avantaj sağlamasına neden olur. Direktif ile getirilen yeknesak hukuki rejim, çeşitli ülkelerdeki üreticilerin birbiriyle rekabetinin sağlanması ve haksız rekabetin ortadan kalkmasını sağlamaktadır²⁰⁸. Hukuk sistemlerindeki farklılıklar, sorumluluğun malın bulunduğu ülkenin kurallarına göre belirlenecek olması nedeniyle malların dolaşımına da doğrudan etki etmektedir. Malların serbest dolaşımının sağlanması, ancak hukukların yeknesaklaştırılmasıyla mümkün olacaktır. Nitekim ekonomik kararlar hukuka değil ekonomik faktörlere göre belirlenmelidir²⁰⁹.

Direktif, ayıplı ürünlerin sebep oldukları zararlardan tüketicileri AB'nin her yerinde aynı ve yüksek derecede koruma amacı gütmektedir. Tüketicilerin aynı ve yüksek seviyede korunması, üreticilerin de ürünleri üretme konusunda taşıdıkları standartların yeknesaklaşmasını sağlayacaktır. Direktifte tüketicilerin korunması ile rekabetin korunması amaçları arasında öncelik sonralık ilişkisi kuran bir hüküm bulunmamaktadır. Bu bağlamda Direktif, tüketicinin korunması amacını güden diğer düzenlemelerden ayrılmaktadır²¹⁰.

Üye devletlerin, Direktif kapsamındaki yükümlülükleri sonucu iç hukuklarında yapmış oldukları düzenlemeler milli hukukun bir parçasıdır. Direktifin uyumlaştırma amacı sadece bu milli hukukun oluşturulması değil aynı zamanda uygulanması ve yorumlanması aşamasında da geçerlidir. (Richtlinienkonforme Auslegung) Direktifin düzenlemediği alanlarda milli kavramlar geçerli olmakla beraber, Direktif kapsamında

²⁰⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 2; **SHK PrHG, Hess**, Teil 2, Art 1, Rn 6; **Aydos**, s. 76-77.

²⁰⁹ **Aydos**, s. 76-77.

²¹⁰ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 62; **Aydos**, s. 76-77.

düzenlenmiş olan hususlarda yeknesak uygulamayı bozucu yorumlardan kaçınılmalıdır. Üye ülkelerin serbest bırakıldığı konularda yorum serbestisi de devam etmektedir²¹¹.

Direktif m. 13 ile yapılan düzenleme uyarınca *“zarar görenlerin, sözleşmeye veya haksız fiile dayanan düzenlemelere veya Direktifin üye devletlere bildirildiği anda mevcut olan özel sorumluluk normlarına dayanarak talepte bulunması bu Direktif ile engellenemez.”* Bu anlamda olmak üzere milli hukukta yer alan hukuki korumalarla Direktif kapsamında getirilen hukuki koruma birbiriyle yarışır. Hukuklar arası yeknesaklık sağlamayı amaçlayan hükümlerin Direktif tarafından düzenlenmeyen hususlarda bir uyum sağlamayı amaçlamadığı söylenebilir²¹². Ancak Direktif kapsamı dışında yer alan düzenlemelerdeki hükümler Direktifin yeknesak hukuk oluşturmak, rekabeti sağlamak gibi amaçlarını engelleyici biçimde yorumlanabilecektir. Bu kapsamda ATAD’ın da kararlarında yer verdiği üzere, Direktifin maksimum uyum sağlama amacını gerçekleştirebilmek adına m. 13 önemli ölçüde dar yorumlanmalıdır²¹³.

III. 2001/95 Sayılı Ürün Güvenliği Direktifi ile İlişkisi

Avrupa Birliği Hukukunda 03.12.2001 tarihinde 2001/95 sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifi de kabul edilmiştir. Genel Ürün Güvenliği Direktifi, piyasaya

²¹¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 9; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 4; **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG Vor Rn. 7-8; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 7; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 291; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 65-66.

²¹² **SHK PrHG**, **Hess**, Teil 2, Art 1, Rn 10; Bkz: EuGH NJW 2015, 927 Rn. 24 – Novo Nordisk Pharma (**BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 6)

²¹³ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 6; ATAD, 25.04.2002, C-52/00 (Fransa); ATAD, 10.01.2006, C-402/03 (Danimarka); ATAD, 25.04.2002, C-154/00 (Yunanistan). ATAD kararları uyarınca ancak Direktifte düzenlenenden başka sorumluluk temeline dayanan normlar, m. 13 kapsamında Direktif düzenlemeleriyle yarışabilir. (Detaylı bilgi ve kararlar için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 68)

sürülen ürünlere ilişkin topluluk çapında genel güvenlik gereklerinin düzenlenmesi, tüketicilerin de tehlikeli ürünlere karşı etkin bir şekilde korunmasını amaçlamaktadır. Bu Direktif ile üretici başta olmak üzere, tedarik zincirinde arada bulunan ithalatçı, satıcı-dağıtıcı gibi diğer aktörlerin de ürünün piyasaya sürülmesi ve tüketiciler tarafından kullanılması sürecine ilişkin olarak kamu hukukundan doğan hak ve yükümlülükleri düzenlenmektedir²¹⁴. Direktif uyarınca, yalnızca güvenli ürünler piyasaya sürülebilir.

Genel Ürün Güvenliği Direktifi m. 2/b uyarınca, kullanım süresi boyunca, kullanım amacı ve makul biçimde beklenen kullanım tarzı çerçevesinde kişilerin sağlık ve güvenliği için hiçbir risk içermeyen ya da kabul edilebilir ölçüde çok az risk içeren ürünler güvenli sayılır. Aynı Direktif m. 3 uyarınca ürün güvenliği açısından ürünün pazarlandığı ülkedeki teknik düzenlemelere, Komisyonun ürün güvenliğine ilişkin tavsiyelerine, bilim ve teknolojin düzeyine, tüketicilerin beklemeye haklı oldukları güvenlik anlayışına uygun olan ürünlerin güvenli sayılacağı belirtilmiştir. Ürün Güvenliği Direktifi üreticilere, ürün riskleri konusunda tüketiciyi uyarma, ürünü piyasadan toplamak ya da imha etmek gerekirse bu konuda gerekli tedbirleri almak, piyasaya sürülmüş olsa da ürün testleri yapmak gibi yükümlülükler yüklemektedir.

Genel Ürün Güvenliği Direktifi, idari önlemler ve yaptırımlar getirerek tüketicilerin önleyici devlet müdahalesi ile güvenli olmayan ürünlere karşı korunmasını amaçlamaktadır²¹⁵. İlgili önleyici müdahalenin yanında, Ürün Sorumluluğu Direktifi de meydana gelmiş zararlardan tüketicilerin uğradıkları zararları tazmin etme amacı gütmektedir. Bu bakımdan bakıldığı zaman Ürün Güvenliği Direktifi ile Ürün Sorumluluğu Direktifinin tüketicilerin korunması açısından farklı koruma amaçları

²¹⁴ NK-BGB/Katzenmeier ProdHaftG Vor Rn. 4; Havutçu, s. 65-66; Aydos, s. 79-80.

²¹⁵ NK-BGB/Katzenmeier ProdHaftG Vor Rn. 4.

getirdikleri ve farklı çözümler sundukları görülmektedir²¹⁶. Genel Ürün Güvenliği Direktifi m. 17’de bu direktifin Ürün Sorumluluğu Direktifinin uygulanmasına etki etmeyeceği belirtilmiştir. Bu anlamda iki Direktif, ortak amaçları çerçevesinde birbirini bütünlemektedir²¹⁷.

IV. Direktif Sonrası Avrupa’da Ürün Sorumluluğu

Direktif 1985 yılında yayınlanmasıyla birlikte üye devletlere Direktifi iç hukuklarına aktarma ve kabul etme mecburiyeti getirmiştir. Buna ilişkin olarak Direktif m. 19’da üye devletlere 3 yıl süre tanınmıştır. Ne var ki bu süre içerisinde ancak İtalya ve İngiltere ilgili düzenlemeleri tamamlayarak Direktifi iç hukuklarında kabul etmiştir. Diğer devletlerde bu sürenin geçmesiyle yavaş yavaş iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri yaparak Direktif’ten doğan yükümlülüklerini yerine getirmişlerdir. Bugün için tüm üye devletler Direktifi iç hukuklarına aktarmış bulunmaktadır²¹⁸.

²¹⁶ **Havutçu**, s. 65-66; **Aydos**, s. 79-80.

²¹⁷ **Havutçu**, s. 66; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 8. Yazara göre Alman hukuku açısından Ürün Güvenliği Direktifinin bir başka etkisi kamu hukukundan doğan yükümlülüklerin BGB § 823, 2 açısından gündeme gelebilecek ve tazminat sorumluluğunda düşünülebilecek olmasıdır.

²¹⁸ Ürün Sorumluluğu Direktifi düzenli aralıklarla AB Komisyon raporlarıyla gözden geçirilmekte ve muhtemel reform ihtimalleri görüşülmektedir. Bu hususta 1999 yılında yapılan tartışmada Avrupa Komisyonu’nun 2. Bildirisi yayınlanmıştır. (COM (1999) 396, T. 28.7.1999) Avrupa Komisyonu’nun hazırlanan belge ve bilgilerin yer aldığı doküman Yeşil Kitap adıyla anılmaktadır. Bu bildiri uyarınca ürün sorumluluğunda bir değişikliğe gidilip gidilmemesi gerekliliği o dönem için olumsuz cevaplanmıştır. (Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 7; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 279, **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 67.) Esasen yeşil kitapta yapılan bu tespitler bir süre daha geçerliliğini korumuştur. Avrupa Komisyonu’nun yayınladığı 2000 tarihli 2. Raporda (COM(2000) 893, T. 31.01.2001), 2006 tarihli 3. Raporda (COM(2006) 496, T. 14.09.2006) ve 2011 tarihli 4. Raporda (COM(2011) 547, T. 08.09.2011) da Direktif düzenlemesinin uygulamada izlenmesi gerektiği ve zamana ihtiyaç duyulduğu hali hazırda Direktif kapsamında değişiklik yapılmasının gereği olmadığı belirtilmiştir. Nihayet Komisyon’un 2018 tarihli 5. Raporu’nda (COM(2018) 246, T. 07.05.2018) değişen teknolojinin karmaşık

Genellikle bu aktarım Direktif'in doğrudan kelimesi kelimesine çevrilmesi yoluyla olmuştur.

Fransa'nın ise Direktife ilişkin düzenlemelerini tamamlaması 1998 yılını bulmuştur²¹⁹. Bu durumun en önemli sebebi Direktif öncesinde de Fransa'daki mevcut düzenlemelerin zarar görenler açısından ciddi anlamda koruma sağlaması ve bu nedenle Fransız kanunkoyucusunun bu hususu acil olarak gündemine almamış olmasıdır. Ancak ATAD'ın Fransa aleyhinde verdiği 13.01.1993 tarihli kararında Direktifi iç hukuka aktarmamalarının AT Sözleşmesi'ne aykırılık oluşturduğuna dair kararını takiben bu düzenleme yapılmıştır²²⁰.

İsviçre, Norveç, İsveç, İzlanda gibi ülkeler de AT üyesi olmamakla birlikte Direktifi yakından takip etmiş ve iç hukuklarına aktarmışlardır²²¹. İsviçre hukukunda 08.06.1993 yılında Ürün Sorumluluğu Kanunu çıkartılarak 01.01.1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İsviçre kanunkoyucusu bunu Avrupa Ekonomik Alanı Sözleşmesi'nin reddini takiben

yapısı ve üye ülkelerin iç hukuklarındaki farklılıklar nedeniyle teknolojik gelişmelere uygun yeni adımların atılması gerektiğine ilişkin fikirler ileri sürülmeye başlanmıştır. Özellikle dijitalleşen modern çağda, mal hizmet ayrımının yapılmasının giderek zorlaşması ve ürünlerin gayrimaddi mallarla iç içe geçerek sorumluluğun uygulama alanına ilişkin sorunlara yol açması değişim için önemli gerekçeler olarak görülmüştür. Bugün gelinen noktada ise AB Komisyonu yeni bir Direktif Tasarısı'nı düzenlemiş ve sunmuş bulunmaktadır. İlgili tasarı yalnızca dijital çağa özgü problemlere ilişkin çözümler getirmekle kalmamakta ayrıca bugüne kadar ürün sorumluluğunda tartışmalara yol açmış ve öğretiyi çeşitli ayrımlara sürüklemiş konularda da yenilikler getirmektedir. Bu Tasarı çalışmamız kapsamında yeri geldikçe incelenmiştir. Bkz: COM(2022) 495 final, T. 28.09.2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0495> (ET: 31.12.2022)

²¹⁹ Fransa AB üyeleri arasında Direktifi iç hukukuna en son aktaran ülke olup Fransa'nın da aktarmasıyla tüm AB üyesi ülkelerde bu süreç tamamlanmıştır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 2.

²²⁰ Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 0

²²¹ **Havutçu**, s. 64; **Akçura Karaman**, s. 40.

uygulanan program çerçevesinde ve malların serbest dolaşımının sağlanması gerçekleştirmek amacıyla yapmıştır²²². Avrupa Direktifi'ni takiben buna dayanarak hazırlanan bu kanun yalnızca tüketiciler açısından değil aynı zamanda İsviçreli ihracatçıların da Avrupalı rakipleri tarafından dışlanmamaları farklı muameleye tabi tutulmamaları amacıyla onları da korumak için getirilmiştir. Nitekim bu düzenlemeler öncesi İsviçre'den ihraç edilen ürünler direktifin aradığı şartları taşımadığından bunları ithal eden Avrupalılar, sorumlulukla karşılaşmış ve bu nedenle İsviçre'den mal ithal etmekten kaçınmaya başlamışlardır. İsviçre de üreticilerinin ihracatının düşmesi endişesiyle ilgili düzenlemeyi kabul etmiş ve iç hukukuna aktarmıştır²²³.

Türkiye Cumhuriyeti de hukuk normlarını AB ile uyumlaştırmak amacıyla 1995 yılında kabul edilmiş olan eTKHK'ya 2003 yılında getirdiği bazı değişiklikler getirilmiştir²²⁴. AB hukukunda tüketicilere yönelik olarak düzenlenmiş olan birçok Direktif eTKHK aracılığıyla iç hukuka aktarılmıştır. Ürün Sorumluluğu Direktifinde yer alan düzenlemeler de bu değişikliklerle iç hukuka aktarılmak istenmiştir. Belirtmek gerekir ki bu düzenlemeler hukukumuzda istenilen sonuçları doğurmamış, tartışmalar eksilmemiştir. TKHK'nın yürürlüğe girmesiyle de bu düzenlemeler yürürlükten kalkmıştır. Bugün için Ürün Sorumluluğu Direktifi hukukumuza ÜGTDK m. 6 aracılığıyla aktarılmaktadır. İlgili maddenin gerekçesinde Direktif ile uyumlaştırma amacından açıkça söz edilmektedir²²⁵.

²²² İsviçre, Avrupa Ekonomik Alanı'na katılmayı 1992 yılında yaptığı bir referandum sonucu reddetmiştir. Bkz: **Erlüle**, s. 35; **Akçura Karaman**, s. 40.

²²³ **Müller**, Neuste Entwicklungen, s. 127-128; **Kırca**, s. 71.

²²⁴ Bkz: 23.02.1995 tarihli 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a getirilen 06.03.2003 tarih ve 4822 sayılı Kanun değişiklikleri. (RG. 14.03.2003, N. 24048)

²²⁵ Bkz: Gerekçe m. 6, ÜGTDK *"Madde ile ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısının veya ithalatçısının zarardan dolayı tazminat yükümlülüğü düzenlenmektedir. Söz*

§4 TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN SORUMLULUĞU

Türk hukukunda da, ABD’de ve AB’de yaşanan gelişmeleri takiben ürün sorumluluğu konusunda hareketlenmeler yaşanmış, olması gereken hukuk bakımından üreticinin ne tür bir sorumlulukla sorumlu tutulması gerektiği tartışmaya açılmıştır. Bu bağlamda öğretide çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çözüm önerileri baskın şekilde, kusursuz bir haksız fiil sorumluluğu rejiminin düzenlenmesi gerektiği yönünde olmuştur²²⁶. Öğretide ifade edilen bu görüşler ışığında kanunkoyucu, ürün sorumluluğuna ilişkin bazı düzenlemeler yapmıştır. Çalışmamızın bu kısmında bu düzenlemeler öncelikle kısaca özetlenecek daha sonra da ayrı ayrı incelemeye tabii tutulacaktır.

I. Genel Olarak

Türk kanunkoyucusu Avrupa’daki gelişmeleri takiben ve AB’ye üyelik başvuru süreciyle birlikte hukukun uyumlaştırılması ve tüketicilerin etkin biçimde korunması adına eTKHK’yi düzenlemiş ve burada ayıptan doğan sorumluluğu eklenen bir cümle ile üretici-imalatçıların satıcılarla birlikte ayıptan doğan sorumluluk sebebiyle müteselsilen sorumlu olacaklarını belirtmiştir²²⁷. 2003 yılına gelindiğinde ise 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun²²⁸ ile eTKHK’da ciddi değişiklikler yapılmış ve üreticinin sorumluluğu açısından da yapılan bazı değişiklikler öğretide ciddi tartışmaları ateşlemiştir. Aynı yıl eTKHK’daki değişiklikleri takiben 25137 sayılı Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında

konusu düzenleme AB’nin üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda hazırlanmaktadır.”

(<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss173.pdf> ET: 05.12.2022)

²²⁶ Bkz: Öztan, s. 281, 318-319; Özsunay, s. 144-145; Havutçu, s. 111.

²²⁷ Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 73; Kara, s. 129-130.

²²⁸ RG, 14.03.2003, S. 25048.

Yönetmelik²²⁹ yayımlanmıştır. Söz konusu yönetmelik Direktifin neredeyse aynen çevirisi olmasıyla ürün sorumluluğu açısından yararlı bir düzenleme olmakla beraber, kanuna aykırı olduğu iddiasıyla çok ciddi şekilde eleştirilmiş ve uygulanabilirliği konusunda görüş birliği sağlanamamıştır²³⁰.

Tüketici mevzuatı nitelikli bu düzenlemelerin haricinde, 2001 yılında Genel Ürün Güvenliği Direktifi temel alınarak 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun²³¹ çıkarılmış, bu kanunda üreticilerin kamu hukukundan doğan hak ve sorumlulukları düzenlenmiş ancak bu kanunun bazı hükümleri ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler olarak yorumlanmıştır²³². Değişik eTKHK m. 4 yine 21.02.2007 yılında 5582 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. Yani Türk kanunkoyucusu, ürün sorumluluğuna ilişkin sorunları tüketici mevzuatı aracılığıyla çözmek isterken amacını aşan bir kargaşaya neden olmuştur²³³.

2013 yılına gelindiğinde TKHK'nın kabulü ve 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe girmesiyle eTKHK yürürlükten kalkmıştır. Ne var ki TKHK'da ürün sorumluluğuna ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamıştır. Bu noktada eTKHK'ya dayanılarak çıkartılan yönetmeliğin uygulanabilirliği, halen yürürlükte olup olmadığı gibi tartışmalar yaşanmıştır. ÜGTDK'nun yürürlüğe girişine kadar geçen sürede başka

²²⁹ RG, 13.06.2003, S. 25137.

²³⁰ Bkz: **Akçura Karaman**, s. 130; **Yılmaz Aslan**, Tüketici Hukuku, 2. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2004, s. 231.

²³¹ RG, 11.06.2001, S. 24459.

²³² Bkz: **Oğuzman/Öz**, Genel Hükümler II (2013), s. 233-236; **Öz**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 17. Aynı yönde bkz: **Murat Aydoğdu/Nalan Kahveci**, Tüketici Hukuku Dersleri, Adalet, Ankara 2021, s. 47.

²³³ Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 75; **Havutçu**, s. 112; **Akçura Karaman**, s. 131; **Arif/Kalkan**, s. 47-48; **Kara**, s. 129-130.

herhangi bir düzenleme yapılmamış ve ürün sorumluluğu olan ve olması gereken hukuk açısından tartışılmaya devam etmiştir²³⁴.

Çalışmanın bu kısmında Türk hukukunda ürün sorumluluğu düzenlemelerine ilişkin bu karmaşa kısaca anlatılarak ÜGTDK'na giden yol anlatılacak, son olarak sorumluluğun pozitif dayanakları açısından ÜGTDK'nun Türk hukukundaki ihtiyaca çözüm getirme potansiyeline ilişkin olarak mevzuat tekniği, düzenleniş biçimi ve kullandığı terminoloji açısından ara değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

II. 4077 Sayılı Mülga TKHK Döneminde

1995 tarihli eTKHK m. 4 satıcının ayıptan²³⁵ doğan sorumluluğunu düzenlemekteydi. Bu madde kapsamında üretici-imalatçının, tedarik zincirindeki diğer

²³⁴ Arif/Kalkan, s. 47 vd.

²³⁵ Belirtilmelidir ki 4077 sayılı kanun kapsamında üreticiler açısından ayıp kavramının hangi anlamda kullanıldığı bu sorumlulukların değerlendirilmesinde doğrudan etkili olmuştur. Bu kanun kapsamında gerek 2003 değişiklikleri öncesinde gerek de sonrasında ayıp kavramının, ürün sorumluluğuna esas teşkil eden ve kullanıcı çevresinin makul güvenlik beklentilerini karşılamayan ürünü ifade eden ayıp kavramıyla eş anlamlı olarak değil, üreticiler açısından dahi bundan çok daha geniş bir anlamda kullanılmış olduğunu savunan yazarlar bağımsız bir ürün sorumluluğunun düzenlendiği hususunu kabul etmemiş ya da kabul etmekte daha tereddütlü olmuşlardır. Bu yazarlar için bkz: **Aydın Zevkliler/Murat Aydoğdu**, Tüketicinin Korunması Hukuku Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 3. Baskı, Ankara 2004, s. 105; **Havutçu**, s. 114; **Akçura Karaman**, s. 132-133. 2003 yılında yapılan değişikliklerden sonra eTKHK m. 4/2 c. 4'de ifadesini bulan ayıp kavramı ise kimi yazarlarca, aynı hususta çıkartılan ve haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan ürün anlamındaki ayıp kavramını benimseyen Yönetmelikle beraber yorumlanarak daha dar anlamda anlaşılmıştır. Haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan ürünü ifade eder biçimde anlaşılması ise onu sözleşme temelli ayıptan doğan sorumluluktaki ayıp kavramından ayırmakta ve bağımsız bir sorumluluk rejiminin düzenlendiği fikrini kuvvetlendirmektedir. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 89-93; **Tarman**, s. 315-316. Yazar her ne kadar hata kavramının ürün sorumluluğunda kullanılmasını daha uygun görse de Yönetmelikte kullanılan ayıp

aktörlerle beraber ayıplı maldan ve ayıplı malın neden olduğu zararlardan satıcı ile müteselsil olarak sorumlu tutulacağı hüküm altına alınmıştır. Öğretide ayıptan doğan sorumluluk ile ifade edilenin, tüketicinin seçimlik haklarını kullanmasındaki sorumluluk olduğu ifade edilmiştir²³⁶. Ayıbın sebep olduğu zararlardan sorumlulukta ise bu kanunda bir düzenleme yer almadığından eTKHK m. 30 gereği genel hükümlere gidilerek satıcının sorumluluğunun tespit edilmesi gerekmektedir²³⁷. Belirtmek gerekir ki bu düzenleniş tarzında üretici-imalatçının sorumluluğu, ancak satıcının da sorumluluğunun olduğu hallerde söz konusu olup satıcıya başvurulamayan durumlarda üretici-imalatçının da sorumluluğu söz konusu olmamaktadır. Üreticinin sorumluluğu açısından satıcının sorumluluğu yalnız bir önkoşul değil aynı zamanda bir sorumluluk sınırı teşkil etmekteydi. Öğretide bu düzenleme, bağımsız bir sorumluluk olarak değil, satıcının mevcut olan sorumluluğunun müteselsil sorumluluk ile güçlendirilmesi olarak yorumlanmıştır²³⁸.

Bu düzenleme döneminde sorumluluğun kusura dayanıp dayanmadığına ilişkin tartışmalar yaşanmıştır. Üreticinin sorumluluğu açısından, kimi yazarlara göre kusura

kavramının dar anlamda kullanılmış olduğunu bu nedenle kanundaki ayıp kavramının sorunlu yorumlara yol açtığını ifade etmektedir.

²³⁶ **Havutçu**, s. 113; **Akçura Karaman**, s. 137. Zevkliler, bu görüşe katılmamakta, seçimlik hakların satıcıya karşı ileri sürüleceğini, ancak ayıptan doğan zararlarda üretici-imalatçının sorumlu olacağını savunmaktadır. (Yazarın bu görüşü hakkında bilgi için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 76-77)

²³⁷ **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 492; **Havutçu**, s. 113; **Akçura Karaman**, s. 137.

²³⁸ **Rona Serozan**, Tüketiciyi Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri, İÜHFM, 2003, C. LXI, S. 1-2, s. 348; **Rona Serozan**, Tüketiciyi Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemesinin Eleştirisi, Yasa Hukuku İçtihat Mevzuat Dergisi, 1996, C. XV, S. 173/4, s. 590; **Akçura Karaman**, s. 135. Aynı yönde; **Çağlar Özel**, Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2014, s. 799-800.

dayanmayan bir sorumluluk düzenlemesi yapılmıştır²³⁹. Bu yazarlar göre, satıcının sorumluluğunun doğmasıyla beraber üretici kusur aranmaksızın müteselsilen sorumlu olacaktır. Kimi yazarlar ise ayıptan doğan sorumlulukta kusursuz sorumluluğu esas almaktayken, ayıbı takip eden zararlar açısından dolaylı zararların kusur esasıyla tazmin edileceğini, bu noktada üreticinin de sorumlu olmasının kusurlu olması şartına bağlı olduğunu savunmaktadır²⁴⁰.

Öğretide azınlıkta kalan bir başka görüş ise eTKHK m. 4 ile müteselsil sorumlulukla güçlendirilmiş bir ayıp sorumluluğunun değil, üretici için ayrı ve bağımsız bir kusursuz sorumluluk getirildiğini savunmuştur²⁴¹. Bu görüşe göre, üretici-imalatçının ürünün bozuk olması halinde gerekli özeni göstermemesi aksi ispat edilemez bir karinedir ve ancak illiyet bağıını kesen sebeplerin varlığı halinde sorumluluk ortadan kalkar²⁴².

III. 4822 Sayılı Kanun ile Değiştirilen 4077 Sayılı TKHK Döneminde

A. Bağımsız Bir Ürün Sorumluluğunun Düzenlenip Düzenlenmediği Tartışması

2003 tarihine gelindiğinde eTKHK, 4822 sayılı kanun ile değiştirilmiş ve yeni düzenlemede değişik eTKHK m. 4 ve 4/a'da ayıplı mal ve hizmetler ayrı ayrı

²³⁹ **Haluk Burcuoğlu/Tuba Akçura Karaman**, Türk Hukukunda Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlardan Sorumluluk Üzerine Bazı Açıklamalar, İsviçre Medeni Kanunu'nun İktibasının 80. Yıldönümü, İstanbul 2006 s. 58; **Akçura Karaman**, s. 133-134.

²⁴⁰ Zira bu yazarlar, sorumluluk üst sınırı çizilmeksizin böylesine bir kusursuz sorumluluk getirilmesinin kanun koyucu tarafından amaçlanmış olmadığından hareket etmektedir. Bkz: **Serozan**, Eleştiri, s. 591; **Özel**, s. 800.

²⁴¹ **Mustafa Tiftik**, Tehlike Sorumluluğunun Ayırıcı Özellikleri ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, Atatürk Üniv. Yayınları, 2. Baskı, Erzurum 1997, s. 45-46.

²⁴² **Tiftik** 1997, s. 46.

düzenlenmiştir. Ayıplı mallara ilişkin olarak yapılan düzenlemede malın ayıbına ilişkin ölçütte herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu düzenlemede üretici-imalatçının ve sürüm zincirindeki diğer kişilerin satıcıyla müteselsil sorumluluğu ayıplı mal ve tüketicinin seçimlik hakları açısından devam etmiş ancak her türlü zarardan sorumluluk ifadesi müteselsil sorumluluğun kapsamından çıkartılmıştır²⁴³. Değişik eTKHK m. 4/2 düzenlemesinde ayıplı malın, ölüm ve veya yaralanmaya yol açması ve veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olması halinde tüketicinin imalatçı üreticiden zararlarının tazminini isteme hakkı düzenlenmiştir²⁴⁴.

Yapılan düzenlemenin, satıcının ayıptan doğan sorumluluğunu düzenleyen eTKHK m. 4'e eklenmiş olması, üreticiye getirilen sorumluluğun bağımsız bir sorumluluk mu yoksa ayıptan doğan sorumluluğa bağımlı bir sorumluluk mu olduğuna dair fikir ayrılıklarına neden olmuştur. Bunun gibi bağımsız bir sorumluluk olduğuna kabul eden görüş taraftarları arasında dahi bunun kusura dayana bir sorumluluk mu yoksa kusursuz bir sorumluluk mu olduğu tartışmaları yaşanmıştır.

Değişik eTKHK m. 4/2 son cümlede ifade edilen sorumluluğun bağımsız bir sorumluluk olmadığını savunan görüş uyarınca ilgili maddede düzenlenen ayıptan doğan sorumluluktur. Bu hükümlerin içerisinde üreticinin sorumluluğunun da

²⁴³ Maddenin gerekçesinde "Tasarının 4 üncü maddesinde ayıbın neden olduğu zararlardan dolayı satıcı ve sağlayıcıların yerine imalatçı ve üreticilerin sorumlu tutulması uygun bulunmuş ve bu durumda sorumluluk süresi üç yıl olarak tespit edilmiştir." denilerek artık bu zararlardan satıcı ile birlikte bir müteselsil sorumluluğun söz konusu olmadığı ortaya konulmuştur. (Bkz: **Akçura Karaman**, s. 140.) Aksi yönde bkz: **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 90, 101; **Öz**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 14-15.

²⁴⁴ Öğretide, kanunkoyucunun eTKHK m. 4/2 ve Ayıplı Malların Neden Olduğu Zararlardan Doğan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik düzenlemeleriyle Direktifte yer alan tip zararları kapsayan bir üretici sorumluluğu düzenleme çalışmasının net bir şekilde anlaşıldığı ifade edilmiştir. Keza madde gerekçesinde tazminat hakkının Direktif esas alınmak suretiyle düzenlendiği de belirtilmektedir. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 79-80; **Havutçu**, s. 114-115. **Akçura Karaman**, s. 140

düzenlenmiş olması, ayıptan doğan sorumluluğun şartları oluşmaksızın bağımsız bir üreticinin sorumluluğunun doğacağı tespitini yapmak için yeterli değildir²⁴⁵. Buna göre ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin üreticinin sorumluluğu, seçimlik haklara yapışık bir hak niteliğindedir²⁴⁶.

Öğretide değişik eTKHK m. 4/2 uyarınca bağımsız bir sorumluluk düzenlemesinin yapıldığını savunun yazarlar arasında da görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüş eTKHK m. 4/2’de kusura dayanan sözleşme dışı bir sorumluluk düzenlemesi yapıldığını savunmaktadır²⁴⁷. Bu görüş, kusursuz sorumluluk görüşüne karşı çıkmakta ve satılan malın ayıplı olduğunun bilinmemesi halinde dahi sorumlu olmanın kusursuz sorumluluk olarak yorumlanamayacağını, bu hususta kanunda bir düzenleme yapılmış bulunmadığını savunmaktadır²⁴⁸.

²⁴⁵ Bu görüşte: **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 125; **Havutçu**, s. 118-119. Yazara göre bu hususta çıkartılmış olan yönetmelik de varılan sonucu değiştirmez. Üreticinin kusursuz sorumluluğu kanunda düzenlenmemiştir ve kanuna aykırı bir yönetmelik çıkartılarak kusursuz sorumluluk getirilemez. Aksi Görüşte: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 86. Yazar her ne kadar Yönetmeliğin, geçerli ve uygulanabilir olduğunu savunsa da, sorumluluğun kanunda birkaç cümle ile ifade edilip geriye kalan hususların Yönetmeliğe bırakılmasına karşı çıktığını ifade etmektedir.

²⁴⁶ **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 131,135.

²⁴⁷ **Burcuoğlu/Akçura Karaman**, s. 58; **Akçura Karaman**, s. 142-143.

²⁴⁸ **Burcuoğlu/Akçura Karaman**, s. 58; **Akçura Karaman**, s. 142-143. Yazarlar, Direktifin başında 2. paragrafta üreticinin sorumluluğunun kusura dayanmayan bir sorumluluk olduğunun ifade edilmiş olduğunu, bu nedenle Avrupa kanunkoyucusunun iradesini ortaya koyduğunu, ayrıca hüküm kısmında kusursuz sorumlu olduğunun düzenlenmesine ihtiyaç olmadığını belirtmiştir. Türk hukuku açısından bu durum söz konusu değildir. Nitekim Türk hukukunda yer alan düzenlemenin kusursuz sorumluluk düzenlemesi olduğuna ilişkin herhangi bir dayanak bulunmamaktadır. Bu gerekçeyle yazarlar, kusursuz sorumluluk görüşünü eleştirmektedir.

Öğretide ilgili hüküm ile bağımsız bir sorumluluk düzenlemesi yapıldığını savunan diğer bir görüş de burada üreticinin sorumluluğunun kusursuz bir sorumluluk olduğunu savunmaktadır²⁴⁹. Bu görüşü savunan *Kırca*, kusurlu sorumluluk görüşünün gerekçesini eleştirmektedir²⁵⁰. Yazara göre Direktifin 1976 ve 1979 tasarılarında üreticinin ayıbı bilmesi ya da bilmesinin gerekmesinden bağımsız olarak sorumlu tutulacağı düzenlenmişti. Bu durum gereksiz kabul edilerek kaldırılmıştır. Avrupa kanunkoyucusu, kusur unsurunun yer almamasını, kusursuz sorumluluğun ifadesi açısından yeterli görmüştür. Bu anlamda kanunda kusursuz sorumluluk ifadesi bulunmasına ihtiyaç olmaksızın kusursuz sorumluluk kabul edilebilir²⁵¹. İlgili hüküm ile bağımsız ve kusura dayanmayan bir sözleşme dışı ürün sorumluluğunun düzenlendiğini savunan yazarlar, hükmün Direktifi esas alarak düzenlendiğini bu nedenle yorumlanmasında Direktifin ve Yönetmeliğin de dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır²⁵². Kanunun amacı, üreticinin sorumluluğunun ifa menfaatlerinin kapsamı dışında kalan bütünlük menfaatlerinin ihlali halinde ortaya çıkan zararlarla sınırlı tutulmuş olmasından da anlaşılmaktadır. Ayrıca kanunda üreticinin sorumluluğunun düzenlendiği 4. cümlede kullanılan ayıplı ürün kavramı, Yönetmelikte de düzenlenmiş

²⁴⁹ Bu yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 85; **Kemal Oğuzman/Turgut Öz**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, 10. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 232; **Öz**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 14; **Yılmaz Aslan**, Tüketici Hukuku Dersleri, 8. Baskı, Ekin, İstanbul 2021, s. 145; **Mustafa Tiftik**, Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 2. Baskı, Yetkin, Ankara 2005, s. 56.

²⁵⁰ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 94-95.

²⁵¹ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 94-95.

²⁵² **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 85; **Oğuzman/Öz**, 2013, s. 232; **Öz**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 14; **Aslan**, s. 145; **Tiftik**, 2005, s. 56. *Tiftik*'e göre malın ayıplı olması halinde zararın bu ayıptan kaynaklandığına ilişkin kesin bir karine getirilmiştir. Bu anlamda sorumluluk olağan sebep sorumluluğudur. Bkz: **Serozan**, İÜHFM 2003, s. 348. *Serozan*'a göre 2003 düzenlemeleriyle kusurdan arındırılmış bir tehlike sorumluluğu hukukumıza girmiştir.

olduğu üzere sözleşme temelli ayıbı değil, kullanıcı çevresinin haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan ürün kavramını ifade etmektedir²⁵³. Yönetmelik, Direktifi esas alarak haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan ürünü ayıplı ürün olarak esas almaktadır²⁵⁴. Kanun, malın ayıplı olduğunun bilinmemesinin sorumluluğu ortadan kaldırmayacağını düzenleyerek buradaki sorumluluğun kusura dayanmadığını da açıkça ifade etmiştir²⁵⁵.

B. 4703 Sayılı Kanun ile Ürün Sorumluluğunun Düzenlendiği Savunması

2001 yılında yürürlüğe giren 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun'da yer alan bazı hükümler öğretide bağımsız bir ürün sorumluluğunun bu kanunda düzenlenmiş olup olmadığına ilişkin tartışmalara sebep olmuştur. Öğretide Öz bu dönemde ilgili kanunun yalnızca kamu hukukuna ilişkin düzenlemeler değil aynı zamanda üretici ve dağıtıcıların özel hukuka ilişkin yükümlülüklerini de düzenlemiş olduğunu savunmuştur²⁵⁶. Bu yazarlara göre 4703 sayılı kanun m. 5'de yer alan ve üreticilere piyasaya yalnızca güvenli ürünler şartı getiren hüküm ile yine aynı maddenin 4. fıkrasında yer alan ve üreticilerin güvenli olmayan ürünlerden hangi hallerde sorumlu olmayacağını düzenleyen hükmü, kusurdan bağımsız bir haksız fiil sorumluluğu düzenlemektedir. Bunun en önemli sebebi, kurtuluş sebeplerinin hiçbirinde kusursuzluğun ispatı şartına yer verilmemiş olmasıdır. Aynı maddenin 9. fıkrası ise ilgili yazarlara göre dağıtıcının kusura dayanan sorumluluğunu düzenlemektedir²⁵⁷.

²⁵³ Bu hususta bkz: Yukarıda, dn. 235.

²⁵⁴ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 89; **Tarman**, s. 315.

²⁵⁵ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 94-95; **Oğuzman/Öz**, Genel Hükümler II (2013), s. 232-233.

²⁵⁶ Bkz: **Oğuzman/Öz**, Genel Hükümler II (2013), s. 233-236; **Öz**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 17. Aynı yönde: **Aydoğdu/Kahveci**, s. 47.

²⁵⁷ **Oğuzman/Öz**, Genel Hükümler II (2013), s. 235-236; **Öz**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 17.

Zevkliler/Aydoğdu ise üreticinin sorumluluğunun hem 4703 sayılı kanunda hem de 4822 sayılı kanunla değişik eTKHK'da düzenlenmiş olduğunu savunmuştur²⁵⁸. Ayrıca bir adım ileriye götürerek tüketicilerin hangi sorumluluğa dayanmak isterse ona dayanmak için bir seçimlik haklarının olduğunu ileri sürmüştür²⁵⁹.

4703 sayılı kanun AB ile hukukun uyumlaştırılması için çıkartılmış olan ve Ürün Güvenliği Direktifine dayanan bir düzenlemedir. Bu kanun, genel amacı çerçevesinde ürünlerin güvenli olması hususunda üreticilere, kamu hukukundan doğan bazı haklar tanıyan ve yükümlülükler getirmekte olan ve ürün güvenliğine ilişkin usul ve esasları düzenleyen bir metindir. Kanun kapsamında getirilmiş olan yaptırımlar, üreticilerin denetim kuruluşlarına karşı sorumlu olmaları, ürünün toplanması ya da piyasaya arzının yasaklanması, idari para cezası gibi tamamı ile kamu hukuku temelli yaptırımlardır²⁶⁰. Keza ilgili kanunun dayandığı ve uyumlaşma sağlamaya çalıştığı Genel Ürün Güvenliği Direktifi de böyle bir amaç içerisinde değildir. Nitekim AB'de ürün sorumluluğu ayrı bir Direktif ile düzenlenmiştir. Keza Ürün Güvenliği Direktifi ile Ürün Sorumluluğu Direktifinin ilişkisi bahsinde ele alındığı üzere bu direktifler birbirini tamamlayan ancak birbirinin alanına müdahale edip birbirinin uygulanmasının önüne geçmeyen direktiflerdir. Bu husus da Ürün Güvenliği Direktifi m. 17'de açık bir şekilde ifade edilmiştir²⁶¹. Bu anlamda öğretide ürün sorumluluğu getirdiği savunulan 5. maddenin de

²⁵⁸ *Zevkliler/Aydoğdu*, s. 89-91, 143-144; *Aydoğdu/Kahveci*, s. 47.

²⁵⁹ *Zevkliler/Aydoğdu*, s. 91.

²⁶⁰ *Kırca*, Ürün Sorumluluğu, s. 81; *Havutçu*, s. 116; *Burcuoğlu/Akçura Karaman*, s. 56-57; *Akçura Karaman*, s. 152-153.

²⁶¹ *MüKo/Wagner*, ProdHaftG Einl. Rn. 8; *Havutçu*, s. 116-117; *Aydos*, s. 79-80; Bkz: Yukarıda, 1. Bölüm, § 3, IV. Aksi Görüşte; *Öz*, Üreticinin Sorumluluğu, s. 17. Yazara göre Direktifin ulusal hukuklara alınmasının ardından uygulanması kaçınılmaz olduğundan bu argüman tutarsızdır.

kamu hukuku temelli sorumluluktan bahsettiği yoksa özel hukuk anlamında üreticilere bir tazminat sorumluluğu yüklememiş²⁶².

Söz konusu tartışmalar bugün için bir önem arz etmemektedir. Nitekim ÜGTDK m. 25 uyarınca bu kanunun yürürlüğe girmesiyle beraber 4703 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 4703 sayılı kanuna yapılan atıflar ÜGTDK'na yapılmış sayılır. Yine ÜGTDK geçici madde 1 uyarınca 4703 sayılı kanuna dayanılarak çıkartılan teknik düzenlemeler ÜGTDK'na tabi olur ve bu kanuna aykırı olmadıkça uygulanmaya devam eder. Ayrıca ÜGTDK m. 6'da üreticinin özel hukuktan doğan sorumluluğu da düzenlendiğinden 4703 sayılı kanuna dayalı olarak yapılan tartışmanın bir önemi kalmamıştır.

IV. 6502 Sayılı TKHK'nın Yürürlüğe Girmesiyle Oluşan Boşluk Dönemi

A. Genel Olarak

6502 sayılı TKHK 28.11.2013 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanmış ve 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun m. 86 uyarınca eTKHK yürürlükten kaldırılmıştır, eTKHK'ya yapılan atıfların bu kanuna yapıldığı kabul edilmiştir. TKHK, AB mevzuatıyla tüketici hukukumuzu uyumlaştırmak ve eTKHK'daki eksiklikleri gidermek adına, süregelen bir çalışmanın ürünü olup eTKHK'da yapılan değişikliklere rağmen sağlanamayan tüketici korumasının sağlanması için getirilmiştir. Ne var ki eTKHK'nın en tartışmalı konularından birisi olan ve birden fazla kez değişikliğe uğrayan ürün sorumluluğu hükümleri yeni TKHK'da herhangi bir düzenlemeyle yer almamıştır²⁶³. eTKHK'da yer alan düzenleme, gerek satış sözleşmesinde ayıptan doğan sorumluluğu düzenleyen hükümlerin içine üreticinin de sıkıştırılması suretiyle öğretide

²⁶² **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 81; **Havutçu**, s. 116; **Burcuoğlu/Akçura Karaman**, s. 56-57; **Akçura Karaman**, s. 152-153; **Tarman**, s. 309.

²⁶³ **Aydoğdu/Kahveci**, s. 47-48; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1418.

çok çeşitli tartışmalara neden olmasıyla gerek de birkaç cümle ile düzenlenen bir sorumluluk hükmünü çıkartılan bir Yönetmelik ile adeta yeniden yapılandırmasıyla çok sorunlu bir düzenlemeydi. Ancak üreticinin sorumluluğu açısından pozitif hukukta bir dayanak oluşturmaktaydı. TKHK’da ise, taslak metinlerinde ayıplı maldan ve hizmetten doğan sorumluluktan ayrı olarak bağımsız bir üretici sorumluluğu düzenlenmesi planlanmış ancak bu düzenleme asıl metne girerek kanunlaşmamıştır²⁶⁴. Öğretide, kanunkoyucunun ürün sorumluluğunu bağımsız bir kanunla düzenlemek istediği bu nedenle TKHK’ya ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemeleri eklemediği ifade edilmiştir²⁶⁵.

B. 1/934 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı’nın Hükümsüz Kalışı ile Oluşan Boşluk

29.03.2018 tarihinde 1/934 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı²⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sunulmuştur. Esasen ürün güvenliğini düzenleyen ve kamu hukuku ağırlıklı düzenlemeler getiren bu kanun tasarısı ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler de içermekteydi. ÜGTDK Tasarısı m. 7, üreticinin bağımsız tazminat sorumluluğunu düzenlemekteydi. İlgili maddenin gerekçesinde Tasarı’nın AB Direktifi doğrultusunda hazırlandığı açıkça belirtilmişti²⁶⁷.

²⁶⁴ Aydoğdu/Kahveci, s. 47-48; Ünal/Kalkan, s. 47; Abdülkerim Yıldırım, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler, GÜHFD, C. 17, S. 1-2, Ankara 2013, s. 1033-1034; Çelt, s. 75.

²⁶⁵ Ünal/Kalkan, s. 47; Yıldırım, s. 75.

²⁶⁶ Bkz: 1/934 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı, (<https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/228003>)

²⁶⁷ Bkz: Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Esas Raporu, 1/934 sayılı ÜGTDK Tasarısı m. 6.

Ne var ki bu tasarı kanunlaşmadan, 24.06.2018 tarihinde 26. Yasama Dönemi sona ermiş ve tasarı hükümsüz kalmıştır. Zaten 2014 yılında TKHK'nın yürürlüğe girmesiyle meydana gelen boşluk, tasarının da hükümsüz kalışı ile iyice uzamış ve hukukumuzda ÜGTDK kabul edilerek yürürlüğe girene kadar ürün sorumluluğuna ilişkin 7 yıllık bir boşluk dönemi yaşanmıştır. Bu dönemde 1995 yılında eTKHK düzenlemesinden önce olduğu gibi genel haksız fiil, organizasyon sorumluluğu, adam çalıştıranın sorumluluğu hükümleri ile üreticilerin sorumlu olduğu bazı uygulamalar gerçekleştirmiştir²⁶⁸.

C. 25137 Sayılı Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk

Hakkında Yönetmeliğin Yürürlükte Olup Olmadığı Tartışması

TKHK'nın yürürlüğe girmesi ve eTKHK'nın ilga edilmesinin akabinde eTKHK m. 4'e dayanılarak çıkartılmış olan AMNOZSH Yönetmeliğinin akıbeti öğretide fikir ayrılıklarına neden olmuştur. Kimi yazarlar²⁶⁹ TKHK'nın yürürlüğe girmesiyle oluşan boşlukta Yönetmelik aracılığıyla ürün sorumluluğunun pozitif dayanak bulacağını savunmuş ve bu iddialarına TKHK geçici madde 1/b. 3'ü dayanak göstermiştir²⁷⁰.

Bizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Öncelikle, TKHK geçici madde 1/3 ile getirilen düzenleme, yeni kanunun uygulanmasında ve bu kanun kapsamında getirilen düzenlemelerin yürütülmesinde gerekli düzenlemelerin ilgili makamlarca yapılması aşamasında kadar eski kanuna dayalı çıkartılan yönetmeliklerin uygulanmasıdır. Zaten TKHK m. 84 ile ilgili makamlara 6 aylık bir süre verilmiş, bu süre içerisinde gerekli

²⁶⁸ **Kanışlı**, s. 1418-1419; **Dursun Al**, 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Kapsamında Ürün Kavramı ve Üreticinin Sorumluluğu, *Terazi Hukuk Dergisi*, 169/15, 2020, s. 1806-1807.

²⁶⁹ **Özel**, s. 120; **Gümüş**, Şerh, s. 109; **Aslan**, s. 143.

²⁷⁰ TKHK Geçici Madde 1/ b. 3 “*Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna dayanılarak çıkartılan yönetmelik ve diğer mevzuatın, bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.*”

düzenlemelerin yapılması konusunda Bakanlık görevlendirilmiştir. Burada amaçlanan husus TKHK'da hiç düzenlenmemiş konulara ilişkin yönetmeliklerin yürürlükte kalması ve kanuna aykırı olmadıkça uygulanması değil, TKHK'da da düzenlenmiş olan hususlarda bu kanuna uygun yeni bir düzenlemenin beklendiği aşamada yürürlük sıkıntısının yaşanmamasıdır. Zaten madde lafzından açıkça anlaşıldığı üzere eski yönetmeliklerin, TKHK'da öngörülen yönetmelikler çıkartılana kadar uygulanacağı belirtilmiştir. TKHK'da ayıplı malların neden olduğu zararlardan üreticinin sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme yer almadığı gibi bir yönetmelik çıkartılacağı da öngörülmemiştir. Ayrıca öğretide de ifade edildiği üzere AMNOZSH Yönetmelik m. 3'de ilgili Yönetmeliğin 4077 sayılı kanuna dayanılarak çıkartıldığı açıkça belirtilmiştir. Bu kanunun yürürlükten kalkmasıyla Yönetmelik de dayanaksız kalmıştır²⁷¹. Özellikle Yönetmeliğin kusursuz sorumluluğa ilişkin düzenlemeler getirdiği ve eTKHK'nın yürürlükte olduğu dönem dahi uygulanabilirliğinin tartışmaya açıldığı düşünülürse, herhangi bir kanuni dayanağı kalmayan bu yönetmeliğin, TKHK geçici madde 1/3 uyarınca ayakta kaldığı düşünülemez.

V. 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile Getirilen Düzenleme

A. Genel Olarak

Türk hukukunda TKHK'nın yürürlüğe girmesiyle ürün sorumluluğu açısından meydana gelen kanun boşluğu, nihayet 12.03.2020 yılında Resmi Gazete 'de yayımlanan ve 12.03.2021 tarihinde yürürlüğe giren 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile doldurulmuştur²⁷². Bu kanun ile ürün sorumluluğu

²⁷¹ Aynı yönde açıklamalar için bkz: Ünal/Kalkan, s. 48.

²⁷² Bu husus Yargıtay 11. HD., E. 2020/5083 K. 2021/5398 T. 30.6.2021 künyeli kararında da “...Ancak öğretide ve uygulamada üretici ile zarar gören arasında böyle bir bağ olmasa bile üreticinin sözleşme dışı sorumlu tutulabileceği, Türk Hukukunda üreticinin sorumluluğuna ilişkin özel bir sorumluluk

hukukumuzda ilk kez açıkça bağımsız bir kanun ile düzenlenmiştir. Hukukumuzda geçmiş dönemde, üreticinin sorumluluğunun satıcının sözleşmeden doğan sorumluluğunun içinde düzenlenmiş olmasının getirdiği sakıncalar ve fikir ayrılıkları bu kanun aracılığıyla giderilmiştir. Nitekim ÜGTDK, ürün sorumluluğunu akit dışı kusursuz bir sorumluluk olarak ele almıştır.

ÜGTDK, genel gerekçesinde belirtildiği üzere esasen AB Ürün Güvenliği Direktifine dayanarak çıkartılan mülga 4703 sayılı Kanun'un Avrupa'da meydana gelen 2010 ve 2019 tarihli önemli mevzuat değişiklikleri neticesinde yenilenmesi ve değiştirilmesi ihtiyacından dolayı meydana getirilmiş bir düzenlemedir²⁷³. İlgili gerekçede ürün sorumluluğu tazminatının da bu ihtiyaç doğrultusunda kanuna alındığı belirtilmiştir.

ÜGTDK m. 6'da düzenlenen ayıplı ürünlerin neden olduğu zararlardan dolayı üreticinin sorumluluğu, tıpkı eTKHK dönemindeki AMNOZSH Yönetmeliği gibi Avrupa Direktifi temel alınarak düzenlenmiştir. Bu husus ilgili kanun maddesinin gerekçesine şu şekilde yansımıştır: *“Madde ile, ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısının veya ithalatçısının zarardan dolayı tazminat yükümlülüğü düzenlenmektedir. Söz konusu düzenleme AB'nin üye devletlerin ürün*

düzenlenmemişse de (Yasa koyucu bu konudaki yasa boşluğunu görerek 12.03.2021 tarihinde yürürlüğe giren 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile üreticinin sorumluluğu hüküm altına alınmış ve bu konudaki yasa boşluğu giderilmiştir.) bu konuda Borçlar Kanunu'nun 41. (6098 sayılı TBK'nın 49.) maddesinin 1. fıkrasındaki hükmün uygulanabileceği kabul edilmiştir...” şeklinde ifade edilmiştir.

²⁷³ Bkz: Genel Gerekçe ÜGTDK (<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss173.pdf> ET: 05.12.2022). Genel gerekçede sözü edilen bu düzenlemeler, güvenli olmayan ürünlerin geri çağırılması, piyasanın ve iktisadi işletmelerin izlenebilirliği, e-ticarette piyasa gözetimi ve denetimi gibi hususları düzenleyen Avrupa Birliği regülasyonlarıdır. Bu regülasyonlar için bkz: Regulation EU No: 765/2008, EUOJ, 13.08.2008, L 218, s. 30; Regulation EU 2019/1020, EUOJ, 25.06.2019, L 169, s. 1.

*sorumluluğuna ilişkin 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/3 74/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda hazırlanmaktadır.*²⁷⁴ ” Ne var ki eTKHK dönemindeki Yönetmeliğin, ÜGTDK’na göre birçok açıdan Direktif ile daha uyumlu olduğu söylenebilir. Uzun bir bekleyişin ardından bağımsız bir ürün sorumluluğu düzenlemesi yapan kanunkoyucunun kimi hususlarda bilinçli olarak kimi hususlarda ise kanaatimizce farkında olmadan yaptığı tercihler, ÜGTDK ile Direktif arasındaki uyumu hatırı sayılır biçimde zedelemiştir²⁷⁵. Direktif ile kanun arasında meydana gelen farklılıklar, bu farklılıkların nedenleri ve bu farklılıkların sonuçları çalışmamız kapsamında yer i geldikçe incelenecektir.

B. Kanun’un Sistematiik ve Terminoloji Eleştirisi

Olması gereken hukuk açısından ürün sorumluluğunun mevzuatta nasıl düzenlenmesi gerektiği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevzuat tekniğinin, ilgili hükmün yorumlanmasına ve uygulanmasında son derece büyük bir etkiye sahip olduğu, Türk hukuku açısından eTKHK döneminde ortaya çıkan ciddi fikir ayrılıklarında açıkça görülmüştür. Nitekim ürün sorumluluğunun eTKHK’da satıcının ayıptan doğan sorumluluğu altında ayrı bir fıkrada düzenlendiğinde hukuki nitelendirmesi ve sonuçları bakımından öğretide üzerinde uzlaşma sağlanamamıştır. Buna ek olarak sorumluluğun tüketicinin korunmasına ilişkin bir bağlamda düzenlenmiş olması, mal ve ayıp gibi sorumluluğun temelini oluşturan kavramların kanunun genel sistematiği içerisinde yorumlanması zorunluluğunu doğurmuş, böylece amaca ve mehaza uygun bir yorum yapmak zorlaşmıştır. Bu sebeple, ürün sorumluluğunun nasıl düzenlenmesi gerektiği sorusu kadar nerede düzenlemesi gerektiği de tartışılmaya değer görülmektedir.

²⁷⁴ Bkz: Gerekçe m. 6, ÜGTDK

²⁷⁵ Aynı yönde bkz: **Oğuzer/Baysal**, s. 122-123.

Ürün sorumluluğunun mevzuattaki yeri açısından 3 farklı ihtimal öne çıkmaktadır. İlk olarak ilgili sorumluluk Almanya’da (Produkthaftungsgesetz) ve İsviçre’de (Produkthaftpflichtgesetz) olduğu gibi kendi kanununda bağımsız olarak düzenlenebilir. İkinci bir ihtimal sorumluluğun Fransa’da olduğu gibi Medeni Kanun ya da -hukukumuz açısından - Borçlar Kanunu içerisinde düzenlenmesidir²⁷⁶. Başka bir ihtimal ise sorumluluğun İngiltere’de olduğu gibi Tüketici Yasası içerisinde düzenlenmesidir²⁷⁷. Kanunkoyucunun bu ihtimaller arasında bir tercih yapması gerekmektedir.

Türk hukuku açısından ürün sorumluluğunun eTKHK’da düzenlenişinin ardından ortaya çıkan sorunların giderilmesi için sorumluluğun bağımsız bir kanunla düzenlenmesi savunulmuş ve TKHK’ya ürün sorumluluğu düzenlemeleri bu sebeple alınmamıştır²⁷⁸. Nitekim ürün sorumluluğu gerek ABD hukukunda gerekse Avrupa’da bağımsız bir şekilde düzenlenmiş ve tüketicilerle sınırlandırılmamış olan bu sorumluluğun hukukumuzda tüketicilerle sınırlandırılmasının haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır²⁷⁹. Bu anlamda ürün sorumluluğunun tüketici düzenlemeleri içerisinde yer almaması kanaatimizce olumlu bir gelişmedir²⁸⁰. Ne var ki kanunkoyucu ürün sorumluluğunu, tam anlamıyla bağımsız bir kanunla da düzenlememiş, AB Ürün Güvenliği Direktifi ve bu Direktif ile doğrudan ilişkili Piyasa Gözetimi

²⁷⁶ Ünal/Kalkan, s. 63; Çelt, s. 87.

²⁷⁷ Böyle bir ihtimalin hukukumuz açısından doğru sonuçlar ortaya koymadığı görülmüştür. Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, tüketici yasası içerisinde düzenlense bile sorumluluğun kendine özgü konularında ve tanımlar açısından gerekli düzenlemelerin yapılması ile doru bir uygulama sağlanabilirdi.

²⁷⁸ Ünal/Kalkan, s. 47; Yıldırım, s. 75.

²⁷⁹ Ne var ki eTKHK döneminde üreticinin sorumluluğuna ilişkin hüküm yalnızca kanun kapsamında tüketici sayılan kişiler açısından uygulanabilmekteydi. Bu hususta bkz: Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 161; Havutçu, s. 109.

²⁸⁰ Aynı yönde bkz: Oğuzer/Baysal, s. 116.

Regülasyonlarını²⁸¹ hukukumuzla uyumlu hale getirmeyi amaçlayan ÜGTDK içerisine eklemiştir.

ÜGTDK, temel olarak genel sağlık ve güvenlik ve kamu yararı gerekçeleri ile ürünlerin üretiminin devlet kontrolü ve denetimi altında birtakım teknik düzenlemelere uygun olarak gerçekleştirilmesini amaçlamakta ve bu amacın gerçekleştirilebilmesi için üretici, ithalatçı, dağıtıcı gibi üretim zincirine dâhil aktörlere kamu hukukundan doğan bazı yükümlülükler yüklemektedir. Bunun haricinde test, muayene ve belgelendirme yapan uygunluk değerlendirme kuruluşlarının niteliklerini ve yükümlülüklerini bunlara ilişkin değerlendirmeler yapacak olan yetkili kamu kuruluşlarının yetki, görev ve sorumluluklarını düzenlemektedir²⁸². Kanun kapsamında yükümlülükleri yerine getirmeyen kişiler için geri çağırma, imha, para cezası gibi idari yaptırımları da düzenlemiş olan ÜGTDK, ürünler dolayısıyla kişilerin ve malların zarar görmemesi açısından önleyici bir mekanizma işlevi görmektedir. Gerekçesinde de açıkça belirtildiği üzere mülga 4703 sayılı kanunun yerine geçen ÜGTDK esasen kamu hukuku karakterli bir kanundur. Ürün sorumluluğunda ise önleyici mekanizma ikinci planda olup aslen ortaya çıkan zararların, zarar görenler ile üreticiler arasında adil bir şekilde paylaştırılmasını amaçlamaktadır. Kanunun genel amacı ile üreticiye hukuki sorumluluk getiren ürün sorumluluğu düzenlemesi arasındaki bu farklılık birtakım sakıncalar doğurmaktadır²⁸³.

²⁸¹ Bkz: Regulation EU No: 765/2008, EUOJ, 13.08.2008, L 218, s. 30; Regulation EU 2019/1020, EUOJ, 25.06.2019, L 169, s. 1.

²⁸² Bkz: **Oğuzer/Baysal**, s. 117.

²⁸³ Aynı yönde bkz: **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1422; **Çelt**, s.87. Yazar aynı zamanda sorumluluktan kurtulma hususunu düzenleyen ÜGTDK m. 21’de iktisadi işletmeci olarak tanımlanan kişilerin idari yaptırımlara ilişkin sorumluluktan kurtulması hususu ile üretici ve ithalatçının ürün sorumluluğu tazminatına ilişkin sorumluluktan kurtulması hükümlerinin birlikte düzenlenişini idari

Ürün sorumluluğuna ilişkin hükümlerin idari yükümlülüklerle iç içe geçmesinin en büyük sakıncası, hukuki sorumluluğa ilişkin hükmün kanundaki hangi diğer hükümlerle birlikte ve hangi anlamlarda yorumlanacağını ve uygulanacağını tespit etmekte ortaya çıkan güçlölüttür. ÜGTDK m. 3 kanun kapsamındaki çeşitli kavramların tanımlarını içermektedir. Bu kapsamda hukuki sorumluluk açısından da büyük önem arz eden ürün, güvenli ürün, uygunsuzluk, imalatçı gibi kavramların tanımları yapılmış ve kanun kapsamında ifade ettikleri anlamlar ortaya konulmuştur. Buna ek olarak ÜGTDK'na dayanarak Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliğı çıkartılmış ve bu Yönetmelik kapsamında da benzer hususlarda çeşitli tanımlar ve hükümler getirilmiştir. Ürün sorumluluğı tazminatına ilişkin bir değerlendirme ve hukuki nitelendirme yapılırken kanunda verilen bu tanımlar büyük önem arz etmektedir. Ancak kamu hukukuna yönelik bu tanımların hukuki sorumluluk açısından amaçlanan anlamı taşımaması halinde özel hukuka ilişkin bir sorumluluk, kamu hukukunun kavramlarıyla sınırlandırılmış ya da amacını aşacak şekilde genişletilmiş olacaktır.

ÜGTDK m. 6/2 uyarınca ürün sorumluluğı tazminatının doğması için ortaya çıkan zararlar üründeki uygunsuzluk arasında nedensellik bağı bulunması gerekmektedir. Ürün güvenliğine ilişkin teknik düzenlemelere ve genel ürün güvenliği mevzuatına uymayı ya da uymamayı ifade eden uygunluk-uygunsuzluk tanımı ürün sorumluluğunun tespitinde bağlayıcı bir unsur haline getirilmiştir. Ancak ürün sorumluluğuna ilişkin düzenlemelere kaynaklık eden Avrupa, *non-compliance* (Nichtkonformität) olarak ifade edilen ve Türkçeye uygunsuzluk olarak çevrilen kavramı yalnızca Ürün Güvenliği Direktifi açısından kullanmakta, ürün sorumluluğı açısından sorumluluğun esasını ürünün ayıplı olması yani *defective product* (fehlerhafte Produkt) esasına dayandırmaktadır. Bu ayırım kapsamında bir ürün, genel ürün güvenliği mevzuatına ve

düzenlemelerle özel hukuk düzenlemelerinin iç içe geçtiğine ilişkin bir örnek olarak sunmaktadır.

ÜGTDK Tasarısı için benzer eleştiriler için bkz: Ünal/Kalkan, s. 63.

teknik düzenlemelerine aykırı olmamasına başka bir deyişle uygunsuz olmamasına rağmen ayıplı olabilir ve sorumluluğun şartları gerçekleşmiş olabilir. Bu sebeple kamu hukuku karakterli uygunsuzluk tanımı, ürün sorumluluğunun uygulama alanının dar şekilde yorumlanmasına neden olabilir²⁸⁴.

Benzer şekilde üretici, ithalatçı, dağıtıcı, güvenli ürün gibi ürün sorumluluğu açısından büyük önem taşıyan bazı kavramların kanuni tanımları doğrudan Ürün Güvenliği Direktifindeki tanımlardan alınmıştır ya da buna ek regülasyonlarla gelen tanımların çevirileridir. Öyle ki Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği ÜGTDK'dan farklı bir ürün tanımı yapmış ve bu tanım doğrudan Direktiften alınmıştır. AB'de Ürün Güvenliği Direktifi ile Ürün Sorumluluğu Direktifinin birbirinden ayrılmış olması tesadüfi değildir. Ortak bir hedefin gerçekleştirilmesi için kişileri farklı açılardan koruyan bu direktifler birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir. Ancak birbirlerinin uygulanmasını engelleyici biçimde yorumlanamaz²⁸⁵. Aynı şekilde AB Mevzuatını iç hukuklarına alan Avrupa ülkeleri, sözü edilen iki Direktifi ayrı kanunlar altında düzenlemiştir²⁸⁶. Alman hukukunda yazarlar, Ürün Güvenliği Direktifi ile buna ek olarak getirilen regülasyonlardaki tanımların, ürün sorumluluğu açısından bir hususun değerlendirilmesinde asli olarak kullanılamayacağını aksi halde hataya düşmenin

²⁸⁴ Uygunsuzluk kavramına ilişkin detaylı inceleme ve ürün sorumluluğu açısından uygunsuzluk kavramının yorumuna ilişkin görüşümüz için bkz: Aşağıda, 2. Bölüm, § 5, II, B, 5.

²⁸⁵ **Havutçu**, s. 65-66; **Aydos**, s. 79-80. Keza Ürün Güvenliği Direktifi m. 17'de bu husus açıkça ortaya konmuştur. Aynı yönde bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl. Rn. 8.

²⁸⁶ Almanya ve İsviçre hukuklarında Ürün Güvenliği Direktifi iç hukuka ürün sorumluluğunu düzenleyen kanundan başka bağımsız bir kanunla aktarmıştır. Almanya'da hâlihazırda 1 Aralık 2011 tarihli (Produktsicherheitsgesetz ProdSG) yürürlüktedir. İsviçre'de ise Ürün Güvenliği 1 Temmuz 2010 tarihinde yürürlüğe giren (Produktsicherheitsgesetz- PrSG) ile düzenlenmektedir. Benzer şekilde Birleşik Krallık da ilgili düzenlemeleri bağımsız bir Regülasyon ile (The General Product Safety Regulations of 2005) iç hukukuna aktarmıştır.

kaçınılmaz olduğunu belirtmektedirler²⁸⁷. Her ne kadar iki alan da temelde insan sağlığının ve güvenliğinin korunmasındaki menfaate dayanmaktaysa da bunu gerçekleştirme yöntemleri açısından birbirinden büyük oranda ayrılmaktadır. Ne var ki hukukumuz açısından ürün sorumluluğunun kamu hukuku karakterli ÜGTDK’da düzenlenmiş olması ve verilen tanımların kamu hukuku göz önüne alınarak yapılmış olması dolayısıyla bu iki alanın birbirine müdahale etmesi kaçınılmaz bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce olması gereken hukuk açısından, ürün sorumluluğunun Almanya ve İsviçre’de olduğu gibi ayrı bir Ürün Sorumluluğu Kanunu altında düzenlenmesi ve bunun Ürün Güvenliği Mevzuatı ile uyumlu bir şekilde uygulanması gerekirdi²⁸⁸.

Bu açıklamalar, olması gereken hukuk açısından yapılan bu tespitlerin yanında olan hukukun nasıl anlaşılıp yorumlanması gerektiği konusunda da önemlidir. Bu noktada kanunkoyucunun, bu iki alanı birlikte düzenlerken ürün sorumluluğunda Direktiften farklı bir sorumluluk rejimi yaratmayı amaçlayıp amaçlamadığı tespit edilmelidir. Nitekim kanunkoyucunun, bu değişikliği bilinçli bir tercih ile yaptığını kabul ettiğimiz takdirde mehzaz düzenlemelerin amacı ikinci planda kalacak ve hükümler öncelikle kanunkoyucunun iradesine göre yorumlanacaktır. Kanunkoyucunun, ürün sorumluluğu ile ürün güvenliğini birlikte düzenlemesinin temelinde bu alanları birbiriyle sınırlamak gibi bir irade olmadığını kabul ettiğimiz

²⁸⁷ **Thomas Klindt/Carsten Schucht/Arun Kapoor/Susanne Wende**, Kommentar zum Produktsicherheitsgesetz, Thomas Klindt (Hrsg.), 3. Auflage, CH Beck, 2021 § 2 Rn. 113a (**Klindt ProdSG/Klindt/Schucht**); **Carsten Schucht**, Nomos Kommentar zur Produkthaftungs-Produktsicherheitsrecht, Art. 1-9, 29-44 MÜ-VO, Philipp Ehring/Jürgen Taeger (Hrsg), Nomos, Baden-Baden 2022, Marktüberwachungs Verordnung, Art. 3 Rn. 28. (**NK-ProdR/Carsten Schucht MÜ-VO**)

²⁸⁸ Aynı yönde bkz: **Çelt**, s. 88.

takdirde ise sorumluluk normları asli olarak mehz düzenlemelerin amacı çerçevesinde yorumlanacaktır.

Kanaatimizce kanunkoyucunun bu iki ayrı alanı bir arada düzenlemesinin sebebi bir taşla iki kuş vurmak istemesidir, yoksa ürün sorumluluğu açısından kendine özgü bir sorumluluk rejimi kurmayı amaçlamamaktadır. Bu görüşümüzün temelinde birden çok sebep bulunmaktadır. İlk olarak kanunkoyucu, ürün sorumluluğunun düzenlendiği ÜGTDK m. 6 hükmünün gerekçesinde doğrudan Ürün Sorumluluğu Direktifini zikrederek AB mevzuatının hukukumuz ile uyumlu hale getirilmesine ilişkin iradesini ortaya koymuştur. Sorumluluk normlarını ürün güvenliği ile sınırlandırmak isteyen bir irade, sorumluluğu doğrudan mehaza atıf yaparak uyum sağlama amacıyla gerekçelendirmezdi. İkinci olarak Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği, ÜGTDK’da tanımlanan bazı kavramları, AB Ürün Güvenliği Direktifi ile daha uyumlu olacak şekilde değiştirerek yeniden tanımlamıştır. Örneğin kanunda kendi yaptığı ürün tanımını kullanan kanunkoyucu, Yönetmelik kapsamında Ürün Güvenliği Direktifindeki ürün tanımının çevirisini kullanmıştır. Bu Yönetmelik m. 11 hükmü ile de ürün sorumluluğu tazminatına ilişkin düzenlemelerin saklı olduğunu açıkça düzenlemiştir. Yapılan bu tercih kanımızca Yönetmeliği hazırlayan organın, ürün güvenliği ve ürün sorumluluğunun temelde farklı olduğunun bilincinde olduğunu ve bu alanların birbirine karışmasını engellemek adına önlem aldığını göstermektedir. Son olarak kanunkoyucu ÜGTDK bağlamında ürün sorumluluğuna ilişkin uygulanmasını istediği bir hükümde açıkça “tazminat sorumluluğunda da uygulanır” gibi ifadeler kullanarak ürün güvenliği ile ürün sorumluluğunu ayrı iki alan olarak kabul ettiğini ve birbirine karışmasını istemediğini ortaya koymaktadır. Bu hususta ÜGTDK m. 11/3 ve m. 21/3 örnek olarak gösterilebilir.

Açıkladığımız gerekçelerle bizce kanunkoyucu Ürün Sorumluluğu Direktifi bağlamında yapılan sorumluluk düzenlemesini, orada olduğu gibi hukukumuzda almak istemiş ancak aynı anda bir başka alanı daha düzenlemeye çalıştığı için karmaşaya sebep olmuştur. Bu anlamda ürün sorumluluğuna ilişkin ÜGTDK hükümleri yorumlanırken, amaca uygun bir yorum yapmak gereği dolayısıyla Direktif asli kaynak olarak değerlendirilmelidir. Çalışmamızın ilerleyen aşamalarında iki farklı alanın birlikte düzenlenmesi dolayısıyla karşılaşılan sorunların çözümü için sık sık değinilecek bu husus, tekrara düşmemek adına ilgili kısımlarda detaylandırılmayacaktır. Ancak şu hususun da üzerinde durulmalıdır: Kanun bağlamında öyle bazı hatalar yapılmıştır ki, bu hataların Direktife uygun bir yorum ile aşılması mümkün olmamaktadır. Bu özellikle düzenlenen bir hususun yanlış düzenlenmesinde değil de hiç düzenlenmemesinde karşımıza çıkar. Bu hallerde doldurulabilir bir kanun boşluğu da yoksa bunu düzeltme işi kanunkoyucuya bırakılmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

§5 ÜRÜN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI

I. Bir Ürünün Varlığı

A. 85/374 Sayılı Ürün Sorumluluğu Direktifi Uyarınca Ürün Kavramı

1. Direktifin Kapsamına Giren Ürünler

a. Genel Olarak

Ürün sorumluluğunun nesnesini ürün kavramı oluşturmaktadır. Bu sebeple bu kavramın kapsamına özellikle Direktif sonrası gelişmelerle birlikte nelerin girdiğinin belirlenmesi gerekmektedir. Direktifin 1985 tarihli orijinal halinde ürün kavramı daha “*başka bir taşınır veya taşınmaza bağlı olsalar bile, doğal tarım ürünleri ve av ürünleri hariç olmak üzere her türlü taşınır*” olarak ifade edilmiştir²⁸⁹. Direktifin bu halinde üye devletlere doğal tarım ürünleri ve av ürünleri açısından bir serbesti tanınmış; dileyen devletler sorumluluğun iç hukuka aktarılması aşamasında bu malları ürün kavramının dışında bırakma dileyen devletler de sorumluluk kapsamına alma kapsamında irade ortaya koymuşlardır. Bu kapsamda kimi devletler bu serbestiden yararlanarak bu ürünleri sorumluluk kapsamının dışında bırakmıştı. 1999 tarihinde Direktifte değişikliğe gidilmiş ve ürün kavramını düzenleyen m. 2 ürün kavramının kapsamını genişletecek şekilde değiştirilmiştir²⁹⁰. Direktif m. 2’nin yeni hali ürün kavramının kapsamını “*Bir başka taşınır veya taşınmaza bağlı olsa bile her türlü taşınır eşya ürün sayılır. Elektrik*

²⁸⁹Walter Fellmann, Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Corine Widmer Lüchinger/David Oser, Art. 1–14 PrHG, 7. Auflage, Helbling Lichtenhahn Verlag, Basel 2020, Art. 3 PrHG, Rn. 1 (BSK OR I-Fellmann); SHK PrHG, Hess, Art 3, Rn 1; Tiryaki, Üreticinin Sorumluluğu, s. 233.

²⁹⁰ Directive EU 1999/34, EUOJ, L. 141, 04.06.1999, s. 20-21.

de buna dâhildir.” şeklinde belirlemiştir. Böylece işlenmiş olup olmadığına bakılmaksızın tarım, hayvancılık ve balıkçılık ürünleri ile av ürünleri Direktif kapsamına dâhil edilmiştir. Bu düzenleme ile ürün kavramının kapsamının belirlenmesi hususunda üye devletlere tanınan serbesti ortadan kaldırılmıştır²⁹¹. Bugün Direktif kapsamında ürün kavramının tespiti için, taşınır eşya ve elektriğin incelenmesi gerekir.

b. Taşınır Eşya

Direktif ürün kavramının temeline taşınır eşyayı koymuştur. Direktif kapsamında taşınır eşya tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş değildir. Bu kapsamda taşınır eşyadan ne anlaşılması gerektiği üye devletlerin iç hukuk düzenlemelerine göre belirlenecektir. Ne var ki iç hukuklarda taşınır kavramları birbirinden farklı anlamlar taşıyabilmekte ve bu nedenle hukukun yeknesaklaştırılması ve rekabetin korunması amaçlarını güden ve tam uyum arayan Direktif kapsamında farklı uygulamalar ortaya çıkma riski doğmaktadır²⁹². Bu nedenle üye devletlerin iç hukukları uyarınca taşınır eşya kavramını yorumlaması ve ürün kapsamını belirlemesi açısından Direktife uygun bir değerlendirme yapılması (Autonome Auslegung) şart kılınmıştır²⁹³. Buna göre devletler iç hukuklarındaki taşınır-taşınmaz ayrımlarına sıkı sıkıya bağlı kalarak farklı uygulamalar ortaya çıkartamazlar.

İç hukuk düzenlemelerinin Direktife uygun olarak yorumlanması zorunluluğu özellikle taşınır eşyanın bir başka taşınır veya taşınmaz eşyanın parçası olduğu hallerde

²⁹¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 2; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 3, 13, 14; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 5; **Tiryaki**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 233-234.

²⁹² **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 2.

²⁹³ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 1-2; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 2; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 1-2; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 2,7. Ancak Direktif ile uygun yorum sonucunda ürün kavramının dışında kalan eşyalar için haksız fiil sorumluluğu devam edebilir.

Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 1

ürün sıfatını taşımaya devam etmesine ilişkin Direktif düzenlemesi açısından önem taşımaktadır. Nitekim Direktif düzenlemesine uygun bir yorum yapılabilmesi için kimi zaman üye devletlerin iç hukuklarında yer alan genel kurallardan sapılması gerekmektedir. İsviçre ve Alman hukuku gibi hukuk sistemlerinde karışma, birleşme gibi durumlarda bir taşınır eşya bir taşınmaz eşyanın parçası haline gelirse bağımsız eşya olma niteliğini kaybedecek ve bu nedenle kural olarak ürün sayılmayacaktır²⁹⁴. Ancak Direktif m. 2 düzenlemesi, iç hukuktan doğan bu kuralın ürün kavramının tespitinde uygulanmasına engel olmaktadır. İşte bu sebeplerle gerek ProdHaftG gerek de PrHG açısından eşya hukuku düzenlemelerince taşınır eşya kabul edilemeyecek bazı eşyaların ürün olarak yorumlanması söz konusu olmaktadır. Örneğin bir bakır tel tek başına taşınır eşya niteliğini haizdir. Bu bakır telin elektrikli ısıtıcı içerisinde kullanılmak üzere bu ürüne monte edilmesi halinde –eşya hukukuna ilişkin iç hukuk düzenlemeleri açısından- bakır tel, ısıtıcının bütünleyici parçası olduğu için eşya niteliğini kaybedecektir. Ancak Direktif düzenlemesi uyarınca ürün kapsamında değerlendirilmeye devam eder. Bu anlamda İsviçre ve Alman hukuklarında eşya kavramının sınırları Direktifin ürün tanımı ile genişletilmiştir²⁹⁵. Bu yaklaşım tarzı kaçınılmazdır. Nitekim Direktifin amaçları ancak bu tarz bir yorum yoluyla gerçekleştirilebilir²⁹⁶.

Cismani olan, hacim olarak sınırlandırılabilen ve üzerinde hukuki ve fiili egemenlik kurulabilen her şey ürün kapsamına dâhil olup bu anlamda ürünün katı, sıvı

²⁹⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 10; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 7

²⁹⁵ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 2; **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 4; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 2,7;

²⁹⁶ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 4.

veya gaz olması önem taşımaz²⁹⁷. Maddenin, duyuşsal olarak algılanabilir olup olmaması onun ürün olarak tespiti açısından önemli değildir²⁹⁸. Ürün kapsamında değerdendirilen taşınır eşyaların, üretim metotları da bunların ürün sıfatını taşıması açısından bir önem taşımaz²⁹⁹. Bu kapsamda ürün olarak nitelendirilen bir taşınır eşya el üretimi, sanayi üretimi olabileceğı gibi sanatsal amaçlarla üretilmiş de olabilir. Yahut taşınır eşyanın işlenmiş olup olmaması onun ürün niteliğı açısından önem taşımaz³⁰⁰. Direktifin genel gerekçesinde zarar potansiyeli açısından seri üretim ile üretilmiş olan taşınır eşyalar üzerinde durulmuşsa da bugün Direktifte böyle bir sınırlama olduğundan söz edilemez. Nitekim 1979 tarihli direktif tasarısında üretim metoduna göre ürün kavramının belirlenmesi açısından bir sınır öngörölmüşken Direktifin kabul edilen metnine sınırlama alınmamıştır³⁰¹. Bu husus teleolojik olarak AB kanunkoyucusunun böyle bir sınırlama amacı gütmmediğini ortaya koymaktadır³⁰².

²⁹⁷ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 2; **von Westphallen**, Produkthaftungshandbuch, II, § 73 N 6; **SHK PrHG**, Hess, Art 3, Rn 2; **Kırca**, Ürün Sorumluluğı, s. 185.

²⁹⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 3. Ayrıca bu şeyin mekânsal genişliğı, büyüklüğü ile ilgili de değildir. Bu anlamda bir nanopartiköl dahi bir başka eşyanın parçası olsa da olmasa da bir eşya olarak kabul edilebilir.

²⁹⁹ **von Westphallen**, Produkthaftungshandbuch, II, § 73 N 15; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 5; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 3; **SHK PrHG**, Hess, Art 3, Rn 21; **Kırca**, Ürün Sorumluluğı, s. 184. Direktifin genel gerekçesinde seri üretimin getirdiğı gerekliliklerin böyle bir sorumluluğı oluşturmaya zemin hazırladığının belirtilmesi, üretim metodunun ürün kavramının belirlenmesi açısından sınırlayıcı bir etki yaratmamaktadır.

³⁰⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 5; **Kırca**, Ürün Sorumluluğı, s. 184.

³⁰¹ Bu tasarıdaki sınırlamaya göre ürün sorumluluğı kapsamına giren ürünler ancak sanayi üretimi sonucu elde edilen ürünlerle sınırlanmıştı. Buna karşın el işçiliğı, sanatsal ürünler gibi bugün Direktif kapsamında değerdendirilen birçok üretim metodu sorumluluğun dışında bırakılmıştır. Bu hususta detaylı bilgi için bkz: **von Westphallen**, Produkthaftungshandbuch, II, § 73 N 15.

³⁰² **SHK PrHG**, Hess, Art 3, Rn 21

Direktif kapsamında sorumluluğun nesnesini oluşturan ürünler açısından bunların tüketim amacıyla yahut kişisel kullanım amacıyla üretilmiş olup olmaması belirleyici bir unsur olarak düzenlenmemiştir³⁰³. Bu kapsamda bir ürün, mesleki ve ticari amaçlarla kullanılmak üzere üretilmiş ve kullanılmış olsa da bu ürünlerdeki bir ayıp nedeniyle ürün sorumluluğu kapsamında korunan hukuki değerlere bir zarar gelmesi halinde sorumluluk doğacaktır.

Doğal ürünler, tarım, hayvancılık ve balıkçılık ürünleri ile av ürünleri Direktifte yapılan değişiklik ile birlikte ürün kapsamına dâhil edilmiştir³⁰⁴. Başlangıçta bu eşyaların ürün kapsamının dışında tutulmasının sebebi, bunların bir üretim faaliyeti sonucu elde edilmemiş olduğu, doğada var olan veya yetişen eşyaların sadece birileri tarafından toplanması, hasat edilmesi olduğu düşüncesidir. Ancak bugün bu düşüncenin kabul edilmesi mümkün değildir. Bu ürünlerin piyasaya sürülebilecek aşamaya getirilmesi insan çabasına dayanmaktadır ve bunun bir üretim metodu olarak kabulü kaçınılmazdır³⁰⁵. Toprakla olan bağlılığının süresi, insanlar tarafından işlenme derecesi

³⁰³ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 185.

³⁰⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 1-2, 15; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 3, 13; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 5; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 185; **Tiryaki**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 233-234. Bu değişikliğin ardında yatan sebeplerden birisi de o dönemde AB genelinde hastalıklı hayvanların piyasaya sürülmesinin sebep olduğu zararlar ve özellikle tarım ürünlerinde ve hayvansal ürünlerde gittikçe etkisini gösteren gen mühendisliği yöntemlerindeki artış olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda üye devletler ortaya çıkabilecek zararları da Direktif kapsamına alarak bu yöntemleri kullanan üreticileri sorumlu tutmak istemişlerdir. Bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 3, 14; **Yeşim Atamer** Yapımcının Sorumluluğu, Türk Hukukunun Avrupa Birliği Hukukuna Uyumu, Acquis Communautaire'in Alınması, Açıklamalar, Değerlendirmeler, Öneriler, V. Bölüm, Tüketicinin Korunması Hukuku, Ünal Tekinalp (Ed.), İstanbul 2001, s. 381.

³⁰⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 15.

önemli olmaksızın doğadan elde edilen bu mallar da ürün olarak nitelendirilmektedir³⁰⁶. Belirtilmelidir ki yalnız tarım, hayvancılık, balıkçılık ve avdan elde edilen mallar değil ayrıca bunlarda elde edilen ürünler de ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilmektedir. Örnek olarak hayvancılıktan elde edilen ürünler sadece hayvanın kendisi değil ayrıca ondan elde edilen süt, yumurta, deri gibi ürünlerdir. Yahut öldürülmüş veya yakalanmış tüm hayvanlardan elde edilen ürünler ürün terimi kapsamındadır³⁰⁷.

Doğal ürünler açısından organizmanın türü, büyüklüğü, biyolojik özellikleri onun ürün kapsamında değerlendirilmesi açısından önem taşımadığı gibi yetiştirilme şekli ve amacı da önem taşımaz. Bu kapsamda arı ve bal peteği de ürün kapsamında değerlendirilir. Ayrıca her türden sularda serbest yaşayan ve yetiştirilen balıklar ile yengeç, midye vb. canlılar da ürün terimine dâhildir. Bu aynı zamanda balık ve kabuklu deniz hayvanlarından elde edilen havyar ve kültür incileri gibi ürünler için de geçerlidir. Bu canlıların bir göl üzerine kurulmuş yetiştirme çiftliğinden elde edilmesi ile açık denizden elde edilmesi arasında ürün sorumluluğu açısından bir fark bulunmamaktadır³⁰⁸.

c. Elektrik

Direktif ürün kavramını tanımlarken taşınır eşyayı esas almış olsa da elektriği ayrıca belirtmiş ve elektriğin de ürün kapsamında olduğunu ortaya koymuştur. Elektrik açısından AB içerisinde farklı hukuk sistemlerindeki farklı hukuki nitelendirmeler

³⁰⁶ **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 44; Bu husus İsviçre Parlamentosu'nun hukukun uyumlaştırılması metinlerine ilişkin 1992 tarihli raporunda da açıkça ifade edilmiştir. Bkz: Zusatzbotschaft I, über die Anpassung des Bundesrechts an das EWR-Recht von 27 Mai 1992, s. 425.

³⁰⁷ Zusatzbotschaft I, s. 425; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 7; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 46-49; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 190.

³⁰⁸ **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 46-49; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 190.

dolayısıyla AB kanunkoyucusu bunu ayrıca belirtmek istemiştir. Nitekim İsviçre, Alman hukuk sistemlerinde elektrik bir taşınır eşya olarak kabul edilmemektedir³⁰⁹. Bu nedenle Direktifin bu hukuk sistemlerine uyarlanması sırasında bunu ayrıca düzenlemek büyük önem arz etmektedir³¹⁰.

Direktif kapsamında elektriğin ürün olarak kabul edilmesi birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. İlk olarak elektriğin ayrıca belirtilmiş olması diğer başka enerji kaynaklarının kapsama alınıp alınmadığı hususunda tartışmalara neden olmaktadır. Bu enerji türleri ayrıca belirtilmediği için bunların taşınır eşya kapsamına girip girmediğinin değerlendirilmesi ve buna göre ürün nitelendirmesinin yapılması gerekmektedir³¹¹. Bu kapsamda örneğin doğalgaz bir taşınır eşya olduğundan ürün kapsamında kabul edilmesi gerekirken ısıtma sistemlerindeki ısı enerjisi, su buharı yahut su gibi taşınır eşyalarla birlikte aktarılan ancak kendisi eşya olmayan bir enerji olduğundan ürün olarak nitelendirilemez³¹².

³⁰⁹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 21; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 8; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 4, 13. Yazar AB içindeki komşu ülkelerin Almanya'nın aksine elektriği eşya olarak nitelendirmekte sorun yaşamadığını ve ayrıca 80'li yıllarda elektriğin en büyük seri üretim ürünlerinden biri olduğunu bu nedenle sorumluluk kapsamına dâhil edildiğini vurgulamaktadır.

³¹⁰ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 21; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 3, 12.

³¹¹ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 12, **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 11.

³¹² **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 3, 12; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 11. Aksi yönde: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 187; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 4. Yazar su ya da su buharındaki enerjinin taşınır bir eşya olmadığını belirtmekle birlikte elektriğin Direktif kapsamına alınmasıyla birlikte bu enerjinin dışlanması için haklı bir sebep görmemektedir. Buna karşın yazar doğalgaz için böyle bir yoruma gerek olmaksızın eşya ve dolayısıyla ürün nitelendirmesini yapmaktadır. Aynı yönde: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 7. Yazar bu durumda enerji ile onu taşıyan maddeleri birbirinden ayırıp enerjinin taşınır eşya olmadığını iddia etme şansının bulunmadığını belirtmektedir.

Diğer bir sorun ise ürün sorumluluğu açısından elektriğin ne zaman ayıplı bir şekilde piyasaya sürülmüş olacağının tespitini yapmaktaki zorluktur. Baskın görüş elektriğin, mazur görülemeyecek ölçüdeki voltaj dalgalanmaları halinde ayıplı olarak piyasaya sürülmüş olacağını ifade etmektedir³¹³. Ne var ki elektrik kesintisi nedeniyle ortaya çıkan zararlar bakımından ürün sorumluluğunun gündeme gelmesi mümkün görünmemektedir. Elektriğin sağlanmamasını ürün sorumluluğu bağlamında ayıp olarak kabul etmeyen görüş bu durumun sorumluluğun koruma alanının dışında kaldığını savunmaktadır³¹⁴. Nitekim elektriğin sağlanamadığı hallerde satıcının ayıptan doğan sorumluluğu dahi gündeme gelmezken ürün sorumluluğu gündeme gelemez. Elektrik kesintisi, ifa etmemeye ilişkin bir borca aykırılıktır, kötü ifaya ilişkin değil³¹⁵. Ayrıca elektrik kesintisi halinde piyasaya sürülen herhangi bir ürünün varlığından bahsetmek mümkün olmadığından elektrik kesintisi halinde ürün sorumluluğunun gündeme gelmesi söz konusu değildir³¹⁶.

³¹³ Zubotschaft I, s. 425. Baskın görüşe ilişkin açıklamalar için bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 22; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 29; **SHK PrHG**, Hess, Art 3, Rn 11.

³¹⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 13.

³¹⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 13.

³¹⁶ Aksi görüş kanunun koruma amacından hareket etmektedir. Bu görüşteki *Hans Joachim*'e göre kanunkoyucunun, elektrik bir taşınır eşya olmamasına rağmen bunu özellikle ürün kapsamına dâhil etmesi, elektriğin bir zarar kaynağı olması hasebiyle koruma kapsamına dâhil edilmesi gereğinden kaynaklanmaktadır. Elektrikten kaynaklanan tipik zarar durumu, elektriğin sağlanamamasıdır. Tüketicilerin genel güvenlik beklentileri açısından bu tarz durumların da ürün ayıbı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde, üreticinin elektrikte voltaj dalgalanmaları yaşanması halinde elektriği kesmek suretiyle sorumluluktan kurtulamayacağına emin olunabilir. Yazarın görüşü için bkz: **SHK PrHG**, Hess, Art 3, Rn 9-10. Aynı yönde bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 22. Yazara göre hiç elektrik kesintisi ile voltaj dalgalanmaları arasında tüketicilerin makul güvenlik beklentileri açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır.

2. Direktifin Kapsamının Dışında Kalan Şeyler

Direktif, maddi varlığa sahip olmayan fikir ürünlerini, hizmet edimlerini ve taşınmaz eşyaları kural olarak kapsam dışında bırakmıştır³¹⁷. Aşağıda kapsam dışında kalan bu mal ve hizmetler incelenecek ve Direktifin kapsamına girebilecek sınır alanlar açıklanacaktır.

a. Taşınmaz Eşyalar

Taşınır eşyalarda olduğu gibi taşınmaz eşyalar açısından da kanun kapsamında bir tanım yapılmış değildir. Taşınmaz eşya kavramının kapsamı Direktif ile uygun olacak şekilde devletlerin iç hukuklarındaki düzenlemeler çerçevesinde belirlenecektir³¹⁸. Taşınmaz eşyalar bakımından özellik arz eden husus bunların bütünüleyici parçaları ve eklentilerinin ürün sorumluluğu kapsamına dâhil olup olmamasıyla ilgilidir³¹⁹. Nitekim Alman hukuku açısından BGB § 93-94 uyarınca, İsviçre hukuku açısından ZGB m. 642 uyarınca bağımsız bir eşya olarak varlıklarını sürdüremeyecekleri için, bütünüleyici parçalar Direktif düzenlemesi dikkate alınmadığı takdirde ürün olarak kabul edilememesi gerekir³²⁰.

Ancak Direktif taşınır veya taşınmaz eşyanın bir parçası olsa da her türlü taşınırın ürün olarak kabul edileceğini belirtmektedir. Direktifteki tanım uyarınca ürün kavramı, taşınmaz eşyanın bütünüleyici parçalarını ve eklentilerini de içermektedir³²¹.

³¹⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 1; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 6,8; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 6.

³¹⁸ Bu hususta bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, I, A, 1, b; 1. Bölüm, § 3, II.

³¹⁹ Taşınmaz eşyaların Direktif uyarınca ürün kapsamında değerlendirilmemesine ilişkin açıklamalar için bkz: Aşağıda, dn. 423.

³²⁰ **von Westphallen**, Produkthaftungshandbuch, II, § 73 N 23-24; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 6; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 13

³²¹ **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 17

Örneğin çatı inşaatı için kullanılan çelikler, binaya inşa edilmekle birlikte bütünleyici parça olsalar da ürün niteliğini kaybetmezler. Aynı şekilde klima ve ısıtma sistemleri, su ve gaz boruları, inşaatla kullanılan tuğlalar, boya, bir çocuk parkındaki salıncak, bir fabrikaya inşa edilmiş üretim mekanizmaları gibi eşyalar ürün niteliğini korurlar. Bu anlamda bu ara malların üreticileri, ürün sorumluluğu kapsamında sorumlu olmaya devam eder. Bu ürünlerin kullanılmasıyla ortaya çıkan son ürün ise bir bina bir fabrika gibi taşınmaz eşya oluşturacağından ürün sorumluluğu anlamında ürün sıfatını taşımaz³²². Ara mallardan son ürünü üreten üretici, bu ürün bir taşınmaz olduğu için üretici olarak sorumlu olmayacaksa da ara malların ithalatını ve dağıtımını yaptığı bazı hallerde taşınır eşyalar dolayısıyla sorumlu olmaya devam edebilir. Eklenti ve asıl eşya ayrımı ürün nitelendirilmesi yapılması açısından belirleyici değildir. Nitekim her iki eşya da kendi bağımsız varlıklarını sürdürmeye devam etmekte ve bu nedenle ürün sıfatını haiz olmaktadır. Bu anlamda eklenti taşınmaz eklentisi de olsa taşınır bir eşya olma niteliğini sürdüreceği için ürün sıfatını haiz olur³²³.

Son olarak belirtilmelidir ki, kimi ülkelerin iç hukuk düzenlemelerine konu olan (bkz. BGB § 95, ZGB m. 677) bir taşınmaz üzerine geçici bir bağ ile konulmuş olan kulübe, büfe, prefabrikler gibi yapılar iç hukuk düzenlemelerince taşınır sayılabilirse de bunların Direktif kapsamında ürün olarak kabul edilmesi mümkün görülmemektedir. Bu yapılar ürün sorumluluğu açısından taşınmaz kabul edilir ve Direktifin uygulama alanının dışında kalır³²⁴.

³²² SHK PrHG, Hess, Art 3, Rn 18

³²³ SHK PrHG, Hess, Art 3, Rn 16

³²⁴ MüKo/Wagner, ProdHaftG § 2, Rn. 12.

b. Hizmet Edimleri

Direktif hizmet edimlerini kapsamına almamaktadır. Bu anlamda danışmanlık, taşıma, iletişim, bankacılık, muhasebe, avukatlık hizmeti gibi hizmetlerin verilmesi, hizmeti verenler açısından ürün sorumluluğu bağlamında sorumluluk doğurmamaktadır³²⁵. Ne var ki bazı hizmetler söz konusu olduğunda Direktifin kapsamını belirlemek kolay görülmemektedir.

Bu anlamda ilk olarak bir ürünün tamir, bakım, onarımının yapılmasına ilişkin bir hizmet ediminin üreticinin sorumluluğu kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği incelenmelidir. Bakım ve onarım hizmet ilişkisi doğuracağından kural olarak ürün sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Ne var ki bu açıdan bakım ve onarım hizmetini verenlerin, hizmetin türüne bağlı olarak ürünün bir bütün olarak güvenliğinden sorumlu olup olmadığı veya sorumluluğunun kullanım ve yıpranma ve yıpranmadan kaynaklanan kusurları gidermekle sınırlı olup olmadığı belirleyicidir³²⁶. Bakımı ve onarımı yapılan üründe bir yenilik ya da modernleştirme yapılmadığı müddetçe bu hizmeti veren kişiler yeni bir ürün üretmiş sayılmayacak yani üretici olarak sorumlu olmayacaktır³²⁷.

İkinci olarak, Direktif kapsamında ürün niteliği taşıyan bir eşya ile birlikte bir hizmet ediminin ifa edildiği durumlarda ürün sorumluluğu kapsamında korunan bir hukuki değer ihlal edilmesi halinde Direktifin uygulanabilir olup olmadığı da tartışılmıştır. Bir taşınır eşyanın, bir hizmet sağlanması ile birlikte kullanıma sunulduğu durumda, bu durum eşyanın ürün niteliğini haiz olmasını engellemez. Bu anlamda örneğin bir restoranın yemek ile birlikte servis hizmeti sunması o yemeğin ürün

³²⁵ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 6,8; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 6, 24.

³²⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 5.

³²⁷ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 7; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 23. Benzer görüş için bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 9.

olmasını engellemez. Bu noktada tespit edilmesi gereken husus zarara neden olan ayıbın hizmetten mi yoksa üründen mi kaynaklandığıdır³²⁸. Zarara neden olan ayıbın üründen kaynaklanması halinde ürün sorumluluğunun gündeme geleceğine ilişkin kuşku yoktur. Ancak hizmetin ayıplı olması nedeniyle o hizmetle birlikte sunulan ürünün zarara sebep olması halinde oluşan zarar Direktif kapsamının dışında kalacaktır.

c. Gayrimaddi Ürünler

Maddi varlığa sahip olmayan ürünler Direktif kapsamında değerlendirilemez. Ne var ki maddi varlığa sahip olmayan fikir ürünleri açısından son yıllarda AB hukukunda ve dijital ekonomide yaşanan gelişmeler nedeniyle öğretide birçok tartışma bulunmaktadır. Gayrimaddi ürünler aracılığı ile sunulan hizmetlerle eşyalar arasındaki sınırın giderek belirsizleştiği günümüzde, bunlara bağlanan normatif sonuçlar ikna edici görülmemektedir. Bu, bir veri taşıyıcısına kaydedilerek aynı bir ürün gibi maddi hale gelmiş bilgiler için de, çevrimiçi platformlarda indirmeye ve kullanmaya hazır olarak tutulan bilgiler için de geçerlidir. Problem yalnızca iletişimsel içeriklerle ilgili de değil aynı zamanda bilgisayar programları, yazılımlar vs. için de geçerlidir. Bu ürünlere ilişkin değerlendirmeler aşağıda tek tek incelenmiştir.

B. Ürün Tanımı ve Sorumluluk Açısından Özellik Arz Eden Durumlar

1. İkinci El Ürünler

Ayıplı ürünlerin neden olduğu zararlardan üreticinin ve onun gibi sorumlu olan kişilerin sorumluluğu sadece yeni ürünleri değil aynı zamanda ikinci el ürünleri de

³²⁸ **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 25; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 5. Yazar bir ameliyat sırasında arızalı bir ısıtma şiltesindeki arıza sebebiyle ortaya çıkan zararları örneklendirmektedir. Buna göre bu zararlarda hizmet sağlayıcı (hastane) ürün sorumluluğu uyarınca sorumlu değildir. Arızalı ürünün ısıtma şiltesi üreticisinin sorumluluğu doğal olarak devam etmektedir.

kapsamaktadır³²⁹. Başka bir deyişle üreticinin sorumluluğu, ürünün asıl alıcısı tarafından satılması ile sona ermez. Bu sorumluluğun genişletilmesi değil, üreticinin daha önce olduğu gibi üründe piyasaya sürülme anında zaten var olan ayıplardan ürünün ilk alıcısının elinde çıktığı halde dahi sorumlu olmaya devam etmesidir. İkinci el ürünlerin sorumluluğun kapsamı dışında kaldığına ilişkin Direktifte bir düzenleme bulunmamaktadır. Direktifin koruma amacı düşünüldüğünde böyle bir sınırlama isabetsiz görünmektedir. Nitekim piyasaya sürülmüş bir ürünlerdeki ayıp, bu ürünün kaç kez el değiştirdiğine bağlı olmaksızın güvenlik riskleri barındırmaktadır³³⁰.

İkinci el ürünlerin sorumluluk kapsamına alınması sorumluluğu ağırlaştırmamaktadır³³¹. Sorumluluğa ilişkin sınırlamalar zaten hak düşürücü süre ve zamanaşımı yolları ile sağlanmıştır. Dahası, üreticinin sorumluluğu yalnızca piyasaya sürülme anında ayıp barındıran ürünler açısından geçerlidir. Başka bir deyişle üretici, ürünü piyasaya sürdüğünde herhangi bir ayıp barındırmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilmektedir. Bu hususlara ek olarak ikinci el ürünlerin de kanunun koruma kapsamı içinde kaldığını belirtmekle beraber bu ürünlerin kullanıcılarının makul güvenlik beklentilerinin de bu ürünlerin ikinci el niteliği göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerekir³³². Böylece ikinci el ürünlerden de üreticilerin sorumluluğunun devam etmesi onlar için makul sınırı aşacak ölçüde bir dezavantaj

³²⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 8; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 3; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 22; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 185.

³³⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 8.

³³¹ **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 22-23

³³² **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 22-23; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 185; **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 8. Yazarın ifadesi uyarınca, ikinci el eşyaların birçok kere el değiştirmesi ve bunun akabinde bir zarara neden olması ayıbın piyasaya sürüldüğü anda bulunmadığını ispatlama açısından üreticinin aleyhine bir zorluk yaratacaktır. Bu nedenle üretici açısından ispat kolaylığı bulunmalıdır.

yaratmamış olur. Bununla birlikte, açıklanan bu durum yalnızca kullanıcıların yeni bir ürünü değil, ikinci el bir ürünü edindiklerini ya da kullandıklarını öngörebildikleri ölçüde geçerlidir³³³.

İkinci el eşya üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde ürünün değiştirilmesi ve yeni bir ürün ortaya çıkması gibi durumlar da bu ürünlerin Direktif kapsamında yer alması açısından sorun yaratmaktadır. Bakım, onarım ve kısmi değişiklikler gibi durumlarda yeni bir ürün ortaya çıkması söz konusu olmadığından ürünün ikinci el niteliği dikkate alınmaksızın sorumluluk devam edecektir. Ancak yenilemelerde ve modernleştirmelerde duruma göre yeni bir ürün ortaya çıkıp çıkmadığının değerlendirilmesi gerekir³³⁴.

2. Basılı Ürünler, Yazılımlar, Bilgisayar Programları

Basılı ürünlerin, yazılımların ve bilgisayar programlarının ürün niteliğinde olup olmadığının tespiti gelişen dijital ekonomi açısından büyük önem arz etmektedir. Nitekim günümüzde gelişen teknoloji ve dijitalleşme ile birlikte hayatımızın birçok alanına giren bilgisayarlar, arabalar, ev aletleri, akıllı sistemler, otonom sistemler gibi birçok ürün yazılımlar, programlar ve yapay zekâ aracılığıyla kontrol edilmekte ve bu ürünlerdeki ayıplar bazı hallerde ürünün fiziksel varlığından değil ürünün beyni olarak tabir edilebilecek gayrimaddi mekanizmasından kaynaklanmaktadır.

Bilginin, yazılımların, programların ya da yapay zekânın üzerinde maddi hale büründüğü kitaplar, haritalar gibi basılı eserlerin yahut CD'ler, DVD'ler, hard diskler, flash diskler gibi veri taşıyıcılarının fiziki varlıklarının ürün olarak kabul edileceğine

³³³ MüKo/Wagner, ProdHaftG § 2, Rn. 8.

³³⁴ Bu Hususta Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, I, A, 2, b.

ilişkin bir şüphe bulunmamaktadır³³⁵. Bu anlamda bir CD'nin içerdiği maddeler dolayısıyla bilgisayara takıldığında CD-Room'una zarar vermesi halinde yahut bir kitabın baskısında kullanılan mürekkebin insan sağlığını tehdit etmesi halinde üreticinin sorumlu olması muhtemeldir. Ne var ki basılı bir kitaptaki içeriğin, örneğin bir yemek tarifinin insan sağlığını tehdit edecek malzemeler bulundurması halinde bu tarifi hazırlayıp zehirlenen kişinin uğradığı zararlar açısından bilginin ayıplı olmasından söz edilip edilemeyeceği tartışmalı bir konudur³³⁶.

Basılı eserler yahut veri taşıyıcılarındaki bilginin ürün niteliği konusunda öğretide tartışmalar mevcuttur. Öğretideki bir görüş, basılı eserlerin cismani nitelik taşımayan içeriğinin ürün sorumluluğunun kapsamına dâhil olamayacağını savunmaktadır³³⁷. Bu görüşteki *Kullmann*, bu ürünlerin içeriklerinin cismani hale gelmiş bir hizmet sundukları bu nedenle aslında burada ürün sorumluluğunun kullanılabilir olmadığını savunmaktadır³³⁸. Ürün sorumluluğuna başvurulabilmesi için tehlikenin, eşyanın cismani halinden kaynaklanması gerekir. Basılı bir eserin ya da bir veri taşıyıcısının içeriğindeki bilgi ancak okuyucunun ya da kullanıcının bu bilginin doğruluğunu araştırmaksızın buna göre davranması sonucu tehlike yaratabilir. İçerikteki ayıba rağmen basılı bir ürün okumak için doğru bir şekilde üretilmiş ve tasarlanmış

³³⁵ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 14; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 18; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 9; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 2 Rn. 18, 19 **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 26-27

³³⁶ **Ulrich Foerste**, Die Produkthaftung für Druckwerke, NJW 1991, s. 1433; **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 14; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 27.

³³⁷ **Hans Josef Kullman**, Produkthaftungsgesetz, Gesetz über die Haftung fehlerhafte Produkte (ProdHaftG), Kommentar, 4. Auflage, Erich Schmidt Verlag, Berlin 2004, s. 83; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 19; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 2 Rn. 20; **Honsell**, Produkthaftung, s. 149 (Naklen **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 193-194.) Aksi yönde bkz: **Foerste**, NJW 1991, s. 1433-1438.

³³⁸ **Kullman**, s. 83.

görülmektedir. Bu nedenle içeriğin doğru ve tutarlı olmaması ürün nitelendirmesini yapabilmek açısından gerekli olan fiziki ayıp şartını karşılamamaktadır³³⁹.

Öğretide baskın görüş ise, basılı ürünlerin ya da veri taşıyıcılarının içerik ile birlikte ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu bu nedenle ürün kapsamının içeriğe de uzaması gerektiğini savunmaktadır³⁴⁰. Bu yazarlara göre bu görüşün aksini savunmak gerçeklikle uygun olmayan bir ayrıma sebep olacaktır³⁴¹. Ne de olsa ürün sorumluluğunda zarara neden olan olayların çoğunda olay ürünü kullanan bir tüketicinin davranışına ilişkindir. Başka bir deyişle, üründeki ayıbın, onun fiziksel yapısından kaynaklanması halinde de zarar gören kullanıcı davranışı olmaksızın zarar ortaya çıkmamaktadır. Bu sebeple, basılı ürünlerin içeriğinden kaynaklanan ayıplarda da zararın kullanıcı davranışı olmaksızın ortaya çıkamayacak olması savunması ikna edici değildir. Belirtmek gerekir ki, baskın görüşü savunan bir kısım yazarlar, basılı ürünün içeriğinin bazı sınırlamalar çerçevesinde ürün sorumluluğunun konusunu oluşturduğunu savunmaktadır³⁴². *Fellmann*'a göre basılı bir üründe yer alan bilginin içeriğinde yer alan bilimsel yanlışlık, ürün sorumluluğu kapsamında korunan seri üretim rizikosundan kaynaklanmaz. Ancak basılı bir ürünün içeriğinin, basım hataları, sayfa kaymaları,

³³⁹ **Kullman**, s. 83.

³⁴⁰ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 14; **Foerste**, NJW 1991, s. 1433-1435; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 9; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 28 ve dn. 1183'deki yazarlar; **Jürgen Taeger**, Nomos Kommentar zur Produkthaftungs- Produktsicherheitsrecht, §§ 2, 3 ProdHaftG, Philipp Ehring/Jürgen Taeger (Hrsg), Nomos, Baden- Baden 2022, § 2 Rn. 18 (**NK-ProdR/Jürgen Taeger** ProdHaftG)

³⁴¹ **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 28. Alman hukukunda baskın görüşü savunan yazarlar, Alman Federal Mahkemesi'nin 1990 yılında verdiği bir kararı örneklemektedir. İlgili kararda Federal Mahkeme "Bilgi taşıyıcıları içindeki program ile BGB § 90 anlamında cismani bir eşya niteliği oluşturur." değerlendirmesinde bulunmaktadır. Bkz: BGH NJW, 1990, 320.

³⁴² **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 27-28; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 9.

metinlerin basımda karışması gibi sebeplerle ayıplı olması halinde seri üretim rizikosuna bağlı bir durum ortaya çıkacağı için ürün sorumluluğu gündeme gelecektir³⁴³.

Baskın görüşü eleştiren *Wagner*'e göre ise, baskın görüşe yönelik amaçsal olarak ikna edici bir temellendirme bulunmamaktadır³⁴⁴. Ürün sorumluluğunun uygulama alanı, bir bilginin bir veri taşıyıcısıyla yahut basılı eser ile maddi hale gelmesine bağlı kılınamaz. Zaten bilgilerin bir veri taşıyıcısı içerisinde maddi hale gelip gelmediğine bakılmaksızın bunlar Direktifin kapsamının dışında kalmalıdır. Bunun yanında, bilginin ürün sayılması halinde bunun ayıplı sayılabilmesi için ölçüt ve ispat meselesi ortaya çıkmaktadır. Bilginin ayıplı olduğunun ispatındaki ölçüt belirsizdir³⁴⁵. Bu anlamda azınlıktaki görüş açısından basılı eserin içeriğindeki bilginin ürün sorumluluğu kapsamının dışında bırakılması gerekir³⁴⁶.

³⁴³ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 9.

³⁴⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 19. Yazara göre baskın görüşün ileri sürdüğü ve günün gerekleri dolayısıyla bilginin veri taşıyıcıları ya da basılı eserler aracılığı ile maddi hale geldiğine yönelik argüman tartışılabilir bir argümandır. Gelişen teknoloji göstermiştir ki veriler çevrimiçi platformlar üzerinde işlenmekte herhangi bir basılı eser ya da veri taşıyıcısına kaydedilmeksizin dünyanın her tarafından erişime açılmaktadır. Bu sebeple bilginin ürün olması açısından bir veri taşıyıcısına ya da basılı esere bağlanması mantıksızdır.

³⁴⁵ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 2 Rn. 20-21. Benzer görüş için bkz: **Foerste**, NJW 1991, s. 1436.

³⁴⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 19. Basılı eserlerdeki içeriğin ürün sorumluluğunun kapsamına girdiğini kabul eden görüş açısından da üreticinin tespitine ilişkin sorunlar ortaya çıkmaktadır. Öğretideki bir görüş uyarınca bir kitaptaki içerik dolayısıyla bir zararın doğması halinde yazar üretici olmayacaktır, nitekim kendisi yalnız gayri maddi bir hizmet ortaya koymuştur. Bir el yazması ürettiyse de bu fiziki olarak baskı eseri olup basılan diğer eserlerin bir parçası değildir. Matbaa –eğer yayıncı aynı zamanda matbaa değilse- eseri basmakla beraber bunu piyasaya sürmüş değildir. Bu nedenle kendisinden ayıpsız bir ürün ortaya konması beklenmez. Yayıncı ise tüm süreci koordine etmiş ve ürünü piyasaya sürmüştür. Bu nedenle bu görüş uyarınca üretici olarak yayıncı sorumlu olmalıdır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG

Yazılımlar ve bilgisayar programları ise basılı eserlerden ya da bilgiden farklı olarak özel bir durum oluşturmaktadır³⁴⁷. Yazılımlar ve bilgisayar programları basılı eserlerden farklı olarak bunu kullanan kişi faaliyetlerinden bağımsız olarak zarara yol açma potansiyeline sahiptirler. Bu anlamda örneğin bir fabrikadaki üretim bandını kontrol eden yazılımların ayıplı olması halinde üretim faaliyeti aksayacak, ayıplı ürünler üretilecek ve fabrika sahibi zarara uğrayacaktır. Bu gibi durumlarda yazılımların ve bilgisayar programlarının, kitapta yazan bir bilgi gibi değerlendirilmesi söz konusu olamaz³⁴⁸. Ancak bu noktada tartışılması gereken birkaç kritik husus bulunmaktadır. Öncelikle, yazılımlar yalnızca bir veri taşıyıcısında bulundukları zaman mı ürün olacaktır yoksa internet üzerindeki veya bir buluttaki yazılımlar da ürün müdür? İkinci olarak verilen örnekteki gibi yalnızca bir makineye ya da bir başka ürüne entegre edilmiş, onunla bütünleşmiş bir yazılımın mı ürün sorumluluğu kapsamında

§ 2, Rn. 20; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 2 Rn. 20; **Foerste**, NJW 1991, s. 1438-1439; **SHK PrHG**, Hess, Art 3, Rn 29. Aksi yönde **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 14. *von Westphallen*'in savunduğu aksi görüş uyarınca ise yazar üretici sıfatıyla asıl sorumludur. Yayınevi sadece kendisine isnat edilebilecek bir ayıp varsa sorumlu olacaktır.

³⁴⁷ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 2 Rn. 21; **Kullman**, s. 84-85. Yazılımlar için savunulan görüşler bilgisayar dosyaları ve özellikle 3D baskılar için kullanılan bilgisayarla anime edilmiş tasarımlar için geçerlidir. Bunlar bir veri taşıyıcısında oldukları zaman mutlaka ürün olarak nitelendirilmesi gerekir. Ancak yine aynı yazılımlarda olduğu gibi bunların ürün niteliğinin de veri taşıyıcılarına kaydedilmeleri şartına bağlanması bir engeldir ve asıl amacı perdeler. Temel prensip bu dosyaların da üretilip piyasaya sürülmesi ve bunların üçüncü kişilerin ürün sorumluluğu kapsamında korunan hukuki menfaatlerini tehdit etmesidir. İnternette indirilmiş olup olmamasına bakılmaksızın bu dosyalar da ürün olarak kabul edilir ve bunlar da hizmet değildir. Bu dosyayı üretilip piyasaya süren işletme ürün sorumluluğu bağlamında sorumludur. Burada dosya üretimi son ürün değil, ara mal olarak değerlendirilir. Bu kapsamda ayıp sadece bu 3D dosyasından kaynaklansa da ara mal üreticisi sorumludur. Ancak 3D yazıcı aracılığı ile üretilen son ürün ayıplıysa başlı başına 3D dosya üreticisi sorumlu değildir. Bu durumda daha çok 3D yazıcıyı üreten işletme sorumlu olur. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 28-29.

³⁴⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 22.

değerlendirileceği tespit edilmelidir. Başka bir ifadeyle tek başına kullanılan, bir başka ürünü etkilemeyen yazılımların da ürün olarak kabul edilmesi mümkün müdür, sorusu cevaplandırılmalıdır. Yine bunun gibi başka bir ürüne entegre edilmiş yazılımlar açısından da yazılımı üreten kişinin ara mal üreticisi olarak son ürünü üretmiş olan kişi ile birlikte müteselsilen sorumlu olup olmayacağının tartışılması gerekmektedir.

Öğretideki bir görüş, yazılımların ve bilgisayar programlarının ürün niteliğinin ancak bir veri taşıyıcısı üzerinde maddi hale geldiği durumlarda söz konusu olduğunu savunmaktadır³⁴⁹. Nitekim internet üzerindeki ya da buluttaki bir yazılım taşınır eşya değildir. Bu görüşteki yazarlar arasında bir başka ürün ile bütünleşmiş yazılımların (integrierter Software) ürün niteliği taşıdığı hususunda görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Bu anlamda bütünleşmiş bir yazılımın olduğu makinelerde ürün niteliği programa kadar genişlemeli ve programı da içine almalıdır. Çünkü burada yazılım/program kendiliğinden zarara neden olabilir ya da etki edebilir³⁵⁰. Ne var ki kimi yazarlar kelime işleme, CAD gibi bağımsız yazılımlarda (isolierter Software) ise zararın ortaya çıkmasını kullanıcı davranışına bağlayarak bu tür yazılımların ürün niteliğini reddetmektedir^{351 352}.

³⁴⁹**BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 2 Rn. 22-23; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 33-34; **Kullman**, s. 84-85. *Kullmann*, bilgi açısından reddettiği bu görüşü, yazılımların özel bir durum oluşturması gerekçesiyle yazılımlarda kabul etmektedir. *Förster* ise bu görüşte olmakla beraber, internetten indirilen ve kalıcı olarak bilgisayara kaydedilen bir yazılımın bilgisayara kaydedilmesiyle cismani hale gelerek ürün niteliği taşıdığını belirtmektedir. Ayrıca yazar *da lege feranda* açısından yazılımların ayırım yapılmaksızın ürün olması gerektiğini savunmaktadır.

³⁵⁰ **Kullman**, s. 84-85; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 33-34.

³⁵¹Bu görüş hakkında bilgi için bkz: **Vito Roberto**, Produkthaftpflicht und Software, JKR 2000 Jahrbuch des Schweizerischen Konsumentenrechts, Alexander Brunner/Manfred Rehbinder/Bernd Stauder (Hrsg.) Stämpfli, 2000 Bern, s. 55-57; **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 39. Aksi yönde bkz: ; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 33-34. Yazara göre veri taşıyıcısında depolanan yazılımın yarattığı

Öğretide savunulan bir başka görüş ise yazılımların türleri arasında bir ayırım yapmayı isabetli bulmadığı gibi bir yazılımın ya da bilgisayar programının bir veri taşıyıcısı içerisinde maddi hale gelmiş olması ile çevrimiçi bir platform aracılığıyla kullanılması arasındaki farkı da yapay bulmaktadır³⁵³. Bu anlamda bu görüş bir ayırım yapmaksızın bilgisayar programlarını ve yazılımları ürün kapsamında değerlendirmektedir³⁵⁴. Örneğin bir buzdolabının çalışmasını sağlayan yazılım bozulsa ve bu nedenle buzdolabı ateş alırsa ürün sorumluluğu kullanım alanı bulacaktır. Bu halde buzdolabına yazılımın mülkiyeti kazanma anında yüklenmiş olması ya da daha sonra internetten indirilmesi ya da güncelleme yapılması anlamlı olacak mıdır?

tehlike kullanıcı dolayısıyla gerçekleşse bile bunun ürün olma vasfını reddetmeyi sağlayan herhangi bir ölçüt bulunmamaktadır. Ürün sorumluluğu açısından nitelendirme menfaate göre temellendirilir. Kullanıcının güvenlik beklentileri ve kullanım tehlikeleri ile üreticinin getiri menfaati karşılaştırıldığında kullanıcının menfaati ağır basmaktadır. Bu nedenle yazılımların ayırım yapılmaksızın bir veri taşıyıcısı içinde maddi hale gelmesi onu ürün olarak kabul etme bağlamında yeterli olacaktır.

³⁵² Belirtmek gerekir ki bir başka görüş yazılımları standart ve bireysel olarak (Standard und Individual Software) incelemekteyse de bu ürün sorumluluğu açısından geçerli bir ayırım olamaz. Nitekim ürün sorumluluğu üretimin türü ve amacıyla ilgilenmez. Bir ürün seri üretim sonucu üretilmemiş olsa da üretici sorumludur. Bu ayırımın eleştirisi için bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 2 Rn. 22. Bu ayırım hakkında bilgi için bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 38-39.

³⁵³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 22-23; **NK-ProdR/Jürgen Taeger** ProdHaftG § 2 Rn. 28. Aynı yönde bkz: **Roberto**, Software, s. 55-57; **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 40.

³⁵⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 22-23; **NK-ProdR/Jürgen Taeger** ProdHaftG § 2 Rn. 28. ABAD Usedsoft davasında üretici tarafından buluta yüklenerek umuma sunulan bir bilgisayar programının müşteri tarafından indirilmesinde mülkiyetin geçişini bir hizmetin sağlanmasına ilişkin bir sözleşmeye değil, satış sözleşmesine dayandırmıştır. Buna uygun olarak Mahkeme müşteriye yazılımın bir internet sitesinde indirmeye hazır olarak ya da bir CD, harddisk gibi veri taşıyıcısı üzerinde sunulmuş olmasının önemsiz olduğunu vurgulamıştır. Bkz: EuGH 2018, 166, Rn. 27 vd. Bu temellendirme Direktif m. 2'nin yorumunda da uygulanabilir durumdadır. Bu görüş için bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 24.

Yazılımın eşyaya ne zaman yüklendiğinden bağımsız olarak bir eşyanın kontrolünü sağlayan yazılımlar ürün sorumluluğun kapsamında taşınır eşya gibi muamele edilmelidir. Bu görüş uyarınca gelişen teknoloji göstermiştir ki veriler çevrimiçi platformlar üzerinde işlenmekte herhangi veri taşıyıcısına kaydedilmeksizin dünyanın her tarafından erişime açılmaktadır. Bu sebeple yazılımların ürün olması açısından bir veri taşıyıcısına bağlanması mantıksızdır. Yazılımı geçici bir süre için kullanıcıların kopyalamasına izin vermeden kendi sunucusunda tutarak kullanıma sunan sağlayıcılar açısından da ürün sorumluluğunun gündeme gelmesi gerekmektedir³⁵⁵. Bu itibarla yazılımları piyasaya süren kişiler de bu ister bir veri taşıyıcısı ile olsun ister bulut üzerinde olsun, ara ürün üreticisi olarak sorumlu tutulmalıdır³⁵⁶.

Gerçekten de ürün sorumluluğunu eski ekonominin risklerine hapsederek gelişen ve dijitalleşen ekonominin risklerini görmezden gelmek mümkün görünmemektedir³⁵⁷. Bu anlamda yapılması gereken, eşya kavramı üzerinden kurgulanmış bu sorumluluğun, teleolojik olarak ikna edici bir biçimde, dijital ekonominin eşya kavramı çerçevesinde değerlendirilmesi tartışmalı nesnelerini de kapsayarak yorumlanmasını sağlamaktır³⁵⁸.

Konu, iç hukuklar açısından Direktif ile uyumlu hale getirilmiş yasalarla düzenlendiğinden ürün kavramının yorumunda belirleyici olan iç hukuk değil Direktiftir. Bilgisayar programları ya da yazılımların ürün sorumluluğunun uygulama alanına dâhil edilmesi Direktif kapsamında ürün kavramının lafzi yorumu açısından

³⁵⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 23; **NK-ProdR/Jürgen Taeger** ProdHaftG § 2 Rn. 28. Aynı yönde bkz: **Kullman**, s. 85-86. Yazar çevrimiçi platformlar aracılığı ile kullanılan yazılımların aktarılmasını elektriğe benzeterek bunların da Direktif kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündeki görüşe katılmaktadır.

³⁵⁶ **NK-ProdR/Jürgen Taeger** ProdHaftG § 2 Rn. 20.

³⁵⁷ Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 196. Benze açıklama için bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 26.

³⁵⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 26.

oldukça güç görünmektedir³⁵⁹. Nitekim Direktifte elektriğin de ürün sayılacağını açık bir şekilde belirtilmesiyle gayrimaddi şeylerin kural olarak ürün kapsamında görülmediği ortaya çıkmaktadır. Direktif amaçsal yorumu çerçevesinde gayrimaddi diğer malların kapsam içinde olacağını öngörseydi elektriğin ürün sıfatını ayrıca vurgulamazdı³⁶⁰. Ancak Direktif aynı şekilde elektrik haricindeki diğer gayrimaddi malların da kapsam dışı kalacağına ilişkin ters bir argümanı da dayatmamıştır³⁶¹. *Wagner*'e göre elektriğin Direktif kapsamında, ayrıca anılmasının bir sınırlama değil yalnızca bir açıklama, bir vurgulama olarak anlaşılması halinde amaçsal yorum yoluyla gayrimaddi mallar açısından kullanım alanının genişletilmesine Direktifin karşı çıkmadığı kabul edilebilir. Avrupa kanunkoyucusu 80'li yılların başında seri üretim ve sanayi yoluyla üretilen ve o dönemde önemli görülen ve gündem oluşturan elektrik enerjisini ayrıca belirtmek istemiştir³⁶². Bu durum yazılım ve bilgisayar programlarının da seri bir şekilde üretilip Dünyanın her yerindeki kullanıcılara sunulmasıyla birlikte

³⁵⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 27. Aksi görüşte bkz: **NK-ProdR/Jürgen Taeger** ProdHaftG § 2 Rn. 20.

³⁶⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 27. *Taeger* ise bu görüşe karşı çıkmaktadır. Yazara göre elektriğin Direktif kapsamında özel olarak vurgulanmasının sebebi, üye ülkelerin hukuk sistemlerinde elektriğe ilişkin farklı hükümlerin bulunmasının uygulamada sorunlara yol açacak olmasıdır. Oysa Direktif en başından beri yazılımları sorumluluk kapsamına alma iradesini taşımaktadır. Bkz: **NK-ProdR/Jürgen Taeger** ProdHaftG § 2 Rn. 20. Yazar bu konuya delil olarak AB Komisyonu'nun 1989 tarihli bilgi yazısını göstermektedir. Bkz: EUOJ, 08.05.1989, C. 114/42. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1989:114:FULL&from=EN> (ET: 25.02.2023) İlgili yazıda AB Komisyonu'na yöneltilen, bilgisayar programlarının sorumluluk kapsamına dâhil olup olmadığı sorusuna; bilgisayar programlarının da diğer taşınırlar gibi sorumluluk kapsamında olduğu cevabı verilmektedir. *Förster* de aynı belgeye atıf yaparak o cevabın orada kullanılmadan kaldığını ifade etmektedir. Bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 2 Rn. 22.

³⁶¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 27

³⁶² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 27

son yıllarda değişmiştir. Bugün Direktif yeni yazılıyor olsaydı Avrupa kanunkoyucusu elektriğin yanında yazılımları da mutlaka açıkça ürün kapsamının içine dâhil ederdi³⁶³. Keza 85/374 sayılı Direktifte değişiklikler yapılması amacıyla hazırlanan 2022 tarihli Ürün Sorumluluğu Taslak Direktifi³⁶⁴, yazılımların ve bilgisayar programlarının ürün kapsamına dâhil edilmesini açık bir şekilde düzenlemekte ve yapılan yorumun haklılığını ortaya koymaktadır. Gayrimaddi mallara ilişkin çok önemli özel bir durumun Direktife alınmamış olması, 80'li yıllarda önem arz etmeyen ve kanunkoyucu açısından gündem oluşturmeyen gayrimaddi bir malın, bugün Direktifin uygulama alanına alınmaması için hukuki bir engel teşkil etmez.

3. Atıklar

Atıkların ürün sorumluluğunun kapsamında olup olmadıklarının tespiti açısından bir ayırım yapmak gerekmektedir. Bir atık bir başka ürünün üretim faaliyeti sonucunda ortaya çıkmış ve kullanılmamak üzere atılan bir eşya olabilir. Başka bir ihtimal, atığın başka bir ürünün üretimi ya da geri dönüşüm için hammadde olarak kullanılması ihtimalidir. Son olarak bir ürün piyasaya sürüldükten sonra kullanıcı tarafından

³⁶³Taeger, zaten en başından beri sorumluluğun bilgisayar programlarını kapsadığını savunmaktadır. Bkz: Bkz: NK-ProdR/Jürgen Taeger ProdHaftG § 2 Rn. 20. Keza AB kanunkoyucusu, yazılımları tıbbi ürünlere ilişkin Direktifte ürün kapsamında değerlendirmiştir. Bu durum direktif m. 6'nın gerekçesinde açık bir şekilde ifade edilmiştir. Buna ilişkin düzenlemenin 10. Maddesinde birlik hukukuna da göndermede bulunulmuştur. Bu sebeplerle tıbbi yazılımların, ürün sorumluluğu anlamında da ürün olarak kabulünün gerektiği savunulmuştur. Bkz: Richtlinie 93/42/EWG des Rates vom 14. Juni 1993 über Medizinprodukte. MüKo/Wagner, ProdHaftG § 2, Rn. 23,27. Aynı şekilde AB Komisyonu 2022 yılında yayınladıkları teklifte, yazılımların ve yapay zekânın dijitalleşen çağın riskleri kapsamında sorumluluk kapsamına dâhil edilmesi gerekliliğini ifade etmiştir. Bkz: COM(2022), 495 final, 28.09.2022 . <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0495> (ET: 25.12.2022) Aynı yönde bkz: BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 2 Rn. 24.

³⁶⁴ Bkz: COM(2022) 495 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0495> (ET: 25.12.2022)

kullanım ömrünü doldurduğu gerekçesiyle yahut başka gerekçelerle atık haline getirilmiş olabilir. Tüm bu ihtimaller o atığın ayıplı olmasından doğan zararların üreticinin sorumluluğunu doğurup doğurmayacağı bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

İlk olarak bir ürünün üretilmesi sırasında ortaya çıkan atıklar taşınır eşyalardır ve bu kapsamda üründür. Yine de atıklar ürün sorumluluğuna konu oluşturmamaktadır. Bunun sebebi ürün sorumluluğu kapsamında bir üretim faaliyetinin eksikliği değildir³⁶⁵. Nitekim Direktif kapsamında üretim metoduna bağlı olarak sorumluluk sınırlandırılmamaktadır. Burada belirleyici husus bu atıkların üretici tarafından piyasaya sürülüyor olmasıdır³⁶⁶. Bu hukuki durum, konunun tarihsel ve amaçsal yönleri ile de uyumludur. Nitekim Direktifin tartışılma aşamasında atıklardan dolayı meydana gelen zararlara ilişkin hukuki sorumluluk düzenlenmesi amaçlanmış ancak bunun başka bir Direktif ile düzenlenmesine karar verilmiştir³⁶⁷.

Yeniden değerlendirilmek üzere üretimde kullanılan atıklar açısından ise durum farklıdır. Direktif ara mal ve hammadde üreticilerini de sorumluluk kapsamında değerlendirmektedir. Bu anlamda atığı hammadde olarak üretimde kullanan veya kullanılmasını sağlayan işletme atığı hammadde olarak piyasaya sürmektedir³⁶⁸. Burada

³⁶⁵ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 5; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 35.

³⁶⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 31; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 5; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 35; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 190.

³⁶⁷ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 12; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 31. Söz konusu tasarı için bkz: “Vorschlag für eine Richtlinie des Rates über die Zivilrechtliche Haftung für die durch Abfälle verursachten Schäden”, Bundesrat Drucksache, 528/89, 05.02.1990. <https://dserv.bundestag.de/brd/1989/D528+1+89.pdf> (ET: 10.01.2023)

³⁶⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 32; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 5; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 35; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 190.

ticari amaçlar taşıyarak atık ürünlerinin hammadde niteliğinde yeniden piyasaya sürülmesi şartı sağlanmaktadır. Atık üreticisi ile birlikte atıkların geri dönüşümünü yapan ya da ondan başka ürün üreten işletme de üretici olarak sorumludur³⁶⁹.

Son olarak üretici tarafından piyasaya sürüldükten sonra kullanıcılar tarafından atık haline getirilen ürünler açısından sorumluluğun devam edip etmediği incelenmelidir³⁷⁰. Bir ürün, kullanım sınırını doldurarak sahibi tarafından terk edildiği zaman bu eşya üzerindeki mülkiyet ortadan kalkmaktaysa da taşınır eşya sıfatı ortadan kalkmamaktadır. Bir eşya atık olduğu zaman itibariyle üretim amacını gerçekleştirse bile hala bir zarar ortaya çıkartma ihtimali vardır ve bu nedenle hala ürün sorumluluğunun kapsamında kalmaktadır³⁷¹. Üretici bir ürünü piyasaya sürdüğü andan atık olduğu zaman da dâhil olacak şekilde o ürünün ortaya çıkarabileceği zararlardan sorumludur³⁷². Ayıp tanımı ürünün elden çıkartılıp atık haline getirilmesinden sonra meydana gelebilecek riskleri dışlayacak bir tanım değildir. Nitekim bu ürünlerin makul kullanımının kapsamına ürünün atık haline getirilmesi de bulunmaktadır. Elbette üreticilerinin atık halindeki ürünlerde dahi sorumluluklarının devam ettiğine ilişkin savunulan bu görüş, üreticilerin tüm zararları karşılamak zorunda olduğu anlamına gelmez. Sorumluluk, diğer ürünlerde olduğu gibi atık haline gelmiş ürünlerde de bunların ayıplı olması halinde gündeme gelir. Atık halindeki bir üründen beklenebilecek makul güvenlik belirli bir sınırın altında olacağından, yalnızca ürün, etkilenen üçüncü şahısların bekleyemeyeceği, sonuç olarak hazırlanamayacakları ve uygun maliyetli önlemler ile önlenemeyecekleri hasar riskleri içeriyorsa sorumluluk söz konusu olur³⁷³.

³⁶⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 32; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 35.

³⁷⁰ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 13.

³⁷¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 32; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 36-38.

³⁷² **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 36.

³⁷³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 33.

4. İnsan Organları, Yapay Uzuvlar ve Kan

İnsan organları ve parçaları kural olarak eşya değildir ve bu anlamda sorumluluk kapsamında değerlendirilemez. Organlar, kan ve sperm ancak vücuttan ayrılmasından sonra eşya sayılabilirler. Ürün sorumluluğu açısından, organlar, kan ve sperm eşya olarak değerlendirilebildikleri durumlarda ürün olarak da nitelendirilebilecektir³⁷⁴. Ne var ki burada üreticinin kim olacağı ve ne gibi ayıpların söz konusu olabileceği tartışılmalıdır. Öğretide organ ve kan bağışçılarının üretici olarak kabul edilemeyecekleri ifade edilmiştir³⁷⁵. Nitekim kişinin vücudu üzerindeki hakkı bir malvarlığı hakkı değil bir kişilik hakkıdır. Kişi bu anlamda üretici olarak kabul edildiği durumda bile burada ticari amaç bulunmadığından dolayı üretici olarak sorumlu tutulamaz. Organ, kan ve sperm ürünleri açısından üretici olarak hazırlama, işleme ya da saklama yükümlülükleri olduğu müddetçe, kan, organ ya da sperm bankaları gündeme gelebilir³⁷⁶.

Vücuda sıkı sıkıya bağlı olmayan yapay uzuvlar taşınır eşya sayılmakta ve bu anlamda ürün niteliğini kazanmaktadır³⁷⁷. Yapay uzuvların ayıplı olması halinde bunların üreticisi sorumlu olacaktır³⁷⁸. Vücut ile sıkı bir şekilde bağlanan, bütünleşen yapay kaburga kemikleri, implantlar gibi bazı eşyalar ise vücutla bütünleşmeleriyle birlikte eşya niteliğini kaybederler. Bunların eşya niteliğini kaybetmeleri ile birlikte

³⁷⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 30; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 4; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 40

³⁷⁵ **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 40, **Kullman**, s. 123; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 188.

³⁷⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 30; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 40; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 188.

³⁷⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 30; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 3 PrHG, Rn. 4; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 3, Rn 39

³⁷⁸ Doktor ya da hastanenin üretici olarak sorumlu olması söz konusu değildir. Bu kişiler duruma göre dağıtıcı ya da ithalatçı olarak sorumlu tutulabilir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 30.

ürün niteliğini de kaybedip kaybetmeyecekleri tartışılmıştır. Kimi yazarlar bu eşyaların ayıplı olması halinde herhangi bir zarara sebep olabilmesinden önce ürün niteliğini kaybetmelerini mantıklı bulmamaktadır³⁷⁹. Bu nedenle vücuda sıkı bir şekilde bütünleşmiş olsalar ve eşya niteliğini kaybetseler de bu malzemelerin ürün sıfatını korumaları gerektiği ifade edilmiştir³⁸⁰.

5. Gemi ve Hava Araçları

Gemiler ve hava araçları gibi mülkiyetin nakli için belirli sicillere kaydolması gereken taşınır eşyaların, bir sicilde kayıtlarının tutulmasının bunların ürün niteliğini etkileyip etkilemeyeceği hususu da tartışılmıştır. Baskın olarak kabul gören görüş gemi ve hava araçlarının bir sicilde tutulması taşınır eşya ve ürün niteliği taşınmalarını engellemez³⁸¹.

C. eTKHK Bağlamında Ürün Kavramı

eTKHK, genel olarak konusu mal ve hizmetleri içeren tüketici işlemlerini düzenleyen bir kanun olarak ayrıca bir ürün tanımına yer vermemiştir. Bu anlamda kanunun kapsadığı tüm konular ürün sorumluluğu açısından neyin ürün olarak kabul edileceğini değerlendirmekte kullanılmıştır. Dolayısıyla eTKHK bağlamında üründen değil mal ve hizmet tanımlarından

³⁷⁹ **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 39. Yazar insan vücuduyla bütünleşmeleri halinde yapay uzuv ve organların ürün niteliğini kaybedeceğini savunmakla birlikte, bu yorumun ulaştırdığı sonucu da tatmin edici bulmamaktadır. Nitekim bu ürünler insan vücuduyla bütünleşmeden bir zarara sebebiyet vermeleri pek muhtemel görünmemektedir. Ancak bütünleşmeleri ile birlikte ürün vasfını kaybedecekleri için artık ürün sorumluluğu gündeme gelmeyecektir.

³⁸⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 30. Yazara göre eşya niteliğinin kaybına ilişkin hükümlerin ürün sorumluluğu bağlamında uygulanmaması gerekir. Başka bir deyişle vücut ile bütünleşen bu ürünler, eşya niteliklerini kaybetseler de ürün niteliklerini kaybetmezler ve bu nedenle ürün sorumluluğu bağlamında değerlendirilebilirler.

³⁸¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 12; **SHK PrHG, Hess**, Art 3, Rn 19

bahsedilebilir³⁸². eTKHK m. 3/d uyarınca mal kavramı kanun kapsamında “alışverişe konu olan taşınır eşya, konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar ve elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi malları” ifade etmektedir. Bu tanım uyarınca taşınır eşyalar açısından Direktif kapsamında yapılan tüm açıklamalar eTKHK açısından da geçerlidir. Ne var ki bu dönemde yapılan tanımın alışverişe konu olan taşınır eşya ifadesi öğretide bir takım tartışmalara sebebiyet vermiştir³⁸³.

Havutçu, alışverişe konu olan taşınır eşyadan söz edilmesi hasebiyle başka bir taşınır ya da taşınmaza takılan, birleştirilen ve böylece bağımsız eşya niteliğini yitiren malların sorumluluk kapsamı dışında kaldığını savunmuştur³⁸⁴. Buna karşın *Kırca*, *Zevkliler* ve *Aydoğdu* bu görüşe karşı çıkmaktadır. *Zevkliler* ve *Aydoğdu*’ya göre kanun ve yönetmelik Direktife atıf yapmak suretiyle bütünleyici parçaların da sorumluluk kapsamında olduğunu öne sürmüştür³⁸⁵. *Kırca* ise kanunun ara mal üreticilerini sorumluluğun kapsamına almasından hareket etmiş ve işin niteliği gereği alışverişe konu mal ifadesinin dar yorumlanamayacağını ortaya koymuştur³⁸⁶. Bu anlamda alışverişe konu mal, mutlak olarak tüketici işlemine konu olan mal anlamına gelmez. Tacirler arasında alınan ve satılan ara mal ve hammaddeler de üretim sonucu tüketicinin kullanımına sunularak ürün sorumluluğunun konusunu oluşturmaktadır. *Havutçu* ise alışverişe konu mal ifadesinin zorunlu olarak tüketici işlemine konu olan tüketim malları olarak yorumlamıştır³⁸⁷.

Direktif kapsamında ürün tanımı içerisinde tutulan elektrik kavramına gelindiğinde ise eTKHK açısından buna ilişkin bir düzenleme yapılmadığından konunun eşya hukukuna ilişkin TMK hükümleri çerçevesinde çözülmesi savunulmuştur. TMK m. 762 uyarınca doğal güçler de

³⁸² **Havutçu**, s. 120.

³⁸³ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 184 vd.; **Havutçu**, s. 120 vd.; **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 92; **Aslan**, 2004, s. 197.

³⁸⁴ **Havutçu**, s. 120.

³⁸⁵ **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 92

³⁸⁶ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 184-185, 191.

³⁸⁷ **Havutçu**, s. 122.

taşınır hükümlerine tabi kılındığından elektrik Direktifle paralel biçimde eTKHK bağlamında da üründür³⁸⁸.

eTKHK düzenlemesinde sorun yaratan, başka bir deyişle Direktiften farklı olarak düzenlenen diğer ürünler şunlardır: konut ve tatil amaçlı taşınmazlar, gayrimaddi mallar ve hizmetler. Konut ve tatil amaçlı taşınmazlar eTKHK'ya esasen 2003 yılında yapılan değişikliklerle devre mülk ile ilgili ortaya çıkan problemlerin çözümü için tüketicinin korunması amacıyla eklenmiştir. Ne var ki konut ve tatil amaçlı taşınmazlar, kanundaki bu genel düzenlemeler neticesinde ürün sorumluluğu açısından da mal kavramına dâhil olarak sorumluluk kapsamına girmiştir³⁸⁹. Aynı durum elektronik ortamda kullanılan gayrimaddi mallar açısından da geçerlidir³⁹⁰. Kanunun tüketici işlemlerine ilişkin genel bir düzenleme yapması, ürün sorumluluğu açısından özellik arz eden bu gibi hususların Direktif ile paralel biçimde uygulanmasını zorlaştırmaktadır³⁹¹.

³⁸⁸**Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 186; **Havutçu**, s. 121 vd.; **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 93; **Erlüle**, s. 70. Aksi yönde bkz: **Aslan**, s. 17. Yazara göre elektriğin ürün sorumluluğu kapsamına girmesinin nedeni taşınır hükümlerine tabi olması değil, bir hizmet olmasıdır. Bu hususta görüşümüz için bkz: Aşağıda 2. Bölüm, § 5, I, D, 5.

³⁸⁹ **Havutçu**, s. 121. Aksi yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 192. Yazar, konut ve tatil amaçlı taşınmazların kanunda alınma sebebinde tüketicinin korunması amacının varlığını ifade etmektedir. Ancak ürün sorumluluğunun genel amacı çerçevesinde taşınmazların sorumluluk kapsamına dâhil olamayacağını belirterek ilgili hükmün amaca uygun olarak sınırlanmasını ve taşınmazların sorumluluğun dışında tutulmasını savunmuştur. **Havutçu**, taşınmazların hangi amaçla olursa olsun Direktifle çelişecek şekilde sorumluluk kapsamına alınmasını eleştirmiştir. Yazara göre taşınmazın sorumluluk kapsamına alınması, ara mal üreticilerin sorumlu tutulmasına yönelik hükmün anlamını yitirmesine sebep olur. Ancak yazar taşınmazların düzenleniş nedeniyle sorumluluk kapsamında olduğunu ifade etmiştir.

³⁹⁰ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 196; **Havutçu**, s. 121; **Aslan**, 2004, s. 19. Belirtmek gerekir ki burada yalnızca elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan gayrimaddi mallardan bahsedildiğinden fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar ve patent, marka gibi sınai haklar kapsam dışında tutulmuştur.

³⁹¹ **Havutçu**, s. 121.

eTKHK m. 4/A, f.3 ayıplı hizmetler nedeniyle ortaya çıkan her türlü zarardan sorumlulukta m. 4'e atıf yapmıştır. Aynı zamanda m. 3/1, üretici imalatçı tanımının içerisine hizmet üretenleri de dâhil etmiştir. Bu hususlar birlikte değerlendiren *Aslan* hizmetlerin, Direktiften farklı olarak eTKHK'da sorumluluğun kapsamına dâhil olduğu savunmuştur³⁹². Aynı hükümlerden yola çıkan *Kırca*'ya göre hizmeti gören kişinin değil hizmeti üreten olarak kabul edilen işletmenin organizasyonundan sorumlu olanların sorumlu kılındığı hallerde ve bununla sınırlı olarak hizmetlerden dolayı ürün sorumluluğu kabul edilebilir³⁹³. *Havutçu*'ya göre kanunkoyucunun böyle bir atıfla ölüm, yaralanma ve kullanımdaki diğer malların zarar görmesi halinde hizmeti sağlayanın üretici gibi sorumlu tutulmasını amaçladığı savunulamaz. Bu anlamda yapılan atıf yalnızca sözleşmeden doğan ayıba karşı tekeffül borcu kapsamında giderim yükümlülüğünü ifade edecek biçimde okunmalıdır³⁹⁴.

D. ÜGTDK Uyarınca Getirilen Düzenleme Uyarınca Türk Hukukunda

Ürün Kavramı

1. Genel Olarak

ÜGTDK m. 3/s ürünü “*her türlü madde, müstahzar ve eşya*” olarak tanımlamıştır³⁹⁵. Yapılan bu tanım ile kanunkoyucu, Direktif kapsamında yapılan

³⁹² *Aslan*, 2004, s. 197. *Aslan*, sorumluluğun Türk hukukunda Direktiften daha kapsamlı olduğunu savunmaktadır.

³⁹³ Yazarın hizmet edimlerinin eTKHK kapsamındaki niteliğine ilişkin detaylı açıklamaları için bkz: *Kırca*, Ürün Sorumluluğu, s. 202.

³⁹⁴ *Havutçu*, s. 121-122.

³⁹⁵ Buna karşın Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 4/h ürünü “*Tüketicilerin kullanımı için amaçlanan veya tüketicilerin kullanımı için amaçlanmamış olsa dahi makul ölçüde öngörülebilir koşullarda tüketiciler tarafından kullanılması muhtemel olan, gerek ticari faaliyetler sonucunda gerekse başka yollarla tedarik edilen veya kullanıma sunulan, yeni, kullanılmış veya ıslah edilmiş her türlü madde, müstahzar veya eşyayı*” ifade edecek şekilde tanımlamıştır. Yönetmelikte, tüketici kavramından hareketle bir ürün tanımı yapılmış olması anlaşılamamaktadır. Bu tanım uyarınca ÜGTDK kapsamında yapılmış olan tanım sınırlandırılmıştır. Oysa kanunda verilen tanım itibarıyla bir mal, fabrikada bir tacir tarafından

tanımdan ayrılmıştır. Direktif kapsamında yapılan ürün tanımı, gerek eşya kavramının taşınır eşya ile sınırlandırılması açısından gerek de taşınır ve taşınmazların bütünleyici parçalarının ürün kavramına dâhil olduğunun belirtilmesi açısından detaylı ve anlaşılardır. ÜGTDK ise eşya kavramını taşınır yahut taşınmaz eşyalar açısından sınırlandırmadığı gibi, bütünleyici parçaların ürün sorumluluğu açısından nasıl bir hukuki rejime tabi olacağı konusuna da bir açıklık getirmemiştir. Tüm bunlara ek olarak, eşya kavramının üstüne ürün tanımına, her türlü madde ve müstahzar da dâhil edilmiştir. Madde ve müstahzar kavramlarından ne anlaşılması gerektiği konusunda da bir açıklık bulunmamaktadır. Aşağıda eşya, madde ve müstahzar kavramları yorumlanacak ve böylece hukukumuz açısından ürün kavramından ne anlaşılması gerektiği somutlaştırılmaya çalışılacaktır.

2. Eşya

a. Eşya Kavramı

Hukuk düzeninin eşya kavramıyla günlük dildeki eşya kavramı her zaman birbirleriyle örtüşmemektedir. Fiziken eşya sayılabilecek birçok şey hukuken gerekli şartları taşımadığından eşya kabul edilmez³⁹⁶. Hukuki anlamda eşya ise işlevseldir. Bir şeyin hukuki anlamda eşya sayılabilmesi fiziki yapısı yanında, ekonomik işlevi, iş

kullanılması esnasında bir zarar doğsa bile bu mal ürün kabul edilmeli ve sorumluluğa ilişkin hukuki imkânlar doğmalıdır. Aynı yönde bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 14, dn. 45. Yönetmelik kapsamında yapılan bu tanımın temeline tüketici kavramının konulmuş olmasının en büyük sebebi yapılan tanım ise AB Ürün Güvenliği Direktifinden alınmış olmasıdır. Kanaatimizce, Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 11 de dikkate alınarak ürün sorumluluğu açısından kanundaki tanım saklı tutulmalı ve Yönetmelik, ürün sorumluluğuna aykırı düştüğü ölçüde ürün güvenliği ile sınırlı olarak anlaşılmalıdır.

³⁹⁶ **Ayşe Lale Sirmen**, Eşya Hukuku, 10. Baskı, Yetkin, Ankara 2022, s. 4; **Şeref Ertaş**, Eşya Hukuku, 15. Baskı, Barış Yayınları, İzmir 2020, N. 21-22; **Mehmet Ünal/Veyssel Başpınar**, Şekli Eşya Hukuku, 12. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2021, s. 15; **Haluk Nami Nomer/Mehmet Serkan Ergüne**, Eşya Hukuku, 8. Baskı, Onikilevha, İstanbul 2020, N. 25-26.

hayatındaki anlayış ve düşünceler, genel kanaat ve ihtiyaçlar ve ahlaki görüşlere bağlıdır³⁹⁷. Hukuki anlamda eşya cismani, sınırlandırılmış ve üzerinde fiili ve hukuki hâkimiyet kurulabilen şeyler olarak tanımlanmaktadır³⁹⁸.

Cismani olma, maddi varlığa sahip olmayı ifade etmektedir. Bu anlamda dijital veriler eşya sayılmazken bunların kaydedildiği veri taşıyıcı donanımlar cismani olduğundan eşya sayılır. Ne var ki maddi varlığa sahip her türlü şey, eşya olarak kabul edilmediği gibi maddi varlığı bulunmayan bazı şeyler de eşya sayılabilir³⁹⁹. Nitekim kanunkoyucu TMK m. 762 hükmü ile doğal güçlerin mülkiyet hakkına konu olabileceğini, bu güçlere taşınır eşya hükümleri uygulanacağını düzenlemiştir. Fikir ve sanat eserlerinin üzerinde cisimlendiği şeyler eşya sayılmaktayken, fikir ya da sanat eserinin kendisi mülkiyet hakkına konu olmaz. Bu anlamda eşya değildir⁴⁰⁰. Maddi varlığa sahip şeylerin de sınırlandırılmaya ve üzerinde hâkimiyet kurmaya elverişli olması gerekmektedir.

Sınırlandırılmaya elverişli şeyler açısından eşya niteliğinin varlığı için sınırlandırılan bu şeylerin işlevsel ve ekonomik bütünlüğünün de varlığı gerekir⁴⁰¹. Bu anlamda bir tek mısır tanesi, bir iskambil kartı gibi fiziki bütünlüğü bulunan şeylerin eşya kabul edilmesi için, bunların bir ihtiyaca cevap verecek miktarda ya da özellikte

³⁹⁷ Ünal/Başpınar, s. 15; Sirmen, Eşya Hukuku, s. 4

³⁹⁸ Sirmen, Eşya Hukuku, s. 5; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, N. 19; Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 52; Ertaş, Eşya Hukuku, N. 25-26; Ünal/Başpınar, s. 15; Nomer/Ergüne, N. 29.

³⁹⁹ Sirmen, Eşya Hukuku, s. 5; Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 54.

⁴⁰⁰ Eren, Mülkiyet Hukuku, s. 52; Ertaş, Eşya Hukuku, N. 26, 28; Ünal/Başpınar, s. 16; Nomer/Ergüne, N. 38-39; Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, Eşya Hukuku, 23. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2021, N. 31.

⁴⁰¹ Sirmen, Eşya Hukuku, s. 5; Fikret Eren, Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Yetkin, Ankara 2020, s. 53; Ertaş, Eşya Hukuku, N. 25; Ünal/Başpınar, s. 17-18; Nomer/Ergüne, N. 31.

bulunması gerekir. Sıvı ve gaz gibi taşınırлар açısından bu sınırlandırılmışlık bir kabın ya da tankerin içine konulması gibi yöntemlerle sağlanır ve bu anlamda eşya sayılırlar. Taşınmaz eşyalar açısından bu sınırlandırma insanlarca kabul edilen tapu kadastro gibi yapay usuller aracılığı ile yapılmaktadır⁴⁰².

Bir şeyin üzerinde fiili hâkimiyet kurulabilmesi o şeyin insan iradesine tabi olmasını ifade ederken hukuki hâkimiyet kurulabilmesi o şeyin hak konusu olabilmesi ve hukuk düzenince bu şeye izin verilmiş olmasını ifade eder⁴⁰³. Bu anlamda üzerinde fiili hâkimiyet kurulamayan bir gök taşı, açık deniz yahut hukuki hâkimiyet kurulamayan bir uyuşturucu hukuki anlamda eşya olarak kabul edilemez⁴⁰⁴. Aynı şekilde insan bedeni ve organları eşya olmanın şartlarını sağlamaktaysa da hukuk düzenin ahlaki nedenlerle insan bedeni ve organları üzerinde kural olarak aynı hak kurulmasına müsaade etmemektedir⁴⁰⁵.

ÜGTDK eşya kavramını, kanaatimizce günlük dilde eşya olarak değil, hukuki anlamda eşya olarak düzenlemiştir⁴⁰⁶. Bu konuda bir belirlilik olmasa da, kanunun eşya kavramının üstüne her türlü madde ifadesini de kullanması bu görüşü desteklemektedir. Nitekim hukuki anlamda eşya kavramının kapsamına fiziksel varlığı bulunan her mal ve madde girmediği için kanunkoyucu her türlü maddeyi ayrıca belirtme ihtiyacı duymuştur. Yukarıdaki açıklamalar ışığında hukukumuz açısından eşya kavramının taşınır eşya ile sınırlı kısmının Direktif bağlamında kullanılan eşya kavramı ile uyumlu olduğu savunulabilir. Ne var ki hukukumuz eşya kavramını kullanmakla bazı sorular

⁴⁰² **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 5; **Ünal/Başpınar**, s. 17; **Nomer/Ergüne**, N. 30.

⁴⁰³ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 7.

⁴⁰⁴ **Ertaş**, Eşya Hukuku, N. 25-26; **Ünal/Başpınar**, s. 18.

⁴⁰⁵ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 8; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, N. 36; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 52;

Ertaş, Eşya Hukuku, N. 27-28; **Ünal/Başpınar**, s. 19; **Nomer/Ergüne**, N. 34.

⁴⁰⁶ Aksi yönde bkz: Çelt, s.

yaratmış ve bazı soruları da cevapsız bırakmıştır. Bu kapsamdaki ilk sorun bir başka eşya ile birleşen ve hukuken bağımsız eşya olma vasfını yitiren malların ürün olup olmayacaklarındaki belirsizliktir. İkinci sorun ise hukuki anlamda eşya kavramının taşınmazları da içermesi nedeniyle taşınmaz eşyaların ürün kapsamına girip girmediği sorunudur. Bu sorunlara ilişkin değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

b. Bütünleyici Parça ve Eklentilerin Durumuna İlişkin Değerlendirme

Direktif uyarınca bir taşınır eşya, bir başka taşınırın ya taşınmazın bir parçası olsa dahi ürün niteliğini taşımaktadır. Bu anlamda bir taşınırın ya da taşınmazın parçası olan taşınır eşya ya bütünleyici parçadır, ya da eklentidir. ÜGTDK, ürün tanımında böyle bir unsura yer vermemiş ve bu alanı belirsiz bırakmıştır. Bu anlamda hukukumuz açısından da bir taşınır ya da taşınmazın parçası olan eşyanın, ürün olarak kabul edilip edilmeyeceğinin belirlenmesi gerekmektedir.

Esasen eklenti açısından bir sorun bulunmamaktadır. Nitekim eklenti, taşınır ya da taşınmaz bir başka eşyanın parçası olsa dahi asıl şeyden bağımsız bir hukuki varlık olarak aynı hakka konu olabilir. Bu anlamda asıl şeyin üzerinde ayrı, eklentinin üzerinde ayrı bir mülkiyet hakkı bulunmaktadır. Eklenti yalnız asıl şeyin ekonomik amacına hizmet eder ve aksi belirtilmedikçe asıl şeyin hukuki kaderini takip eder⁴⁰⁷. Bu anlamda taşınır ya da taşınmaz bir eşyanın eklentisi, bir eşya ve dolayısıyla ürün olarak var olmaya devam edeceğinden ürün sorumluluğuna konu olur. Örneğin toksin madde içeren bir telefon kılıfı, ciltte hastalık yaparsa, kılıf üreticisi sorumlu olacaktır.

Bütünleyici parça açısından ise ürün sorumluluğunun temel prensipleri açısından aynı sonuca ulaşmak gerekse bile böyle bir yorum yapmak eklentide olduğu kadar kolay

⁴⁰⁷ **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 304; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, N. 1203; **Eren**, Mülkiyet Hukuku, s. 81-82; **Ertas**, Eşya Hukuku, N. 1042.

değildir. Bir eşyanın bütünleyici parça sayılmasının iki sonucu bulunmaktadır. İlk olarak asıl şey üzerindeki aynı hak bütünleyici parçaya da sirayet eder ve bütünleyici parça bağımsız bir eşya olarak aynı hakka konu olamaz. İkinci sonucu da bütünleyici parça üzerinde daha önce kurulmuş olan aynı haklar, o şeyin bütünleyici parça olması ile sona erer⁴⁰⁸. Hal böyle olunca, örneğin, bir saç kurutma makinasına takılan bakır tellerin ayıplı olması nedeniyle ısıya dayanamayarak kıvılcım çıkartması ve kullanıcının yaralanmasına sebep olması halinde bakır tel bir ürün olarak sorumluluğa konu olup olamayacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Öğretide bir görüş uyarınca, her türlü madde ifadesine dayanarak bütünleyici parça olan şeyler bağımsız eşya olmasa bile birer madde olarak sorumluluk kapsamında değerlendirilmelidir⁴⁰⁹. Diğer bir görüş böyle bir yoruma ihtiyaç duymadan, işin niteliği ve mehaza uygun yorum gereği bütünleyici parçaların eşya niteliğini kaybetseler de ürün olarak sorumluluk kapsamında kalmaya devam etmeleri gerektiğini savunmaktadır⁴¹⁰. *Sirmen*, ÜGTDK'da bütünleyici parçalara ilişkin bir düzenleme yapılmamasını eksiklik olarak nitelendirmektedir⁴¹¹.

Biz de öğretideki görüşlere katılmaktayız. Gerek ürün tanımında kullanılan madde kavramı açısından gerek de sorumluluğun temel prensipleri açısından kanaatimizce, bütünleyici parçaların eşya hukuku anlamında aynı hak konusu olma imkânı bulunmasa da ürün niteliğinin varlığının kabulü gerekmektedir. Aksi bir kabulün varlığı halinde bütünleyici parça eşya sayılmasa da asıl şeyin eşya sayıldığı, bu nedenle zarar görenlerin haklarının zaten korunacağı savunulabilirse de yedek parçada olduğu

⁴⁰⁸ *Sirmen*, Eşya Hukuku, s. 296-297; *Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir*, N. 1171; *Eren*, Mülkiyet Hukuku, s. 65-66; *Ertaş*, Eşya Hukuku, N. 1021-1022.

⁴⁰⁹ *Polat*, Ürün Sorumluluğu, s. 985.

⁴¹⁰ *Kanışlı*, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1431.

⁴¹¹ *Sirmen*, Ürün Sorumluluğu, s. 72.

gibi bütünleyici parça olan eşyanın piyasaya nihai ürün olarak sunulmuş bir ürün olması halinde asıl şeyin üreticisi de sorumlu olmayacaktır. Örneğin, bir bilgisayar bataryası bilgisayarla birlikte piyasaya sürüldüğünde onun bütünleyici parçası olmasının yanında ürün sorumluluğu açısından ara üründür. Bu anlamda bilgisayar üreticisi bataryadaki ayıptan da sorumludur. Ne var ki eskiyen bataryanın değiştirilmesi halinde batarya piyasaya ara ürün olarak değil nihai ürün olarak sürülmektedir. Bataryanın ayıplı olması nedeniyle ortaya çıkan zarardan bu ihtimalde bilgisayar üreticisi sorumlu olmayacaktır. Batarya bütünleyici parça olduğundan ürün kabul edilmediği halde, piyasaya ayıplı batarya sürerek sorumluluğun tüm şartlarını gerçekleştiren batarya üreticisi; ürün sorumluluğunun amacıyla tam olarak örtüşmeyen eşya hukuku hükümleri ile korunmuş olur. Bizce kanunkoyucu ürün tanımını yaparken ürün sorumluluğunun Direktife aykırı olarak kısıtlanması bilincini taşımamaktadır. Bu anlamda eşya hukukuna ilişkin hükümleri, mehaza ve amaca uygun yorum yöntemi ile sınırlı olarak uygulanmalı ve bir eşya taşınır ya da taşınmaz başka bir eşyanın bütünleyici parçası dahi olsa, ürün olarak kabul edilmelidir⁴¹². Ürün sorumluluğunun amacına ancak bu yorum ile ulaşılabilir.

c. Taşınmazların Değerlendirilmesi

Eşya kavramı yukarıda açıklandığı üzere, hukuki anlamı itibariyle taşınır ve taşınmaz her türlü eşyayı içerisinde barındırmaktadır. Bununla birlikte Direktif, taşınmazları ürün sorumluluğunun kapsamı dışında bırakmıştır⁴¹³. Bu anlamda taşınmazların, ürün sorumluluğu açısından ürün olup olmadığının tespiti gerekmektedir.

Öğretide bir görüş, ÜGTDK'nun taşınmazları ürün sorumluluğunun kapsamına dâhil ettiğini savunmaktadır⁴¹⁴. Bu görüşteki *Polat* ve *Okur*, ÜGTDK'da Direktifte

⁴¹² Aynı yönde bkz: **Al**, s. 1808.

⁴¹³ Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 2, Rn. 9. Aynı yönde bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 2.

⁴¹⁴ **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 72; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 985; **Okur**, s. 289-290; **Oral**, s. 128.

olduğu gibi taşınır eşya ifadesi kullanılmadığı için *argumentum a contrario* ilkesince artık taşınmazlar hukukumuz açısından ürün sorumluluğunun kapsamında olduğu sonucuna ulaşmaktadır⁴¹⁵. Yine bu görüşteki *Oral* ise, Direktif bağlamında yapılan tercihi hukuk politikasına ilişkin bir sorun olarak ele almakta ve Direktife şiddetle bağlı olmanın bir zorunluluk olmadığını Türk kanunkoyucusunun taşınmazları sorumluluk kapsamına dâhil etme yönünde bir tercihte bulunduğunu savunmaktadır⁴¹⁶. Öğretide diğer bir görüşe göre, ÜGTDK eşya kavramının hukuki anlamda değil de sözlük anlamında taşınır eşyaları ifade edecek şekilde kullanmıştır⁴¹⁷. Bu görüşteki *Çelt*, ÜGTDK bağlamında ithalat, dağıtım, piyasadan geri çekme, geri çağırılma gibi teknik tabirlerin de taşınmazlar açısından anlamsız kaldığını ifade etmektedir⁴¹⁸. Öğretide ifade edilen son görüş uyarınca, eşya kavramının kullanılmasıyla taşınmazlar lafzi olarak sorumluluk kapsamına dâhil edilmiştir⁴¹⁹. Nitekim kanun uyarına taşınmazların sorumluluk kapsamının dışında kaldığına ilişkin herhangi bir işarete de rastlanmamaktadır⁴²⁰. Hal böyle olmakla beraber taşınmazlar sorumluluk kapsamının dışında kalmalıdır. Bu görüşteki *Kanıslı*'ya göre ürün sorumluluğunun dayandığı temel düşünce ve koruma amacı taşınmazların ürün sayılmasına engeldir⁴²¹. *Atamer/Kurtalan*

⁴¹⁵ **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 985; **Okur**, s. 289-290.

⁴¹⁶ **Oral**, s. 128.

⁴¹⁷ **Çelt**, s. 89.

⁴¹⁸ **Çelt**, s. 90. Aynı yönde bkz: **Al**, s. 1808.

⁴¹⁹ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 15; **Kanıslı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1432.

⁴²⁰ **Al**, s. 1808.

⁴²¹ **Kanıslı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1432. eTKHK bakımından aynı yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 192; **Havutçu**, s. 122.

Güner'e göre ilgili hüküm amaca uygun olarak sınırlandırılmalı ve sadece taşınırlar açısından uygulanmalıdır⁴²².

Kanımızca ÜGTDK, *Atamer/Kurtalan Güner* ve *Kanıslı*'nın da haklı olarak belirttiği gibi lafzı açısından taşınmazları da kapsama alacak şekilde düzenlenmiştir⁴²³. Ne var ki bu durum, kanunkoyucunun taşınmazları sorumluluk kapsamına alma niyeti olarak algılanmamalıdır. Nitekim kanunkoyucu gerekçede ifade edildiği üzere Direktife uygun bir hukuki rejim düzenleme niyetindedir. Direktif kapsamında yapılan tartışmalarda, üye ülkelerin taşınmazlara ilişkin heterojen sorumluluk düzenlemeleri bulunduğu; kimi ülkelerde yapı malikinin sorumluluğu gibi ağırlaştırılmış sebep sorumluluklarının kimi ülkelerde ise sözleşmesel koruma imkânlarının bulunduğu ifade edilmiş bu nedenle ürün sorumluluğunun kapsamına taşınmazların alınması uygun bulunmamıştır⁴²⁴. Nitekim hukukumuzda da TBK m. 69-70 uyarınca yapı maliklerinin

⁴²² *Atamer/Kurtalan Güner*, s. 15. Aynı yönde bkz: *Al*, s. 1808; *Baş*, s. 370. Aksi yönde bkz: *Okur*, s. 289-290. eTKHK bakımından aynı yönde bkz: *Kırca*, Ürün Sorumluluğu, s. 192.

⁴²³ *Atamer/Kurtalan Güner*, s. 15; *Kanıslı*, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1432.

⁴²⁴ *Wagner*, taşınmazların ürün sorumluluğu Direktifi kapsamının dışında bırakılmasını, taşınmaz hukukuna ilişkin üye devletlerin hukuklarındaki heterojen düzenlemelere dayandırmaktadır. Yazara göre ülkelerde zaten düzenlemeler vardır ve bir uyum sağlanması söz konusu olmadığından taşınmazlar kapsam dışı bırakılmıştır. Bu hususta bkz: *MüKo/Wagner*, ProdHaftG § 2, Rn. 9. Aynı yönde bkz: *von Westphallen*, Produkthaftunghandbuch, II, § 73 N 2. Yazar bu görüşünü 1976 tarihli Direktif Tasarısının, üye ülkelerin ayıplı taşınmaz ürünler açısından özel düzenlemeleri olduğunu bu nedenle taşınmazların kapsama alınmasına ihtiyaç bulunmadığını açık bir şekilde belirtmiş olmasına dayandırmaktadır.

2001 tarihli “Ürün Sorumluluğu Direktifi’nin Uygulanmasına İlişkin AB Komisyon Raporu” üye ülkelerin kimilerinde taşınmazlar dolayısıyla doğabilecek risklerden dolayı kişilerin farklı hukuki imkânlarla korunduğunu, diğer bazı üye ülkelerde ise sözleşme hukukunun ayıplı taşınmazlardan korumaya elverişli olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda taşınmazların ürün sorumluluğu kapsamına alınmasının uygun bulunmadığı açıkça ifade edilmiştir. Bkz: COM (2000) 893 final, s. 24. (<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0893:FIN:EN:PDF>)

binadaki yapım eksiklerinden ve bakım bozukluklarından zarar görenlere karşı kusursuz olarak sorumlu tutulmaktadır. Bunun karşısında ayrıca üreticilerin aynı yapıdan kusursuz olarak sorumlu tutulması bizim de katıldığımız görüş uyarınca isabetli değildir⁴²⁵. Kaldı ki ürün sorumluluğunun esasının – her ne kadar ürün sorumluluğu bugün üretim metodu dikkate alınmaksızın tüm taşınırлар açısından uygulansa da- seri üretimin getirdiği riskler yatmakta olduğundan taşınmazların sorumluluk kapsamına dâhil edilmesi mümkün değildir.

Durum bu olmakla beraber kanuni düzenlemenin lafzının genişliği karşısında, taşınmazların ürün sorumluluğunun kapsamı dışında bırakılması sonucu yorumla ulaşılabilecek bir sonuç değildir. Bu nedenle ilgili düzenlemenin amaca uygun olarak sınırlanması ve eşya kavramının yalnızca taşınır eşya olarak uygulanması gerekmektedir⁴²⁶.

⁴²⁵**Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 72; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 15; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1413, 1432; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 984. Aksi yönde bkz: **Oral**, s. 129. Yazar, yapı malikinin sorumluluğunun yapıdaki bozukluk ya da bakım eksikliğinden kaynaklandığını, ürün sorumluluğunun ise üründeki uygunsuzluktan kaynaklandığını bu anlamda sorumlu olan kişiler gibi sorumluluk sebeplerinin de farklı olduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda yazar, yapı malikinin sorumluluğunun taşınmazlar açısından bir koruma sağlıyor olmasını, taşınmazları da ürün sorumluluğuna dahil etmemek için yeterli bir argüman olarak görmemektedir.

⁴²⁶**Atamer/Kurtalan Güner**, s. 15. Kanunun amacı ile karşılaştırıldığında, çok geniş kapsamlı olan düzenlemelerin; yorum yöntemiyle elde edilen düzenleme amacının çizdiği uygulama alanına indirgenmesine amaca uygun sınırlama (teleologische Reduktion) denir. Amaca uygun sınırlamada uygulama alanına indirgenen düzenleme, lafzının genişliği karşısında, indirgendiği uygulama alanıyla sınırlı olarak uygulanır. Bkz: **Çiğdem Kırca**, Örtülü (Gizli) Boşluk Ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion), AÜHFD, C. 50, S. 1, 2001, s. 96-98. eTKHK açısından aynı sonuca ulaşan görüşler için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 192; **Havutçu**, s. 120.

3. Madde

Madde, kütle ve hacme sahip olan ve uzayda yer kaplayan her şeydir. Belirtmek gerekir ki ürün sorumluluğunun konusunu oluşturma ihtimali bulunan maddeler, muhtemelen eşya niteliğini de haiz olacaktır. Ürün tanımı açısından madde, ancak eşya olarak kabul edilemeyen ama bir üretici tarafından üretilerek piyasaya sürülen bir mal bulunması halinde o malın ürün olarak nitelendirilebilmesi açısından önem taşır. Bununla birlikte böyle bir mal bulunması ihtimali çok düşüktür. Nitekim cismani olmayan şeyler madde değildir. Sınırlandırılmayan yahut fiilen üzerinde hâkimiyet kurulamayan şeyler mantiken beşeri bir faaliyet sonucu üretilip piyasaya sürülemez. Bu anlamda hâkimiyet kurulamayan şeyler, madde kavramına dâhil olmakla birlikte bunların ürün sorumluluğu açısından bir önemi bulunmaz. Bu anlamda yalnızca, hukuken üzerinde aynı hak kurulmasına izin verilmeyen, satıma konu olmayan ve bu nedenle eşya sayılmayan mallar bakımından, bunlar madde oldukları için ürün sorumluluğu devam etmektedir⁴²⁷.

4. Müstahzar

Müstahzar kelime anlamı itibariyle “kullanıma hazır hale getirilmiş, hazırlanmış” anlamına gelmektedir⁴²⁸. 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu bağlamında ise müstahzar kavramı ilaç anlamında kullanılmaktadır. Belirtmek gerekir ki müstahzar her türlü ilacı kapsamaz. Bunlar ilaç üreticileri tarafından önceden

⁴²⁷ Keza 1987 sayılı İngiliz Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda ürün sorumluluğunun kapsamına taşınır eşya yanında madde de dâhil edilmiştir. Bu düzenlemenin amacı, İngiliz hukukunda eşya sayılmayan insan kan ve organlarının ürün sorumluluğu kapsamında ürün sayılmasıdır. Bkz: **David Oughton/John Lowry**, Consumer Law, Second Edition, 2000, s. 224. (Naklen **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 71) Polat da bütünleyici parçaların, tanımdaki madde kavramı gereğince ürün olarak kabul edildiğini ifade etmektedir. Bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 985.

⁴²⁸ Bkz: <https://sozluk.gov.tr/> (ET: 24.01.2023)

hazırlanarak eczanelerde kullanıma hazır halde bulundurulan ilaçlardır⁴²⁹. Öğretide kimi yazarlar, ÜGTDK bağlamında yapılan ürün tanımına müstahzar ifadesinin eklenmesinin sebebini, ilaç üreticisinin sorumluluğunun da kanun kapsamında düzenlendiği konusunda tereddütleri ortadan kaldırmak amacına dayandırmaktadır⁴³⁰. *Kanışlı*'ya göre müstahzar kavramı kozmetik müstahzarları, tuvalet müstahzarları ya da tıbbi müstahzarlar olarak farklı çeşitlerdedir. Bu anlamda ÜGTDK sadece tıbbi müstahzarları düzenlemez⁴³¹. Bu kavramın ürün tanımına dâhil edilmesini gereksiz bulan görüşler de bulunmaktadır⁴³². Kanaatimizce de müstahzar kavramı esasen tıbbi müstahzarları ifade etmek üzere kullanılmıştır. Nitekim kullanıma hazır hale getirilmiş herhangi bir şey eşya ya da maddedir. Ayrıca müstahzar olarak düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır. Ne var ki tıbbi müstahzarların çeşitliliği de göz önüne alındığında bu alanın özellikleri gereği kanunkoyucunun düzenlemeyi daha anlaşılır ve somut şekilde detaylandırması gerekirdi.

5. Genel Değerlendirme

ÜGTDK kapsamında yapılan ürün tanımı açısından yapabileceğimiz ilk tespit şudur: bütünleyici parçaları da kanun kapsamında ürün olarak değerlendiren görüşümüz ve öğretide aynı sonuca ulaşan diğer görüşler de değerlendirildiğinde, ÜGTDK ile Direktif taşınır eşyaların ürün olarak değerlendirilmesi bakımından uyumludur. Kanun

⁴²⁹ Bkz: <https://sozluk.gov.tr/> (ET: 24.01.2023) İlaçlar çeşitli sebeplerle ayrı kategorilerde değerlendirilmektedir. Bu anlamda orijinal ilaç-jenerik ilaç ayrımı olduğu gibi müstahzar-majistral-ofisinal ilaç ayrımı da bulunmaktadır. Ayrıca bkz: **Emre Gültekin**, İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu, Adalet, Ankara 2022, s. 25-26. Bu anlamda sorumluluk kapsamına yalnızca müstahzar ilaçlar dâhil edilmiştir. Aynı yönde bilgiler için bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 986.

⁴³⁰ **Sinan Okur**, Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Sorumluluk- Yapay Zekâ Sorumluluk Doktrinine Mukayeseli Bir Katkı, Adalet, Ankara 2021, s. 291; **Çelt**, s. 90.

⁴³¹ **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1432.

⁴³² **Keser**, s. 62. Netice itibariyle aynı yönde: **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1432.

kapsamında üretici yerine imalatçı ifadesinin kullanılmış olması da bu sonucu değiştirmez. Nitekim kanaatimizce ÜGTDK imalat kavramından hareket etmekle birlikte bunu yalnız terminolojik olarak tercih etmiş yoksa kavramın anlamı itibariyle sorumluluğu sınırlama amacı taşımamıştır⁴³³. Bu kapsamda üretim metoduna yahut üretim amacına bakılmaksızın taşınır eşyalar ÜGTDK’da da ürün olarak kabul edilmiştir. Yapılabilecek diğer bir değerlendirme şudur: tarımsal ürünler, hayvancılıktan elde edilen ürünler, denizden elde edilen ürünler ve sair doğal ürünler ÜGTDK’nun kapsamına girmektedir. Aynı şekilde elektrik de TMK m. 762 hükmü gereği hukukumuz açısından ürün sorumluluğunun konusunu oluşturur⁴³⁴. Elektrik gibi hacmen sınırlandırılabilen şebeke suları, doğal gaz gibi ürünler de ÜGTDK kapsamında değerlendirilebilmektedir⁴³⁵. Tıpkı bu ürünler gibi gemi ve sivil hava araçları, atıklar, ikinci el ürünler ve insan kanı ve organları⁴³⁶ açısından Direktif bağlamında yapılan açıklamalar hukukumuz için de geçerlidir⁴³⁷.

⁴³³ Bu hususta açıklamalarımız için bkz: Aşağıda, 3. Bölüm, § 7, III, A, 1.

⁴³⁴ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 16-17; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 985; **Ünal/Kalkan**, s. 66; **Çelt**, s. 90; **Al**, s. 1809; **Baş**, s. 370. eTKHK bağlamında aynı görüşte bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 186; **Havutçu**, s. 121; **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 92; **Erlüle**, s. 70. Bu noktada belirtilmelidir ki elektrik gibi doğal güçlerin TMK m. 762 uyarınca eşya mı olduğu yoksa eşya olmayıp yalnızca eşya hükümlerine tabi mi tutulduğu konusunda öğretide görüş ayrılıkları bulunmaktadır. *Sirmen*, doğal güçlerin taşınır eşya olmadığını yalnızca buna ilişkin hükümlere tabi tutulduğunu ifade etmektedir. *Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir*, doğal güçler üzerinde taşınır mülkiyeti kurulabileceğini ifade etmekte bunun ötesindeki tartışmalara girmemektedir. *Nomer/Ergüne*, doğal güçlere taşınır hükümlerinin niteliği elverdiği ölçüde uygulanacağını ifade etmektedir. Bkz: **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 72; **Sirmen**, Eşya Hukuku, s. 554; **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, N. 2577; **Nomer/Ergüne**, N. 835. Bu sebeple *Sirmen*, elektriğin ürün olarak kabul edilmesi isteniyorsa bununa ayrıca zikredilmesinin uygun olacağı kanısındadır.

⁴³⁵ Aynı yönde bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 16-17; **Ünal/Kalkan**, s. 66; **Çelt**, s. 90; **Al**, s. 1809.

⁴³⁶ Nitekim insandan ayrılan parçalar, kan, organ, doku gibi maddeler vücutla bağlantıları kesildikten sonra başkasına nakledilene ve tekrar kişisel hale dönene kadar eşya olarak kabul edilecektir. Yapay

ÜGTDK bağlamında yapılan ürün tanımı açısından yapabileceğimiz diğer bir tespit ise şudur: hukukumuz açısından, eTKHK düzenlemesinden farklı olarak gayrimaddi mallar ve hizmet edimleri ürün sorumluluğunun kapsamının dışında bırakılmıştır. ÜGTDK bağlamında ürünün tanımlanması amacıyla kullanılan tüm kavramlar doğrudan maddi mallara işaret etmektedir⁴³⁸. Hizmetler açısından da hiçbir belirleme yapılmamıştır, böylece hizmet edimleri ürün kapsamında değerlendirilemez⁴³⁹. Hizmetlerin bir ürünün güvenliğini etkilemedikçe sorumluluk kapsamına dâhil olmayacakları söylenebilir. Bir ürünün güvenliği etkileyen bir hizmet ise üretim faaliyeti sayılabileceğinden sorumluluk doğabilecektir. Ancak bu anlamda dahi bu hizmetin bir ürüne ilişkin olması gerekir⁴⁴⁰. Ne var ki bu hizmetin kendisinin ürün olduğu anlamına gelmez. Bu anlamda Direktif kapsamında yapılan açıklamalar hukukumuz açısından da geçerlidir.

Gayrimaddi mallara ilişkin yapılan bu tercih ise bizce kısmen sorunlara neden olmaktadır. Dijital ekonominin riskleri doğrultusunda bugün bir taşınır veri taşıyıcısına kaydedilerek veya kaydedilmeden bulut üzerinden bu taşınır eşya ile entegre çalışan uzuvlar ve organlar açısından da bu ürünler vücudun ayrılmaz bir parçası olacak şekilde bütünleşmeleriyle eşya niteliğini ve dolayısıyla ürün niteliğini kaybederler. Bkz: Sirmen, Eşya Hukuku, s. 9-10; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, N. 26-28.

⁴³⁷ Aksi yönde bkz: **Keser**, s. 81 vd. Yazara göre kanun imalat kavramından hareket etmiştir ve tarım ürünlerinin, insan uzuvları ve organlarının imalatı söz konusu olmaz. Hayvanlar ise canlı iken eşya olarak nitelendirilmemelidir. Bu nedenle ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilmezler.

⁴³⁸ **Gökçe Kurtalan Güner**, Dijital Çağda Ürün Sorumluluğuna İlişkin Bazı Meseleler, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu, Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 244. Gerek eşya gerek madde gerek de müstahzar kavramları maddi varlıkları olan mallar için kullanılır. Bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 15; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1432. Aksi yönde bkz: **Okur**, s. 288.

⁴³⁹ Aynı yönde bkz: **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1431.

⁴⁴⁰ Direktif kapsamındaki açıklamalar için bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, I, A, 2, b.

yazılımların ürün niteliklerinin olması bir gereklilik haline gelmiştir. Bunun bilincinde olan AB Komisyonu, 2020 yılında yapay zekâ, nesnelerin interneti ve robotların doğurabileceği risklere ilişkin bir rapor yayınlamış ve 2022 yılında sunduğu teklifinde, yazılımların da ürün sorumluluğu kapsamına dâhil edilmesini gerektiğini ifade etmiştir⁴⁴¹. ÜGTDK, dijital ekonominin ortaya çıkarttığı bu risklerin bilindiği bir dönemde hazırlanmış olmasına rağmen bu riskleri taşıyan gayrimaddi malları sorumluluk kapsamına almamış olması eleştiriye açıktır⁴⁴². Direktif açısından da benzer bir tanım verilmesine rağmen Direktif bağlamında yazılımların kapsama alınabilmesinin en temel sebebi, Direktifin 1985 yılında düzenlenmiş olmasıdır. O dönem bilinmeyen dijital riskler, Direktif kapsamına da alınamayacağından amaçsal ve tarihi yorum, yapılan değerlendirmeleri haklı kılmaktadır. eTKHK bağlamında dahi gayrimaddi mallara ilişkin bir düzenleme yer aldığından o dönem yazılımların sorumluluk kapsamına dâhil edilmesi mümkün olmuştur⁴⁴³. Ne var ki hukukumuz açısından aynı şeyi söylemek mümkün değildir⁴⁴⁴. 2020 yılında kabul edilmiş ve lafzında gayrimaddi

⁴⁴¹ Bkz: COM(2020) 64 final, 19.02.2020, s. 14 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?qid=1593079180383&uri=CELEX%3A52020DC0064> (ET: 25.01.2023). Ayrıca bkz: COM(2022), 495 final, 28.09.2022, s. 1-2. https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2022-09/COM_2022_495_1_EN_ACT_part1_v6.pdf (ET: 25.01.2023)

⁴⁴² **Kurtalan Güner**, s. 245.

⁴⁴³ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 196; **Havutçu**, s. 122.

⁴⁴⁴ *Atamer/Kurtalan Güner*, ÜGTDK bağlamında yapılan ürün tanımı ile Direktif arasında 35 yıl bulunduğunu; bu anlamda kanunkoyucunun iradesinin Direktifteki gibi yorumlamanın zor olduğunu belirtmekle beraber yazılımların cismani bir malda cisimleşmiş olup olmadıklarına bakılmaksızın çağın riskleri gereği ürün olarak kabul edilmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 16-18; **Kurtalan Güner**, s. 245.

mallara ilişkin hiçbir ibare içermeyen bir kanunun; amaçsal yorum çerçevesinde yazılımları da içeriğine dâhil edecek şekilde uygulanması bizce mümkün değildir⁴⁴⁵.

ÜGTDK bağlamında verilen ürün tanımı uyarınca yazılım ve donanım sistemlerinin fonksiyonel bir birliktelikle çalıştığı ürünler açısından, zararın yazılımdaki bir ayıptan kaynaklandığı durumda sorumluluğun doğacağı kuşkusuzdur⁴⁴⁶. Aynı şekilde bir hard-disk ile birlikte piyasaya sürülen bir bilgisayar programının virüslü olması nedeniyle hard-disk bilgisayara takıldığında bilgisayarı bozması örneğinde olduğu gibi, bir üründe cismani hale gelmiş yazılımlar açısından da ürün sorumluluğunun gündeme gelmesi gerekmektedir⁴⁴⁷. Ne var ki aynı yorum, salt yazılımlar açısından yapılamaz⁴⁴⁸. Nitekim ilk ihtimalde yazılım, piyasaya sürülen ürünün bir parçasıdır ve o yazılım olmadan o ürün fonksiyonunu yerine getiremez. Nihai ürünün üreticisi ürün kapsamındaki tüm ayıplardan sorumlu olduğundan, yazılımdaki ayıptan da sorumlu olacaktır⁴⁴⁹. Ancak salt yazılımlar nihai ürünle birlikte piyasaya sürülmediğinden kendisi eşya olmadığı gibi bütünleştiği bir eşya da bulunmamaktadır. Yazılımın kendisi de ürün olmadığından, onu piyasaya sürenin de

⁴⁴⁵ Aynı yönde bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 987-988; **Keser**, s. 58-59, 83. Aksi yönde bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 556; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1434; **Okur**, s. 288-292. *Okur*'a göre salt aynı hak kavramı üzerinden eşya kavramı nitelendirilerek, gayrimaddi mallar dışarıda bırakılmamalıdır. *Kanışlı* ise maddenin belirsiz olduğunu kabul etmekle birlikte ürün kavramının çok geniş tanımlanması sebebiyle yazılımların da kapsamda görülmesi gerektiğini ifade etmektedir.

⁴⁴⁶ **Kurtalan Güner**, s. 244; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 16-18; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1434.

⁴⁴⁷ **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 72-73. Aynı yönde bkz: **Kurtalan Güner**, s. 244; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 16-18; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1434.

⁴⁴⁸ **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 987-988; Aksi yönde bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 16-18; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1434.

⁴⁴⁹ **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 72-73.

sorumluluğu doğmayacaktır. Bu bağlamda internet üzerinden indirilen yahut buluttan kullanılan, yazılımlar ÜGTDK bağlamında ürün değildir.

Taşınmazlar, Direktife ve ürün sorumluluğunun temel prensiplerine aykırı olarak ÜGTDK kapsamına alınmıştır. Ne var ki bu, sorumluluğun temel amaçlarına aykırı olacağından ilgili hükmün amaca uygun olarak sınırlandırılması ve eşya kavramının yalnızca taşınır eşyayı kapsamına alacak şekilde uygulanması gerekmektedir.

Netice itibarıyla ÜGTDK, ürün tanımı açısından açıkça Direktif düzenlemesinden ayrılmıştır. Direktiften sapan bu noktalarda ÜGTDK, bazı yorum sorunlarını beraberinde getirmekle birlikte, genel anlamda Direktife uygun olarak yorumlanabilmektedir. Ne var ki bu durum, tanımda eleştiriye açık hususların varlığını değiştirmez. Ürün sorumluluğunu düzenleyen ve AB hukuku ile sorumluluk rejimini uyumlu hale getirmeyi amaçlayan bir kanunun, Direktif düzenlemesinden ayrılarak ve bu denli yüzeysel düzenlenerek soru işaretlerine yol açması tarafımızca anlaşılamamaktadır. Kanımızca, ÜGTDK'nun soru işaretlerini ortadan kaldırmak adına bütünüleyici parçaların ürün niteliğini devam ettirdiğinin açıkça düzenlenmesi gerekirdi. Ayrıca, Direktifin amacına ve sorumluluğun temel prensiplerine uygun olarak; ürün kavramının taşınır eşyalar ile sınırlanması gerekirdi. Ürün tanımına dâhil edilen ve tam olarak neyi düzenlediği anlaşılamayan müstahzar kavramının içeriğinin açılması ve bu kavramın günlük dildeki anlamında mı yoksa tıbbi dilde spesifik bir ilaç türünü ifade edecek şekilde mi kullanıldığı belirtilmeliydi. Bu hususların haricinde, AB hukukunda Direktife ilişkin öğretide yöneltilen eleştiriler, yargı kararları, AB Komisyon Raporları ve dijital ekonominin riskleri göz önünde bulundurularak yazılımların ürün niteliğine ilişkin bir düzenleme yapılması; kanunun güncelliği ve kullanıcıların çağın tehlikelerine karşı etkin bir şekilde korunması açısından uygun olurdu.

II. Ürünün Ayıplı Olması

A. Direktif Uyarınca Sorumluluğun Üründeki Bir Ayıba Dayandırılması

Direktif m. 6 ürün sorumluluğu açısından merkezi bir kavram olan ve sorumluluğun kurucu unsurlarından birisi olan ürünün ayıplı olması şartını düzenlemektedir. Bir ürün ancak ayıplı olduğu takdirde ürün sorumluluğu gündeme gelebilir. Nitekim bir üreticinin yalnızca bir ürünü üretmiş ve bunu piyasaya sürüyor olmasına bağlanacak kusura dayanmayan bir sorumluluk ne hukuki olarak savunulabilir ne de ekonomik olarak sürdürülebilir değildir⁴⁵⁰. Bu husus, piyasaya sürülen ürünün tehlikeli bir ürün olması ve bu nedenle genel tehlike yükümlülüklerinin gündeme gelmesi halinde de değişmez. Bunun sebebi, potansiyel bir tehlikenin varlığının önceden soyut olarak tanımlanamaması ve pratikte meydana gelen zararların çok büyük bir kısmının hatalı ya da dikkatsizce üretilen ürünlerden meydana geliyor olmasıdır. Bu anlamda doğası gereği tehlikeli ürünler açısından kullanıcıların –bir elektrikli testerede eldiven gözlük gibi koruyucu önlemler almasındaki gibi- gerekli önlemleri alması gerekir⁴⁵¹. Bu itibarla AB kanunkoyucusu ürün sorumluluğunun unsurlarını ürünün kendisine ya da üründeki bir tehlikeye değil de üründeki bir ayıba dayandırmıştır.

1. Ayıp Kavramı

Ürün ayıbı, Direktif m. 6’da ifade edildiği üzere ürünün güvenliğindeki bir ayıptır⁴⁵². (Sicherheitsmangel) Ürünün güvenliğindeki ayıbın ne olduğuna ilişkin bir soru ise olayların büyük bir kısmında kolayca cevaplanabilecek bir soru değildir. Ürün

⁴⁵⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 1; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 1. *Wagner*, böyle bir düzenlemenin üreticilerin sigorta maliyetleri açısından yaratacağı masrafın büyük olacağını bunun da hukuk politikası açısından doğru bir tercih olmadığını ifade etmektedir.

⁴⁵¹ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 1.

⁴⁵² Zusatzbotschaft I, 426. **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 11, 14, 28; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 2; **Kullmann**, s. 96; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 4; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 125-126.

sorumluluğu bağlamındaki ayıp ile sözleşmeden doğan sorumluluktaki ayıp kavramları birbirinden farklıdır⁴⁵³. Sözleşmesel sorumluluktaki ayıp kavramı, sözleşmenin tarafının kullanma ve ifa menfaatinin; taahhüt edilen edimin gerekliliklerini taşıması ile korunmasına ilişkindir. Bu menfaatlerin korunması haksız fiil alanı açısından oldukça nadir görülür. Ürün sorumluluğundaki ayıp kavramı ise bütünlük menfaatine ilişkindir⁴⁵⁴. Belirtmek gerekir ki sözleşmesel anlamdaki ayıp ile ürün sorumluluğu bağlamındaki güvenlik ayıbı kavramları bazı durumlarda birbiriyle kesişebilir ve bir ürün her iki anlamda da ayıplı sayılabilir. Bu kapsamda örneğin ilaçlarda bu iki kavram genellikle üst üste geçer. Ancak bu kesişim kümesinin varlığı bu alanlarda kullanılan ayıp kavramlarının aynı anlama geldiği sonucunu doğurmaz⁴⁵⁵.

2. Ürün Ayıbının Temel Ölçütü Olarak Haklı Güvenlik Beklentisi

a. Genel Olarak

Direktif m. 6 uyarınca “*bütün durumlar dikkate alındığında, kişinin beklemeye hakkı olduğu güvenliğini sağlamayan bir ürün ayıplıdır.*” Tamamen güvenli bir ürünün üretilmesi mümkün olmadığından ürünün güvenlik ayıbı ancak bilimin ve teknolojinin mümkün kıldığı imkânlar ışığında üreticiden alınması beklenebilecek olan önlemlerin alınmadığı durumda bir başkasının bütünlük menfaatlerine zarar verebilecek bir ayıbın varlığı halinde söz konusudur⁴⁵⁶. Bir ürün ancak üretici ve kullanıcıların ortak çabaları

⁴⁵³ MüKo/Wagner, ProdHaftG § 3, Rn. 2; Kullmann, s. 96; BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 3 Rn. 4; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 125-126.

⁴⁵⁴ Kullmann, s. 96; BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 3 Rn. 4; SHK PrHG, Hess, Art 4, Rn 11, 14, 29, 30; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 125-126.

⁴⁵⁵ BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 3 Rn. 5.

⁴⁵⁶ Alman Federal Mahkemesi, Sıcak Su- Evye Altı Ünitesi kararında (Heisswasser Untertisch Gerat Fall) teorik bir tehlikenin varlığının ürün sorumluluğu için yeterli olmadığını belirtmiştir. Bkz: BGH NJW 2013, 1302, Rn. 15.

ile güvenli olarak kullanılabilir. Bu anlamda üreticiden, ürünün kullanıcılarının basit ve makul önlemlerle kaçınabileceği güvenlik risklerini, masraflı önlemler olarak ortadan kaldırmasını beklemek makul değildir⁴⁵⁷. Aynı şekilde, örneğin çok sayıda insanın sağlığına ve güvenliğine yönelik somut riskler söz konusu olduğunda üreticinin alması beklenen güvenlik önlemleri, yalnızca eşyalara zarar gelme ihtimalinde olduğundan daha yoğun olacaktır⁴⁵⁸. Tüm bu açıklamalar, esasen Direktifte ifadesini bulan güvenlik beklentilerinin ne zaman haklı ne zaman haksız olacağına ilişkin genel bir tablo çizmektedir. Ne var ki Direktifte ifade edildiği üzere güvenlik beklentisinin haklılığı somut olayın tüm koşullarının değerlendirilmesi ile ortaya çıkarılabilir.

b. Haklı Güvenlik Beklentisine Esas Alınacak Kişi Çevresi

Direktif, ürün ayıbını mutlak bir güvenlik kriterine değil; ilgili üründen bir kimsenin beklemeye haklı olduğu güvenlik kriterine dayandırmaktadır. Hal böyle olunca, ilgili ürüne ilişkin güvenlik beklentilerine esas alınacak kişi çevresinin tespiti gerekmektedir. Makul güvenliğin belirli bir kullanıcının subjektif beklentilerine değil, genel halkın ürünün karşılaması gereken mümkün olduğunca nesnel fikirlerine dayandığı konusunda fikir birliği vardır⁴⁵⁹. Kullanıcıların subjektif, somut beklentileri üreticinin müşterilerinin yaygın ve çoğu zaman abartılı beklentilerini karşılayamayacağı ve bu beklentilere ilişkin hiçbir yasal standart geliştiremeyeceği için sorumluluğa esas alınamaz⁴⁶⁰. Bununla birlikte, tamamen soyut, genel bir güvenlik beklentisi, somut, bireysel bir beklenti kadar gerçekçi değildir. Soyut beklenti, genel halktan hareket eder.

⁴⁵⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 9; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 132.

⁴⁵⁸ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 4; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 81.

⁴⁵⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 8; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 3; **Kullmann**, s. 97; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 8; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 12; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 131-132; **Havutçu**, s. 73.

⁴⁶⁰ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 8

Ancak genel halkın çoğu ürün hakkında hiçbir fikir sahibi değildir ve bekledikleri bir güvenlik standardı yoktur⁴⁶¹. Bu anlamda dikkate alınması gereken, objektifleştirilmiş ölçüttür⁴⁶². Objektifleştirilmiş ölçüt uyarınca, haklı güvenlik beklentisi üreticinin ürünü sunduğu kişi çevresinden bağımsız olarak belirlenemez⁴⁶³. Kullanıcı grubu, öncelikle, ürününün üretici tarafından amaçlanan alıcıları ve kullanıcılarından oluşur, ancak Direktifin geniş kapsamlı koruma alanı göz önüne alındığında, ürünün kullanıcısı olmayan ancak ürün nedeniyle zarar görme ihtimalleri bulunan üçüncü kişilerin de dikkate alınması gerekir⁴⁶⁴.

Üründen beklenen haklı güvenliğin belirlenmesinde, ürünün sunulduğu kullanıcı çevresinin özel durumları da dikkate alınmalıdır⁴⁶⁵. Örneğin, ürün sıradan kullanıcılara yönelikse, ortalama kullanıcıların tehlikeler ve kontrol potansiyeli hakkındaki muhtemelen düşük bilgisi göz önünde tutulmalı ve daha sıkı tedbirler alınmalıdır⁴⁶⁶.

⁴⁶¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 8; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 8; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 131-132.

⁴⁶² **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 3; **Kullmann**, s. 97; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 9; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 12; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 131; **Havutçu**, s. 73.

⁴⁶³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 8; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 19-20; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 132; **Havutçu**, s. 73.

⁴⁶⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 8; **Kullmann**, s. 102; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 9-10; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 19; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 132; **Havutçu**, s. 73.

⁴⁶⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 10; **Kullmann**, s. 98-99; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 9-10; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 15; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 132; **Havutçu**, s. 73.

⁴⁶⁶ Buna karşın atipik kullanıcı grupları haklı güvenlik beklentilerinin tespitinde dikkate alınmaz. Bir kullanıcının bilgisizliği ve cehaleti nedeniyle ortalama bir kullanıcının öngörebileceği ürün risklerini öngörememesi ürünü ayıplı yapmaz. Aynı şekilde münferit bazı kullanıcıların, özel bilgileri ile üründen doğabilecek riskleri engelleyebilecek durumda olsalar da objektif ölçünün esas alınması sebebiyle ürün ayıbı varlığını sürdürecektir. Ancak böyle bir durum zarar görenin ortak kusuru sebebiyle tazminattan

Bunun gibi muhtemel kullanıcılar arasında özel "risk grupları" varsa, güvenlik önlemleri daha da sıkılaştırılmalıdır. Özellikle çocuklar, yaşlılar gibi üründen kaynaklanabilecek riskler konusunda farkındalığı daha az olan yahut daha savunmasız olarak kabul edilebilecek kullanıcılara sunulan ürünlerde güvenlik beklentileri daha yüksek olacaktır⁴⁶⁷. Örneğin 0-5 yaş grubuna yönelik olarak üretilmiş bir lego modelinin parçalarının, bu yaş grubundaki çocukların bu parçaları ağızlarına götüreceği ve boğulma tehlikesi yaşayabilecekleri göz önünde bulundurularak üretilmiş olması gerekir. Benzer şekilde öngörülebilir kullanıcı grubunun o hususta kendini korumaya yetecek bilgi ve tecrübesinin varlığı halinde bu hesaba katılarak bir güvenlik ölçütü oluşturulur⁴⁶⁸. Bu durum özellikle ürünün, bir alanda uzman olan ve özellikli risklere hâkim olan kullanıcı grubuna sunulması halinde kendisini gösterir. Alanında uzman bir kullanıcı grubuna sunulmuş ürünün, bu kullanıcılar tarafından örneğin işi bilmeyen bir çalışana bırakılması halinde üründen doğabilecek riskler nedeniyle ürün ayıplı kabul edilemez⁴⁶⁹.

Buna karşın, bireysel kullanıcılar tarafından kullanılan ancak bireysel kullanıcılar tarafından barındırdığı potansiyel riskler ve güvenlik standardı anlaşılamayacak olan ürünlerde haklı güvenlik beklentileri bireysel kullanıcılara göre

indirim sebebi olarak dikkate alınabilir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 10; **Kullmann**, s. 97; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 133.

⁴⁶⁷ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 9-10; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 17; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 133; **Havutçu**, s. 73.

⁴⁶⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 9; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 3a; **Kullmann**, s. 98; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 11; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 15-16; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 133; **Havutçu**, s. 73.

⁴⁶⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 9. Üretici, alanında uzman kişilere sunulmakla birlikte bu ürünlerin bilgisiz ve yetersiz kişiler tarafından kullanıldığını biliyorsa ürünün güvenliğini buna göre ayarlamalıdır. Bkz: **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 40.

belirlenmez⁴⁷⁰. Nitekim bu kişiler ürünün güvenliğini değerlendirme yetkinliğine sahip olmadığından, bir güvenlik beklentileri de olamaz. Bu anlamda en büyük önem arz eden konu ilaçlar ve tıbbi cihazlardır. İsviçre'nin Luzern kentinde bir ilk derece mahkemesi kararına konu olan bir olayda omurların sabitlenmesi için hastanın sırtına medikal vida takılmış ancak bu vidalardaki bir ayıp hastanın omurlarında kırılmaya sebep olmuştur⁴⁷¹. Yerel mahkeme, medikal vidalara ilişkin hastanın makul güvenlik beklentilerinin dikkate alınmayacağına karar vermiştir. Nitekim mahkemeye göre hasta bu hususta makul güvenlik beklentileri oluşturacak bilgi seviyesine sahip değildir. Kanton'daki temyiz mercii de Luzern'de ilk derece mahkemesinin verdiği bu kararı onadığı içtihadında, makul güvenlik beklentilerinin, operasyonu yapan cerrahların makul güvenlik beklentilerine göre mi değerlendirileceğine ilişkin soruyu cevapsız bırakmıştır⁴⁷². İlerleyen yıllarda İsviçre Federal Mahkemesi “Doğum Kontrol Hapı Yasmin Olayı” (Schwangerschaftsverhütungspille Yasmin Fall) bağlamında verdiği kararında reçeteye bağlı ilaçlara ilişkin haklı güvenlik beklentilerine esas alınacak olan kullanıcı çevresinin bireysel kullanıcılar olmadığını, o reçeteyi yazan uzmanlar (Fachleute) olduğunu ifade etmiştir⁴⁷³. Belirtmek gerekir ki ilgili kararlar mahkemeler önüne medikal ürünler ve ilaçlarla ilgili gelen uyuşmazlıklara ilişkindir. *Fellmann*'a göre yargı uygulamasının bu ürünlerde uzmanların makul güvenlik beklentilerine dayanmasının sebebi ne bireysel olarak zarar görenin ne de uzman olmayan kullanıcı çevresinin ürüne karşı bir güvenlik beklentisi oluşturacak bilgi ve deneyime sahip

⁴⁷⁰ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 3b, 3c; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 27.

⁴⁷¹ Luzern İlk Derece Mahkemesi kararı için bkz: Urteil vom 12. 4. 2010 (11 05 59). Temyiz Mercii'nin Kararı İçin Bkz: Urteil vom 29. 12. 2010 (11 10 88). Kararların özet ve değerlendirmeleri için bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 3b, 3c; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 27.

⁴⁷² Urteil vom 29. 12. 2010 (11 10 88), E3.1.

⁴⁷³ Bkz: BGH, Urteil vom 05.01.2015, 4A_365/2014; 4A_371/2014. Karara ilişkin değerlendirme için bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 3b, 3c; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 27.

olmaması nedeniyle bu ürünlerde ayıbın tespitinin ölçütsüz kalmasıdır⁴⁷⁴. Bu anlamda dayanılacak tek ölçüt bu ürünlerin kullanılmasına karar veren uzmanların güvenlik beklentileridir.

Ürün birden fazla kullanıcı gurubuna birlikte sunuluyorsa üretici ürünü en güçsüz, kendisini korumakta en yetersiz grubun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde en yüksek güvenlik önlemleri ile piyasaya sürmelidir. Her kullanıcı grubunun içinde, o grubun üyesi olan kişilerin aklın ve mantığın ışığında bekledikleri güvenlik standardının ortalaması ölçüt olarak kullanılır⁴⁷⁵.

3. Haklı Güvenlik Beklentisinin Tespitinde Göz Önünde Tutulacak Koşullar

Direktifin ilk taslağından bu yana, ürünün ayıplı olmasına ilişkin ilgili düzenlemenin çok muğlak olduğu ve nasıl anlaşılması gerektiğinin daha somut şekilde düzenlenmesine ihtiyaç olduğu yönünde eleştiriler yapılmıştır⁴⁷⁶. Bu eleştirileri dikkate alan AB kanunkoyucusu, Direktifin nihai halinde; haklı güvenlik beklentilerinin belirlenmesinde dikkate alınacak koşulları üç halle örneklendirmiştir: ürünün sunumu, kullanım tarzı ve piyasaya sürüldüğü zaman. Bu itibarla bir kişinin beklemeye haklı olduğu güvenlik, ürünün sunumu, kullanım tarzı ve piyasaya sürüldüğü zaman da dâhil

⁴⁷⁴ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 3b.

⁴⁷⁵ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 46; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 10; **Kullmann**, s. 98; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 11; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 133.

⁴⁷⁶ **Kullmann**, s. 95; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 7, 13. Aynı yönde bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 6; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 3. *Förster*, Direktifin keskin cümleler kurmamak ve öğretiyi ve yargı kararlarına esneklik kazandırmak adına ayıp kavramının muğlak bırakıldığını ifade etmektedir.

olmak üzere tüm koşullar değerlendirilerek belirlenir⁴⁷⁷. Haklı güvenlik beklentisinin belirlenmesinde somut olayın tüm özelliklerinin değerlendirilmesi, bu değerlendirmeyi yapacak olan hâkime bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelir⁴⁷⁸. Bilim ve tekniğin ve bununla birlikte değerlerin ve anlayışların sürekli değiştiği modern çağda, ayıbın tespiti açısından hâkime tanınan takdir yetkisi bir zorunluluktan ileri gelmektedir⁴⁷⁹.

Tüm bunlara rağmen haklı güvenlik beklentisinden ne anlaşılması gerektiği, haklı güvenlik beklentisinin nasıl belirleneceği ve bu belirlemede dikkate aşınacak koşullar açıklanmaya muhtaçtır.

a. Ürünün Sunumu

Sunum, ürünün özelliklerine ya da ürünün doğasına ilişkin bir hareket noktası ifade etmemekte, ürünün kullanıcılara tanıtılma şekline işaret etmektedir. Ürünün sunumu, ürünün genele ya da somut kullanıcılara sunulmasına ya da tanıtılmasına dair her türlü faaliyeti ifade eder⁴⁸⁰. Bu anlamda sunum açısından ürünün görünümü, ürünün tanıtımı, paketlenmesi, etiketlenmesi, ambalajı, kullanım bilgilendirmeleri, tehlikeleri nedeniyle koyulan uyarı işaretleri ve ürünün reklamları bu kapsamda değerlendirilir⁴⁸¹. Belirtilmelidir ki bu sayılanların haklı güvenlik beklentilerinin belirlenmesinde dikkate

⁴⁷⁷ **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 14. Bu anlamda sayılanlar örnekleyici olup sınırlandırıcı değildir. Bu sayılanlar haricindeki koşullar da haklı güvenlik beklentilerinin belirlenmesinde dikkate alınacaktır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 14; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 13; **Havutçu**, s. 74.

⁴⁷⁸ Bu itibarla ilgili düzenlemede bir kural içi boşluk bulunmaktadır. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 134.

⁴⁷⁹ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 134.

⁴⁸⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 15; **Kullmann**, s. 104; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 14; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 134; **Erlüle**, s. 111.

⁴⁸¹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 37; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 15; **Kullmann**, s. 104; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 14; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 74; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 135; **Havutçu**, s. 74.

alınabilmeleri için, özellikle potansiyel alıcılarda üründeki güvenlik önlemlerinin alındığına ya da güvenlik eksikliklerinin bulunmadığına yönelik bir etki bırakabilecek nitelikte olmaları gerekir⁴⁸².

Potansiyel kullanıcılar her şeyden önce ürünün görünüşünden etkilenmekte ve ürünü kullanırken gösterecekleri dikkat ve özen seviyesini bu görünüşe göre oluşturdıkları güvenlik beklentisi doğrultusunda ayarlamaktadır⁴⁸³. Almanya'nın Flensburg şehrinde bir mahkeme kararını konu olan olayda, bir minyatür havai fişek üreticisi, ürünlerini daha çok çocukların dikkatini çekecek şekilde renkli ambalajlarda sunmuş ve ürünü "tıngırdayan fiskiye" gibi barındırdığı riskleri önemsizleştirecek bir adla piyasaya sürmüştür. Ürünün üzerinde veya sunumunda da reşit olmayanlar için tehlikeli olabileceğine dair herhangi bir bilgilendirme de yapılmamıştır. 10 yaşında bir çocuk bu ürünü satın almış, boş bir cam şişenin içinde ateşlenmiş ve ciddi şekilde yaralanmıştır. Mahkeme, ürünün sunumunun yarattığı güvenlik beklentisi dolayısıyla ürünü ayıplı bulmuştur⁴⁸⁴.

Ürünün yalnızca görünüşü değil, niteliklerini ve ürünle birlikte yapılan bilgilendirmeler ya da reklamlar da ürünün sunumu kapsamında haklı güvenlik

⁴⁸²**Kullmann**, s. 104-105; **BeckOK BGB/Förster ProdHaftG** § 3 Rn. 14 *Fröster*, bu kapsamda özellikle piyasaya sürüldükten ve kullanıcılarda bir beklenti oluşturduktan sonra yapılan reklamlar üretici açısından bir sorumluluk oluşturmayacağını ifade etmektedir. Nitekim ürünün piyasaya sunumu ile kullanıcıların beklentileri arasında sonradan yapılan reklamlar bir nedensellik bağı oluşturmazlar. Oysa reklamı yapılan ürüne hâlihazırda sahip olan kullanıcılar da bu ürünün güvenlik özelliklerine güvenerek satın almamış olsalar da bu reklamlardan sonra ürünün kullanıma ilişkin yanlış bir izlenime kapılabilirler.

⁴⁸³**von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 37; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 16; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 136.

⁴⁸⁴ Bkz: LG Flensburg VersR 1998, 66. (**BeckOK BGB/Förster ProdHaftG** § 3 Rn. 14.1)

beklentilerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır⁴⁸⁵. Bu kapsamda, ürünün tanıtım broşürlerinde, kullanım kılavuzunda, ürünün fuarlarında, lansmanında, ürüne ilişkin tanıtım seminerlerinde, ürünün üzerinde yahut reklamlar aracılığı ile yapılan bilgilendirmeler kullanıcıların ürünü kullanırken alacağı güvenlik önemlerini ya da gösterecekleri özeni etkilemektedir⁴⁸⁶. Örneğin, reklamlarında yüksek teknolojisi nedeniyle kıyafetlerin üstünde unutulsa bile onları yakmayacak şekilde tanıtılan bir ürünün kullanıcısı, ürüyü bu tanıtım özelliklerine göre kullanacaktır. Normal bir ürünün kullanıcısı ürüyü çalışır vaziyette kıyafetlerin üstünde bırakmayacakken, yüksek teknolojisi ile tanıtılan bu ürünün kullanıcısı bu konuda daha tedbirsiz davranacaktır. Bu anlamda reklam ve tanıtımların haklı güvenlik beklentilerini etkiledikleri söylenebilir. Ürüne ilişkin tanıtım ve reklamlardan doğabilecek ayıp genellikle ürünün pazarlanmasını kolaylaştırmak amacıyla üreticinin ya da onun bilgisinde dağıtıcıların; ürünün taşımadığı güvenlik özelliklerini taşıdığı şeklinde yanıltıcı bilgilendirmelerden ya da ürünün taşıdığı güvenlik risklerini önemsiz gösterecek ifadelerden kaynaklanır⁴⁸⁷.

⁴⁸⁵ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 37; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 17; **Kullmann**, s. 104-105; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 14; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 135; **Havutçu**, s. 74.

⁴⁸⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 17; **Kullmann**, s. 104-105; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 75; **Havutçu**, s. 74-75. Belirtmelidir ki, bu reklamların yahut diğer araçlarla yapılan bilgilendirmelerin, haklı güvenlik beklentilerinin belirlenmesinde ölçüt olarak kullanılabilmesi için bunların üreticiye isnat edilebilir olması gerekir. Bu anlamda bu reklamlar, tanıtımlar, bilgilendirmeler üretici tarafından ya da üreticinin bilgisi ve rızası dahilinde başka kişiler tarafından yapılıyor olmalıdır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 22; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 137-138.

⁴⁸⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 17; **Kullmann**, s. 104-105; **Havutçu**, s. 74-75. Bir Alman mahkemesinin önüne gelen olayda, buğdayı küfe karşı koruyan bir bitki güçlendirme maddesinin üreticisi çalışanlarını bu maddenin kullanım alanlarıyla ve zararsız kullanım talimatlarıyla ilgili seminerlere ve eğitimlere göndermiştir. Bu seminerde madde hakkında kullanım alanlarıyla ilgili bilgi alan çalışanlar, bu maddeyi kullanım talimatlarında yazan buğday haricindeki bitkilere uygulanabilecek şekilde tanıtmış ve

Bu tanıtımların ya da reklamların somut kullanıcılara yahut genele yapılmış olması; ayıp kavramının belirlenmesinde etkili değildir⁴⁸⁸. Ancak tanıtım kime yapılırsa yapılsın, abartılı ve gerçek dışı ifadeler barındırdığı durumlarda, orta vasıflı ideal kullanıcı tipi bunu anlayabilecek durumdaysa haklı bir güvenlik beklentisinin varlığından söz etmek mümkün olmaz⁴⁸⁹.

Üretici, ürünün sunumu ile yaratılan güvenlik beklentilerini uygun yollarla yapacağı açık ve anlaşılır uyarılarla etkileyebilir. Özellikle potansiyel kullanıcılar tarafından bilinmeyen yahut uyarı ödevi yerine getirilmediği takdirde fark edilemeyecek riskler konusunda bu durum bir zorunluluk halini almaktadır⁴⁹⁰. Aksi takdirde ürün kullanıcıların güvenlik beklentilerini karşılamayacak ve bu itibarla ayıplı kabul edilecektir. Ne var ki üründe bulunan riskler, herkes tarafından bilinen ve tanınan riskler ise bunlara ilişkin güvenlik beklentileri üreticinin uyarı yapmasına bakılmaksızın haklı kabul edilmeyecektir⁴⁹¹.

somut olayda bu bitkide büyüme bozuklukları meydana gelmiştir. Mahkeme, bilgilendirme ayıbının varlığına kanaat getirmiştir. Bkz: OLG Zweibrücken VersR 2003, 255. (**BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 14.1)

⁴⁸⁸ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 62 N 46; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 18; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 75; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 137. Konferanslarda, seminerlerde gibi bireysel bilgilendirme ve tanıtımların yapıldığı durumlarda verilen bilgiler kullanım talimatlarına ve broşürlere aykırı olsa dahi kullanıcılar açısından haklı güvenlik beklentisi oluşturur. Bkz: OLG Zweibrücken VersR 2003, 255.

⁴⁸⁹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 41; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 18; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 138; **Havutçu**, s. 74-75; **Erlüle**, s. 116.

⁴⁹⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 18.

⁴⁹¹ **Kullmann**, s. 104-105

b. Ürünün Makul Kullanımı

Ürünün güvenliği daima, o ürünün kullanım amacı dikkate alınarak değerlendirilir. Nitekim bir ürün kullanım şekline göre değişik güvenlik standartlarına ihtiyaç duyar. Ürünün kullanım amacı ne tek başına üreticinin o ürünü kullanıma sunmasındaki amaca göre ne de tek başına o ürünün kullanıcılarının somut olarak o ürünü kullandığı amaca göre belirlenir⁴⁹². Bir ürün, yalnızca "makul olarak kullanılması beklenebilen" şekilde kullanıldığında güvenli olmalıdır⁴⁹³. Bir ürünün makul kullanımı en başta o ürünün tanımı ve niteliği gereği kullanım şeklini kapsar. Bu nedenle, herhangi bir güvenlik beklentisinin başlangıç noktası öncelikle üretici tarafından dış dünyaya yapım ve sunum yoluyla iletilen ürünün kullanım amacıdır⁴⁹⁴. Ancak bu noktada üretici tarafından kullanım amacı bahanesiyle korumanın tek taraflı olarak kısıtlanamayacağı da belirtilmelidir⁴⁹⁵. Başlangıç noktası tanım ve nitelik gereği anlaşılan kullanım amacı olsa da makul kullanım amacı, üretici tarafından ürünün yapımı ve sunumu yoluyla dışarıya yansıttığı amaçla sınırlı değildir.

⁴⁹² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 23; **Havutçu**, s. 75. Aynı yönde bkz: **Kullmann**, s. 107.

⁴⁹³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 23; **Kullmann**, s. 107; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 16; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 110; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 141; **Havutçu**, s. 75.

⁴⁹⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 24; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 16; **Havutçu**, s. 75.

⁴⁹⁵ **Kullmann**, s. 107; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 16. Direktifin 1979 tarihli taslağındaki düzenlemenin aksine son halinde korumanın ürünün tanımı ve niteliği gereği anlaşılan kullanım amacı ile sınırlanmamasının sebebi; üreticinin bu durumu kötüye kullanmasını önlemek ve sosyal açıdan beklenebilir makul kullanımları da korumasız bırakmamak olarak ifade edilmiştir. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 141.

Ürünün makul kullanımı, ürünün tanım gereği taşıdığı kullanım amacına aykırı olsa da bir ürünün öngörülebilir veya olağan yanlış kullanımını da içermektedir⁴⁹⁶. Ürün yanlış kullanılmakla beraber, bu kullanım makul olarak önceden tahmin edilen yahut beklenen bir kullanım ise üreticiler, ürünlerinin tasarımına ek olarak kullanma ve güvenlik talimatlarını da bu sınırlı yanlış kullanıma uyarlamalıdır. Münferit durumlarda, üreticiler, zarar görenin ortak kusurundan yararlanabilecektir⁴⁹⁷. Hangi kullanımların makul kullanım sayılacağına ilişkin bir belirleme ise genel hayat tecrübelerine ve toplumdaki genel düşüncelere göre belirlenir⁴⁹⁸.

Makul kullanımın genel hayat tecrübelerine göre belirleniyor oluşu, bir ürünün genel hayat tecrübelerinin tamamen dışında kalmadan kullanıldığında, kullanım amacına aykırı olarak kullanılsa bile, güvenli olması gerektiği anlamına gelir⁴⁹⁹. Bu anlamda sosyal açıdan uygun kullanımın da güvenli olması gerekir⁵⁰⁰. Örneğin, küçük çocukların her şeyi ağızlarına götürmeyi sevdikleri bilinen bir olgudur. Bu nedenle sadece bu amaca yönelik emziklerin değil, diğer oyuncakların da çocukların ağızlarına götürecekleri hesaba katılarak güvenli hale getirilmelidir. Bu kapsamda ofis kapısının, metro ya da otobüs kapısının cam bölmelerinin yalnızca bir kapı işlevini görecektir. Güvenlikte yapılması yeterli değildir. Kişilerin dalgınlıkla sırtlarını bu kapıya yaslamaları bilinen bir olgudur. Bu anlamda bu kapılar, yaslanıldığında dayanıklı olacak şekilde üretilmelidir. Yine benzer şekilde asansörün taşıma kapasitesinin üstüne

⁴⁹⁶ **von Westphallen**, Produkthaftungshandbuch, II, § 74 N 52; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 24; **Kullmann**, s. 107; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 16; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 110-112; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 141. Belirtmek gerekir ki üretici tarafından hesaba katılamayan, öngörülemeyen yanlış kullanımlar makul kullanım içerisinde değerlendirilemeyecektir.

⁴⁹⁷ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 17.

⁴⁹⁸ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 16

⁴⁹⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 24.

⁵⁰⁰ **Kullmann**, s. 107; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 16.

çıkılması günlük hayatta karşılaşılan bir durumdur. Bu halde asansör üreticisi, asansörün taşıma kapasitesinin aşıldığı durumda da güvenli olarak kullanılabilmesini sağlamak durumundadır. Kullanım amacına aykırı olsa da üreticinin bu ihtimalleri öngörülebilir kullanım içerisinde değerlendirmesi gerekir⁵⁰¹.

Bunlara karşın üretici, ürününün amacının tamamen dışında ve bu nedenle önlemek bir yana, öngörmesi bile güç olan kasıtlı kötüye kullanımından sorumlu değildir⁵⁰². Yanlış kullanım ve kötüye kullanım birbirinden oldukça farklı ancak ayırt etmesi de kolay olmayan kavramlardır. Bir ürünün kullanım amacı dışında kalan yanlış kullanımları tüm koşullar değerlendirildiğinde akla yatkın makul bir kullanım değilse, haklı güvenlik beklentileri belirlenirken sorumluluk kapsamı dışında bırakılmalıdır⁵⁰³. Üretici genellikle bu tür "aşırılıkları" maliyetini fiyata yansıtacağı güvenlik önlemleriyle önleyemez⁵⁰⁴.

c. Ürünün Piyasaya Sürülme Zamanı

Zarara neden olan ürünün piyasaya arz edildiği an, güvenlik beklentileri ve dolayısıyla nihai olarak bir ayıbın varlığı için belirleyicidir⁵⁰⁵. Nitekim bir ürünün piyasaya sürüldüğü an ile zarara neden olduğu an arasında geçen sürede; ürüne ilişkin güvenlik beklentilerinde yaşanan değişim ürün ayıbını temellendirmek için

⁵⁰¹ **Kullmann**, s. 107.

⁵⁰² **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 57; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 26; **Kullmann**, s. 108; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 17; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 112-113; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 142; **Havutçu**, s. 75.

⁵⁰³ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 52; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 26; **Kullmann**, s. 108; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 112-113; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 142.

⁵⁰⁴ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 17; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 142.

⁵⁰⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 37; **Kullmann**, s. 109; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 19; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 143. Piyasaya arz ve piyasaya arz anına ilişkin açıklamalar için bkz: Aşağıda, 2. Bölüm, § 5, V, A, 1, a ve b.

kullanılamaz⁵⁰⁶. Başka bir deyişle: bir zamanlar ayıpsız olan, Direktif açısından ayıpsız olmaya devam eder⁵⁰⁷. Yalnızca daha iyi ve daha güvenli başka bir ürünün piyasaya sürülmüş olması; hâlihazırda piyasada var olan diğer ürünleri ayıplı hale getirmez⁵⁰⁸. Bu anlamda belirli bir ürünün piyasaya sürüldüğü zamandaki güvenlik beklentilerini karşılaması durumunda, özellikle teknik ilerlemenin ya da değişen alışkanlıkların sonucu olarak güvenlik beklentilerinde meydana gelen değişiklikler ürünü ayıplı hale getirmeyecektir⁵⁰⁹. Örneğin geçmişte insanlar genellikle emniyet kemeri, koltuk başlığı veya hava yastığı olmayan araçlardan memnunken, bugün bu araçlar güvenli olarak görülmemektedir⁵¹⁰. Bununla birlikte, güvenli olarak görülmeyen bu "eskiler" üretici tarafından dolaşımdan çıkartılmak ve yenilenmek zorunda değildir. Bugünün bakış açısıyla güvenli olmayan bir ürünü kullanmaya devam eden herkes, riski kendisine ait olmak üzere hareket eder. Aynı durum eskimeye bağlı aşınma ve yıpranma nedeniyle yeni ürünlere göre daha az güvenli olabilen ancak bu nedenle henüz ayıplı olarak kabul edilmeyen kullanılmış ürünler için de geçerlidir⁵¹¹.

Tüm bunlarla birlikte, Direktif gerekçesinde haklı olarak bazı hususlara da işaret edilmiştir. Bu hususların başında her ne kadar bir ürünün ayıplı olmasının belirlenmesinde onun piyasaya arzı esnasındaki teknik gelişim dikkate alınsa da bu

⁵⁰⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 37, § 1, Rn. 52; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 20; **Kullmann**, s. 109; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 117; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 143; **Havutçu**, s. 76.

⁵⁰⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 37; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 19; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 143.

⁵⁰⁸ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 66; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 38; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 19.

⁵⁰⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 37; **Kullmann**, s. 109; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 19; **Havutçu**, s. 76.

⁵¹⁰ Örnekler için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 143; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 19.

⁵¹¹ **Kullmann**, s. 109. Aynı yönde bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 39.

husus üreticiyi daha sonra ürettiği ürün serisinin tasarımını teknik ilerleme ve daha yeni olası bilgilerle karakterize edilen mevcut güvenlik gerekliliklerine uyarlama yükümlülüğünden kurtarmaz⁵¹². Bu anlamda, uzun bir süre değiştirilmeden aynı şekilde üretilen bir ürün serisinde, ürünün ayıplı olup olmadığının tespiti piyasaya sürülen ilk ürüne göre değil; zarara neden olan somut ürüne göre belirlenir. Bu sayede tek bir parçanın o andaki ayıpsız kabul edilmişliği, sonradan tedavüle çıkarılan aynı serinin diğer ürünleri için sonsuza kadar devam ettirilemez⁵¹³.

Hâlihazırda piyasaya sürülmüş bir ürün üzerinden yapılan yenileme ve tamir çalışmaları sonucunda yeni bir üretim faaliyetinin varlığından bahsedilebildiği durumlarda, ayıp için gerekli olan haklı güvenlik beklentilerin tespitinde dikkate alınacak an bu yeniden piyasaya sürülme anıdır⁵¹⁴. Ne var ki ürün üzerinden yapılan bakım onarım çalışmaları, o ürünün güvenlik özelliklerini etkilemeyecek nitelikte ise; başka bir deyişle yeni bir üretim faaliyeti olarak nitelendirilemiyorsa haklı güvenlik beklentilerinin belirlenmesinde dikkate alınacak olan an ilk piyasaya sürülme anıdır⁵¹⁵.

d. Diğer Koşullar

Bir ürünün ayıplı olup olmadığına ilişkin yapılacak tespit aşamasında dikkate alınacak olan her türlü durumun değerlendirilmesine ilişkin Direktife verilen katalog

⁵¹² **Kullmann**, s. 109; **BeckOK BGB/Förster ProdHaftG** § 3 Rn. 20. Aynı yönde bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 31, 60; **Havutçu**, s. 76.

⁵¹³ **Kullmann**, s. 110; **BeckOK BGB/Förster ProdHaftG** § 3 Rn. 21. Aynı yönde bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 31, 60; **Havutçu**, s. 76.

⁵¹⁴ **Kullmann**, s. 110. Yeni bir üretim faaliyetinden bahsedilebilmesi için aranan ölçüt için bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, I, A, 2, b.

⁵¹⁵ **Kullmann**, s. 110

sınırlandırıcı değil, örneklendiricidir⁵¹⁶. Bu anlamda bu belirlemenin yapılması açısından çeşitli farklı hareket noktaları da bulunmaktadır. Bu hareket noktaları teorik olarak sınırsız olsa da çalışmamız kapsamında ürünün yapısı ve doğası, kamu hukukuna ilişkin teknik standartlara uygunluk, ürünün fiyatı ve bölgesel etkenler incelenecektir.

aa Ürünün Yapısı ve Doğası

Ürünün kullanımına bağlı olarak kaçınılmaz riskler barındırması halinde, bu durum tek başına ürünün ayıplı olduğuna ilişkin bir kabule neden olmayacaktır⁵¹⁷. Aksi takdirde ürün sorumluluğunun ürünün kendisine değil de üründeki bir ayıba dayandırılmasının bir anlamı kalmayacaktır⁵¹⁸. Bir ürünün türü ve doğası, objektifleştirilmiş kullanıcının o ürünü nasıl gördüğü ve potansiyel tehlikelerini bilip bilemeyeceği o ürün açısından makul güvenlik beklentilerinin belirlenmesinde ve bunu takiben ürünün ayıplı olup olmadığına karar verilmesinde büyük bir etkiye sahiptir⁵¹⁹. Bu anlamda klasikleşmiş örnek uyarınca bir bıçağın keskin olması, bıçağın ayıplı olduğu anlamına gelmez. Nitekim bıçak niteliği ve doğası gereği keskin olmalıdır. Burada belirleyici olan, ürünün taşıdığı bu kaçınılmaz risklerin potansiyel kullanıcılar tarafından biliniyor olup olmamasıdır. Bilinmiyor olması halinde üreticinin gerekli uyarıları yaparak potansiyel kullanıcıları bu risklere karşı bilgilendirmesi

⁵¹⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 14; **Kullmann**, s. 103; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 13; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 134; **Havutçu**, s. 74. Ayrıca kataloğun kümülatif bir değerlendirmeyi de zorunlu kılmadığını belirtmek gerekir. Bkz: **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 73.

⁵¹⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 19; **Kullmann**, s. 111; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 23-24; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 138.

⁵¹⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 19; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 23-24.

⁵¹⁹ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 23-24. Aynı yönde bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 24; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 122.

gerekmektedir⁵²⁰. Dikkate alınması gereken bir diğer husus ise, ürünlerdeki bu kaçınılmaz risklerin masraf-yarar dengesi uyarınca etkili önlemler alınarak engellenip engellenemeyeceğidir. Bu anlamda üretici ucuz ve etkili önlemler ile ürünlerdeki kaçınılmaz risklere karşı ürünün güvenliğini artırabiliyor ise bunu yapmaması ürünün ayıplı kabul edilmesine sebep olacaktır⁵²¹.

Ürünün doğası gereği taşıdığı özelliklerin ayıp kavramı çerçevesinde değerlendirilmesi özellikle diyabete neden olan şekerli ve katkı maddeleri içeren gıda ürünlerinde ve kansere sebep olan ve bağımlılık yapan sigara gibi tütün ürünlerinde büyük önem arz eder. Öğretide baskın olarak savunulan görüş, bu ürünlerin taşıdığı risklerin ürünün kendi doğasından kaynaklanması, bu riskler olmadan üretilmiyor olması ve herkes tarafından bu risklerin bilinmesi sebebiyle bu ürünlerin ayıplı olarak değerlendirilemeyeceği yönündedir⁵²². Bu ürünler ancak doğası gereği taşıdığı ve

⁵²⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 19; **Kullmann**, s. 111; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 23-24. Bu anlamda örneğin bir kişinin vücuduna yerleştirilmiş bir kalp pilinin ve bir gazlı içecek şişesinin doğası gereği taşıdığı kaçınılmaz risklerin hangi oranda ayıp kapsamında değerlendirileceğine ilişkin ölçüt aynı olamaz. Burada herkesin görebileceği tehlikelerde, kullanıcıların öncelikle kendilerini korumaları gerekmektedir. Bu özellikle, bir ürünün makul kullanımı ile adeta bağlı olan ve kullanıcının hesaba kattığı ya da katması gerektiği tipik tehlike hallerinde geçerlidir. Bu anlamda bir gazlı içecek şişesini uzun süre sıcak güneş altında bırakan kullanıcı bu şişenin patlaması nedeniyle ayıbın varlığını iddia edemez. Doğası gereği sıcak altında genleşen gaz şişeye sığmayacak ve şişe basınçtan patlayacaktır. Ancak kalp pilinin doğası gereği barındırdığı riskler kullanıcılar tarafından bilinebilir olmadığından bu risklere ilişkin uyarıların yapılması zorunludur. Aksi takdirde ürünün doğasından kaynaklansa da bu riskler ürünün haklı güvenlik beklentilerini karşılamamasına sebep olur.

⁵²¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 19.

⁵²² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 20-21; **Kullmann**, s. 111; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 23-24; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 138-139.

herkeşçe bilinen risklerin haricinde riskler barındırması halinde ayıplı olarak değerlendirilebilir⁵²³.

ab Kamu Hukukuna İlişkin Teknik Standartlar

Üründen beklenen haklı güvenliğin belirlenmesinde göz önünde bulundurulması gereken diğer bir referans noktası, ürün güvenliğine ilişkin kanunlar, yönetmelikler, teknik düzenlemeler ile endüstri uzmanları tarafından genel güvenlik beklentilerini yararlı bir şekilde somutlaştıran düzenlemeleri içeren DIN, VDE standartları vb. gibi teknik standartlardır⁵²⁴. Bu teknik standartlar üründen beklenen güvenliği tam olarak sağlayan optimal standartları belirlemez, yalnızca minimum bir standart belirlerler. Üretici belirlenmiş olan bu minimum standardın altına düşecek şekilde bir üretim yapamaz. Nitekim böyle bir üretim yapılması bu standartları kabul eden sistemler uyarınca güvensiz bulunmuştur. Ancak bu minimum standartların sağlanması tek başına gerekli güvenlik önemlerinin alınmış olduğu ve ürünün kullanıcılarının beklemeye haklı olduğu güvenliği sunduğu anlamına gelmez⁵²⁵. Bu anlamda bu standartlara uyulmuş olması sorumluluktan kurtulmak için yeterli değildir⁵²⁶. Bunun birkaç nedeni bulunmaktadır. İlk olarak söz konusu düzenlemeler bilimin ve tekniğin sunduğu mevcut

⁵²³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 20-21; **Kullmann**, s. 111; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 122; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 138-139.

⁵²⁴ **von Westphallen**, Produkthaftungshandbuch, II, § 74 N 22; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 27; **Kullmann**, s. 112; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 127; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 145.

⁵²⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 27-28; **Kullmann**, s. 112; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 25-26; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 1, 38; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 145-146.

⁵²⁶ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 27; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 25-26; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 127; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 145-146; **Kullmann**, s. 112. AB Kanunkoyucusu, Direktif taslağının tartışıldığı oturumlarda savunulan ve ayıp kavramını bu teknik düzenlemelere ve standartlara uymaya ya da bunlardan ayrılmaya bağlayan görüşleri bilinçli bir şekilde reddetmiş ve bunları yalnızca yardımcı bir unsur olarak dikkate almıştır.

bilgi ve tecrübenin genellikle gerisinde kalmakta, ona yetişememektedir⁵²⁷. İkinci bir husus ise bu düzenlemelerin güvenlik kaygılarının yanı sıra başka amaçlara da sahip olması veya hatta bazen bu kaygıların güvenlik önlemlerine ilişkin diğer kaygıların önüne geçmesidir⁵²⁸. Son olarak haklı güvenlik beklentisi ölçütüne esas alınan kullanıcı çevreleri, olayların büyük bir kısmında bu teknik standartların aradığı güvenlik ölçütlerinden haberdar değildir ve bu kullanıcı çevreleri haklı güvenlik beklentilerini bu standartlara göre belirlememektedir⁵²⁹.

Sonuçta, bir ürün gerekli teknik standartlara uygun olduğunda doğrudan ayıpsız bir ürün kabul edilmez. Ancak teknik standartlara uyulmuş olması ürünün ayıpsız olduğuna ilişkin üreticinin lehine bir görünüş/ölçüt oluşturur⁵³⁰. Ürünün teknik standartlarda belirlenen insan sağlığına ve güvenliğine ilişkin gereklilikleri taşımaması halinde ise ayıplı kabul edilmelidir⁵³¹. Bu ihtimalde üretici, ürünün standarda uymamakla birlikte taşıması gereken güvenlik gerekliliklerini taşıdığını ispatlayabilir⁵³².

⁵²⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 27-28; **Kullmann**, s. 112; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 25-26; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 145.

⁵²⁸ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 25.

⁵²⁹ **Kullmann**, s. 112.

⁵³⁰ **Kullmann**, s. 112; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 25-26; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 145-146; **Erlüle**, s. 125-126.

⁵³¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 27-28; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 27; **Kullmann**, s. 113; **SHK PrHG**, Hess, Art 4, Rn 127; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 146. Aksi yönde bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 26. Yazara göre teknik standartlara uyulmaması da uyulması gibi hala ispata muhtaç olan bir görünüş oluşturmaktan öteye gitmez.

⁵³² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 28.

ac Ürünün Fiyatı

Bir ürünün fiyatı, o ürüne ilişkin kullanıcılarda oluşan makul güvenlik beklentileri açısından bir ölçüt olarak kullanılabilir⁵³³. Nitekim güvenliğin kendi masrafları ve fiyatı vardır⁵³⁴. Genel hayat tecrübeleri, pahalı bir arabada, bir ev aletinde ya da iş aletlerinde güvenli malzemelerin kullanıldığı ve teknik donanımın yeterli olduğuna ilişkin bir kanı uyandırmaktadır. Özellikle motorlu taşıtların, ek ücrete tabi olan ek hava yastıkları, kaza tespit sensörleri, park sensörü vb. gibi özel donanımları sayesinde daha fazla güvenlik sağladığı bilinen bir gerçektir. Ne var ki yalnızca fiyata bakarak sunulan güvenliğin kesinlikle yeterli ya da yetersiz olduğu sonucuna ulaşılamaz. Nitekim basit, ucuz ama etkili bir yapı, daha karmaşık bir yapıya göre daha güvenli olabilir veya yüksek bir fiyatın başlıca nedeni konfor veya moda olabilir⁵³⁵. Ayrıca fiyatın güvenlik beklentilerine olan etkisi, ancak kullanıcının bunun farkında ve bilincinde olduğu durumlarda söz konusu olabilir⁵³⁶. Ürünü yalnızca kullananlar ve hatta harici üçüncü şahıslar bu konuda genellikle bir fikre sahip olmayacaktır⁵³⁷. Ürün sorumluluğunun amacı yalnızca ürünü satın alıp kullanan kişilerin değil, bağımsız

⁵³³ **von Westphalen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 25; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 31; **Kullmann**, s. 114; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 27; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 123; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 146.

⁵³⁴ **Kullmann**, s. 114; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 27.

⁵³⁵ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 27

⁵³⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 31; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 27. Fiyatın güvenlik beklentilerine etkisi bir yandan da üretim maliyetlerini yansıtan üretim fiyatının değil, yalnızca satış fiyatının dikkate alınması gerektiği anlamına gelir ki kullanıcının bu konuda bir fikir oluşturması neredeyse imkânsızdır. Ancak üretim fiyatı dahi yalnızca ürünün alıcısı tarafından ve yalnızca kullanım amacına uygun farklı modeller arasında seçim yapabiliyorsa dikkate alınacaktır. Benzer yönde bkz: **Kullmann**, s. 115.

⁵³⁷ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 27.

üçüncü kişilerin de korunmasıdır. Hal böyle olunca ürünü satın alıp güvenlik beklentilerini ödedikleri bedele göre belirleyen kullanıcıların karşısında üçüncü kişiler korumasız bırakılmamalıdır⁵³⁸.

Fiyatı ne olursa olsun piyasaya arz edilen her ürünün, en azından, zarar görmeden kullanım amacı kapsamında kullanılmasını sağlayan temel güvenliğe sahip olması gerekir⁵³⁹. Bu anlamda iniş takımları düzgün çalışmayan bir uçak fiyatı ne olursa olsun ayıplı bir uçaktır. Ancak gece uçuşları yapmak için tasarlanmamış ve bu nedenle de fiyatı düşük olan bir uçak, gece görüş sistemleri bulunmadığı için ayıplı kabul edilemez. Bu açıklamalar ışığında ulaşılabilecek sonuç şudur: fiyatın güvenliğe yaptığı etki, aslen meydana gelen zararın boyutu ve olasılığı ile güvenilir hale getirilmesinin maliyeti arasındaki ilişki açısından münferit durumlarda üretici açısından ekonomik olarak mantıksız olan güvenlik önlemlerinin alınması ve bunun fiyata yansımaları durumunda anlam ifade eder⁵⁴⁰.

⁵³⁸ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 26; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 123; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 146-147.

⁵³⁹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 26; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 31; **Kullmann**, s. 114; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 28; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 123; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 146. Muadillerine göre uygun fiyatlı olan ve bu nedenle temel güvenlik önlemleri dışındaki özel güvenlik önlemlerini barındırmayan bir üründe ise bu ürün nedeniyle doğabilecek zararlar göz önünde tutularak kullanım talimatlarında gerekli uyarılara yer verilmesi gerekmektedir. Bkz: **Kullmann**, s. 114.

⁵⁴⁰ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 28.

ad Bölgesel Etkenler

Makul güvenlik beklentileri ürünün piyasaya arz edildiği bölgesel piyasalardan da etkilenir⁵⁴¹. Örneğin ciddi hız sınırı yasaklarının bulunduğu bir bölgede üretilen bir taşıtın, otobanlarında hız sınırı yasağı olmayan Almanya’da piyasaya sürülmesi halinde bu taşıtın yüksek hızlarda sürülmesi halinde de güvenlik gerekliliklerine uygun olması gerekir. Ya da tam tersine gelişmiş ekonomiye sahip bir bölgede üretilen bir taşıtın, yolları bozuk ve alt yapısı yetersiz bir bölgede piyasaya sürülmesi halinde amortisör sisteminin bu yolları bozuk bölgede dahi güvenli olacak şekilde üretilmesi gerekir⁵⁴². Bu anlamda yolları bozuk ve alt yapısı yetersiz bölgedeki kullanıcıların bir taşıttan beklentileri, o taşıtın bu yollarda dahi güvenle sürülebilmesidir.

4. Geleneksel Ayıp Sınıflandırması

Direktif uyarınca düzenlenen ve bir sorumluluk şartı olarak ürünün ayıplı olmasını arayan düzenleme, ayıpları kategorize etmemiştir. Ne var ki ürün sorumluluğun haksız fiilin genel hükümlerine dayandığı dönemden bu yana ABD hukukunun da etkisiyle öğretide çeşitli ayıp kategorileri oluşturulmuştur⁵⁴³. Ayıp

⁵⁴¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 13; **Kullmann**, s. 116; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 13; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 133. Belirtmek gerekir ki öğretide bir görüş uyarınca güvenlik beklentileri AB üyesi bir ülkeden başka bir ülkeye dahi farklılık gösterebilir. Bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 19; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 4, Rn 25. Buna karşı çıkan diğer bir görüşe göre ise ürün sorumluluğuna temel teşkil eden ve güvenlik beklentilerine bakarak tespit ettiğimiz ayıp kavramının ülkeden ülkeye farklılaştığının kabulü, onun normatif yapısını reddetmek anlamına gelecektir ki bu kabul edilemez. Bu anlamda haklı güvenlik beklentilerinin ve böylece ayıp kavramının belirlenmesinde ülkeler arası bir farklılıktan değil bölgeler arası bir farklılıktan söz edilir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 13; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 133.

⁵⁴² Örnekler için bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 12.

⁵⁴³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 41; **Kullmann**, s. 98-99; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 29; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 150.

kavramının haksız fiilin genel hükümlerine dayanan ürün sorumluluğu bağlamında kategoriler halinde incelenmesinin temel sebebi her bir ayıp kategorisinin, üreticinin somut tehlike yükümlülüklerine işaret ediyor olmasıdır⁵⁴⁴. Bu ayıp kategorileri Direktif düzenlemesinde yer almamış olsa ve geçmişteki kadar büyük bir önem arz etmese de bir ürünün ayıbının tespitinde ve bu ayıbın kaynağının bulunmasında hala işlevsel bir rol oynarlar⁵⁴⁵. Bu ayıp kategorilerinin tümü aynı objektif ölçütlere göre belirlenir.

a. Üretim Ayıpları

Üretim ayıbı, üreticinin yeterli üretim organizasyonunu ve kontrolleri sağlayamaması nedeniyle ürünün ayıplı olması durumunda meydana gelmektedir⁵⁴⁶. Özellikle seri üretimde görülen üretim ayıbında, üretici tarafından belirli bir ürün için oluşturulmuş standartlardan ve niteliklerden ayrılan, başka bir deyişle plana aykırı olarak üretilen bir ürün bulunmakta ve bu ürün referans ürünün sağladığı ve kullanıcılar tarafından beklenen güvenliği karşılamamaktadır⁵⁴⁷. Öngörülebilir tüm önlemlerin alınmasına rağmen ortaya çıkan ve kaçınılmaz kabul edilen üretim kaçakları ise haksız fiilin genel hükümlerine dayanan ürün sorumluluğundan farklı olarak burada üreticiyi

⁵⁴⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 41; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 3; **Havutçu**, s. 79-80.

⁵⁴⁵ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 4; **Kullmann**, s. 98-99; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 29; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 1, 31. Benzer açıklama için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 150.

⁵⁴⁶ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 33. Bu anlamda üretim süreci açısından başta seçilen konsept ya da tasarımın yanlış ya da eksik olmasından kaynaklanmamasıyla tasarım ayıbından ayrılır.

⁵⁴⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 42; **Kullmann**, s. 98-99; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 49; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 151. Üretim ayıbında, tasarım ayıbından farklı olarak bir ürünün ayıplı olması, ürün serisindeki diğer ürünlerin de ayıplı olduğu anlamına gelmez. Nitekim üretim ayıbında tasarım ayıbının aksine ayıp, üreticinin belirlediği standartlardan ya da niteliklerden değil üretimin bundan ayrılmasından kaynaklanmaktadır. Bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 33

sorumluluktan kurtarmaz⁵⁴⁸. Üretim ayıbı, üretim sürecinde kullanılan makinaların yanlış kurulmasında, dış parçaların yanlış bağlanmasından, yabancı cisimlerin araya karışması, hatalı parçaların hemen değiştirilmemesi gibi sebeplerle meydana gelebilir⁵⁴⁹. Öte yandan, üreticinin üretim organizasyonu bozuk dahi olsa; üretim sürecinde veya sonraki süreçlerde etkilenen ürünlere yansımayan ayıplar, sorumluluğun kapsamı dışında kalır.

b. Tasarım Ayıpları

Bir ürün daha başlangıçta konsept ve tasarım olarak gerekli güvenlik standartlarını karşılamıyorsa üründe tasarım hatasının varlığından söz edilir⁵⁵⁰. Güvenli olarak kabul edilen bir tasarım, ürünün piyasaya sürüldüğü sırada bilim ve teknolojiye en son duruma göre belirlenecek olup üründe tasarım hatası ancak üreticinin o ana kadarki tasarımından daha güvenli "alternatif tasarım" pratik olarak mevcut olduğunda söz konusu olur⁵⁵¹. Böyle bir alternatif tasarım mevcut olmadığında ve mevcut tasarım üreticinin planlama aşamasının başından itibaren üründen kaynaklanabilecek riskleri önlemek için zorunlu olan ve objektif olarak kendisinden beklenilebilir güvenlik önlemlerini almasına rağmen zararlara neden olduğunda ise durum farklıdır. Bu

⁵⁴⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 42; **BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 33; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 50; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 151; **Havutçu**, s. 79-80.

⁵⁴⁹ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 33. Benzer yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 151. Hal böyle olmakla birlikte üretici, her türlü önlemi aldığını, tüm bakımları, testleri ve kontrolleri yaptığını, organizasyonu sağlamak için kendisinden beklenebilecek tüm özeni gösterdiğini ispatlasa dahi bu durum onu sorumluluktan kurtarmaz. Nitekim Direktife dayanan ürün sorumluluğu üreticiyi, ürünün ayıplı olması nedeniyle sorumlu tutmaktadır. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 50.

⁵⁵⁰ **BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 30; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 32.

⁵⁵¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 44-45; **BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 30-31; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 35-36; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 151.

durumda ürünün tasarım ayıbı, ürünün sebep olduğu zararların, üründen sağlanan yararları aşması ve dolayısıyla ürünün hiç piyasaya sürülmemiş olması gerektiği hallerde söz konusu olur⁵⁵².

Tasarım ayıbı temel mantığı gereği zorunlu olarak tüm ürün serisini etkilemektedir⁵⁵³. Avrupa Adalet Divanı, Alman Federal Mahkemesi'nin bir sorusu üzerine verdiği kararda, "aynı ürün grubuna veya üretim serisine ait bu tür ürünlerde potansiyel bir ayıp tespit edilirse, dava konusu üründe bir ayıbın varlığının kanıtlanması gerekmeksizin, bu grubun tüm ürünleri veya seri ayıplı olarak sınıflandırılabilir. " ifadesini kullanmıştır⁵⁵⁴. Söz konusu olayda seri halinde üretilen kalp pili ve yapay olarak implate edilen kardiyoverter defibratörlerden birisi ayıplı çıkmıştır. ABAD, diğer ürünlerden henüz bir zarar doğmamış olsa dahi bu ürünlerin ayıplı olarak nitelendirilebileceğini ifade etmiştir. Divan, üreticiyi, bu kalp pili veya implate edilen kardiyoverter defibrilatörlerin değiştirilmesi için gerekli olan tıbbi operasyon masraflarından sorumlu tutmuştur⁵⁵⁵. Başka bir deyişle bu durumda bir hata şüphesinin (Fehlerverdacht) varlığı dahi yeterlidir⁵⁵⁶.

⁵⁵² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 45. Böyle bir değerlendirme risk yarar dengesi değerlendirmelerine dayanmaktadır. Risk yarar dengesinin ürünün ayıbına ilişkin belirlemede ne ölçüde dikkate alınması gerektiğine ilişkin tartışmalar olduğunu belirtmek gerekir. Bkz: **Kullmann**, s. 99-100, 117; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 147-148.

⁵⁵³ **BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 30-31; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 151.

⁵⁵⁴ EuGH NJW 2015, 1163, Rn. 41. *Wagner*, ABAD tarafından verilen bu kararın, niteliği gereği zarar doğurmaya daha müsait ürünler olan tıbbi ürünlere ilişkin somut bir olayda verildiğini ve her türlü tasarım ayıbına ilişkin "ayıp şüphesinde" serinin geri kalanının ayıplı sayılmasına dayanak gösterilemeyeceğini savunmaktadır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 56.

⁵⁵⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 52-54; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 1, Rn 55; **Erhan Kanışlı**, Ürün Sorumluluğunda Zarar, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu, Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s 187.

c. Bilgilendirme Ayıpları

Bilgilendirme ayıpları, kullanıcıların ürünü güvenli kullanabilmeleri açısından gerekli olan uyarı ve kullanım talimatlarının üretici tarafından yanlış yahut yetersiz verilmesi halinde söz konusu olmaktadır⁵⁵⁷. Bu anlamda bilgilendirme ayıplarında ürünün somut olarak kendisi ayıplı olmamakla birlikte, güvenli kullanımın sağlanması üretici tarafından uyarı işaretleri, kullanım talimatları, piktogramlar, kılavuzlar gibi araçlarla bilgilendirilmeye bağlıdır⁵⁵⁸. Üretici, kullanıcıları açık, anlaşılır ve doğru şekilde ürünün kullanımına ve üründen doğabilecek risklere karşı uygun şekilde bilgilendirmelidir⁵⁵⁹. Uygun bir bilgilendirme, tehlikenin nedenini, bununla başa çıkma yollarını ve sonuçları açıklar. Başka bir deyişle kullanıcının tehlikeyle başa çıkabilmesi için gerekli talimatları verir ve bu talimatlara uygun davranılmaması durumunda

⁵⁵⁶ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 30-31; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 139-141; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 53-58. Ne var ki bir ayıp şüphesinin varlığı her zaman yeterli değildir. *Wagner*'e göre, tasarım ayıbı barındıran bir seri üründe ürünün geri kalanındaki ayıp şüphesi ancak bu ayıbın zarar doğura bilecek bir potansiyelde olması şartıyla dikkate alınacaktır. Aynı şekilde yazara göre, serinin geri kalanı ayıplı sayılsa da; üreticinin bu ayıp şüphesini ortadan kaldırarak sorumluluktan kurtulması mümkündür.

⁵⁵⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 46; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 35; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 151-152.

⁵⁵⁸ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 4 PrHG, Rn. 13; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn 51.

⁵⁵⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 46-47; **Kullmann**, s. 101; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 36; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 151-152. Bu durum esasen, kullanıcıların korunma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Nitekim üretim süreci ve dolayısıyla ürünler karmaşık hale geldikçe, kullanıcılar ürünlerden doğabilecek riskler karşısında korumasız hale gelmektedir. Üreticiler ürünün nasıl kullanılacağına, nasıl saklanacağına, çalıştırılacağına, tamir edileceğine ve hatta nasıl atık haline getirileceğine ilişkin bilgilendirmeleri yaptıkça, kullanıcılar risklere karşı kendini koruyabilir hale gelecektir. Bkz: **Kullmann**, s. 101.

kullanıcıyı neyin bekleyeceğini gösterir⁵⁶⁰. Bu bilgilendirme yalnızca ürünün üretici tarafından belirlenmiş kullanım amacını değil, makul olarak kullanılması beklenen her türlü amacı kapsar⁵⁶¹. Başka bir deyişle üretici, ürünün öngörülebilir yanlış kullanımlarına ilişkin uyarıları da yapmak zorunda olup bunu yapmadığında bir ayıbın varlığından söz edilir. Gerekli bilgilendirmelerin yoğunluğu büyük ölçüde yaklaşmakta olan zarar tehlikesinin büyüklüğüne ve tehlike altındaki hukuki menfaate bağlıdır⁵⁶². Tehlike ne kadar yoğun ve yakın olursa olsun bilgilendirmenin sınırı ürünün piyasaya arz edildiği andaki mevcut bilim ve teknolojinin sağladığı verilerdir⁵⁶³. Yeterli bir bilgilendirme ile önceki bir tasarım hatasının yarattığı güvenlik açığının doldurulması mümkün değildir⁵⁶⁴.

d. Gelişim Riskinden Kaynaklanan Ayıplar

Ürünün piyasaya arz edildiği tarihteki bilim ve teknolojiye göre henüz fark edilemeyen ancak bilim ve tekniğin gelişmesi ile daha sonradan ortaya çıkan ürün ayıpları, üreticinin sorumluluğunu doğuran tasarım ayıpları değildir. Bu hallerde

⁵⁶⁰ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 35-36. Bilgilendirmelerde ve uyarılarda piktogramlar, tehlike sembolleri de kullanılabilir. Ne var ki özel risklerin giderilmesi açısından yalnızca piktogramların ya da tehlike sembollerinin kullanılması her zaman yeterli olmaz. Bkz: **Kullmann**, s. 101.

⁵⁶¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 47; **Kullmann**, s. 101. Kullanıcının ya da üçüncü kişinin, üretici tarafından yapılan bu bilgilendirmeleri dikkate almaması sonucunda üründen bir zararın doğması halinde bu durum ortak kusur nedeniyle tazminat hesabında göz önünde tutulur. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn. 51. Bilgilendirmeler tam ve yeterli ise bir ayıbın olmadığından söz edileceğinden tazminat da olmaz.

⁵⁶² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 48; **Kullmann**, s. 101; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 35; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 151-152.

⁵⁶³ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 35

⁵⁶⁴ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 74 N 48; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 49; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 152. Aksi yönde bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 3 Rn. 35. Yazara göre tasarım ayıplarının yeterli bilgilendirme ile giderilmesi alışılmadık bir durum değildir.

gelişim riskinin varlığından söz edilir⁵⁶⁵. Direktif m. 7/e bendinde ürünün piyasaya sürüldüğü zamandaki bilimsel ve teknolojik bilgi seviyesinin ayıbı ortaya çıkartmaya yeterli olmadığını ispatlayan üreticinin sorumlu tutulmayacağını düzenlemiştir. Yine Direktif m. 15/1/b bendi ile tam uyum ilkesine bir istisna getirerek üye ülkelere iç hukuk düzenlemelerinde gelişim riskinin sorumluluk kapsamına alınıp alınmaması konusunda bir serbesti tanımıştır⁵⁶⁶. Bu kapsamda birçok AB ülkesinde ve İsviçre’de üretici gelişim risklerinden sorumlu tutulmamaktadır⁵⁶⁷. Üreticinin, bilim ve tekniğin geldiği son noktadaki veriler ışığında öngöremediği ayıptan doğan zararlardan, bunu ispat etmesi koşuluyla sorumlu tutulması mümkün değildir ⁵⁶⁸ . Söz konusu

⁵⁶⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 52; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 15; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 97, 98; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn. 65; **İsmail Kırca/Ramazan Aydın**, İnkişaf Riski- İmalatçının/Üreticinin Sorumluluğu, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s. 679-680; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 178; **Havutçu**, s. 30, dn. 28; **Erlüle**, s. 336; **Akçura Karaman**, s. 200.

⁵⁶⁶ Bu noktada belirtmek gerekir ki yeni Direktif Tasarısı da gelişim riskinden doğan ayıplara ilişkin bir değişiklik içermemektedir. Bkz: **Pascal Bronner/Nicolas Ziegler**, juris Praxis Report –IT Recht, 1/2023 Anm. 2.

⁵⁶⁷ Buna karşın Finlandiya ve Lüksemburg gelişim riski savunmasını iç hukuklarına aktarmamıştır. Bu anlamda bu ülkelerde üreticiler gelişim riskinden kaynaklanan ayıplardan da sorumlu tutulmaktadır. İspanya ve Fransa gibi ülkelerde de muhtelif bazı alanlar saklı kalmak üzere, gelişim riskinden kaynaklanan ayıplar sorumluluğun kapsamı dışında bırakılmıştır. Bkz: **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 690; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 178.

⁵⁶⁸ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 72 N 87; **Kullmann**, s. 60,63; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 98; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn. 66; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 179; **Havutçu**, s. 30, dn. 28. Buna karşın üreticinin, bilim ve tekniğin gelişmesi sonucu ortaya çıkan ayıpları öğrenmesiyle birlikte kamu hukukuna ilişkin ürün izleme ve geri çağırma yükümlülükleri gündeme gelecektir. Gelişim riskinin sorumluluk kapsamında bırakılmış olması, ürün izleme ve geri çağırma yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 62; **Keser**, s. 131 vd. Aynı şekilde ayıbın ortaya çıkması ile birlikte üretici, serinin sonraki ürünlerinden bu ayıbı gidermekle

öngörülebilirlik, ürünün piyasaya sürüldüğü tarihteki en son bilim ve teknolojiye dayanarak, tüm inceleme, kontrol ve test prosedürlerinden geçmesine rağmen üründe nesnel olarak var olan zararlı özelliklerinin keşfedilip keşfedilememesine ilişkindir⁵⁶⁹.

Bilim ve tekniğin geldiği en son noktadan ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Özellikle Ar-Ge'ye dayanan endüstrilerde, birçok konuda aynı araştırmalara bakan kişilerin farklı sonuç çıkarabilmesi, kesin bir yargıya varılamaması, birtakım çevreler tarafından kabul edilen bir hususun birtakım çevreler tarafından reddedilmesi gibi durumlar da kavramın açıklığa kavuşturulmasını zorlaştırmaktadır⁵⁷⁰. Bilim ve tekniğin sağladığı en son veriler, bu alanda mevcut ve genel olarak kanıtlanmış verilerdir. Bu noktada yalnızca öğretilerdeki ya da uygulamadaki baskın görüşler değil azınlıkta kalan görüşler de dikkate alınmalıdır⁵⁷¹. Bununla birlikte bilim ve teknolojinin sağladığı tüm imkânlar ışığında tespit edilemeyen ayıplar değil, üreticinin ürünü piyasaya sürdüğü anda objektif olarak ulaşma ihtimali olan imkânlar ışığında tespit edilemeyen ayıplar, gelişim riskinden kaynaklanan ayıp olarak değerlendirilir⁵⁷². Aksi bir yorumun

yükümlüdür. Aksi takdirde sorumluluğu gündeme gelecektir. Bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 72 N 89; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 180.

⁵⁶⁹ **SHK PrHG**, Hess, Art 4, Rn. 66; **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 690.

⁵⁷⁰ **Oğuzer/Baysal**, s. 142-143.

⁵⁷¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 59; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 17; **Kullmann**, s. 62.

⁵⁷² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 57; **NK-ProdR/Philipp Ehling** ProdHaftG § 1 Rn. 108. Ancak bu noktada objektiflik kavramına dikkat çekilmesi gerekir. Üreticinin objektif olarak ulaşma imkânı olan bilimsel ve teknik verilere ulaşamaması üreticinin şahsından kaynaklanmamalıdır. Aynı şekilde objektif ölçüt aranması, ulusal sınırların gelişim riskinde bir mazeret olarak kullanılmasının da önüne geçer. Bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 18; **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 684-685; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 179. *Wagner*, yaygın olarak savunulan görüşün aksine, üreticinin somut durumunun da hesaba katılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu anlamda üreticinin, objektif olarak ulaşabileceği bir bilimsel veriye ulaşması makul olarak kendisinden beklenilebilir olmalıdır. Bu konuda klasikleşmiş örnek

yapılması, gelişim riski kavramının temel amacıyla çelişecektir. Bu itibarla, gizli tutulan yahut henüz yayınlanmayan çalışmalar ayıbı tespit etmeyi sağlayacak olsa da objektif olarak erişilebilir olmadığından üreticinin sorumlu olmasına sebep olmaz⁵⁷³.

Gelişim riskinden kaynaklanan ayıpların sorumluluğun kapsamı dışında bırakılmasına ilişkin üye ülkelere tanınan imkân, endüstrinin ve üretimin gelişimini amaçlayan serbest ekonomiler açısından üreticilere önemli bir alan sağlamaktadır⁵⁷⁴. Gelişim riskinden doğan ayıplardan kaynaklanan zararların çok büyük meblağlara ulaştığı da göz önünde bulundurulduğunda, bu riske karşı yüksek bedelli sigorta sözleşmeleri yapacak olan üreticiler bunun yerine üretime ve gelişime yönelebilmektedir⁵⁷⁵.

Çince yazılmış bilimsel bir makale ile Avrupa'da yazılmış İngilizce bir makalenin objektif olarak erişilebilirlikleri aynı olsa da üreticinin Çince yazılan makaledeki bilgilere vakıf olması her zaman mümkün değildir. Esasen bu husus ATAD'ın 1997 tarihli Comission v. United Kingdom davasında tartışılmış ve raportörün verdiği görüşte tartışılmıştır. (Bkz: ATAD, V-300/95, 29.05.1997) İlgili kararda raportör, bilginin mevcut durumunun makuliyet testi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Öğretide ise bu görüş eleştirilmiştir. Nitekim objektif olarak erişilebilir bir bilgiye ulaşmanın makul olup olmadığına ilişkin bir değerlendirme, gelişim riski savunmasının sınırlarını büyük ölçüde genişletecektir. Eleştiriler ve kararın değerlendirilmesi için bkz: **Oğuzer/Baysal**, s. 146-147; **Akçura Karaman**, s. 346.

⁵⁷³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 58; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 15; **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 684-685.

⁵⁷⁴ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 15. **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 97. Bu anlamda Direktif kapsamında böyle bir imkânın tanınmış olması ürünleri kullanan ya da bu ürünlerden zarar görme ihtimali bulunan kişiler ile üreticilerin menfaatlerinin dengelenmesi açısından olumludur. Bkz: **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 692. Bununla birlikte böyle bir savunmanın var olması, tespit edilemeyen ve öngörülemeyen ayıplara ilişkin risklerin, tüketiciler üzerine bırakıldığı anlamına gelir. Bkz: Akçura Karaman, s. 201; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. ; **Oğuzer/Baysal**, s. 140.

⁵⁷⁵ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 15; **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 692.

Gelişim riskinden kaynaklanan ayıp, geleneksel ayıp sınıflandırmasında yer alan ayıp türlerinden tasarım ayıbı ve bilgilendirme ayıpları ile ilişkilidir⁵⁷⁶. Nitekim tasarım ayıplarında üretici tarafından seçilen tasarımın beklenen güvenliği sağlamaması her zaman objektif olarak tespit edilebilir değildir. Aynı şekilde gelişim riskinden kaynaklanan ayıplar, ürünün piyasaya arzı anında bilim ve tekniğin geldiği son nokta itibarıyla tespit edilemeyen ve dolayısıyla üreticinin kullanıcıları uyarma imkânı olmayan durumlarda bilgilendirme ayıpları olarak da ortaya çıkabilirler⁵⁷⁷. Ancak belirtmek gerekir ki gelişim riskinden kaynaklanan ayıplar üretim ayıbı olamazlar⁵⁷⁸. Üretim ayıpları, üreticinin referans ürününden ayrılan bir ürünün varlığı halinde söz konusu olup bilim ve tekniğin ulaştığı nokta itibarıyla nesnel olarak tespit edilemeyecek durumda değildir. Bu husus üretim kaçağı olarak nitelendirilen üretim ayıplarında da geçerlidir⁵⁷⁹.

⁵⁷⁶ **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 100-101; **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 681; **Havutçu**, s. 30, dn. 28. Yazara göre gelişim riskinden kaynaklanan ayıplar, tasarım ayıplarının özel bir görünüş biçimidir. Yazar bunu ifade etmekle beraber gerekli uyarıların yapılmaması sebebi ile de ayıbın meydana gelebileceğini belirtmektedir. Aynı yönde bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 15. Aksi görüşte bkz: **Öztan**, s. 186. Yazara göre gelişim riskinden doğan ayıplar konstrüksiyon, fabrikasyon ya da bilgi verme aşamasında ortaya çıkabilir. Alman Federal Mahkemesi ise gelişim risklerinden doğan ayıpları, tasarım ayıpları ile sınırlı olarak yorumlamaktadır. Bkz: BGH NJW 1995, 2162 (**MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 53)

⁵⁷⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 54-55; **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 681.

⁵⁷⁸ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 72 N 77; **Kullmann**, s. 60,63; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 180-181; **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 681.

⁵⁷⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 52; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 103; **İ. Kırca/Aydın**, İnkişaf Riski, s. 681. Yazarlar bu durumu, Alman Federal Mahkemesi'nin bir kararına atıf yaparak açıklamaktadır. İlgili kararda üzerindeki çizikler nedeniyle patlayan bir cam şişenin verdiği zararların, gelişim riskinden değil üretim ayıbından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Bkz: BGH NJW 1995, S. 2162. Aksi görüşte bkz: **Öztan**, s. 186.

Gelişim riskinden kaynaklanan ayıpları iki durumdan ayırt etmek gerekmektedir. İlk olarak belirtmek gerekir ki ürünlerdeki ayıp bilimsel veya teknik olanakların eksikliği nedeniyle değil de, mevcut tüm kontrol, inceleme ve test etme prosedürlerinin uygulanması özellikle ekonomik olarak üreticiden beklenemediği için tespit edilemiyorsa gelişim riskinden kaynaklanan bir ayıbın varlığından söz edilemez⁵⁸⁰. Ancak böyle bir durumda da ürünün piyasaya sürülüp sürülmemesi gerektiği tartışmaya açılır ki ürün piyasaya sürülmemesi gerekmesine rağmen piyasaya sürülmüşse bir ayıptan söz edilecek ve üretici sorumlu olacaktır⁵⁸¹.

Bu anlamda bahsedilmesi gereken bir diğer husus giderilemeyen ürün riskleridir⁵⁸². Giderilemeyen ürün risklerinde, üründen kaynaklanabilecek riskler, bilinir ya da bilinebilecek durumdadır. Ancak, bilim ve teknolojiye en son gelişmelere rağmen, ürün piyasaya arz edildiğinde bu riskler ortadan kaldırılamamaktadır. Bu durumda da gelişim riskinden kaynaklanan bir ayıbın varlığından söz edilemez⁵⁸³.

⁵⁸⁰ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 19; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn. 69. Benzer bir açıklama için bkz: **NK-ProdR/Philipp Ehrling ProdHaftG** § 1 Rn. 104.

⁵⁸¹ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 19. Yazara göre böyle bir ihtimal, özen yükümüne dayanan bir sorumluluk rejiminde üreticiyi sorumluluktan kurtarabilecekken ürün sorumluluğunda olduğu gibi ağırlaştırılmış sebep sorumluluğunda üreticiyi sorumluluktan kurtarmayacaktır. Aksi yönde bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn. 69. *Joachim*, üreticinin sorumlu tutulmayacağını açıkça ifade etmemekle birlikte böyle bir durumda üreticiye yüklenemeyecek (nicht vorwerfbare Fehler) bir ayıplı ürünün varlığından söz etmektedir.

⁵⁸² Giderilemeyen ürün risklerinin, üretim ayıbında söz konusu olan üretim kaçakları ile karıştırılmaması gerekmektedir. Üretim kaçağı halinde, ürünün risklerinin ortadan kaldırılması mümkündür. Ancak üretim organizasyonundaki bir eksiklik ya da hata, serideki bazı ürünlerin diğerlerinde olmayan ayıplar barındırmasına sebep olur. Giderilemeyen riskler barındıran bir üründe ise referans ürün dahi öyle bazı riskler barındırır ki bunlar bilim ve tekniğin geldiği nokta itibarıyla tespit edilmesine rağmen ortadan kaldırılamaz.

⁵⁸³ **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn. 70; **Havutçu**, s. 30, dn. 28.

Bunlar, üründen beklenen güvenliğin sağlanması açısından üretici tarafından verilecek bilgilendirmeler ve kullanım talimatlarıyla ilgili sorunlardır. Bunlar nedeniyle ürün kendisinden beklenen asgari güvenliği dahi sağlayamıyorsa, ürün piyasaya arz edilmemelidir. Bu anlamda giderilemeyen riskler barındıran bir ürün piyasaya sürülebilecek asgari güvenliği sağlaması ve güvenli kullanımının üretici talimatları ve bilgilendirmeleriyle mümkün olması halinde ayıplı sayılmaz⁵⁸⁴.

5. Özel Bir Durum Olarak Dijital Ürünler

Yazılımlar, bilgisayar programları gibi dijital ürünler açısından da Direktif kapsamında düzenlenen ayıp kavramı geçerli olsa da dijital ürünlerin özel durumları nedeniyle ayrı bir inceleme yapılması gerekmektedir. Nitekim bu ürünlerde Direktif kapsamında belirlenmiş olan haklı güvenlik beklentileri ölçütünün uygun olmadığı savunulmuştur⁵⁸⁵.

Dijital ürünlere maddi ürünlerin farklılaştığı bir ilk husus, dijital ürünlerde piyasaya arz ile başlayan sorumluluğun sonraki değişikliklerden de etkilenmesidir⁵⁸⁶. Ürün takibi, diğer ürünler açısından da bir denetim mekanizması öngörse de bu durum sorumluluğun, ürünün piyasaya arzı ile sınırlandığı gerçeğini değiştirmemektedir. Bu anlamda bir yazılım yardımı ile kullanılan otonom bir araç, piyasaya sürüldüğü andan sonra da güvenli bir şekilde kullanılabilmesi için güncellemeler almaya devam etmek zorundadır. Örneğin şehir planlamasındaki değişiklikler nedeni ile değişen karayollarını, gerekli güncellemeleri almadığı için kullandığı harita sistemine işleyemeyen bir otonom araç, sistemine kayıtlı yanlış bir harita kullanarak kazaya neden olacaktır. Belirtmek gerekir ki, kullanıcılar dijital ürünlerde bu tarz hususlar açısından

⁵⁸⁴ **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn. 70. Benzer açıklama için bkz: **Havutçu**, s. 30, dn. 28.

⁵⁸⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 36; **SHK PrHG, Hess**, Art 4, Rn. 146.

⁵⁸⁶ **Gerhard Wagner**, Produkthaftung für autonome Systeme, Archiv für die civilistische Praxis, 2017, Heft 6, s. 755; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 36.

da güvenlik beklemektedir. Ne var ki piyasaya sürüldükten sonra ortaya çıkan değişikliklere ilişkin üreticinin harekete geçmemesi, yalnızca kullanıcıların güvenlik beklentileri bağlamında ürünün ayıplı olduğunu temellendirmekte kullanılamaz. Bu anlamda mevcut Direktif kapsamında düzenlenen sorumluluk rejimi, özellikle çevrimi kullanılan bilgisayar programları ve yazılımlara uymamaktadır⁵⁸⁷.

Bilgisayar programlarının ve yazılımların, üçüncü taraflarca siber saldırılara maruz kalma ve güvenlik açıkları oluşturma ihtimali de bu ürünler açısından başka sorunları beraberinde getirmektedir. Bu dijital ürünlerde yalnızca sistemin uyumlu ve güvenli çalışması değil aynı zamanda dışsal saldırılara ve müdahalelere karşı da koruma önlemlerinin alınmış olması gerekir. Bu durum özellikle kendini yazılım ve donanım ürününün bir arada satıldığı kapalı sistemlerde önem arz eder. Buna karşın çeşitli donanım ürünleri ile çeşitli yazılım ürünlerinin ihtiyaçlara göre birleştirilerek kullanıldığı açık sistemlerde de kullanıcıların dışsal müdahalelere karşı güvenlik beklentilerinin olması makuldür⁵⁸⁸.

Ürün Sorumluluğu Direktifi Tasarısı, zikredilen bu hususların çözümüne yönelik bazı yenilikler barındırmaktadır⁵⁸⁹. Her ne kadar Tasarı m. 10 uyarınca dijital ürünler ve yapay zekâda, ürünün niteliklerine ilişkin ayıbın piyasaya sürüldüğü an ile

⁵⁸⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 36. *Wagner*'e göre üretim ayıpları açısından dijital ürünler bir farklılık yaratmasa da tasarım ayıpları açısından ise aynı değerlendirmeyi yapmak mümkün görünmemektedir. Yazara göre bir bilgisayar programı tarafından kontrol edilen bir eşyanın ya da bir yazılım tarafından otonom olarak kullanılan bir arabanın bir kazaya neden olması halinde, bunun hangi hallerde ayıplı sayılacağına ilişkin bir değerlendirme insan merkezli değil, sistemle ilişkili bir ayıp kavramına ihtiyaç duyar. Bu anlamda dijital ürünler açısından sistem odaklı bir ayıp kavramı geliştirilmelidir. Bkz: **Wagner**, AcP 2017, s. 733,735.

⁵⁸⁸ **Wagner**, AcP 2017, s. 727; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 3, Rn. 34.

⁵⁸⁹ **Bronner/Ziegler**, jurisPR-ITR 1/2023 Anm. 2.

sınırlandırılması düzenlenmişse de yazılımlara ilişkin istisnalara yer verilmiştir. Tasarı m. 10/2 b ve c bentlerinde üründeki ayıbın üründe nitelik olarak var olmayan ancak bir güncelleme yapılması nedeniyle sonradan ortaya çıkan bir ayıp olması yahut üründe var olmayan ancak bir güncellemenin yapılmasının ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan bir ayıp olması halinde bu yazılımın üreticisinin sorumlu tutulacağı düzenlenmiştir⁵⁹⁰. Keza Tasarı m. 6/1 e ve f bentlerinde, siber saldırıları da göz önünde bulundurarak dijital ürünlerde üreticinin ürün üzerindeki etkisi ve kontrolü devam ettikçe ürünün güvenli kullanımı için sürekli olarak üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Aynı şekilde siber saldırılara da atıf yapılarak kullanıcılar için ürünün güvenli kullanımının sağlanması açısından, üreticilerin sorumluluğunun ürünün piyasaya sürülmesi anı ile sınırlamadığı düzenlenmiştir⁵⁹¹.

B. ÜGTDK Uyarınca Uygunsuzluk

1. Genel Olarak

ÜGTDK'nun kanımızca en problemli düzenlemesi, ürünün uygunsuzluğuna ilişkin m. 3/r'dir. Bu hükümdeki problem gerek terminolojik olarak tercih edilen kavrama gerek de uygunsuzluğun tanımına ve bağlandığı şartlara ilişkindir. Uygunsuzluk kavramının tercih edilmesinin terminolojik olarak problemli olduğuna ilişkin açıklamalarımıza yukarıda yer verilmiştir⁵⁹². Bu kısımda uygunsuzluk kavramının sorumluluğun esası açısından ortaya çıkarttığı problemler incelenecektir.

ÜGTDK m. 3/r uygunsuzluğu *“ürünün ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmama hali”* olarak tanımlamış ve yine ÜGTDK m.6 da sorumluluğu, uygunsuz üründen dolayı meydana gelen bir zararın olması şartına

⁵⁹⁰ Bronner/Ziegler, jurisPR-ITR 1/2023 Anm. 2.

⁵⁹¹ Bronner/Ziegler, jurisPR-ITR 1/2023 Anm. 2.

⁵⁹² Bkz: Yukarıda, 1. Bölüm, § 4, V, B.

bağlamıştır. İlgili tanım açısından değerlendirilmesi gereken ilk husus, teknik düzenleme ve genel ürün güvenliği mevzuatı kavramları ile ne ifade edildiğidir. ÜGTDK m. 3/n bendi uyarınca teknik düzenleme “*idari hükümler de dâhil olmak üzere, ürünün niteliğini, işleme veya üretim yöntemlerini veya bunlarla ilgili terminoloji, sembol, ambalajlama, işaretleme, etiketleme veya uygunluk değerlendirme işlemlerini tek tek veya birkaçını ele alarak belirleyen uyulması zorunlu mevzuatı*” ifade etmektedir⁵⁹³. Teknik düzenleme öğretide, üretilerek piyasaya sürülecek ürünlerin sağlaması beklenen asgari standartlar olarak tanımlanmıştır⁵⁹⁴. ÜGTDK m. 3/n uyarınca tanımlanmış olan teknik düzenleme, Direktif bağlamında açıklanmış olan ve üreticilerin uyması gereken asgari standartları belirten, ürünün ayıbında ancak yardımcı bir ölçüt olarak dikkate alınabilecek uyulması zorunlu teknik normlara karşılık geldiği söylenebilir⁵⁹⁵. Kanun kapsamında uygunsuzluğa esas alına bir diğer kavram olan genel ürün güvenliği mevzuatı ise ÜGTDK’na dayalı olarak çıkartılan Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliğidir⁵⁹⁶.

⁵⁹³ Teknik düzenlemelerin emredici normlarla karıştırılmaması gerekir. Bir teknik düzenleme hükmü sınırlı hallerde emredici norm niteliği taşıyabilir. Nitekim teknik düzenlemeler, asgari standartları belirtmektedir. Üreticinin teknik düzenlemeye uymasının zorunlu olması, o düzenlemeyi tek başına emredici norm haline getirmez. Nitekim bu standartların ürünün güvenli hale getirilebilmesi için daha yüksek önlemler alınarak uygulanması, mevzuata aykırılık teşkil etmez. Ancak emredici normlar, bağlayıcı ve açık olup yaptırım öngörmektedir. Bu anlamda emredici normun belirttiği standardın altına düşülemediği gibi üstüne de çıkılamaz. Bu hallerde üreticinin emredici norma uygun davranmaktan başka bir çaresi olmadığı için ürünün ayıbında emredici norm dikkate alınır. Bkz: Aşağıda, 2. Bölüm, § 5, V, A, 3, a ve b.

⁵⁹⁴ **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 88.

⁵⁹⁵ Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, II, A, 3, d, ab; Aşağıda, 2. Bölüm, § 5, V, A, 3, a ve b.

⁵⁹⁶ Bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 24-25; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 997. İlgili tanıma Ürünlerin Piyasa Gözetim ve Denetimine Dair Çerçeve Yönetmelik (RG: 10.07.2021, S. 31537) m. 4/g’de rastlanmaktadır. İlgili hüküm uyarınca “*Genel ürün güvenliği mevzuatı: 11/3/2021 tarihli ve 31420 sayılı*

ÜGTDK m. 3/r uyarınca yapılan tanıma göre tespit edilmesi gerekli olan bir diğer husus ise teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına aykırılığa bağlanmış olan uygunsuzluğun tespitinde teknik düzenlemenin ve genel ürün güvenliği mevzuatının birlikte değerlendirilip değerlendirilmeyeceğidir. Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 2/1 uyarınca ilgili düzenlemenin *“ürünlere ilişkin bir teknik düzenlemenin bulunmadığı veya teknik düzenleme bulunsa dahi insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler içermediği veya belirli risklere yahut risk kategorilerine ilişkin hükümler içermediği durumlarda”* uygulanacağı belirtilmiştir. Keza ÜGTDK m. 5/3, *“Teknik düzenlemenin bulunmadığı veya insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler içermediği durumlarda, bir ürünün güvenli olup olmadığının değerlendirilmesi genel ürün güvenliği mevzuatına göre yapılır.”* düzenlemesini ihtiva etmektedir. Bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç şudur:

ÜGTDK uyarınca uygunsuzluğun tespiti için ilk olarak ürüne ilişkin bir teknik düzenleme olup olmadığına bakılır. Ürüne ilişkin bir teknik düzenleme bulunduğu hallerde uygunsuzluk bu teknik düzenlemeye göre belirlenir. Ancak bir teknik düzenleme bulunmaması ya da bu teknik düzenlemenin insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler içermemesi halinde Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği uyarınca ürünün uygunsuzluğu tespit edilir⁵⁹⁷. Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 5 uyarınca teknik düzenlemelerin olmaması ya da bu düzenlemelerin insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümleri içermemesi halinde ürünün güvenli olup olmadığında dikkate alınacak

Resmî Gazete’de yayımlanan Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliğini” ifade eder. Bkz: **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 87. Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği, (RG: 11.03.2021, S. 31420)

⁵⁹⁷ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 24-25. Aksi yönde bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1000. Belirtmek gerekir ki her ne kadar ÜGTDK ve Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği böyle bir sıralama yapmış olsa da *Polat*’ın ve *Oral*’ın da haklı olarak ifade ettikleri üzere teknik düzenlemesi olan ürünler açısından da Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği’nde yer alan bu ölçütlerin dikkate alınması gerekmektedir. Buna ilişkin bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1000; **Oral**, s. 130; Aşağıda, 2. Bölüm, § 5, II, B, 5.

çeşitli ölçütler belirlemiştir. Buna göre ilk olarak “...referans numaraları Avrupa Birliği Resmi Gazetesi’nde yayımlanan ürünün güvenliğine ilişkin Avrupa standartlarına karşılık gelen ulusal standartlara uygun ürün güvenli kabul edilir.” Eğer karşılık gelen Avrupa standartları yoksa ürünün güvenli olup olmadığı aşağıdaki ölçütler dikkate alınmak suretiyle belirlenir:

“Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 5/6

...

a) Beşinci fıkrada atıfta bulunulan standartlar haricindeki Avrupa standartlarına karşılık gelen ulusal standartlar.

b) Ulusal ve uluslararası standartlar.

c) Yetkili kuruluşların veya Avrupa Komisyonunun ürün güvenliği değerlendirmesinde rehber niteliğindeki görüşleri.

ç) İlgili sektörde yürürlükte olan ürün güvenliğine ilişkin iyi uygulama kodları.

d) Teknik bilgi ve teknoloji düzeyi.

e) Tüketicinin güvenliğe ilişkin makul beklentileri⁵⁹⁸. ”

İlgili düzenlemede dikkat çekici olan husus, ürünün güvenliğinde dikkate alınacak son unsurdur. Buna göre tüketicinin güvenliğe ilişkin makul beklentileri ürünün güvenliğine ilişkin bir belirleme ölçütü olarak düzenlenmiştir. Ancak şu hususun gözden kaçırılmaması gerekir: ÜGTDK ve Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği’nin lafzı itibarıyla bu unsurların ancak teknik düzenlemesi olmayan ya da teknik düzenlemesinde

⁵⁹⁸ Öğretide ilgili düzenlemedeki tüketicinin makul beklentileri ifadesi somut tüketicinin değil kullanıcı çevresinin makul beklentileri olarak yorumlanmaktadır. Bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 27, dn. 98; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1001.

insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hüküm bulunmayan aynı zamanda Avrupa’da da düzenlemesi bulunmayan ürünler açısından söz konusu olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda teknik düzenlemesinde insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler bulunması halinde bir ürünün güvenli olup olmaması bu teknik düzenlemeye göre belirlenecektir. Ne var ki –aşağıda detaylıca değinildiği üzere- teknik düzenlemesi olan ürünler açısından da genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğun da ayrıca aranması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

2. Sorumluluğun Uygunluluk Esasına Dayandırılmasının Eleştirisi

ÜGTDK uyarınca getirilen uygunluluk esası, ÜGTDK m. 6’nın gerekçesinde doğrudan Direktife gönderme yapılmasına rağmen, Direktif düzenlemesi uyarınca sorumluluğun esasının dayandığı ayıp kavramı ile örtüşmemektedir. Ürünün teknik düzenlemelere ya da genel ürün güvenliği mevzuatına aykırı olması, Direktif düzenlemesi açısından yalnızca ürünün ayıplı olduğunun tespitinde başvurulabilecek yardımcı bir  l  tt r⁵⁹⁹. Nitekim teknik düzenlemeler, bilimsel ve teknik gelişimde meydana gelen yenilikleri geriden takip etmekte, bu gelişmelerin hızına yetiřememektedir⁶⁰⁰. Özellikle bu husus ürünlerin tasarımlarından kaynaklanan ayıplarda kendini g stermektedir⁶⁰¹. Piyasaya sürülen yeni bir ürünün tasarımı nedeniyle ayıplı olması ve haklı güvenlik beklentilerini karşılamaması halinde, bu tasarımın yaygınlaşmasını önlemek ve bu tasarımın ayıplı olarak nitelendirilmesini

⁵⁹⁹ Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, ř 5, II, A, 3, d, ab.

⁶⁰⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG ř 3, Rn. 27-28; **Kullmann**, s. 112; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG ř 3 Rn. 25-26; **Kırca**,  r n Sorumluluğu, s. 145.

⁶⁰¹ Aynı yönde bkz: **Polat**,  r n Sorumluluğu, s. 997-998. Yazara göre ÜGTDK bağlamında yapılan tanımdaki problem özellikle gelişmekte olan sektörler açısından büyük önem arz etmektedir. Nitekim bu sektörlerde teknik düzenlemelerdeki eksiklikler tanıma genel ürün güvenliği mevzuatının da dâhil edilmiş olması ile aşılamaz.

sağlamak amacıyla teknik düzenlemelerde değişiklik yapılmasını beklemek, bu teknik düzenlemeler değiştirilene ya da yeni teknik düzenlemeler hazırlanana kadar zarar görenleri korumasız bırakmak anlamına gelir. Ayrıca teknik düzenlemelerdeki birçok hüküm insan sağlığı ve güvenliğinin haricinde kamusal bazı hükümler içermekte ve amaçsal olarak ürün sorumluluğundan ayrılmaktadır⁶⁰². Üründeki ayıbın teknik düzenlemeye yahut genel ürün güvenliği mevzuatına bağlanması üreticinin, ürünün güvenliğine ilişkin belirlenmiş olan asgari standartları sağlaması halinde ya da teknik düzenlemelerde düzenlenmesi gerekirken ihmal edilen hususlarda sorumluluktan kurtulabileceği anlamına gelir. Oysa ürün sorumluluğu amacı itibarıyla, üreticiye yalnızca teknik düzenlemelere uygun ürün üreterek sorumluluktan kurtulma imkânı tanımamaktadır.

Teknik düzenlemesi bulunan ve insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hüküm ihtiva eden ürünler açısından bu problem daha çarpıcı biçimde ortaya çıkmaktadır. Nitekim ÜGTDK sorumluluğun esasını teknik düzenlemeye bağladığı için sorumluluğun uygulama alanı büyük ölçüde daralmaktadır. Ayrıca teknik düzenlemesi olan ürünler açısından Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği uyarınca yardımcı ölçütler de dikkate alınamayacağı için kusursuz sorumluluk düzenlemesi getirmesi amaçlanan kanun, sorumluluğu adeta bir kusur sorumluluğuna dönüşmektedir⁶⁰³. Nitekim sorumluluğun esasının uyulması zorunlu asgari nitelikleri düzenleyen teknik mevzuata uygunluğa bağlanması, ancak bu teknik mevzuata aykırılık halinde sorumluluğun doğacağını gösterir. Üreticinin asgari standartları teşkil eden bu teknik mevzuata aykırı davranması

⁶⁰² BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 3 Rn. 25.

⁶⁰³ Öğretide tam da bu sebeple, sorumluluğun hukuki niteliğinin kusur sorumluluğu olduğunu ifade eden bir görüş bulunmaktadır. Bkz: **Sanlı**, s. 62-63.

ise kusur oluřturur⁶⁰⁴. Neticede, sorumluluğun teknik mevzuata uygunluk esasına bağlanması ürün sorumluluğun var oluş amacıyla çelişmektedir.

Konuya diğer bir perspektiften bakıldığında da ürünün ilgili teknik düzenlemeye uygun olmamasına rağmen, başka bir deyişle uygunsuz olmasına rağmen ayıplı olmayabileceği göz ardı edilmiş görünmektedir. Elbette böyle bir ihtimalde üründeki uygunsuzluk ile zarar arasında uygun illiyet bağının kurulması her zaman mümkün olmayacaktır. Ancak istisnai bazı durumlarda üreticinin Direktif bakımından ayıplı olmayan ancak ÜGTDK bakımından uygunsuz sayılan üründen sorumlu tutulması gündeme gelebilecektir.

⁶⁰⁴ Türk-İsviçre hukukunda kusur, objektifleştirilmiş kusur esas alınarak belirlenir. Buna göre kusur, zarara sebep olan kişinin, onunla aynı durumdaki, model objektif üçüncü kişinin makul ve özenli davranışından sapmasıdır. Bkz: **BernK-OR, Brehm**, Art 41 N. 170; **Oftinger/Stark**, § 5 N. 16; **Willi Fischer**, Orell Füssli Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser (Hrsg.), Orell Füssli Verlag AG, Art. 41-61, 3. überarbeitete Auflage, 2016, Art 41, N 80 (**OFK-OR, Fischer**); **Martin A. Kessler**, Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Corine Widmer Lüchinger/David Oser (Hrsg.), Art. 41–49, 52 – 59a, 61 OR, 7. Auflage, Helbling Lichtenhahn Verlag, Basel 2020, Art. 41, Rn. 48a (**BSK OR I-Kessler**); **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 594. Özellikle kazaları önlemek, insan sağlığı ve güvenliğini sağlamak amaçları taşıyan hukuki düzenlemeler objektif özen yükümlölüklerini ortaya koyarlar. Belirtmek gerekir ki kanun, yönetmelik, tebliğ gibi hukuki düzenlemelerde yer alan davranış yükümlölüklerine aykırılık kusurun belirlenmesinde yardımcı bir ölçüt olarak kullanılır. Bu düzenlemelere riayet edilmesi, her zaman zarar verenin kusursuz olduğunu göstermez. Nitekim somut olay hukuki düzenlemelerdeki davranış yükümlölüklerinin üstüne çıkılarak daha özenli davranılmasını gerektirebilir. Bkz: **Oftinger/Stark**, § 5 N. 98; **BernK-OR, Brehm**, Art 41 N. 173; **BSK OR I-Kessler**, Art. 41, Rn. 48b; **OFK-OR, Fischer** Art 41, N 81. Ancak bu

Yapılan bu açıklamalar, hukukumuzda Direktif ile uyumlu bir ürün sorumluluğu rejimi getirmek isteyen ÜGTDK'nun Direktif ile uyuşmayan ve birçok soruna yol açan bir düzenleme ihtiva ettiğini göstermektedir. Belirtmek gerekir ki ÜGTDK uyarınca getirilen uygunsuzluk, Direktif düzenlemesinden ayrılmakla kalmamakta aynı zamanda kanunun kendi sistematığı içerisinde de bir takım çelişkilere yol açmaktadır. Aşağıda bu çelişkiler ortaya konulacak ve sonrasında da uygunsuzluğun hukukumuzda nasıl anlamlandırılması gerektiği ortaya konulacaktır.

3. ÜGTDK'da Yer Alan Çelişkili Hükümler

Gerek ÜGTDK gerek de Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği bağlamında düzenlenmiş olan ve sorumluluğun kurucu şartlarından birisini oluşturan uygunsuzluk yalnızca Direktif düzenlemesinden ayrılmakla kalmamakta ayrıca ÜGTDK'nun çeşitli hükümleri ile tutarsızlık barındırmaktadır⁶⁰⁵. Tutarsızlık barındıran bu hükümler iki grup halinde sınıflandırılabilir: güvensiz-uygunsuz ürün arasındaki tutarsızlık ve kurtuluş sebepleri ile sorumluluk arasındaki tutarsızlık.

a. Güvensiz ve Uygunsuz Ürün Arasındaki Tutarsızlık

ÜGTDK m. 5/2 uyarınca “*Teknik düzenlemenin insan sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerine uygun ürün, aksi ispatlanana kadar güvenli kabul edilir.*” düzenlemesi ihtiva edilmiştir. Kanun bu hükmü ile ürünün güvenliğine ilişkin aksi ispatlanabilir bir karine getirmiştir. Yine ÜGTDK m. 3/e uyarınca güvenli ürün “*kullanım süresi, hizmete sunulması, kurulumu, kullanımı, bakımı ve gözetimine ilişkin talimatlara uygun ve normal kullanım koşullarında kullanıldığında risk taşımayan veya sadece ürünün kullanımına özgü asgari risk taşıyan ve insan sağlığı ve güvenliği için gerekli düzeyde koruma sağlayan ürünü*” ifade eder. Kanun isabetli olarak uygunsuz ürün ile güvenli olmayan ürün kavramlarının eş anlamlı olmadığını, uygun bir ürünün güvensiz ya da

⁶⁰⁵ Aynı yönde bkz: **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 74-75.

uygunsuz bir ürünün güvenli olabileceğini tespit etmiştir⁶⁰⁶. Hatta ÜGTDK m. 15/6⁶⁰⁷ ve Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 5/7⁶⁰⁸, de olduğu gibi bazı hallerde ürünün uygunsuz olmamasına rağmen güvensiz olduğunun tespitinin yapılabileceği bu nedenle gerekli idari yaptırımların uygulanmaya devam edebileceği düzenlenmiştir.

Esasen ÜGTDK, m. 5’de ifade edildiği üzere güvenli ürünlerin üretilip ve piyasaya sürülmesine izin vermektedir. Ancak yukarıda da açıklandığı üzere, üreticinin özel hukuka dayanan tazminat sorumluluğuna esas alınan kavram güvensiz ürün değil uygunsuz ürün kavramıdır. Uygunsuz olmama hali ise ürünün güvenli olmasına yönelik olarak yalnızca bir adi karine teşkil etmektedir. Bu anlamda değerlendirildiğinde piyasaya sürülmesine kamu otoritelerinin müsaade etmeyeceği, kanun kapsamında yasaklanmış olan güvensiz bir ürünün üreticisinin, ürün teknik düzenlemesine uygun

⁶⁰⁶Bkz: **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 88. ÜGTDK m. 3/e hükmünün mefhumu muhalifinden güvenli olmayan ürünün insan sağlığı ve güvenliği için koruma sağlamayan ürün olduğu ortaya çıkmaktadır. ÜGTDK güvenli ürün tanımını 2001/95 sayılı Ürün Güvenliği Direktifinden, uygunsuzluk tanımını da 2008/765 sayılı ve 2019/1020 sayılı AB Regülasyonlarından almıştır. Ürün güvenliği hukukunda, bir ürünün uygun oluşu güvenli olduğuna ilişkin bir karine teşkil eder. Bkz: **Ludger Giesberts/Michael Gayger**, Sichere Produkte ohne technische Norme, NVwZ, 2019, s. 1494. Bu anlamda bir ürünün uygunsuz olmaması her zaman güvenli olduğu anlamına gelmez.

⁶⁰⁷ Bkz: ÜGTDK m. 15/6 “Bir ürünün teknik düzenlemeye veya 5 inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu gösteren belgelere veya işaretlere sahip olması, yetkili kuruluşun, ürünü bu Kanunun gerektirdiği şekilde denetlemesini, uygun olmayan ürün hakkında bu Kanunda belirtilen önlemleri almasını veya ilgililere yaptırım uygulamasını engellemez.”

⁶⁰⁸ Bkz: Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 5/7 “Ürünün beşinci ve altıncı fıkralarda belirtilen değerlendirme kriterlerine uygunluğu, bu uygunluğa rağmen yetkili kuruluş tarafından ürünün tehlikeli ürün olduğuna dair yeterli gerekçe bulunduğu kanaat getirildiği durumlarda, Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerinde öngörülen ürünün piyasaya arzının durdurulması, piyasada bulundurulmasının önlenmesi, piyasadan çekilmesi veya geri çağırılması önlemlerin alınmasını ve yaptırımların uygulanmasını engellemez.”

üretildiği için, bu üründen kaynaklanan zararlardan sorumlu tutulmaması gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. “Başka bir deyişle, güvensiz bir ürün uygunsuz değilse sorumluluk doğmamaktadır.” gibi bir sonuca ulaşılmaktadır.

Uygunsuz ve güvensiz ürün ayrımının, uygun ancak güvensiz ürünlerin bulunması halinde üreticiyi sorumluluktan kurtaracak şekilde okunması, kanunkoyucunun iradesi ile örtüşmez. Nitekim kanunkoyucu güvenli, güvensiz, risk taşıyan ürün ayrımlarını ürün güvenliği açısından bir sınıflandırma yapmak ve güvensiz ya da risk taşıyan ürünler açısından doğru ve yoğun tedbir alabilmek için yapmıştır⁶⁰⁹. ÜGTDK Teklifi ve Komisyon Raporu⁶¹⁰’nda da bu husus “... güvensiz ürün ile teknik mevzuata aykırı ürün arasında bir ayrım yapılmasının gerektiği, mevcut yasada bir belirsizlik olduğu, çünkü bir ürünün teknik mevzuata uygunsuzluğunun o ürünün güvensiz ürün olduğu anlamına gelmeyeceği, örneğin, bir şekil şartının yerine getirilmemiş olabileceği, dolayısıyla burada teknik mevzuata aykırı ürün ile güvensiz ürün ayrımının net olarak ortaya koyulması suretiyle güvensiz ürünlere daha ciddi ve caydırıcı tedbirler alınmasına imkân sağlandığı,” şeklinde ifade edilmiştir⁶¹¹. Hal böyle olunca kanunkoyucunun, insan sağlığı ve güvenliği açısından zarar doğurmaya daha elverişli gördüğü ve bu nedenle daha yoğun tedbirler alınması gerektiğini düşündüğü ve tüm bunlara ek olarak piyasaya sürülmesine dahi müsaade etmeyeceği güvensiz ürünlerden, yalnızca teknik düzenlemelerine uygun olması sebebiyle özel hukuk sorumluluğunun doğmayacağını kabulü ciddi bir çelişki oluşturur.

⁶⁰⁹ **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 505; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 998-999.

⁶¹⁰ İstanbul Milletvekili Hulusi Şentürk ile 95 milletvekilinin Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Teklifi(2/2537) ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, s. 18-25, (http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic.) ET: 11.04.2023

⁶¹¹ Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, Esas No. 2/2537, Karar no: 6, s. 21. Bkz: **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 88.

b. Uygunsuzluk Kavramının Tanımı ile Sorumluluktan Kurtuluşu Düzenleyen ÜGTDK m. 21/2/c Arasındaki Çelişki

Kanun kapsamında meydana gelen diğer bir çelişki ise üreticinin sorumluluktan kurtuluş sebeplerini düzenleyen ÜGTDK m. 21/2/c hükmü ile uygunsuzluk kavramı arasında meydana gelen çelişkidir ⁶¹². Nitekim ilgili hüküm uyarınca ürünlerdeki uygunsuzluğun, ürünün teknik düzenlemelere ve diğer zorunlu teknik kurallara uygun üretilmesinden kaynaklanması halinde üretici bunu ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir. Teknik düzenlemesine aykırı olduğu için uygunsuz sayılan bir ürün, nasıl olur da teknik düzenlemesine uygun üretildiği için uygunsuz olabilir? Ürün ya teknik düzenlemesine uygun olmadığı için uygunsuzdur ya da teknik düzenlemesine uygun üretildiği için gerekli güvenlik standardını taşımasa bile uygunsuz değildir. İlgili düzenlemeler lafzi olarak açıkça birbirleriyle çelişmekte ve kanunun amaçlarına uymamaktadır. Kanun kapsamında ortaya çıkan tüm bu hususlar, ürün sorumluluğunun yapısına ve doğasına aykırı “uygunsuzluk” standardının sorumluluğun kurucu bir unsuru olarak haklı güvenlik beklentilerinin karşılanmamasını ifade eden “ayıp” kavramı yerine kullanılmasından ve teknik düzenlemesi olan ürünler açısından genel ürün güvenliği mevzuatı yolunun kapatılmasından kaynaklanmaktadır. Açıklanan sorunların bir kısmı öğretilerde de tartışılmış ve çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır.

4. Öğretilerdeki Görüşler

Öğretilerde *Kanıslı*, ÜGTDK uyarınca verilen uygunsuzluk tanımının, ürünün ayıbını teknik düzenlemelere ve ürün güvenliği mevzuatına uygun olmaya indirgemeyeceğini, Direktif doğrultusunda amaca uygun bir yorum yapılarak “teknik düzenlemelere uygunluğun”, haklı güvenlik beklentilerinin yanında sadece yardımcı bir ölçüt olarak

⁶¹² **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 74-75; **Oğuzer/Baysal**, s. 126; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 998-999.

dikkate alınacağını savunmaktadır⁶¹³. Aynı görüşteki *Keser* ise gerek ÜGTDK’da gerek de Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği’nde yer alan güvenli ürün tanımlamalarından hareketle, ürünün teknik düzenlemesine uygun olmasının” yeterli olmadığını ayrıca “haklı güvenlik beklentisini” karşılaması gerektiğini ifade etmektedir ⁶¹⁴ . *Atamer/Kurtalan Güner* ve *Okur* düzenlemenin mevcut halinin ürünün teknik düzenlemelerine uygun olmasını, ürünün güvenli sayılmasına yeterli görmesini isabetli bulmamaktadır⁶¹⁵. Yazarlara göre, amaca uygun bir şekilde genişletici yorum yapılmalı ve düzenleme tanımdan daha geniş bir anlamda okunmalıdır⁶¹⁶. *Akçura Karaman*, güvenli ürün ve uygunsuz ürün kavramlarından yola çıkarak bir ürünün uygunsuz sayılmaması için hem teknik düzenlemelere uygun olması gerektiğini hem de güvenli olması gerektiğini ifade etmektedir⁶¹⁷. Yazar, bu şekilde dahi uygunsuzluğun Direktif düzenlemesinden ayrılan ve tereddütlere yol açan bir kavram olduğunu savunmuştur⁶¹⁸. *Polat*’a göre sorunun çözümünde kullanılacak yöntem birden çok kanun hükmünün birlikte yorumlanmasıdır ⁶¹⁹ . Buna göre ÜGTDK m. 21/2/c bağlamında teknik düzenlemelere uygunluğun sorumluluktan kurtuluş sebebi olarak tanınması, kanunun mefhumu muhalifi ile teknik düzenlemelere uygun bir ürünün de güvensiz olduğu yönündeki bir sonuca ulaştırır. Aynı zamanda kanunun gelişim riski savunmasına yer vermemiş olması da teknik düzenlemelerde bulunmayan, henüz keşfedilmemiş

⁶¹³ **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1434 vd.

⁶¹⁴ **Keser**, s.65-66. Açık olmamakla birlikte benzer yönde bkz: **Çelt**, s. 93.

⁶¹⁵ **Okur**, s. 380; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 27. Nitekim *Atamer/Kurtalan Güner*, teknik düzenlemesi olan ürünler açısından genel ürün güvenliği mevzuatına başvurulamayacağını belirttiğinden teknik düzenlemesi olan ürünlerde haklı güvenlik beklentilerine başvurulabilmesi kural olarak mümkün değildir.

⁶¹⁶ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 27; **Okur**, s. 275.

⁶¹⁷ **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 88.

⁶¹⁸ **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 90.

⁶¹⁹ **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 998 vd.

ayıplardan da üreticilerin sorumlu olduğu anlamına gelir. Ayrıca Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği uyarınca haklı güvenlik beklentilerinin de güvenliğin belirlenmesinde bir ölçüt olarak belirtilmesi bu yaklaşımı haklı kılmaktadır⁶²⁰. Benzer görüşteki *Oral* ise, teknik düzenlemesi olsun olmasın tüm ürünler açısından hem teknik düzenlemenin hem de genel ürün güvenliği mevzuatında yer alan unsurların birlikte değerlendirilmesi suretiyle uygunsuzluğun tespit edilmesi gerektiğini savunmaktadır⁶²¹. *Gümüş* ise söz konusu düzenlemenin kamu hukukuna ilişkin bir anlam taşıdığını ve özel hukuk sorumluluğu açısından bir kanun boşluğu bulunduğunu belirtmektedir⁶²². Yazara göre meydana gelen bu kanun boşluğu Direktif doğrultusunda haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan ürünleri kapsayacak şekilde hukuk yaratılarak doldurulmalıdır⁶²³.

Aksi görüş belirten *Sirmen*, *Oğuzer* ve *Baysal*'a göre ÜGTDK uyarınca teknik düzenlemelere uymama ile ayıp kavramı isabetsiz olarak eş tutulmuştur⁶²⁴. Bu anlamda teknik düzenlemesine uygun olan ancak haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan bir üründen zarar görenler üreticiden tazminat talebinde bulunamayacaklardır⁶²⁵.

⁶²⁰ **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1000 vd. Yazarın genel ürün güvenliği mevzuatının uygulanması yönündeki görüşü bu yorumun yapılmasına müsaade etmektedir. Nitekim yazar teknik düzenlemesi olan ürünlerin de genel ürün güvenliği mevzuatına uyması gerektiğini savunmaktadır.

⁶²¹ **Oral**, s. 130.

⁶²² **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 506-507.

⁶²³ **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 506-507.

⁶²⁴ **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 75; **Oğuzer**, s. 67.

⁶²⁵ **Oğuzer**, s. 67. *Baysal*, *Yavuz* ve *Uyanık*'a göre üretici ürünün teknik düzenlemelere uygun olduğunu ispatlamakla sorumluluktan kurtulabilecektir. Bkz: **Baysal/Yavuz/Uyanık**, İmalatçının Tazminat Sorumluluğu, <https://blog.lexpera.com.tr/7223-sayili-urun-guvenligi-ve-teknik-duzenlemeler-kanunu-ve-imalatcinin-tazminat-sorumlulugu/> (ET: 08.04.2023) Aynı yönde bkz: **Oğuzer/Baysal**, s. 121-122. Yazarlar bu durumun ürün sorumluluğunun temellerine tamamen aykırı olduğunu ifade etmekle beraber

5. Görüşümüz ve Sonuç

Kanunkoyucunun, işlevi ve amaçları farklı bir kanunla yine işlevi ve amaçları farklı bir konuyu düzenlemek konusunda isabetli olmayan bir hukuk politikasının sonucu olarak uygunsuzluk kavramı problemlili bir kavramdır. Ürünlerin piyasaya sürülmesi ve piyasada bulundurulması açısından gerekli kriterleri belirleyen ve buna ilişkin idari yaptırımlar öngören bir kanun ile ürünler sebebiyle üreticileri ağırlaştırılmış sebep sorumluluğuna tabii tutan ürün sorumluluğu tamamen farklı ilke ve unsurlara tabiidir. Hal böyle olunca ÜGTDK bağlamında düzenlemesi yapılan uygunsuzluk kavramı ve Direktif bağlamında sorumluluğa esas teşkil eden haklı güvenlik beklentilerinin karşılanmaması birbirinden ayrılmıştır. ÜGTDK, Direktiften ayrılmakla kalmamış, kanunun genel sistematığı içerisinde birçok kargaşaya da sebep olmuştur.

Kanaatimizce uygunsuzluk kavramı, teknik düzenlemesi olan ürünler açısından teknik düzenlemeye, teknik düzenlemesi olmayan ya da insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hüküm taşımayan ürünler açısından da genel ürün güvenliği mevzuatına aykırılık olarak tanımlanamaz. Nitekim teknik düzenlemesi olan ürünlerin, yalnızca bu teknik düzenlemeye uygun oldukları için sorumluluk kapsamı dışında kalmaları kanunun genel sistematığına açıkça aykırıdır. ÜGTDK, birden çok hükmünde, bir ürünün teknik düzenlemesi olsa ve buna uygun olsa da güvensiz olabileceğini düzenlemiştir. Aynı şekilde kanun teknik düzenlemelere uygunluğa ilişkin bir kurtuluş sebebi tanıyarak normlara uygunluk halinde dahi bir ürünün verdiği zararların, üreticinin tazmin yükümlülüğünü doğuracak şartları taşıdığını dolaylı olarak hüküm altına almıştır.

Uygunsuzluk kavramının teknik düzenlemelere veya genel ürün güvenliği mevzuatına aykırılık olarak anlaşılması ayrıca üreticilere kusursuz sorumluluk getirmek

tasarı aşamasında öğretilerdeki tüm eleştirilere rağmen yasalaşan bu hükmün mevcut anlamının bu olduğunu ifade etmektedir.

amacıyla düzenlenmiş kanun hükmünün adeta bir kusur sorumluluğuymuş gibi uygulanmasına yol açar. Ürün sorumluluğu hukuki niteliği itibariyle ağırlaştırılmış bir sebep sorumluluğudur. Gerekçesinde kusursuz sorumluluğu düzenleyen bir Direktife atıf yapan kanun hükmünün, kusur sorumluluğu getiren bir düzenlemeymiş gibi uygulanmasına yol açacak bir yorum yapmak mümkün değildir⁶²⁶.

Kanun kapsamında uygunsuzluk kavramının, salt teknik düzenlemeye aykırılık olarak kabul edilmesi halinde kanunun uygulama alanı bulması mümkün değildir. Nitekim uygunsuzluk tanımını veren m. 3/r hükmü ile kurtuluş sebebini düzenleyen m. 21/2/c hükmü arasında açık bir çelişki vardır. Bu halde bir çatışma boşluğu meydana gelir⁶²⁷. Kanaatimizce kanun, uygunsuzluğu salt teknik düzenlemelere aykırılığa bağlamamaktadır.

Tüm bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda kanaatimizce Kanunun amaçladığı kusura dayanmayan ürün sorumluluğunun gerçekleştirilebilmesinin tek yolu, teknik düzenlemesi olsun olmasın tüm ürünler açısından genel ürün güvenliği mevzuatındaki kriterlerin de dikkate alınmasıdır. Bu anlamda uygunsuzluk, tüm yardımcı unsurlarla birlikte nihai olarak kullanıcıların haklı güvenlik beklentilerine dayandırılmalıdır⁶²⁸. ÜGTDK bağlamında düzenlenmiş olan uygunsuzluk kavramı ürüne ilişkin teknik düzenlemeler de dâhil olmak üzere ulusal uluslararası standartlar, teknolojik bilgi ve tekniğin geldiği düzey ve kullanıcı çevresinin haklı güvenlik

⁶²⁶ Bkz: Gerekçe, ÜGTDK m. 6 “söz konusu düzenleme AB’nin üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda hazırlanmaktadır”

⁶²⁷ Aynı anda yürürlüğe giren ve aralarında genellik-özellik ilişkisi bulunmayan iki hüküm birbirleriyle zıt hükümler barındırıyorsa, bu hükümler birbirini ortadan kaldırır. Bu halde çatışma boşluğu adı verilen bir açık boşluk türü meydana gelir. Bkz: **Kırca**, Örtülü Boşluk, s. 95; **Sururi Aktaş**, Pozitif Hukukta Boşluk Kavramı, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, S. 1-2, 2010, s. 22 vd.

⁶²⁸ Benzer açıklamalar için bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1000; **Oral**, s. 130.

beklentileri dikkate alınarak belirlenir. Teknik düzenlemelere uygunluk, yalnızca ürünün güvenli olduğuna ilişkin adi bir karine yaratan yardımcı unsur olarak görev alır. Sorumluluğun esası, ürünün güvenliğine ilişkin kullanıcıların haklı güvenlik beklentileri başta olmak üzere, teknik düzenlemelerin yarattığı bu görünüşün aksini ispatlamaya yarayacak her türlü koşul birlikte değerlendirilerek ortaya konulan ve tüm bu koşullar altında ürünün güvenli olmadığını ifade eden ayıp kavramına dayanır. ÜGTDK uyarınca gerek üretim, gerek tasarım gerek de bilgilendirme ayıpları uygulama alanı bulacaktır. Ancak böyle bir yorum, çelişkilerle dolu bir kanunun çelişkisiz bir şekilde uygulanmasını sağlar ve ürün sorumluluğunun Türk hukukunda düzenlenmiş olmasını anlamlı kılar.

III. Korunan Hukuki Menfaatlerin Zarara Uğraması

A. Direktif Uyarınca Zarar

1. Genel Olarak Zarar ve Korumanın Kapsamı

Direktif m. 9, m. 1 ile belirlenmiş olan sorumluluk rejiminin uygulama alanını bütünlük menfaatleri ile sınırlamıştır. Bu anlamda ürün sorumluluğunda zararın konusunu, ölüm ve yaralanma halinde meydana gelen zararlar ve ayıplı malın haricindeki diğer mallara gelen zararlar oluşturmaktadır⁶²⁹. Diğer mallara gelen zararlar ise bu malların kişisel kullanım veya tüketim amacına yönelik türden olması ve zarar gören tarafından da böyle bir amaca tahsis edilmiş olması şartına bağlanmıştır. Direktif, ayıplı malın kendisinde meydana gelen zararları ve saf malvarlığı zararlarını kapsamına dâhil etmemiştir⁶³⁰.

⁶²⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 2; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 2; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 8

⁶³⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 2,3; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 2; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 17.

Direktif m. 9 son fıkrasında ise ilgili hükmün üye devletlerin iç hukuklarındaki maddi olmayan zararlara, bu itibarla manevi zararlara, ilişkin düzenlemelere halel getirmeyeceğini düzenlemiş ancak ürün sorumluluğuna bağlanan bir manevi tazminat rejimini düzenlememiştir. Ürün sorumluluğundan kaynaklanan zararlara ilişkin manevi tazminat talepleri üye devletlerin iç hukuklarındaki genel düzenlemelere göre belirlenmektedir⁶³¹.

Tüketicilerin korunması fikrinden hareket eden Direktif korumanın kapsamını oldukça geniş tutmuştur. Bu itibarla piyasaya sürülmüş olan ayıplı üründen dolayı zarar gören kişilerin tazminat talebinde bulunabilecekleri ifade edilmiştir. Üretici ile doğrudan ya da dolaylı bir sözleşme ilişkisine girme şartı aranmaksızın ayıplı üründen dolayı zarara uğrayan tüketici, kullanıcı ya da bunların dışındaki bağımsız üçüncü bir kişi Direktif kapsamında korunmaktadır⁶³². ÜGTDK bağlamında yapılan düzenlemede, eTKHK düzenlemelerinden farklı olarak zarar görenin tüketici sıfatını haiz olup olmamasına ve işlemin bir tüketici işlemi olup olmamasına bakılmaksızın ayıplı ürün dolayısıyla korunan hukuki menfaatleri ihlal edilen herkes tazminat talebinde bulunma hakkına sahiptir⁶³³. Bu noktada belirtmek gerekir ki kişiye verilen zararlarda yalnızca ölüm ve vücut bütünlüğüne verilen zararlar tazminata konu olduğundan; zarar gören sadece gerçek kişiler olabilir. Mala verilen zararlarda ise Direktif açısından aranan özel kullanım mallarına ilişkin şartların sağlanması gerekir.

⁶³¹ Alman Hukukunda ProdHaftG § 8/2’de ise manevi zarar ayrıca düzenlenmiştir. Bu hususta bkz: **NK-ProdR/Thomas Gädtke/Isabel Kristin Fischer** ProdHaftG § 8 Rn. 8; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 8 Rn. 4; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 162-163.

⁶³² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 2; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 3; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 6; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 31.

⁶³³ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 30; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1424; **Kanışlı**, Zarar, s. 181; **Al**, s. 1809-1810

ÜGTDK m. 6 gerek kişiye gerekse mala gelen zararları Direktiften daha farklı ele almıştır. Kişiye gelen zararlar Direktif kapsamında ölüm ve yaralanma olarak sınırlandırılmışken ÜGTDK bu sınırlandırmayı –lafzi olarak- yapmadan doğrudan kişiye gelen zarardan söz etmiştir. Bu anlamda yaşam hakkı ve vücut bütünlüğü haricinde kalan kişilik haklarının ihlali halinde ÜGTDK m. 6’nın uygulama alanı bulup bulamayacağı öğretide tartışılmıştır. Belirtmek gerekir ki öğretide hâkim olan görüş, ÜGTDK’da kullanılan “bir kişiye” ifadesinin, diğer kişilik haklarını da sorumluluk kapsamına dâhil etme niyeti olmaksızın kullanıldığını bu anlamda korunan hukuki değerlerin Direktifle çelişecek biçimde genişletilmediğini savunmaktadır⁶³⁴. Bizce de bunun aksi bir yorum yapılması, Kanun’un Direktif ile uyum amacına aykırı düşecek ve sorumluluğun sınırlarını ölçsüz bir biçimde genişletecektir. Genel itibariyle ülkemizdeki üreticilerin AB üyesi ülkelerdeki üreticilerle rekabet edebilmesini ciddi ölçüde zorlaştıran bazı ÜGTDK düzenlemeleri karşısında, sorumluluğun bir de korunan menfaat üzerinden genişletilmesi halinde öğretide de haklı olarak ifade edildiği üzere üretici yeni ürünler üretmeye, yeni tasarımlar yapmaya ve dolayısıyla gelişmeye kuşku ile bakacaktır⁶³⁵.

⁶³⁴ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 30; **Kanışlı**, Zarar, s. 183; **Keser**, s. 178; **Oğuzer**, s. 71. Kanışlı bu hususa bir dayanak olarak ÜGTDK’nun çeşitli ithalatçı ve ihracatçı birliklerinin görüşlerini almak için gönderilen taslak metinlerini göstermektedir. Bu metinlerde, kişiye verilen zarar ifadesinin değil; AB ülkelerinde ve eTKHK’da olduğu gibi ölüm ve yaralanma ifadesinin kullanılmış olması bir iradeyi yansıtmaktadır.

⁶³⁵ **Kanışlı**, Zarar, s. 184.

2. Kişiy e Gelen Zaralar

Direktif, ölüm ve yaralanma kavramlarından ne anlaşılması gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme yapmamış ve bu kavramların içinin doldurulması ve yorumlanmasını üye devletlerin iç hukuk düzenlemelerine bırakmıştır⁶³⁶.

Hukukumuz açısından ÜGTDK m. 6 uyarınca kişiy e gelen zararlara ilişkin bir düzenleme yapılmadığından genel hükümlere göre bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Bu anlamda TBK m. 53, m. 54 ve m. 55 uygulama alanı bulacaktır. Ölüm halinde uğranılan zararlar her şeyden önce cenaze giderleri⁶³⁷ ve ölenin desteğinden yoksun kalan yakınların uğradığı zararları içermektedir⁶³⁸. Ölümün derhal meydana gelmemesi halinde, ölüm anına kadar gerçekleşen tedavi giderleri ve çalışma gücü kayıpları tazminat konusu olur⁶³⁹. Vücut bütünlüğünün ihlali halinde ise tedavi giderleri, kazanç kaybı, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar ile ekonomik geleceğ in sarsılmasından doğan kayıplar tazmin edilir. ÜGTDK uyarınca kişiy e gelen zararlar kavramı, vücut bütünlüğünün ihlal edildiği bedensel zararları kapsadığı gibi ruhsal bütünlüğün ihlal edildiği halleri de kapsar⁶⁴⁰. Ruhsal bütünlük beden bütünlüğü ile birlikte ayrılmaz birer parça olup ürün sorumluluğunun

⁶³⁶ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 18; **Havutçu**, s. 82; **Erlüle**, s. 323;

⁶³⁷ Bu kapsamda defin, taşıma tören, mezarlık ücretleri, ilan ücretleri gibi masraflar tazminat kapsamında değerlendirilir.

⁶³⁸ **SHK PrHG**, **Hess**, Art 1, Rn. 36; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 154; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 30; **Kanışlı**, Zarar, s. 190.

⁶³⁹ Bu kapsamda iyileşme, hastaneye gidip gelme, bakıma muhtaç olanlar için bakım, tıbbi tedavi, ilaç masrafları gibi masraflar tazmin edilir. Bkz: **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 603; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 1, Rn. 42.

⁶⁴⁰ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 603. eTKHK'nın yalnızca yaralanmadan bahsetmiş olması, ruhsal bütünlüğe ilişkin zararların da kapsama girip girmediği hususunda tartışmalara sebep olmuştur. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 154.

koruma alanına dâhildir⁶⁴¹. Ruhsal bütünlüğün kapsamına, psikolojik ruhi travmalar ve sinir hastalıkları gibi zararlar girmektedir⁶⁴². Yeni Direktif Tasarısı, ruhsal bütünlüğe ilişkin tartışmaları sonlandırmak adına bu hususu m. 4/6/a’da açıkça düzenlemiştir⁶⁴³.

3. Mala Gelen Zararlarda

a. Direktif Uyarınca Mala Gelen Zararlar

Direktif uyarınca üretici mala gelen zararlardan da sorumludur. Ne var ki Direktifte mal kavramından ne anlaşılması gerektiğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu açıdan üye devletlerin iç hukuklarındaki mal kavramı ve mala gelen zarara ilişkin belirlemeler geçerli olacaktır⁶⁴⁴. Her ne kadar mala gelen zararlar, Direktif kapsamında üreticinin tazminat borcuna dâhil edilmişse de Direktif, bu zararlar açısından ciddi sınırlamalar getirmiştir. İlk olarak ürünün kendisinde meydana gelen zararlar ürün sorumluluğunun kapsamının dışında tutulmuştur⁶⁴⁵. İkinci olarak mala gelen zararların 500 Euro’nun altında kalması halinde zarar gören tazminat talebinde

⁶⁴¹ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 11; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 154.

⁶⁴² **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 603; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 154.

⁶⁴³ İlgili hüküm uyarınca “(6) *damage*’ means material losses resulting from: (a) death or personal injury, including medically recognised harm to psychological health”. Bkz: COM(2022) 495 final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0495&from=EN>)

⁶⁴⁴ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 7; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 73. Direktif kapsamında mala gelen zarardan anlaşılması gereken malın fiziki olarak zarar görmesidir. Kullanım menfaatinin tazmin edilip edilmeyeceği ise belirsizdir. Özellikle fiziki bir zarar olmaksızın malın kullanım menfaatine ilişkin zararların Direktif kapsamında tazmin edilip edilmeyeceği tartışılmalıdır. Alman Federal Mahkemesi’nin önüne gelen bir olayda bir balık çiftliği sahibinin satın aldığı antibiyotikle kontamine olmuş balık yemleri zehirlenmeye yol açmış, bunun üzerine balık çiftliği sahibine satış yasağı getirilmiştir. Federal Mahkeme balık yemi üreticisini tazminatla yükümlü kılmıştır. Bkz: BGH NJW, 1989, 707.

⁶⁴⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 2,3; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 2; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 17; **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG § 1 Rn. 13; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 26.

bulunamayacaktır. Son sınırlama uyarınca ise zarar gören malın tazminata konu olabilmesi için kümülatif olarak taşınması gereken iki özellik bulunmaktadır⁶⁴⁶. Buna göre zarar gören malın, genel olarak özel kullanıma ve tüketime yönelik bir türden olması ve zarara uğrayan kişi tarafından da somut olarak kendi özel kullanımı ya da tüketimi için kullanılmış olması gerekir⁶⁴⁷.

Yeni Direktif Tasarısı ürün sorumluluğu bağlamında korunan hukuki menfaatlere ilişkin olarak bazı değişiklikler öngörmektedir. Bu değişiklikler aşağıda yeri geldikçe açıklanacaktır. Bu aşamada belirtilmesi gereken ürün sorumluluğunun dijital çağa uyarlanması amacıyla Tasarı'nın özel olmayan amaçlarla kullanılanlar hariç olmak üzere verilerin kaybı ya da zarar görmesi halinde bunlara ilişkin de bir tazminat yükümlülüğü öngörmesidir. Bu anlamda verilerin kaybolması ya da zarara uğraması halinde bundan doğan zararlar ya da bu verilerin tekrar oluşturulması için yapılan giderler tazminat konusu olacaktır⁶⁴⁸.

aa Özel Kullanım Mallarına İlişkin Sınırlama

Yukarıda ifade edildiği üzere Direktif, yalnızca özel tüketim ya da kullanım mallarına verilen zararlarının tazminine müsaade etmektedir. AB kanunkoyucusu böyle bir sınırlama yaparken bireysel tüketicilerin özel bir korumaya ihtiyaç duyduğu ancak

⁶⁴⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 13; **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG § 1 Rn. 13; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 26.

⁶⁴⁷ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 9; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 87; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 15; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 157; **Atamer**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 80; **Havutçu**, s. 87; **Akçura Karaman**, s. 245.

⁶⁴⁸ **Bronner/Ziegler**, jurisPR-ITR 1/2023 Anm. 2. Ayrıca bkz: COM (2022) 495, final. Bu anlamda özellikle Alman hukukunda sisteme aykırı bir düzenleme yapmak istemeyen kanunkoyucunun BGB § 823'e bir yenilik getirmesinin beklendiği ifade edilmiştir.

mesleki ve ticari olarak faaliyet gösteren kullanıcıların girdikleri sözleşme ilişkileriyle yahut mal sigortaları yaptırmak gibi başka şekillerde kendilerini güvene alacak durumda oldukları düşüncesinden hareket etmiştir⁶⁴⁹. Ayrıca sorumluluğun sınırlarının çok fazla genişleyeceğine ilişkin kaygının, ilgili sınırlamanın yapılmasına gerekçe olarak gösterildiği de ifade edilmektedir⁶⁵⁰. Öğretide, ticari ya da mesleki amaçlarla kullanılan mallara gelen zararlardan dolayı haksız fiilin genel hükümlerine dayanan ürün sorumluluğu çerçevesinde üreticilerin sorumlu tutulabileceği ifade edilmiştir⁶⁵¹.

Direktif düzenlemesi birisi objektif birisi de sübjektif olmak üzere iki ölçüte yer vermektedir. Objektif ölçüte göre ürünün olağan kullanım amacı belirleyicidir. Buna göre bir ürünün genel kabuller uyarınca özel tüketim ve kullanım ürünü olarak

⁶⁴⁹ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 8; **Havutçu**, s. 87-88; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 157; **Erlüle**, s. 325; **Kanıslı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1440. Bu düşüncenin eleştirisi için bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 14. *Fellmann*, da ilgili düzenlemenin gerekçesinin akla yatkın ve desteklenebilir olmadığını ifade etmektedir. Yazara göre ilgili gerekçe gerçek olmayan kabullere dayanmakta olup keyfilik içermektedir. Aynı zamanda yazara göre bu hüküm ile mala verilen zararlarda sorumluluğunun sınırlandırılması, Direktifin hukukların yeknesaklaştırılması hedefini engellemektedir, çünkü ürün sorumluluk yasasının önemli bir alanı münhasıran ulusal hukuk rejimine bırakılmıştır. Aynı yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 157; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 81. *Wagner* ise Direktifin, malı ticari ve mesleki amaçlarla kullanan kişilerin sözleşmesel temelde kendini daha iyi koruyabileceğine ilişkin kabulün, kendini ve malını korumak için hiçbir şansı olmayan üçüncü kişiyi göz ardı ettiğini ve korumasız bıraktığını ifade ederek Direktifi eleştirmektedir.

⁶⁵⁰ **Havutçu**, s. 87; **Atamer/Kurtalan Güner**, s 35; **Kanıslı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1440-1441.

⁶⁵¹ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 8. Keza İsviçre Federal Mahkemesi 2006 yılında görülen bir davada, ayıplı üründen doğan zararın özel amaçlarla kullanılmayan bir mala zarar vermesi dolayısıyla ürün sorumluluğunu reddettiği davada OR m. 55'i değerlendirmiştir. Her ne kadar bir özen yükümlülüğünün ihlali bulunmaması nedeniyle davayı reddetse de bu karar OR m. 41 ya da m. 55'in uygulanabilirliğine yönelik emsal teşkil etmektedir. Bkz: BGE Urteil vom 26. 1. 2006 (4C.307/2005)

değerlendirilip değerlendirilmediğinden hareket edilir⁶⁵². Bir ürünün baskın olarak özel amaçlarla kullanılıyor olması objektif ölçütün sağlanması açısından yeterlidir. Ürünün istisnai olarak mesleki ya da ticari amaçlarla kullanılıyor olması bu sonucu değiştirmez⁶⁵³. Özel olmayan, başka bir deyişle ticari ve mesleki kullanım kazanç elde etme amacı taşıyan kullanım olup bu amaç doğrudan ya da dolaylı olarak bulunabilir⁶⁵⁴. Özel kullanımın belirlenmesinde, zarar görenin hukuki anlamda tüketici olup olmaması kural olarak belirleyici değildir⁶⁵⁵. Başka bir deyişle ürünün bir tacir yahut bir memur tarafından kullanılıyor oluşu kural olarak önem arz etmez. Bu durum sübjektif ölçütün değerlendirilmesinde göz önünde tutulabilir. Objektif ölçütte ise önemli olan ürünün, kullanıcılarından bağımsız genel kullanım amacıdır⁶⁵⁶.

Genel kullanım amacı ne olursa olsun, ürünler özel olarak ticari ya da mesleki faaliyet doğrultusunda da kullanılabilir. Bu anlamda AB kanunkoyucusu bir sübjektif ölçüt getirerek, ürünün somut olayda malı zarara uğrayan kişi tarafından da ağırlıklı olarak özel amaçlarla kullanılıyor olmasını aramıştır⁶⁵⁷. Sübjektif ölçüt

⁶⁵² **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 27; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 9; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 87; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 15; **Kullmann**, s. 40. Bir malın, genel olarak özel amaçlı kullanılan bir mal olmasının genel kabullere göre belirlenmesinin pratik sonucu zarar gören malların üreticileri tarafından malın profesyonel kullanıma yönelik olduğuna ilişkin bilgilendirmelerin belirleyici olmamasıdır.

⁶⁵³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 15-16; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 9; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 30.

⁶⁵⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 15; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 33.

⁶⁵⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 15.

⁶⁵⁶ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 27; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 9; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 87; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 15.

⁶⁵⁷ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 32; **Kullmann**, s. 41; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 10; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 79. Belirtmek gerekir ki zarar gören malın yalnızca maliki değil, mal üzerinde sınırlı ayni hak sahibi olanlar, hukuka uygun zilyetler ya da muntazar hak sahipleri de

uyarınca malın zarar gören tarafından asıl olarak özel amaçlarla kullanılıyor olmasının aranması, istisnai ticari kullanımların zarar gören malı sorumluluk kapsamı dışında bırakmayacağını göstermektedir⁶⁵⁸. Zarar görme anında, zarar gören malın hangi amaçla kullanıldığı ise önemli değildir⁶⁵⁹. Ürünün özel amaçlarla kullanıldığına ilişkin ispat yükü zarar görenin üzerindedir⁶⁶⁰.

ab Zararın Ayıplı Ürün Dışındaki Mallarla Sınırlandırılması

Direktif ayıplı ürünün kendisinde meydana gelen zararların, ürün sorumluluğunun kapsamının dışında kaldığını düzenlemiştir. Ayıplı ürünün kendisinde meydana gelen zararların sorumluluk kapsamında bırakılmasının en önemli nedenlerinden birisi, bu ürünün ifa menfaati kapsamında görülüyor olmasıdır. Nitekim ürün sorumluluğu ifa menfaatlerinin tazmini ile ilgilenmez⁶⁶¹. Diğer bir sebebin ise ayıptan doğan sorumluluk ile kusurdan bağımsız haksız fiile dayanan ürün sorumluluğu talepleri arasındaki sınırın çizilmesi olduğu ifade edilmiştir⁶⁶².

tazminat talebinde bulunabilir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 5; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 35.

⁶⁵⁸ Örneğin bir fırın işletmecisi arabasını yalnız fırın ile ev arasında gidip gelmek için kullanmakta, bu arabayı mal taşıma, dağıtım yapma gibi işlerde kullanmamaktadır. Bu arabanın bir kereliğine mal taşımak için kullanılması onun özel tüketim malı olmaktan çıkmasına sebep olmaz. Hal böyle olunca fırında bulunan tüplerin ayıplı olması nedeniyle patlaması sonucunda kapının önünde duran bu araba da zarar görürse, ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilmesi gereken bir zararın varlığından söz edilir.

⁶⁵⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 18; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 32; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 10; **SHK PrHG**, Hess, Art 1, Rn. 94;

⁶⁶⁰ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 10

⁶⁶¹ **SHK PrHG**, Hess, Art 1, Rn. 29; **Akçura Karaman**, s. 189; **Kanışlı**, Zarar, s. 195.

⁶⁶² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1 Rn. 8-9; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 22; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 18; **Lenz Produkthaftung** § 3 Rn. 409. **Kanışlı**, Zarar, s. 196.

Ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilecek bir zararın bulunduğu diğer malın belirlenmesinde, alışveriş hayatındaki temel kabuller belirleyicidir⁶⁶³. Bu ayrımın yapılması özellikle basit ve bütünlük arz eden ürünlerde kolaydır. Örneğin bir taşıma halatının ayıplı üretilmesi dolayısıyla taşıdığı malları düşürerek bunlara zarar vermesi halinde taşıma halatı ürünün kendisi olduğundan ona gelen zararlar tazmin edilmeyecektir. Aynı durum ayıplı bir gazoz şişesinde ya da hastalıklı tarım ilaçlarında da geçerlidir⁶⁶⁴. Ancak bu belirlemeyi yapmak birden çok malın bir araya gelerek bütünlük arz ettiği karmaşık ürünlerde zordur. Örneğin bir bilgisayarın içerisine yerleştirilen çipin ayıplı olması halinde bilgisayarda meydana gelen zararlar söz konusu olduğunda bilgisayar ve çipin iki ayrı ürün olarak değerlendirilebilirliğine ilişkin sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Böyle bir tartışma başlatılmadan önce şu tespit yapılabilir: bir bilgisayara sonradan takılan çip, bir arabaya sonradan takılan tekerlek ya da bir vince sonradan takılan taşıyıcı çelik halatlar nihai ürünle birlikte piyasaya sürülmediğinden, başka bir deyişle tek başlarına nihai ürün olarak piyasaya sürüldüğünden ayrı birer üründür. Dolayısıyla bu ihtimalde çipin bilgisayara verdiği ya da tekerleğin araca verdiği zararlar

Bu anlamda zarar sebep olan ürünün sözleşmesel sorumluluk çerçevesinde tazminine izin veren yeterince koruyucu hükümler bulunmaktadır. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 76; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 155; **Atamer**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 79; **Havutçu**, s. 84; **Tiryaki**, s. 242; **Tarman**, s. 300.

⁶⁶³ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 20; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 78. Bu anlamda ara malın nihai üründen teknik olarak ayrılabilir olması değil alışveriş hayatındaki genel kabullere göre bir olup olmaması dikkate alınmıştır. Bunun temel sebebi ara ürünlerden oluşan her ürünün ayıplı en küçük parçasının ürünün geri kalanına zarar vermesi halinde bu kalan parçanın ayrı bir ürün olarak değerlendirilmesinin önüne geçmektir.

⁶⁶⁴ Örnekler için bkz: **Kanışlı**, Zarar, s. 197-198.

ürün sorumluluğunun kapsamındadır⁶⁶⁵. Ne var ki nihai ürünle birlikte kullanıcıya sunulan, ayrıca satın alınmayan ürünler ayrı birer ürün olarak değerlendirilemez. Öyle bazı haller vardır ki, nihai ürününün fonksiyonel olarak ondan ayrılabilir bir parçası, nihai ürünle birlikte piyasaya sürülmesinin ardından nihai ürünün zarar görmesine yol açar. Bu hallerde sirayet eden⁶⁶⁶ ya da içerden işleyen⁶⁶⁷ zarar olarak tabir edilen “weiterfressendenschäden” söz konusudur⁶⁶⁸.

⁶⁶⁵ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 25; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 25; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 80; **Kanışlı**, Zarar, s. 202; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 33-34; **Havuçtu**, s. 86. Benzer şekilde ara ürün ya da hammadde üreticisinin piyasaya sürdüğü ayıplı ürün nedeniyle nihai ürün üreticisi bir üretim zararı yaşarsa bu da ürün sorumluluğu kapsamında tazmin edilecek bir zarar kalemi oluşturur. Bu anlamda üretim zararlarının da sirayet eden zararlar karıştırılmaması gerekir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 9, 29, BGB § 823 Rn. 287; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 11; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 4.

⁶⁶⁶ Bkz: **Okur**, s. 500; **Kanışlı**, Zarar, s. 204.

⁶⁶⁷ Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 156.

⁶⁶⁸ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 23; **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG § 1 Rn. 11; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 19; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 156; **Okur**, s. 500; **Kanışlı**, Zarar s. 198 vd. Weiterfressendenschäden kavramı Alman Federal Mahkemesi’nin 1976 tarihli “Şamandıra Anahtarı” kararı ile gündeme gelmiş ve 1983 tarihli “Gaz Teli” kararı ile de şekillenmiştir. Şamandıra anahtarı kararında Federal Mahkeme endüstriyel ürünlerin temizlik sisteminin sıcaklığını ayarlayan şamandıra anahtarının çalışmaması nedeniyle sistemin yangında tahrip olmasını bir haksız fiil saymıştır. Buna gerekçe olarak da şamandıra anahtarının sistemden fonksiyonel olarak ayrılabilir bir parça olduğunu ve bu ayrılabilir parçadaki ayıbın sistemin geri kalanına verdiği zararın bir mülkiyet hakkı ihlali olduğuna hükmetmiştir. Bkz: BGH NJW, 1977, 380 ff (**Lenz** Produkthaftung § 3 Rn. 172). Federal Mahkeme, meşhur Gaz Teli kararında ise aracın gaz telindeki bir ayıp, kullanıcı ayağını gaz pedalından çekmesine rağmen aracın hızlanmasına ve zarar görmesine sebep olmuştur. Federal Mahkeme aynı gerekçelerle mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir. Bkz: BGH NJW 1983, 810 ff. (**Lenz** Produkthaftung § 3 Rn. 172)Bu kararlarla ilgili olarak bkz: **Kanışlı**, Zarar, s. 205 vd.; **Okur**, s. 500,501.

Ehring ve *Katzenmeier*'a göre bu zararlar da tazmin edilebilmelidir. Bu zararların tazmin edilemeyeceğini söyleyen görüş Direktifin -sanki ayıplı ara ürün asıl ürüne asla zarar veremezmiş gibi ve ayıplı ara ürünün de nihai ürünün de başlı başına bir ürün olduğunu bile bile- ayıplı ürün haricindeki ürünlere zarar vermesinden hareket etmektedir. Yazarlara göre bu sonuca ürün tanımından varmak da mümkündür. Nitekim Direktif, bir başka ürünün bütünleyici parçası olsa bile her taşınır malın ürün sıfatını koruduğunu açıkça belirtmektedir. Ayrıca Direktif başka bir malın zarar görmesini düzenlemekte olup piyasaya ayrıca sürülmüş başka bir malın zarar görmesinden bahsetmemektedir. Bu anlamda piyasaya ayrıca sürülüp nihai ürün ile bütünleşen bir ürünün, nihai ürüne zarar vermesi halinde tazminat gündeme gelirken diğer türlü tazminatın gündeme gelmemesi mantıksızdır. Sonuç olarak piyasaya ayrıca sürülmüş olup olmadığına bakılmaksızın fonksiyonel olarak ayrılabilir olan bir ara ürünün nihai ürüne verdiği zararlar tazmin edilmelidir⁶⁶⁹.

Sirayet eden ya da içerden işleyen zararların Direktif kapsamında tazmin edilemeyeceğini savunan görüş, Direktifin daha en başından böyle bir problem olduğunu bildiği ancak diğer mal kavramından anlaşılması gereken şeyi alışveriş hayatındaki genel kabullere bıraktığını ifade etmektedir. Bu görüşe göre AB kanunkoyucusu, ürünün fonksiyonel olarak ayrılabilir olan bir parçasının ve nihai bütünü oluşturan parçasının arasında bir “diğer mal” ayırımına gitmemiştir⁶⁷⁰. Ayrıca Direktif kapsamında üründe en başta bulunan ara malların, ürünün bütününe verdikleri

⁶⁶⁹ **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 21 vd. **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG § 1 Rn. 11. *Fairgrieve ve diğerleri* de talebin yönlendirildiği kişiye göre bir ayırma gitmektedir. Buna göre eğer zarar gören davayı nihai ürünün üreticisine yöneltiyorsa bu zararlar talep edilememelidir. Ancak zarar gören davayı ayıplı ara malın üreticisine yönlendiriyorsa, nihai üründe meydana gelen zararlar da talep edilebilmelidir. Bkz: **Fairgrieve ve Diğerleri**, s. 33.

⁶⁷⁰ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 25

zarar tazmin edilemezken ürüne sonradan takılan ara malların verdikleri zararların tazmin edilebilmesinin ikna edici ve mantıklı bir sebebi vardır. İlk ihtimalde ürünün kendisinde meydana gelen zararlar için ayıptan doğan sorumluluk hükümlerine gidilebilirken diğer ihtimalde –nihai ürün için- ayıptan doğan sorumluluk yolu kapalıdır⁶⁷¹. Bu itibarla ürün sorumluluğu kapsamında sirayet eden ya da içerden işleyen zararların tazmini mümkün değildir⁶⁷².

Belirtmek gerekir ki AB kanunkoyucusunun yakın bir gelecekte sirayet eden ya da içerden işleyen zararların tazminine ilişkin nihai bir karara varması beklenmektedir. Nitekim 28.09.2022 tarihli yeni Direktif Tasarısı m.4/6/b bendinde mala gelen zararlara ilişkin bir değişikliğe gidilmiştir. İlgili düzenlemeye göre ürünün kendisinde meydana gelen zararlar, ürünün ayıplı bir parçası nedeniyle o üründe meydana gelen zararlar ve yalnızca profesyonel amaçlarla kullanılan mallar ürün sorumluluğu tazminatının dışında bırakılmıştır⁶⁷³. Bu düzenlemeden anlaşılan, AB Komisyonu zaten sorumluluğun dışında kalan sirayet eden ya da içerden işleyen zararların sorumluluk kapsamının dışında kaldığını açıkça belirterek tartışmalara son vermek istemektedir.

ac Zararın Alt Miktar İtibariyle Sınırlandırılması

Direktif, açılacak dava sayısını azaltmak ve davacıları dava açma konusunda daha dikkatli olmaya sevk etmek için üreticilerin sorumluluğunu mala gelen zararlarda

⁶⁷¹ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 33-34; **Havuçtu**, s. 86.

⁶⁷² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 9; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 25; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 1, Rn. 77. Aksi yönde bkz: **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 21 vd. **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG § 1 Rn. 11. *Wagner*'e göre sirayet eden ya da içerden işleyen zararı ürün sorumluluğu bağlamında kabul eden böyle bir anlayış, üreticileri müteselsil sorumlu tutan Direktif m. 5 ile uyumsuz ve ikna edici olmaktan uzaktır. Bkz: **MüKoBGB/Wagner** ProdHaftG § 1 Rn. 12.

⁶⁷³ Bkz: COM(2022) 495 final.

zararın 500 Euro'yu aştığı hallerle sınırlandırmıştır⁶⁷⁴. Nitekim bu miktarın altında kalan davalarda, yapılacak dava masrafları bile tek başına dava bedelini aşabilmekte ve bu da anlamsız sonuçlar yaratmaktadır. Direktifin bir diğer amacı da ürün sorumluluğunu büyük olaylarla sınırlandırmaktır⁶⁷⁵. 500 Euro değerindeki sınır her zarar gören için ayrı ve her müteselsil sorumlu için ortak uygulanır. Başka bir deyişle, zarar gören herkesin en az 500 Euro değerinde zarara uğraması gerekirken, müteselsil sorumlulardan her birinden 500 Euro değil, hepsinin toplamından en az 500 Euro alacaklı olunması gerekir⁶⁷⁶.

2018 tarihli Yeni Direktif Tasarısı bu sınırlamanın kaldırılmasını öngörmektedir⁶⁷⁷. İlgili Tasarı 'da bu sınırlamanın sorumluluğu ciddi ölçüde sınırladığı belirtilmiştir.

b. ÜGTDK Uyarınca Mala Gelen Zararlar

ÜGTDK, ayıplı bir ürün nedeniyle bir malın zarara uğraması halinde gündeme gelen tazminata ilişkin Direktif düzenlemesine göre ciddi farklılıklar içermektedir. İlk olarak ÜGTDK, mala gelen zararlarda tazminatın kapsamını özel tüketim malları ile

⁶⁷⁴ 500 Euro değerindeki bu sınırlandırmanın yorumuna ilişkin detaylı tartışmalar için bkz: **Kanışlı**, Zarar, s. 210 vd.

⁶⁷⁵ **NK-ProdR/Thomas Gädtke/Isabel Kristin Fischer** ProdHaftG § 11 Rn. 3; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 11 Rn. 1; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 161; **Havutçu**, s. 88; **Atamer**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 80; **Akçura Karaman**, s. 249. İlgili Direktif düzenlemesi opsiyonel değildir. Başka bir deyişle Direktife tabi tüm üye ülkeler bu sınırlamayı iç hukuklarına almak zorundadır. Keza bunu iç hukukuna aktarmayan Yunanistan ve Fransa hakkında ABAD ihlal kararı vermiştir. Bkz: *Comission v. Greece*, Case C-154/00, 25.04.2002. (**Kanışlı**, Zarar, s. 212.)

⁶⁷⁶ **NK-ProdR/Thomas Gädtke/Isabel Kristin Fischer** ProdHaftG § 11 Rn. 9; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 11 Rn. 4.

⁶⁷⁷ **Bronner/Ziegler**, jurisPR-ITR 1/2023 Anm. 2. Ayrıca bkz: COM(2022) 495 final, s. 2.

sınırlamamıştır⁶⁷⁸. Kanunun eski taslaklarında yer alan bu düzenleme, kanunun nihai haline aktarılmamıştır⁶⁷⁹. Böyle bir sınırlamaya yer verilmemiş olmasının, hukukumuz açısından doğurduğu sonuç tazminatın kapsamının, Direktifi esas alan AB ülkelerine göre genişlemesidir. Ne var ki özel tüketim mallarına ilişkin bu sınırlama hâlihazırda Alman ve İsviçre hukuklarında da eleştirilmektedir⁶⁸⁰. Türk öğretisinde de ilgili düzenlemede bu sınırlamaya yer verilmemesini olumlu değerlendiren yazarlar olduğu gibi olumsuz değerlendiren yazarlar da bulunmaktadır⁶⁸¹.

Düzenlemeyi eleştiren *Polat*, ÜGTDK'nun menfaat dengesini zedelediğini ifade etmektedir. Nitekim ürün sorumluluğunun tek amacı zarar görenleri korumak değil, zarar görenlerin menfaatleri ile üreticilerin menfaatleri arasında bir denge sağlamaktır. Bu anlamda zaten sigortalar aracılığı ile kendisini koruyabilecek olan kişilerin, ayrıca ürün sorumluluğu bağlamında korunmasına gerek yoktur⁶⁸².

Kanaatimizce de, Direktifte yer alan bu sınırlamanın hukukumuzda alınmaması olumlu bir adımdır. Nitekim Direktif kapsamında böyle bir sınırlamanın getirilmesine yönelik ön kabul her şeyden önce *Wagner*'in de haklı olarak belirttiği gibi üçüncü kişilerin göz ardı edilmesi bakımından haksızdır⁶⁸³. Örnek olarak sanayi bölgesinde bir tamir dükkânında kullanılan sigorta aksamının, yüksek gerilim nedeniyle elektriği

⁶⁷⁸ Bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 35; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1441; **Okur**, s. 511; **Çelt**, s. 95.

⁶⁷⁹ **Kanışlı**, Zarar, s. 217. İlgili taslak düzenlemesi mala gelen zararları Direktif ile paralel biçimde düzenlemekteydi.

⁶⁸⁰ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 8; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 14; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 1, Rn. 81. Eleştiri gerekçeleri için bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, III, A, 3, a, aa.

⁶⁸¹ Olumlu değerlendiren görüş için bkz: **Kanışlı**, Zarar, s. 217; **Ünal/Kalkan**, s. 68. Olumsuz değerlendiren görüş için bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1004; **Okur**, s. 511.

⁶⁸² **Polat**, s. Ürün Sorumluluğu, s. 1004.

⁶⁸³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 14.

kesmesi gereken bir halde kesmediği için çıkan yangında yanan komşu dükkânların kullandığı mallar büyük oranda mesleki amaçlarla kullanılmaktadır. Ancak bu kişilerin sözleşme yoluyla kendilerini koruma imkânları bulunmamaktadır. Bu halde zarar gören bu üçüncü kişilerin tazmin imkânından yoksun bırakılmasının haklı bir gerekçesi yoktur⁶⁸⁴. Yine *Hess* tarafından haklı olarak ifade edildiği üzere, özel ya da mesleki amaçlarla kullanım ayrımının yapılmasındaki zorluklar da dikkate alınmalıdır⁶⁸⁵. Özellikle özel alanın ve mesleki alanın mekânsal olarak ayrılamadığı hallerde bu tespit sorunlara yol açmaktadır. Benzer şekilde *Fellmann* tarafından ifade edildiği üzere Direktifin buradaki varsayımı gerçekçi değildir⁶⁸⁶. Tarafların mesleki ya da ticari amaçlarla kullandığı mallarına ilişkin menfaatlerini sözleşmeler aracılığıyla koruyabilecek olmaları öğretide de belirtildiği üzere özellikle küçük işletmeler açısından geçerli değildir⁶⁸⁷.

Diğer bir fark mala gelen zararlar da Direktif uyarınca belirlenen sınırlamaya benzer bir sınırlamanın ÜGTDK'da yer almamasıdır⁶⁸⁸. Kanun'un taslak metinlerinde yer alan bu ifadeler, TBMM'ye sunulan nihai metne alınmamıştır⁶⁸⁹. Direktif uyarınca böyle bir sınırlamaya yer verilmesinin sebebinin, açılacak davaları sınırlama ve zarar

⁶⁸⁴ Aynı yönde bkz: **Kanışlı**, Zarar, s. 219.

⁶⁸⁵ **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 81-82. Aynı yönde bkz: **Kanışlı**, Zarar, s. 219.

⁶⁸⁶ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 8.

⁶⁸⁷ **Kanışlı**, Zarar, s. 219. Yazar, mal sigortaları aracılığı ile de tarafların kendilerini korumaya alabilecekleri argümanını eleştirmektedir. Nitekim böyle bir ihtimalin varlığında dahi sigortalanan bir malın daha az korumaya değer olmadığı ifade edilmiştir. Ünal/Kalkan da hukukumuzda böyle genel bir sigorta yükümlülüğü bulunmadığından bahisle Direktif düzenlemesinin hukukumuzda alınmamasını olumlu karşılamaktadır. Bkz: **Ünal/Kalkan**, s. 68.

⁶⁸⁸ Bu sınırlamaya ilişkin olarak bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, III, A, 3, ac.

⁶⁸⁹ **Kanışlı**, Zarar, s. 210; **Oğuzer**, s. 73, dn. 183.

miktarını aşacak dava masraflarına girişilmesini önlemek olduğu ifade edilmiştir⁶⁹⁰. ÜGTDK'da böyle bir sınırlamaya yer verilmemesini olumlu değerlendiren yazarlar olduğu gibi olumsuz değerlendiren yazarlar da bulunmaktadır⁶⁹¹. Biz de bu sınırlamaya ÜGTDK'da yer verilmemesini olumlu bulmaktayız. Zira Alman hukukunda da ifade edildiği üzere ilgili sınırlama kendisinden beklenen amaçları yerine getirmemektedir⁶⁹². Nitekim yeni Direktif Tasarısı da bu yönde bir adım atarak ilgili sınırlamanın kaldırılmasını öngörmektedir⁶⁹³.

Ayıplı ürünün kendisinde meydana gelen zararların ÜGTDK bağlamında tazmin edilip edilmeyeceği ise belirsizdir. Gerek Direktif düzenlemesinde gerek Alman ve İsviçre ürün sorumluluğu⁶⁹⁴ düzenlemelerinde ayıplı malın kendisinde meydana gelen zararların sorumluluğun kapsamı dışında kalacağına ilişkin açık bir hüküm bulunmaktayken ÜGTDK'da böyle bir düzenleme olmaması öğretide tartışmalara sebep olmuştur. Öğretide bir görüş kanunkoyucunun böyle bir açık düzenlemeye yer

⁶⁹⁰ Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 161; **Havutçu**, s. 88; **Atamer**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 80; **Akçura Karaman**, s. 249

⁶⁹¹ Olumlu değerlendiren yazarlar için bkz: **Kanıslı**, Zarar, s. 210. Olumsuz değerlendiren yazarlar için bkz: **Ünal/Kalkan**, s. 69; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 36; **Çelt**, s. 96. eTKHK açısından aynı yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 161. *Kanıslı*'nın söz konusu düzenlemeyi olumlu değerlendirmesinin altında yatan en önemli sebep düzenlemenin amaca uygun olmadığı ve tüketicinin korunması için gerekliliklerini yerine getirmediğidir. Nitekim miktar sınırlaması nedeniyle ürün sorumluluğuna dayanılamayan hallerde haksız fiilin genel hükümleri uyarınca tazminat talep edilebileceğinden az dava ve az masraf gibi amaçlar gerçekleştirilemeyecektir. Aynı yönde bkz: **Okur**, s. 511, dn. 1612.

⁶⁹² **NK-ProdR/Thomas Gädtke/Isabel Kristin Fischer** ProdHaftG § 11 Rn. 5; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 11 Rn. 1; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 11, Rn. 1- 2. *Wagner*, açılacak davaların azalması varsayımının pratik olarak sağlanmadığı konusunda bu görüşte olsa da ilgili sınırlamanın tarafların katlanabileceği miktar için geçerli olmasının olumlu sonuçları olduğunu da belirtmektedir.

⁶⁹³ Bkz: COM(2022) 495 final. Ayrıca bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, III, A, 3, ac.

⁶⁹⁴ Bkz: ProdHaftG § 1, Abs. 1; PrHG § 1, Abs. 2.

vermemesi sebebiyle ayıplı ürünün kendisinde meydana gelen zararların sorumluluk kapsamına dâhil edildiğini savunmaktadır⁶⁹⁵. Bu görüşteki *Okur*'a ve *Çetinere*'e göre sorumluluğun Direktifte olduğu gibi özel tüketim malları ile de sınırlanmamış olması kanunkoyucunun tazminatı genişletmekteki iradesini ortaya koymaktadır. Aksi bir yorum, kanunkoyucunun genel iradesine aykırı olacaktır⁶⁹⁶. *Kara*'ya göre ise, kanunda böyle bir sınırlamaya yer verilmemişken tüketicinin korunması hedefi de aşılarak böyle bir sınırlamanın yorum yoluyla kabul edilmesi mümkün değildir⁶⁹⁷.

Kanaatimizce ayıplı malın kendisine meydana gelen zararların ÜGTDK uyarınca tazmin edilmesi mümkün değildir⁶⁹⁸. Ayıplı malın kendisinde meydana gelen zararlar, ayıba karşı tekeffül sorumluluğu çerçevesinde zaten korunmaktadır⁶⁹⁹. Kaldı ki ürün sorumluluğunun sözleşme sorumluluğuna dayandığı dönemlerde dahi, “ürün sorumluluğu” olarak ifade edilen hukuki kurumun ayıbı takip eden zararlar olduğu

⁶⁹⁵ *Okur*, s. 513-514; *Kara*, s. 381-382; *Çetiner/Furrer/Muller-Chen*, N. 1102; *Oral*, s. 131.

⁶⁹⁶ *Okur*, s. 513-514.

⁶⁹⁷ *Kara*, s. 381-382.

⁶⁹⁸ Aynı yönde bkz: *Kanıslı*, Zarar, s. 197; *Atamer/Kurtalan Güner*, s. 33; *Gümüş*, Genel Hükümler, s. 504; *Kanıslı*, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1440, *Oğuzer*, s. 73; *Ünal/Kalkan*, s. 69; *Keser*, s. 183; *Polat*, Ürün Sorumluluğu, s. 1003. *Kanıslı*, kanunkoyucunun kavramsal tutarsızlığı da dikkate alındığında, sübjektif iradenin tespit edilmesine imkân olmadığını bu nedenle kanundaki ifadelerden kanunkoyucunun iradesine yönelik bir anlam çıkartılamayacağını ifade etmektedir. Yazara göre dikkate alınabilecek tek irade objektif iradedir. Bu anlamda maça uygun yorum yapılmalı ve Direktifte düzenlendiği şekilde ayıplı malın kendisinde meydana gelen zararlar sorumluluğun kapsamı dışında bırakılmalıdır.

⁶⁹⁹ *BeckOK BGB/Förster* ProdHaftG § 1 Rn. 22; *NK-ProdR/Philipp Ehrling* ProdHaftG § 1 Rn. 18; *Lenz* Produkthaftung § 3 Rn. 409; *SHK PrHG*, Hess, Art 1, Rn. 76; *Kırca*, Ürün Sorumluluğu, s. 155; *Atamer*, İmalatçının Sorumluluğu, s. 79; *Havutçu*, s. 84; *Tiryaki*, s. 242; *Tarman*, s. 300.

belirtilmiştir⁷⁰⁰. Ayıplı malın kendisinde meydana gelen zararlar takip eden zarar olmadığı gibi tarihsel olarak hiçbir zaman ürün sorumluluğunun kapsamına da dâhil edilmemiştir. Ayrıca ürün sorumluluğu tarihsel kökeni itibariyle ürünlerden beklenen kullanım ve ifa menfaatlerinin değil, o ürüne ilişkin güvenliğin sağlanmamasına ilişkindir⁷⁰¹. Direktif, tüketicilerin etkin korunması amacını, üretim ve inavasyona da zarar vermeden taraf menfaatlerinin dengelenmesi suretiyle sağlamak istemektedir. Tüketicinin korunması amacıyla ürün sorumluluğu düzenlemelerinin salt tüketiciler lehine okunması ve yorumlanması kabul edilemez. Böyle bir yöntemin tercih edildiği hukuk sistemlerinde, üreticilerin uluslararası rakipleri ile rekabet etme şansı ortadan kalkacak ve bu ülke ile diğer ülkeler arasında malların serbest dolaşımı sağlanamayacaktır. Keza eTKHK döneminde çıkartılan Yönetmelik çerçevesinde de ÜGTDK ile benzer olarak ayıplı malın kendisinde meydana gelen zararlara ilişkin bir istisnaya yer verilmemiş olmasına rağmen öğretide hâkim olan görüş, ayıplı malın kendisinin tazminatın kapsamının dışında kalması gerektiği yönündeydi⁷⁰².

4. Manevi Zarar

Direktif m. 9 son fıkra hükmü uyarınca, ayrı bir manevi tazminat düzenlemesi yapmamış bu hususa ilişkin uygulamayı üye devletlerin iç hukuklarına bırakmıştır. Bu kapsamda öteden beri ürün sorumluluğunun manevi zararları kapsayıp kapsamadığı tartışma konusu yapılmıştır. Esasen bu hususun önemi, ayıplı ürünün bir kişinin kişilik haklarını ihlal etmesi halinde istenilecek manevi tazminatın kusura dayanıp dayanmaması bağlamında önem teşkil etmektedir. Öğretide, manevi zararın bir

⁷⁰⁰ **Honsell**, § 21 N 1; **Oftinger/Stark II/1**, § 16 N. 392; **MüKo/Wagner**, BGB § 823 Rn. 286; **SHK PrHG**, **Hess**, Art. 1 N. 76; **Öztan**, s. 22; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 1-2; **Havutçu**, s. 22; **Tarman**, s. 301.

⁷⁰¹ **Kanışlı**, Zarar, s. 197.

⁷⁰² **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 155, dn. 698; **Akçura Karaman**, s. 252; **Tarman**, s. 318.

kusursuz sorumluluk düzenlemesinde talep edilemeyeceğine ilişkin özel bir istisna düzenlenmedikçe, o kusursuz sorumluluk çerçevesinde talep edilebileceği savunulmaktadır⁷⁰³.

ÜGTDK m. 6/5 hükmü uyarınca ürün sorumluluğundan doğan maddi ve manevi tazminatların TBK hükümleri çerçevesinde belirleneceği düzenlenmiştir. Bu itibarla ÜGTDK uyarınca ayıplı bir üründen doğan kişilik hakkı ihlallerinde manevi zarar talep edilebileceğine ilişkin bir anlam çıkmaktadır⁷⁰⁴. Tartışma konusu olabilecek husus, istenilecek manevi tazminatın kusura dayalı olup olmayacağıdır. Öğretide bizim de katıldığımız baskın görüş uyarınca, ÜGTDK manevi zararlar açısından da üreticileri kusurdan bağımsız olarak sorumlu tutmuştur⁷⁰⁵. Bu görüşteki yazaralar, ÜGTDK m. 6/5'in maddi ve manevi zararların hesaplanması ve tazminatın belirlenmesi açısından

⁷⁰³ **BSK OR I-Kessler**, Art. 47, Rn. 3; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 1 PrHG, Rn. 6; **SHK PrHG, Hess**, Art 1, Rn. 65; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 162-163. Yargıtay da 1966 yılında verdiği bir İçtihadı Birleştirme Kararında hukukumuz açısından adam çalıştırmanın sorumluluğunda manevi tazminat istenebilmesi için ne adam çalıştırmanın ne de çalışanın kusurunun gerekmediğine hükmetmiştir. Bkz: Yargıtay OR, E. 1966/7, K. 1966/7, T. 22.06.1966, RG. 28.07.1966, s. 12360.

Alman Hukukunda 01.01.2002 yılında yürürlüğe giren Borçlar Hukuku Reform Kanunu (Das Schuldrechtsmodernisierungsgesetz) ile birlikte tehlike sorumluluğu hallerinde de manevi tazminat talep edilebildiği için ProdHaftG § 8/2'de bir değişiklik yapılarak ürün sorumluluğunda manevi tazminatın kusurdan bağımsız olarak talep edilmesi mümkün kılınmıştır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 8, Rn. 1; **NK-ProdR/Thomas Gädtke/Isabel Kristin Fischer** ProdHaftG § 8 Rn. 8; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 8 Rn. 4; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 162-163.

⁷⁰⁴ **Çelt**, s. 94; **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 91.

⁷⁰⁵ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 32; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1441; **Kanışlı**, Zarar, s. 189; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 504; **Al**, s. 1809-1810; **Okur**, s. 514; **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 91; **Oral**, s. 131. *Atamer/Kurtalan Güner*, burada hukuki sonuç atfı olduğunu, bu anlamda yalnızca sonuçları itibariyle genel hükümlere yollama yapıldığını; yoksa manevi tazminatın şartlarına ilişkin yetkili hükmün ÜGTDK m. 6 hükmü olduğunu ifade etmektedir.

bir ayırım yapmadan TBK'ya gönderme yaptığını ancak sorumluluğun şartlarının yine ÜGTDK m. 6'ya tabi olduğunu bu nedenle sorumluluğun kusura dayanmadığını belirtmektedir⁷⁰⁶.

Ürün sorumluluğu açısından gerek Direktifte gerek de ÜGTDK m. 6'da kişiye gelen zararlarda korunan hukuki değerler ölüm ve vücut bütünlüğünün ihlali olduğundan, bunların dışında kalan kişilik haklarının ihlal edilmesi halinde ürün sorumluluğuna dayalı olarak manevi tazminat talep edilemez⁷⁰⁷. Mala gelen zararlarda ise kişilik hakkı ihlali söz konusu olmadığından manevi tazminat talebi de olmaz. Son olarak belirtmek gerekir ki TBK m. 56/2 uyarınca ayıplı bir ürün nedeniyle ölen ya da ağır bedensel zarara uğrayan kişilerin yakınları, üreticinin kusuru aranmaksızın manevi tazminat talebinde bulunabilecektir⁷⁰⁸.

B. Tazminatın Hesaplanması

ÜGTDK m. 6/5 uyarınca ürün sorumluluğundan kaynaklanan maddi ve manevi tazminat, TBK'nın genel hükümlerine göre hesaplanacaktır. Bu anlamda TBK m. 51 ve 52 gündeme gelmektedir. Ne var ki ÜGTDK, Direktif m. 8 düzenlemesi ile paralel olarak zararın, üründeki uygunsuzluğun yanında zarar görenin ya da üçüncü kişinin kusurundan kaynaklanması halinde, bu durumun tazminat üzerindeki etkisini özel olarak düzenlemiştir. Aşağıda bu hükümler ikili bir ayırım yapılarak değerlendirilecektir.

1. Üçüncü Kişinin Kusuru

Direktif m. 8/1 hükmü uyarınca üçüncü kişinin davranışlarının, zarara ayıplı ürünle birlikte sebep olması halinde, bu durum üreticinin tazminat sorumluluğunu

⁷⁰⁶ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 32; **Kanışlı**, Zarar, s. 188-189. Benzer yönde bkz: **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 91.

⁷⁰⁷ **Kanışlı**, Zarar, s. 189. eTKHK bakımından aynı yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 163.

⁷⁰⁸ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 154-155; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 504; **Kanışlı**, Zarar, s. 194.

azaltmaz. ÜGTDK m. 21/3 ise “...Zararın, ürünlerdeki uygunsuzluğun yanı sıra üçüncü bir kişinin fiili veya ihmaliyle kaynaklanmış olması imalatçı veya ithalatçının 6 ncı maddede düzenlenen tazminat sorumluluğunu azaltmaz. Ancak, imalatçı veya ithalatçının üçüncü kişiye rücu hakkı saklıdır.” düzenlemesini ihtiva etmektedir. Görüldüğü üzere ÜGTDK, Direktif ile tam bir paralellik içerisinde üçüncü kişinin kusurunun tazminattan indirim sebebi olarak dikkate alınamayacağını ancak zarardan sorumlu olanın üçüncü kişiye rücu hakkı olduğunu düzenlemektedir. Burada düzenlemesi yapılan, illiyet bağına kesebilecek yoğunluğa ulaşmayan üçüncü kişi kusurudur⁷⁰⁹.

Esasen ÜGTDK ile getirilen hüküm yalnızca Direktif m. 8/1 düzenlemesiyle değil, borçlar hukukunun temel prensipleriyle de uyum içerisinde. TBK m. 61 ve 62 hükümleri uyarınca üçüncü kişilerin kusuru, zarar veren sorumlu kişi ile birlikte zararın doğmasına sebep olduğu takdirde, zarar veren sorumlu kişi ile birlikte üçüncü kişi zararın tamamından müteselsil olarak sorumlu olur⁷¹⁰. Hal böyle olunca, üçüncü kişinin kusuru tazminattan kural olarak indirim sebebi teşkil etmez ancak zarar veren üçüncü kişiye tazminatın bir kısmını rücu edebilir⁷¹¹.

İsviçre Federal Mahkemesi ve öğretisi, istisnai olarak kusurlu sorumluluğun esas alındığı hallerde üçüncü kişinin kusuru, zarar verenin kusurunun daha hafif görünmesine neden olduğu takdirde tazminattan indirim sebebi olarak kabul etmektedir⁷¹². Ne var ki ürün sorumluluğu hukuki niteliği itibarıyla kusurdan bağımsız

⁷⁰⁹ **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 513.

⁷¹⁰ **Eren**, Genel Hükümler, N. 2402

⁷¹¹ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 243; **Eren**, Genel Hükümler, N. 2402; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 575.

⁷¹² Bkz: BGE 98 II 104. **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop**, s. 707; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 575;

Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 243. Detaylı açıklamalar için bkz: **Eren**, Genel Hükümler, N. 2402.

bir sorumluluk olduğundan, böyle bir indirim sebebi göz önünde tutulamaz⁷¹³. Bu anlamda ÜGTDK düzenlemesi, hukukumuzda kabul edilen temel prensibi ürün sorumluluğu açısından da vurgulamaktadır⁷¹⁴.

2. Zarar Görenin Kusuru

Direktif m. 8/2 hükmü uyarınca, ortaya çıkan zarar üründeki ayıbın yanında zarar görenin ya da onun sorumlu olduğu kişilerin kusurlarından kaynaklanıyorsa tazminat indirilebileceği gibi tamamen de kaldırılabilir. Esasen Direktif kapsamında yer alan düzenlemenin amacı, üye ülkelerden bazılarının iç hukuklarında zarar görenin kusurunu ancak ağır kusur olması halinde indirim sebebi olarak kabul eden düzenlemelerden kaynaklanan ayrılıkları gidermek olarak ifade edilmiştir⁷¹⁵. ÜGTDK m. 21/4 uyarınca da Direktife paralel bir biçimde *“Zararın, üründeki uygunsuzluğun yanı sıra zarar görenin veya zarar görenin sorumluluğundaki bir kişinin kusurundan kaynaklanmış olması halinde, imalatçı veya ithalatçının 6 ncı maddede düzenlenen tazminat sorumluluğu, hal ve şartlara göre azaltılabileceği gibi tamamen de kaldırılabilir.”* düzenlemesi yapılmıştır.

ÜGTDK uyarınca getirilen düzenleme, TBK m. 52/1 düzenlemesiyle de paralellik taşımaktadır. Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki ürün sorumluluğu bir sebep sorumluluğu olduğundan, zarar görenin kusurunun tazminattan indirim sebebi teşkil edebilmesi için üreticinin ya kusursuz ya da zarar görene kıyasla hafif kusurlu olması gerekmektedir⁷¹⁶. Aksi takdirde zaten kusursuz olarak sorumlu tutulan üreticinin

⁷¹³ **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 513. eTKHK ve AYMNOZSHY açısından aynı sonuç için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 243-244.

⁷¹⁴ **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 513.

⁷¹⁵ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 241-242, dn. 1100.

⁷¹⁶ **Eren**, Genel Hükümler, N. 2392

kusuru, ek kusur kabul edilerek göz önünde tutulacak ve zarar görenin kusurunu tamamen ya da kısmen ortadan kaldıracaktır⁷¹⁷.

Zarar görenin kusuru, tazminattan indirim sebebi teşkil edebileceği gibi tazminatın tamamen kaldırılmasına da yol açabilir. Belirtmek gerekir ki hâkimin tazminatı tamamen kaldırabilmesi için zarar görenin kusurunun çok ağır olması gerekmektedir. Bu halde de zarar görenin ağır kusuru illiyet bağıni kesecek bir sebep olarak dikkate alınacağından üretici sorumlu olmaz⁷¹⁸.

IV. İlliyet Bağıının Varlığı

Üreticinin, ayıplı ürünün neden olduğu zararlardan sorumlu tutulabilmesi zarar görenin zararı, ayıplı bir ürünün varlığını ve ürünlerdeki ayıpla zarar arasındaki uygun illiyet bağıni ispatlaması gerekmektedir⁷¹⁹. Bu husus Direktif m. 4 ve ÜGTDK m. 6/2 hükümlerinde düzenlenmiştir. Aranan illiyet bağı uygun illiyet bağı olduğundan üretici, genel hayat tecrübelerine göre ayıplı üründen kaynaklanmaya elverişli olan zararlardan sorumlu olur. Buna karşın üretici tesadüfi zararlardan sorumlu değildir.

ÜGTDK m. 6/2 uyarınca illiyet bağı, üreticinin ayıplı ürünü ortaya çıkaran davranışı ile zarar arasında değil, ürünlerdeki ayıp ile zarar arasında aranmaktadır⁷²⁰. Hal böyle olunca, ürünlerdeki ayıp üreticinin ürünü piyasaya sürmesinden önce tamamen tesadüfi sebeplerle ortaya çıksa dahi ayıp ile zarar arasında illiyet bağı kurulduğu müddetçe üretici sorumlu tutulacaktır. İlliyetin uygun olmasının bir sonucu olarak

⁷¹⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altö, s. 592-596; Kırca, Ürün Sorumluluğı, s. 242; Eren, Genel Hükümler, N. 2392; Gümüş, Genel Hükümler, s. 567.

⁷¹⁸ Eren, Genel Hükümler, N. 2399; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altö, s. 596; Kırca, Ürün Sorumluluğı, s. 243.

⁷¹⁹ BSK OR I-Fellmann, Art. 1 PrHG, Rn. 1a; BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 1 Rn. 29.

⁷²⁰ Direktif açısından aynı yönde bkz: Akçura Karaman, s. 271.

gerçekleşen sonucun niteliği itibariyle ancak hayatın olağan akışı ve genel hayat tecrübelerine göre gerçekleşmeye elverişli olduğu hallerde bu bağı varlığından sözü edilebilir⁷²¹. Böyle bir tespit sonuca ilişkin dar anlamda bir genelleştirme yapılmasını gerektirir⁷²². Buna ek olarak illiyet bağı sonradan (ex post) yapılan bir değerlendirmeye göre tespit edilir⁷²³.

İlliyet bağına ilişkin bu açıklamalar bir örnekle somutlaştırılabilir. Üretici ürettiği içecekleri şekerli ve şekersiz seçenekleriyle piyasaya sürmektedir. Etiketleme yapan makinalardaki bir karışıklık sebebiyle üretici, şekerli olarak üretilen içecekleri şekersiz olduğunu gösteren teneke kutularda piyasaya sürer. Bir diyabet hastası şekersiz olduğuna güvenerek satın aldığı şekerli içeceklerden içerek fenalaşır. Böyle bir ihtimalde illiyet bağı açısından araştırılması gereken hayatın olağan akışı içerisinde şekerli bir içeceğin kısa vadede insan sağlığını tehlikeye sokup sokamayacağı değildir. Uygun illiyet bağı kapsamında dar anlamda genelleştirilme yapılması, şekerli bir içeceğin diyabet hastası bir kişinin sağlığını tehlikeye sokup sokmayacağının araştırılmasını gerektirir. Böyle bir örnekte, zarar gören diyabet hastası içeceklerin şekerli olduğunu bilmediği için ürünlerdeki uygunsuzluk ile zarar arasında kurulmuş olan illiyet bağı da zarar görenin ağır kusuruna dayanılarak kesilmeyecektir. Tüm bu açıklamalara ek olarak ürün sorumluluğunun doğabilmesi, makinelerdeki yanlış etiketlemeler ile üretici davranışları arasında illiyet bağının bulunmasına da bağlı değildir. Bu bağlamda üretici ürünü piyasaya sürmeden önce üçüncü bir kişi

⁷²¹ **Haluk N. Nomer**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2021, N. 112; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1683; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 424-425.

⁷²² **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 424-425; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1686

⁷²³ **Haluk Nami Nomer**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Beta, İstanbul 2021, N. 112.1; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 426-427; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1689.

makinelerin ayarlarını kasıtlı olarak değiştirse dahi, üretici tarafından piyasaya sürülmüş olan ayıplı ürünlerdeki ayıp ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir⁷²⁴.

V. Negatif Sorumluluk Şartı: Sorumluluktan Kurtuluş Sebeplerinin

Bulunmaması

Direktif m. 7 uyarınca, üreticinin zarara yol açan ayıplı bir ürün bulursa dahi sorumluluktan kurtulabileceği altı hal düzenlenmiştir. Düzenlenen bu haller sınırlı olarak sayılmış⁷²⁵ ve bu hallerin varlığı karineten kabul edilmiştir⁷²⁶. Bu anlamda, kurtuluş sebeplerine dayanmak isteyen bir üretici bu sebebe ilişkin ispat yükünü taşımaktadır⁷²⁷. İspat hususunda herhangi bir düzenleme yapılmadığından üye ülkelerin iç hukukları ispat ölçüsü açısından belirleyicidir. Kurtuluş sebepleri, Direktif kapsamında sorumlu tutulan tüm sşjelerin dayanabileceği ve ispatlayarak sorumluluktan kurtulabileceği sebeplerdir. Ne var ki her kurtuluş sebebi, her sorumlu açısından geçerli

⁷²⁴ Ancak böyle bir ihtimal, 3. kişinin müdahalesinin ürününü piyasaya sürülmesinden önce gerçekleşmesi halinde söz konusu olur.

⁷²⁵ Bununla birlikte yukarıda incelenen zarar görenin ağır kusuru illiyet bağını kesecek bir neden olarak üreticinin sorumluluktan kurtulabileceği başka bir hal olarak öne çıkmaktadır. Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, III, B, 2.

⁷²⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 23; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 46; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 165; **Havutçu**, s. 103; **Akçura Karaman**, s. 343; **Erlüle**, s. 331. Söz konusu kurtuluş sebepleri, kusur sorumluluğunun ya da kurtuluş kanıtı getirilebilen özen sorumluluklarının aksine özen yükümlölüklerinin yerine getirilmesine ya da kusursuzluğun ispatına dayanmaz. Burada üreticinin sorumlu tutulabilmesi için gerekli olan sorumluluk şartlarının gerçekleşmemiş olması başka bir deyişle üreticiye isnat edilebilirliğin bulunmaması nedeniyle üretici sorumluluktan kurtulmaktadır. Bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 1. Buna karşın tüm kurtuluş sebepleri sorumluluk unsurlarının eksikliğinden kaynaklanmaz. Bazı sorumluluk sebepleri de objektif olarak kaçınılmazlıktan kaynaklanır. Örneğin, ürünlerdeki ayıbın hukuki mevzuattan kaynaklanması ya da gelişim risklerinde durum böyledir. Bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 35.

⁷²⁷ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 1

olmayabilir. Bu durum baştan kurtuluş sebeplerini belli başlı sjelerle sınırlandırmak gerektiği anlamına gelmez. Başka bir deyişle ürün sorumluluğu kapsamında sorumlu tutulan nihai ürün üreticisi gibi ara mal, hammadde üreticileri ve dağıtıcılar da sorumluluktan kurtuluş sebeplerine dayanabilir. Ancak sorumlu tutulan her süjenin hangi kurtuluş sebeplerini ileri sürebileceği her olayda özel olarak deđerlendirilmelidir⁷²⁸.

ÜGTDK ise Direktifte düzenlenmiş bulunan altı sorumluluktan kurtuluş sebebinden yalnızca üç tanesini kabul etmiştir. Niteliği gereği ÜGTDK uyarınca kabul edilen bu kurtuluş sebepleri de sınırlı sayma ilkesine tabi olup Direktife uygun bir yorum amacıyla genişletilemez. Nitekim hukukumuzda ağırlaştırılmış sebep sorumluluklarında zen yükümlülüklerine uygun davranılmasının ispatlanması suretiyle dahi borçlu sorumluluktan kurtulamaz. Borçlunun sorumluluktan kurtulabilmesi için kanunda istisnai olarak bir kurtuluş sebebine yer verilmiş olması gerekir. ÜGTDK'da kabul edilen bu kurtuluş sebepleri, Direktiften farklı yönler barındırmaktadır. Aşağıda önce hem Direktifte hem de ÜGTDK'da yer verilen kurtuluş sebepleri incelenecek daha sonra Direktifte düzenlenip ÜGTDK'da düzenlenmeyen kurtuluş sebepleri incelenecektir. Her iki düzenlemede de yer alan bu kurtuluş sebepleri karşılaştırmalı bir incelemeye tabii tutulacak ve ÜGTDK bağlamında bir değerlendirmeye yer verilecektir.

A. Hem ÜGTDK'da Hem de Direktifte Düzenlenen Kurtuluş Sebepleri

1. Ürünün retici Tarafından Piyasaya Sürülmemiş Olması

a. Direktif Düzenlemesi

Üretici, Direktif m. 7/a bendi uyarınca ürünün kendisi tarafından piyasaya sürülmemiş olduğunu ispatlamak suretiyle sorumluluktan kurtulabilir. Bu kurtuluş sebebine ara mal ve hammadde üreticileri gibi üretici benzerleri, ithalatçılar ve

⁷²⁸ BSK OR I-Fellmann, Art. 5 PrHG, Rn. 25; SHK PrHG, Hess, Art 5, Rn. 1.

dağıtıcılar da dayanabilir ve sorumluluktan kurtulabilir⁷²⁹. Direktif kapsamında birçok kez piyasaya sürme kavramının kullanılmasına karşın ilgili kavramdan ne anlaşılması gerektiği düzenlenmemiştir⁷³⁰. Öğretide piyasaya sürme kavramı; ürünün üreticinin ya da onun gibi sorumlu olanların kendi istek ve iradesi ile organizasyon alanından çıkartılması olarak tanımlanmaktadır⁷³¹. Bu anlamda ürünün piyasaya sürüldüğünden söz edilebilmesi için biri objektif birisi de sübjektif olmak üzere iki şartın gerçekleşmesi gerekmektedir.

Piyasaya sürmenin objektif şartı, ürünün üretiminin tamamlanmasının ardından üreticinin hâkimiyet ve etki alanından nihai olarak çıkmasıdır. Bir ürünün üreticinin hâkimiyet alanından nasıl bir faaliyetle çıktığı zaman piyasaya sürmenin varlığından

⁷²⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 24; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 65; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 36; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 2.

⁷³⁰ **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 3; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 369. AB kanunkoyucusunun, piyasaya sürme kavramının tanımını bilinçli olarak yapmadığı; bu kavramın kendisinden anlamının anlaşılacağı ifade edilmiştir. Bkz: **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 47; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 37. Aksi yönde bkz: **Kullmann**, s. 47-48. Yazara göre piyasaya sürme kavramının tanımlanmaması bir takım yanlış anlaşılmalara sebebiyet verecektir. 1977 tarihli “*Vücut Bütünlüğünün İhlali ve Ölüm Halinde Ürün Sorumluluğu Hakkında Avrupa Konvansiyonu*” piyasaya sürmeyi üreticinin ürünü, iradesi ile üretim organizasyonu dışındaki bir kişiye vermesi olarak tanımlamıştır. Avusturya Ürün Sorumluluğu Kanunu (PHG) § 6’da da piyasaya sürme benzer şekilde tanımlanmıştır.

⁷³¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 24; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 167; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 47. Alman hukukunda piyasaya sürme “*Werktorprinzip*” denilen bir yöntem kullanılarak belirlenmektedir. İlgili prensip uyarınca ürün, üretici işletmenin kapısından geçtiği an piyasaya sürülmüş olur. Bkz: **von Westphalen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 72 N 32; **Kullmann**, s. 47. ABAD, *O’Byrne* kararında piyasaya sürmeyi benzer bir şekilde tanımlamıştır. Bkz: EuGH NJW 2006, 825 Rn. 25 ff. İlgili karara ilişkin açıklamalar için bkz: **Oğuzer/Baysal**, s. 131.

bahsedilebileceği özel durumlar dikkate alınarak belirlenir⁷³². Ürünün piyasaya sürülmüş olması için, ürünün üreticinin hâkimiyet alanından çıkarak kullanıcıya sunulmuş olması gerekmez. Son üretici, ürünü dağıtım zincirindeki bir süjeye bıraktığında ürün piyasaya sürülmüş olur⁷³³. Piyasaya sürmenin sübjektif şartı ise ürünün üreticinin hâkimiyet alanından onun iradesi ile çıkmasıdır⁷³⁴. Bunun sebebi sorumlu kişi olarak, ürünün ne zaman üretim sürecinin tamamlanıp da dolaşıma sokulabileceğine ilişkin kararı yalnızca üretici – ya da onun gibi sorumlu tutulan kişiler- verebilir⁷³⁵. Bu bağlamda ürün, örneğin çalındığı ya da gasp edildiği için üreticinin hâkimiyet alanından çıktıysa burada piyasaya sürmenin varlığından bahsedilemez⁷³⁶.

⁷³² **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 49. Örneğin elektrik, doğalgaz gibi ürünler kullanıcının evlerinin bağlantısında kullanıma hazır hale getirildiklerinde piyasaya sürülmüş olurlar. Bkz: Rn. 59. Ya da dijital ürünlerin piyasaya sürülmesi, bunların Cloud’a yüklenmesi ve indirmeye hazır hale getirilmesi ile olur. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 25. Fuarlarda, sergilerde ve bunun gibi etkinliklerde gösterime konan ürünlerin piyasaya sürülüp sürülmedikleri tartışılmıştır. Bu ürünleri kullanıcıların deneme imkânları olan durumlarda piyasaya sürülmenin varlığı konusunda hâkim bir görüş bulunmaktadır. Bkz: **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 50; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 370; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 8.

⁷³³ ABAD’ın O’Byrne kararında belirttiği üzere, son üreticiden çıkarak dağıtım zincirine bırakılan ürünün bırakıldığı kişi; *de facto* olarak üretim sürecine dâhil sayılabilecek kadar üreticiye bağımlı bir kişi ise ürünün bu aşamada piyasaya sürüldüğünden bahsetmek mümkün olmaz. Bkz: EuGH NJW 2006, 825, Rn. 28. Aynı yönde bkz: **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 369; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 30.

⁷³⁴ **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 4; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 24; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 167; **Erlüle**, s. 162.

⁷³⁵ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 48

⁷³⁶ Ürünün, üreticinin hatası nedeniyle hâkimiyet alanından çıktığı hallerde, piyasaya sürülmüş olduğu ifade edilmiştir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 27; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 167; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 38; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 6.

Üreticinin ve onun gibi sorumlu olanların ürünü piyasaya sürmesi, dar yorumlanmamalıdır⁷³⁷. Bu konuda ABAD'ın *Veedfald* kararı emsal teşkil etmektedir. İlgili kararda bir organ nakli için hazırlanan organın içinde tutulduğu perfüzyon sıvısındaki bir ayıp, organa zarar vermiş ve bu organ bekleyen hastaya nakledilememiştir. ABAD'a göre, her ne kadar ilgili ürünler üreticinin hâkimiyet alanını terk etmemişse de, ürününün "bir insan organının nakledilmesi için hazırlanmasına ilişkin bir tıbbi hizmetin parçası olarak kullanılmışsa" piyasaya sürülmediği savunulamaz⁷³⁸. Divan başsavcısı, bir hizmetle beraber sunulan üründe bu hizmete dayanarak ürünün üretici tarafından kullanılıyor olmasının – ürün üreticinin organizasyon sahasını terk etmemiş olsa da- fiili bir sürüm olduğunun altını çizmiştir. Bu anlamda ürün üreticinin organizasyon sahasını terk etmemiş olsa da üretici tarafından sunulan bir hizmetin parçası olarak yine üretici tarafından kullanılıyorsa sürümün varlığı söz konusudur⁷³⁹.

Bu kapsamda bir ürünlerdeki ayıbın, üreticinin iş alanı içerisinde bir zarara neden olması halinde, bu ürünün piyasaya sürülmüş sayılıp sayılamayacağı değerlendirilmelidir. ABAD'ın *Veedfald* kararı, üreticinin iş alanı içerisinde gerçekleşen zarar verici bir olayın doğrudan ürünün piyasaya sürülmemiş olması nedeniyle ürün sorumluluğunun gündeme gelemeyeceğine ilişkin savunmayı sorgulatmaktadır. Bir ürünün üretim süreci, üreticinin istek ve iradesi doğrultusunda sona erdiyse bu ürünün piyasaya sürülmüş olup olmadığına ilişkin değerlendirme bunun sonraki kullanımlarından bağımsızdır. İlgili açıklamalar ışığında, iş yerinde ayıplı ürün

⁷³⁷ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 167; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 26.

⁷³⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 26. Benzer açıklamalar için bkz: **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 369; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 5, Rn. 7.

⁷³⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 26.

nedeniyle ortaya çıkan zararlardan dolayı da ürün sorumluluğuna dayanılabileceği ifade edilmiştir⁷⁴⁰.

Bir ürünün üretim tamamlanmadan önce üretim ağından çıkartıldığı durumlarda piyasaya sürmenin varlığından söz edilemez. Bu durum özellikle deneme ve kalite kontrol testlerinin yapılması amaçlı üretim bandından çıkartılan prototip ürünlerde söz konusu olur⁷⁴¹. Aynı durum, üretim sırasında bir üretim ayıbı barındırdığı tespit edilen ürünlerde de geçerlidir. Ne var ki, amaçlanan üretim tamamlandıktan sonra muayene ve onarım için ürünün geçici olarak üçüncü bir kişiye bırakıldığı hallerde ürün piyasaya sürülmüştür⁷⁴². Atıklar için ise bir ayrıma gitmek gerekmektedir. Eğer atıklar, bir daha kullanılmamak üzere atık haline getiriliyorsa burada piyasaya sürmeden değil daha çok

⁷⁴⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 28; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 53; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 167-168.

⁷⁴¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 27; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 54. Bu ürünlerin piyasaya sürülmesine ilişkin detaylı tartışmalar için bkz: **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 370.

⁷⁴² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 29. Aksi görüşte bkz: **SHK PrHG**, **Hess**, Art 5, Rn. 9. Belirtilmelidir ki teste tabi tutulacak ürünlerin, henüz ürünün üretim süreci tamamlanmadan önce üreticinin çalışanları tarafından test edilmesi halinde bir piyasaya sürmenin varlığından bahsedilemez. Ancak bu ürünler bir başka işletmeciye test amaçlı gidiyorsa burada üçüncü kişilerin de korunan hukuki menfaatlerinin ihlal edilme ihtimali söz konusu olma konuyu tartışmalı hale getirmektedir. Bu anlamda, özellikle testi üçüncü bir işletmenin yaptığı hallerde piyasaya sürmenin varlığı savunulmaktadır. LG Berlin de önüne gelen bir uyuşmazlıkta bu yönde karar vermiştir. Bkz: LG Berlin Urt. v. 8.11.2007 – 31 O 135/05. Aksi yönde bkz: **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 370. Yazara göre bir ürün dağıtımına hazır hale gelmedikçe, test için başkasına bırakılması halinde bir piyasaya sürmenin varlığından söz edilemez. Yazar bu hususu şu örnekle açıklamaktadır: test için bir kamyonu yüklenen ürünlerden birisi yolda düşse ve 3. bir kişi bu ürünü bulup kullanarak üründeki bir ayıptan dolayı zarar görse dahi bu zararları üreticiden isteyememesi gerekir. Aynı yönde bkz: **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 54. Benzer açıklamalar için bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 38.

piyasadan çıkartmadan söz edilebilir. Ancak atıklar, hammadde olarak kullanılmak üzere elden çıkartılıyorsa bunların piyasaya sürüldüğünden söz edilir⁷⁴³.

Ürünün piyasaya sürülmemiş olmasına ilişkin kurtuluş sebebi, ara mal ve hammadde üreticileri için de geçerlidir⁷⁴⁴. İş bölümüne dayalı olarak çalışan birden fazla üretici arasında piyasaya sürme, somut olayda üretim sürecinin görünüşüne bağlı olarak değerlendirilir. Eğer birden fazla üretici bağımlı olarak somut ürünün üretiminde etkili oluyorsa bu anlamda bir işletmeden diğerine bu ürünün gönderilmesi piyasaya sürme olarak tanımlanamaz. Ne var ki bir işletmede üretilen ve üretimi tamamlanan bağımsız bir ara ürün, diğer işletmede başka bir ürünün parçası oluyorsa; bu ara ürün kendi üreticisinin hâkimiyet alanından çıktığında piyasaya sürülmüş olacaktır⁷⁴⁵.

b. ÜGTDK Düzenlemesi

ÜGTDK’da m. 21/2/a bendinde, Direktif m. 7/a ile paralel olarak üreticiye, *“ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini”* ispatlayarak sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmıştır⁷⁴⁶. Her ne kadar madde metninde ürünün üretici tarafından piyasaya sürülmemiş olduğundan söz edilse de, ürünün piyasaya hiç sürülmemiş olması da üreticiyi sorumluluktan kurtaracaktır⁷⁴⁷.

⁷⁴³ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 62-63; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 27; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 12; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 296.

⁷⁴⁴ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 65; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 36. Bu anlamda son üretici de, ara mal ve hammadde üreticilerinin ürettiği ayıplı ürünler nedeniyle uğradığı zararları bu üreticilerden talep edebilmektedir. Nitekim ürün sorumluluğunun tüketiciyi koruma amacı, koruma alanının bireysel olarak tüketicilerle sınırlanması anlamına gelmemektedir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 29; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 11; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 4.

⁷⁴⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 29; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 57.

⁷⁴⁶ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 38; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1444; **Oğuzer/Baysal**, s. 129.

⁷⁴⁷ **Oğuzer/Baysal**, s. 129; **Oğuzer**, s. 89; **Akçura Karaman**, s. 341.

ÜGTDK m. 3/k uyarınca bir ürünün piyasaya sürülmesi onun piyasada ilk kez bulundurulmasını ifade eder. Bu tanım, akreditasyon ve piyasa gözetimine ilişkin hususları düzenleyen 2008 tarihli AB Regülasyonundan alınmıştır. Yine aynı Regülasyona dayanan bir tanım olarak ÜGTDK m. 3/j uyarınca piyasada bulundurma ise “*ürünün ticari faaliyet yoluyla, bedelli veya bedelsiz olarak dağıtım, tüketim veya kullanım için piyasaya sağlanmasını*” ifade etmektedir. Bu tanımların AB Ürün Güvenliği Mevzuatından alınmış olması büyük bir sorunu beraberinde getirmektedir. Piyasaya sürme kavramı, piyasada bulundurma kavramı ile açıklandığından ürünün ne zaman piyasaya sürülmüş olacağı piyasada bulundurulduğu ana göre değerlendirilir. Bu anlamda ÜGTDK, ürünün piyasaya sürülmesi ile ilgili olarak Direktif düzenlemesinden oldukça farklı bir anlama sahiptir. Nitekim Direktif uyarınca ürünün piyasaya sürülmesi, onun dolaşıma sokulmasını ifade etmektedir⁷⁴⁸. Başka bir deyişle, ürünün üreticisinin hâkimiyet alanından çıkmasını ifade etmektedir⁷⁴⁹. Oysa ÜGTDK uyarınca ticari faaliyete dayanmayan bir piyasada bulundurma, piyasaya sürme değildir. Bu anlamda ÜGTDK bağlamında bir piyasaya sürmenin bulunabilmesi için bunu üreticinin

⁷⁴⁸ Dolaşıma sokma, İngilizce literatürde “putting into circulation”, Almanca literatürde ise “in den Verkehr bringen” kavramlarının çevirisi olarak kullanılan ve Ürün Sorumluluğu Direktifi bağlamında piyasaya sürme kavramına karşılık gelen bir kavram olarak kullanılmaktadır. Piyasaya arz etme ise ürünün ilgili piyasalarda ilk kez bulunmasına karşılık gelecek şekilde kullanılan ve ticari faaliyete dayanan bir kavramdır. Bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1028. Aynı ayrımı kimi yazarlar da piyasaya sürme (dolaşıma sürmeye karşılık gelecek şekilde) ve piyasaya arz kavramları arasında yapmaktadır. Bkz: **Keser**, s. 242. Belirtmek gerekir ki biz çalışmamızda piyasaya sürme ve piyasaya arz kavramlarını kullandıkları kanuna ve bağlama göre anlamlandırmayı tercih etmekteyiz. Ancak bu kavramların kullanıldığı hukuki mevzuata göre farklı anlamlara gelebileceğini de belirtmeliyiz.

⁷⁴⁹ Belirtmek gerekir ki ABAD’ın Veedfald kararında olduğu gibi ürünün her zaman üreticinin hâkimiyet alanından çıkmasına gerek yoktur.

ürünü kendi mesleki faaliyeti çerçevesinde ticari markası ile gerçekleştirmesi gerekir⁷⁵⁰. Bu anlamda özel amaçlarla sürümü yapılan bir ürün, ticari faaliyete dayanmadığından piyasaya sürülmüş sayılmayacaktır. ÜGTDK ile Direktif arasındaki bu farklılık, ürün güvenliğine ilişkin regülasyonlara dayanan tanımların, kanundaki sistematik hata nedeniyle ürün sorumluluğuna ilişkin olarak da uygulanmasıdır. Dikkat edilmelidir ki burada önemli olan sürümün bedelli yapılıp yapılmaması değildir. Zira bedelsiz de olsa ticari faaliyete dayanan bir sürüm, ÜGTDK kapsamında piyasaya arzıdır. Önemli olan sürüm faaliyetinin niteliğidir. Kanımızca ÜGTDK'nun böyle bir ayrıma gitmesi kesinlikle yerinde değildir. Bizce Kanun, Direktifte olduğu gibi piyasaya arzın tanımını öğretti ve yargıya bırakıp, ticari faaliyetlere ilişkin olarak Direktif m. 7/c'de yer alan kurtuluş sebebini düzenlemeliydi.

2. Ürünün Piyasaya Sürüldüğü Sırada Ayıpsız Olması

a. Direktif Düzenlemesi

Tüm hal ve şartlar göz önünde tutulduğunda, üreticinin ürünü piyasaya sürdüğü sırada üründe herhangi bir ayıp bulunmadığının muhtemel olduğunu ispatlamak suretiyle üretici sorumluluktan kurtulabilir. Nitekim ürün sorumluluğu ürünün piyasaya sürüldüğü andaki ayıplarından dolayı üreticinin sorumlu olduğunu düzenlemektedir. Üreticinin kendisine yüklenemeyecek nedenlerle kusursuz sorumlu tutulması ürün sorumluluğunun amaçları ile bağdaşmaz⁷⁵¹. Belirtmek gerekir ki üründe bir ayıbın

⁷⁵⁰ Aynı yönde bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1028-1029. Yazar ÜGTDK m. 2'de ifade edilen kanunun amacından yola çıkarak hukukumuzda da Direktifte olduğu gibi piyasaya sürmenin “dolaşıma sokmak” olarak anlaşılması gerekir. Zira kanun amacı itibarıyla piyasaya sürülmesi hedeflenen ürünlere de uygulanır. Yazarın kanundaki kronik hataları giderme çabasını anladığımızı belirtmekle birlikte ürün sorumluluğu tazminatının doğrudan tanımda ifadesini bulan piyasada ilk kez bulundurma olduğunu düşünüyoruz. Bu düzenleme ne kadar hatalı da olsa kanımızca yorum yoluyla bu düzenlemeyi aşma imkânı bulunmamaktadır.

⁷⁵¹ **NK-ProdR/Philipp Ehrling ProdHaftG § 1 Rn. 71; Havutçu**, s. 103.

varlığını ispatla yükümlü olan davacı yani zarar görendir. Bu anlamda ancak zarar gören bir ayıbın varlığını ispatladıktan sonra üreticinin bu ayıbın kendisi tarafından ürünün piyasaya sürüldüğü sırada var olmadığını ispatlamak durumunda kalır⁷⁵². Burada aranan ispat tam ispat değildir. Tüm hal ve şartlar değerlendirildiğinde, yüksek ihtimalle ürün ayıbının piyasaya sürme anından sonra gerçekleştiğinin ispatlanması yeterlidir⁷⁵³.

AB kanunkoyucusu ilgili kurtuluş sebebi ile kötü depolama ve saklama koşullarından, uygun olmayan taşıma ve nakliyeden, kullanıcının kendi hatalarından yahut üçüncü kişinin kötü niyetli bir hareketinden kaynaklanan ürün ayıplarını göz önünde tutarak üreticiye sorumluluğun temel taşı olan ayıbın kendisinden kaynaklanmadığını ispat hakkı tanımıştır⁷⁵⁴. Ancak bu noktada belirtilmelidir ki, özellikle gıda ve ilaç ürünleri gibi ürünlerde ortaya çıkabilecek bazı ayıplar, taşıma ve saklama sırasında ortaya çıksa da ürünün üretici tarafından gerekli güvenlik önlemleri alınarak üretilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu hallerde üretici sorumluluktan kurtulamaz⁷⁵⁵. Örneğin fabrikadan çıktıktan sonra dağıtıcılara teslim edilen konserve ton balıkları, “35 C derece sıcaklıkta, güneş görmeyen yerde 7 yıl depolanabilir” ibaresi içermesine rağmen piyasaya sürüldükten 3 yıl sonra bu sıcaklıkta depolandığı için bozulmuştur. Esasen böyle bir örnekte ürünün piyasaya sürüldüğü sırada, saklama koşullarına ilişkin güvenlik beklentilerini karşılamaması nedeniyle ayıplı olduğu söylenebilir. Bu sebeple, ürünün piyasaya sürülmesini takiben ayıbın depolama koşullarından kaynaklandığı savunmasında bulunulamaz.

⁷⁵² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 32

⁷⁵³ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 7; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 38; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 374; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 26; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 42. Nitekim burada tam ispat yapabilmek mümkün değildir.

⁷⁵⁴ **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 71; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 372; Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 169; **Havutçu**, s. 103; **Erlüle**, s. 332

⁷⁵⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 33; **Erlüle**, s. 332.

Bir üründe eskimeye bağılı olarak ortaya çıkan ayıplarının üreticinin sorumluluğuna dâhil olmasına yönelik değerlendirmede bir ayrıma gİtmek gerekmektedir. Buna göre eğer eskimeye bağılı güvenlik ayıbı, ürünün uzun süreli kullanımlara ilişkin yeterli güvenlik önlemleri barındırmadan üretilmesinden kaynaklanıyorsa üretici ürünün piyasaya sürölmesi anında ayıpsız olduğuna ilişkin kurtuluş sebebine dayanamaz. Ancak üretici tarafından yeterli güvenlikte üretilen bir ürün, kötü kullanım nedeniyle eskimeye bağılı ayıplar ortaya çıkartıyorsa üretici ilgili kurtuluş sebebi ile sorumluluktan kurtulabilir⁷⁵⁶.

Ürünün kullanıcı ya da üçüncü kişilerin müdahalesi sebebiyle ayıplı olması halinde bu kurtuluş sebebine dayanılabilmesi için bu müdahalenin, ürün piyasaya süröldükten sonra gerçekleşmesi gerekir. Bu anlamda ürün piyasaya sürölmeden önce üreticinin çalışanı tarafından yapılan kötü niyetli müdahale nedeniyle ürün ayıplı hale gelirse üretici bu kurtuluş sebebine dayanamaz⁷⁵⁷.

Üreticinin, ürünün piyasaya sürölmesi sırasında bir ayıp barındırmadığına ilişkin muhtemel ispatı kendisinden beklenebilecek her türlü önlemi aldığına, ürünün girişinde ve çıkışında gerekli kalite kontrol testlerini yaptığına ilişkin belgeler göstermek suretiyle ispatlayabilir⁷⁵⁸. Üreticinin, ürünün piyasaya süröldüğü anda ayıpsız olduğunu

⁷⁵⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 36; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 74. Aynı yönde bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 22. Bu noktada göz önünde bulundurulması gereken husus ürüne ilişkin üretici tarafından biçilen süredir. Bu süre ürünün son kullanma tarihinden ya da azami ya da asgari olarak kullanılabileceği süreye ilişkin üretici garantilerinden anlaşılabilir. Bu sürelerden sonra güvenli kullanımının sağlanması mümkün olmayan bir ürün eskimeye bağılı olarak ayıplı sayılamaz. Bkz: **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 372.

⁷⁵⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 33; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 34; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 71; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 372.

⁷⁵⁸ **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 23, 26; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 37; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 72. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 36

ispatlayabilmesine yönelik olarak dayanabileceği birkaç olgu bulunmaktadır. Bunlar ürünün ne sıklıkla kullanıldığı, ürünün bir ayıp ortaya çıkmadan kaç yıl boyunca kullanıldığı, ürünün doğası gibi olgulardır. Bir ürün piyasaya sürülmesinin ardından uzun yıllar çok sık şekilde ayıp meydana gelmeden kullanıldıysa, üründeki ayıbın piyasaya sürme anından sonra gerçekleştiğine ilişkin ihtimal güçlenmektedir⁷⁵⁹. *Joachim*'e göre düzenleme, haksız fiilin genel hükümlerine göre kişilerin sorumluluktan kurtulmasına ilişkin standartların da altına düşmüştür⁷⁶⁰. Ancak bu noktada sınırlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Nitekim haksız fiilin genel hükümlerine ve özen yükümlülüğünün ihlaline dayanan ürün sorumluluğu karşısında Direktif ve buna bağlı olarak çıkartılan özel ürün sorumluluğu düzenlemeleri üreticinin özen yükümlülüklerini yerine getirdiğini ispat etmesiyle onu sorumluluktan kurtarmaz. İlgili hükmün kusursuz sorumluluğu ortadan kaldıracak şekilde yorumlanmaması gerekir⁷⁶¹.

Bu kurtuluş sebebi ancak üretim ayıplarında ve sınırlı hallerde bilgilendirme ayıplarında söz konusu olur⁷⁶². Nitekim tasarım ayıpları açısından, üreticinin ürünü

⁷⁵⁹ **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 29.

⁷⁶⁰ **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 23, 26.

⁷⁶¹ **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 23, 26.

⁷⁶² **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 70; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 35. Bu durumda ortaya çıkabilecek bilgilendirme ayıpları, ürünle birlikte yapılan kullanım talimatlarının, uyarı işaretlerinin, piktogramların ve sair bilgilendirme araçlarının depolama, taşıma sırasında sökülmesi kaybolması ya da üçüncü bir kişinin müdahalesi ile değiştirilmesi gibi durumlarda meydana gelebilir. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 170; **Akçura Karaman**, s. 343. Bu kurtuluş sebebine yalnızca üretim ayıplarında dayanılabileceğine ilişkin görüş için bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 43-44.

piyasaya sürmesinin ardından tasarımın depolama, taşıma, üçüncü bir kişi veya kullanıcı nedeniyle değiştirilmesi söz konusu olmaz⁷⁶³.

b. ÜGTDK Düzenlemesi

ÜGTDK m. 21/2/b, ürünün piyasaya sürüldüğü sırada ayıpsız olduğuna ilişkin Direktif düzenlemesini oldukça farklı bir şekilde düzenlemiş ve uygulama alanını da daraltmıştır⁷⁶⁴. İlgili düzenlemeye göre üretici, ürünündeki ayıbın ürünün piyasaya sürülmesinin ardından dağıtıcı ya da üçüncü bir kişinin veya müdahalesi ile meydana geldiğini ya da kullanıcıdan kaynaklandığını ispat etmekle sorumluluktan kurtulur. Bu hüküm uyarınca ürünün piyasaya sürülmesinin ardından dağıtıcı tarafından özensiz bir şekilde depolandığı için yahut dikkatsiz bir şekilde taşındığı ya da nakliye edildiği için ayıbın meydana geldiği hallerde üreticinin sorumluluktan kurtulması güçleşmektedir⁷⁶⁵.

Direktif düzenlemesinde ayıbın, ürünün piyasaya sürülmesinin ardından kimin nedeniyle meydana geldiği konusunda bir sınırlamaya gidilmemişken, ÜGTDK dağıtıcı ve üçüncü kişinin ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan söz etmektedir. Ayrıca Direktif, böyle bir durumda üreticinin yaklaşık ispatını yeterli görmekteyken, ÜGTDK yaklaşık ispata yönelik herhangi bir düzenleme içermemektedir⁷⁶⁶. ÜGTDK ürünle olabilecek yakın ilişkisini göz önünde bulundurarak önce dağıtıcıyı sonra üçüncü kişileri düzenlemiş en son da kullanıcıyı ayrıca belirtmiştir. Öğretide, ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumlu tutulduğunu savunan yazarlar, bu üreticilere bir

⁷⁶³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 35; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 43-44; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 70. Aksi yönde bkz: **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 375. Yazar her üç ayıp tipinin de bu kurtuluş sebebine ilişkin olarak gündeme gelebileceğini savunmaktadır.

⁷⁶⁴ **Oğuzer**, s. 135; **Oğuzer/Baysal**, s. 133.

⁷⁶⁵ **Oğuzer**, s. 135; ; **Oğuzer/Baysal**, s. 133. Gümüş, bu halde ÜGTDK uyarınca sorumluluktan kurtulmanın mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bkz: **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 511.

⁷⁶⁶ **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1030; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 39; ; **Oğuzer/Baysal**, s. 134.

kurtuluş sebebi tanınmamış olmasını bu hükmün yorumuyla aşmaktadır. Yazarlara göre, ara ürünün piyasaya sürülmesinin ardından nihai üreticinin müdahalesi ile meydana gelen zararlardan ara ürün üreticisi sorumlu olmayacaktır⁷⁶⁷. Oysa kanun, ürün ile girebileceği yakın ilişkiyi gözeterek önce dağıtıcıyı düzenlemiş sonra da ürün ile daha uzak ilişkisi olabilecek üçüncü kişileri düzenlemiştir. En son da ayıbın kullanıcıdan kaynaklanma ihtimalini göz önünde bulundurarak bunu ayrıca düzenlemiştir. Bu anlamda kanımızca nihai ürün üreticisi üçüncü kişi olamaz. Burada sözü edilen üçüncü kişi, sonradan ayıplı hale gelen malın üreticisi ile herhangi bir hukuki ilişkisi olmayan, herhangi bir şekilde ürüne müdahalesi olağan olmayan üçüncü kişidir. Nitekim olayların büyük bir kısmında ara mal ya da hammadde üreticisi ile nihai üretici arasında sözleşme ilişkisi olacaktır. Aralarındaki bir sözleşmeye dayanarak ürüne bir müdahalede bulunan nihai üretici nedeniyle ürünün ayıplı hale gelmesi ihtimalinde, sözleşmenin karşı tarafı olan nihai üreticinin üçüncü kişi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Nihai ürün üreticisinin, ara malın ya da hammaddenin ayıplı hale gelmesine neden olduğu hallerde; yalnızca ara mal ya da hammadde üreticisi ile aralarında sözleşme ilişkisi bulunmayan durumlarda üçüncü kişi olarak değerlendirilmesi mümkün olur. Örneğin ürettiği ürünleri aralarındaki sözleşme ilişkisine dayanarak nihai ürün üreticisine gönderen ara mal üreticisi bu kurtuluş sebebine dayanamayacakken, ürettiği ürünleri nihai mal olarak piyasaya süren üretici, bu malların başka bir nihai üreticinin kendi ürününde ara mal olarak kullanılması halinde ortaya çıkan ayıplarda bu hükme dayanabilir.

⁷⁶⁷ Bkz: **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1449-1450; **Atamer/ Kurtalan Güner**, s. 43; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1030.

3. Ürünün Emredici Normlara Uygun Davranılmasından Dolayı

Ayıplı Olması

a. Direktif Düzenlemesi

Direktif m. 7/d uyarınca üreticiler, ürünlerdeki ayıbın “bağlı emredici normlara uyma sebebiyle meydana geldiğini” ispat etmek suretiyle sorumluluktan kurtulabilirler. Direktif, sorumluluktan kurtuluş sebebine ilişkin emredici normları tanımlamamış bunlardan ne anlaşılması gerektiğini üye devletlerin iç hukuk uygulamalarına bırakmıştır⁷⁶⁸. Bu kurtuluş sebebine ilişkin olgular, ara mal ve hammadde üreticileri, üretici benzerleri, ithalatçılar ve dağıtıcılar açısından da gerçekleştiği takdirde onların sorumluluktan kurtulabilmesi için de uygulanır⁷⁶⁹.

İlgili sorumluluğa konu emredici normların, ürün güvenliği açısından minimum standartlar getiren normlarla karıştırılmaması gerekir⁷⁷⁰. Minimum standart getiren normlar, üreticilerin bir ürünü üretirken o ürünün güvenli olması için altına düşmemesi gereken standartlardır. Bu normlara aykırılık ürün ayıbına sebebiyet verirken bu normlara uygun davranılmasına rağmen ürünün ayıplı olması üreticiyi sorumluluktan kurtarmaz⁷⁷¹. Bu anlamda üretici bu normlarda belirtilen kuralların ötesine geçerek ürünün güvenli olmasına ilişkin önlemleri alması gerekir⁷⁷². Direktif m. 7/d uyarınca düzenlenmiş olan sorumluluktan kurtuluş sebebi minimum standartlar getiren bu normları değil üreticinin, uymaktan başka çaresi olmayan emredici normları

⁷⁶⁸ Havutçu, s. 103-104.

⁷⁶⁹ MüKo/Wagner, ProdHaftG § 1, Rn. 43; NK-ProdR/Philipp Ehring ProdHaftG § 1 Rn. 96; BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 1 Rn. 52; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 175.

⁷⁷⁰ NK-ProdR/Philipp Ehring ProdHaftG § 1 Rn. 91-92; BSK OR I-Fellmann, Art. 5 PrHG, Rn. 13; BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 1 Rn. 51

⁷⁷¹ MüKo/Wagner, ProdHaftG § 3, Rn. 27-28; Kullmann, s. 112; BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 3 Rn. 25-26; SHK PrHG, Hess, Art 4, Rn 1, 38; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 145-146.

⁷⁷² Bu hususta detaylı açıklamalar için bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, II, A, 3, d, ab.

düzenlemektedir⁷⁷³. Konumuz açısından emredici normlar ürünün nasıl üretileceğine ilişkin açık ve bağlayıcı düzenlemeler içeren ve bunlara uyulmaması halinde yaptırım öngören hukuk kurallarıdır⁷⁷⁴.

Emredici kurallar nitelikleri gereği, kanunlarda düzenlenirler. Kanuna dayanarak onun uygulanmasını gösteren yahut onu tamamlayan yönetmelik ve tüzüklerde yer alan normlar da emredici olarak değerlendirilebilir⁷⁷⁵. Ne var ki emredici kural ifadesi dar yorumlanmalı ve yalnızca üreticinin, ürünün güvenliğini tehlikeye sokacak bile olsa ya emredici normlara uygun bir üretim yapmak ya da hiç üretim yapmamak arasında bir seçim yapmak zorunda kaldığı hallerde ilgili kurtuluş sebebine başvurulabilmelidir⁷⁷⁶. Özel teknik standartlar ve meslek odaları tarafından kazalardan korumak ve güvenliği sağlamak amacıyla çıkartılan düzenlemeler emredici hukuk normları değildir⁷⁷⁷. AB Direktiflerinde ya da kanunlarda yer alan teknik düzenlemeler ya da diğer zorunlu

⁷⁷³ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 51; **Kullmann**, s. 55; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 175

⁷⁷⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 45; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 175-176. Yaptırım, emredici normların tespiti için önemli bir unsur olsa da yaptırım içermeyen bir norm da tek başına hukuka aykırılık yaratarak emredici kabul edilebilir. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 51.

⁷⁷⁵ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 91; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 44; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 50; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 49, 50; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 381.

⁷⁷⁶ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 93; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 14; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 175. AB içerisinde bir ülkede geçerli olan emredici norma uygunluk da diğer ülkelerde de sorumluluktan kurtuluş sebebi sayılmalıdır. Aksi takdirde malların serbest dolaşımı amacına ulaşamaz. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 50. *Joachim*'e göre ise ürününü sürümünün yapıldığı ve zararın ortaya çıktığı ülkedeki emredici normlara uygunluk da kurtuluş sebebine dâhil edilmelidir. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 58.

⁷⁷⁷ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 50; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 92; **Kullmann**, s. 58; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 50; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 176. Zira meslek kuruluşları tarafından çıkartılan düzenlemeler ne üreticiye ne de üretim sürecine yöneliktir.

teknik kurallar da asgari standardı belirleyen düzenlemeler olup üreticiye alternatif düzenleme yapma seçeneği verirler. Bu bağlamda teknik düzenlemelere ya da diğer zorunlu teknik kurallara uygunluk nedeniyle üründe bir ayıbın meydana gelmesi halinde bu bent kapsamında düzenlenen sorumluluktan kurtuluş sebebine dayanılmaz⁷⁷⁸.

Üreticilerin, kamusal otoritelerin izin ve onay gibi idari işlemlerine dayanarak üretim yapmaları halinde bu sorumluluktan kurtuluş sebebine dayanmak mümkün değildir⁷⁷⁹. Bu kapsamda üretime yeterlilik belgesinin alınması, ürünün uygunluk denetleme kuruluşlarının onayı dâhilinde piyasaya sürülmesi gibi kamusal otoritelerin idari işlemlerine dayanan ürünlerdeki ayıplar Direktif m. 7/d kapsamına dâhil değildir⁷⁸⁰.

Direktifin böyle bir kurtuluş sebebi düzenlemesinin altında yatan en büyük gerekçe; üreticinin ayıplı ürün üretmesi nedeniyle tazminatın yükümlüsü olmak ile emredici normlara aykırı davranmak arasında sıkışıp kalmasını önlemektir⁷⁸¹. Nitekim üretici, hem tazminat yükümlüsü olmamak hem de ürünün güvenli üretilmesini sağlamak amacıyla emredici normlara aykırı davrandığında ilgili devletin denetim mekanizmaları, o üreticiyi çeşitli yaptırımlarla karşı karşıya bırakabilir. Böyle bir

⁷⁷⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 44; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 14; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 5, Rn. 50.

⁷⁷⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 44; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 5, Rn. 49; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 381; **Havutçu**, s. 104. Nitekim bunların soyutluk ve genellik özelliklerini taşımadıkları ve emredici olmadıkları ifade edilmiştir. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 176.

⁷⁸⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 44; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 5, Rn. 49; **Havutçu**, s. 104; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 176.

⁷⁸¹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 43; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 90; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 5 PrHG, Rn. 12; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 49; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 5, Rn. 47; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 175; **Havutçu**, s. 104. Böyle bir durumun pratikte ne ölçüde anlam ifade edeceği başka bir deyişle böyle bir sorunun ne sıklıkla ortaya çıkabileceği tartışılabilir.

durumda üretici, üretimi bırakmak ve pazardan çekilmek zorunda kalabilir. Böyle bir sonuç devletlerin hukuk kuralları aracılığı ile ekonomik bir istikrarsızlık yaratmalarına sebebiyet verir. Böyle bir kurtuluş sebebinin tanınmadığı bir hukuk sisteminde, ortaya çıkan ayıplardan doğan zararları tazmin eden üreticiye karşı devletin sorumlu olması gerekirdi⁷⁸².

b. ÜGTDK Düzenlemesi

ÜGTDK m. 21/2/c uyarınca üretici “üründeki uygunsuzluğun, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklandığını” ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir. İlgili düzenleme birçok açıdan problemlidir ve Direktif düzenlemesinden oldukça farklıdır⁷⁸³. ÜGTDK’da düzenlenmiş bu kurtuluş sebebine ilişkin problemler iki noktada toplanmaktadır.

İlk olarak ilgili kurtuluş sebebi, ürünün uygunsuzluğunu düzenleyen m. 3/r hükmünü lafzıyla sınırlı tutan görüş uyarınca uygunsuzluğun tanımı ile açıkça çelişmektedir⁷⁸⁴. Nitekim ilgili hükmün lafzı itibariyle üründeki uygunsuzluk, teknik düzenlemelere ve genel ürün güvenliği mevzuatına aykırılıktır. Bu anlamda bir ürün, teknik düzenlemelere ve diğer zorunlu teknik kurallara uygun olduğu durumlarda, uygunsuz değildir. Bu halde ÜGTDK m. 21/2/c uyarınca tanınan kurtuluş sebebinin kullanım imkânı bulunmamaktadır. Kanun kapsamında uygunsuzluk kavramının yalnızca lafzıyla okunması halinde ortaya çıkan bu durum öğretide de “bariz mantık

⁷⁸² Bkz: **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 380.

⁷⁸³ Aynı yönde bkz: **Oğuzer/Baysal**, s. 124.

⁷⁸⁴ **Oğuzer/Baysal**, s. 124. Bu görüş için bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, §5, II, B, 4.

hatası” olarak ifade edilmiştir⁷⁸⁵. Böyle bir kurtuluş sebebi ancak ürün güvenliğine ilişkin idari yaptırımlar açısından anlam ifade edebilir⁷⁸⁶.

Ne var ki ÜGTDK bağlamında uygunsuzluk kavramının Direktife uygun olarak üründen beklenen güvenliğin karşılamamasını da içerecek şekilde yorumlanmasını içeren görüşümüz uyarınca da ilgili kurtuluş sebebi büyük bir problem ihtiva etmektedir⁷⁸⁷. Nitekim bu kurtuluş sebebinin Direktiften farklı olarak uygunsuzluğu, emredici normlara uygun olarak üretime değil de teknik düzenlemelerle diğer teknik normlara uygun olarak üretime bağlaması, ürün sorumluluğunun temel ilkelerine aykırıdır⁷⁸⁸. Teknik düzenlemeler, sınırlı hallerde Direktif kapsamında ifade edilen emredici normlar olabilir⁷⁸⁹. Emredici olmayan teknik düzenlemelere uygun üretim yapılması dolayısıyla ürünün uygunsuz hale geldiğine ilişkin bir savunma ise bu normlar üreticinin uyması gereken asgari standartları düzenlediğinden üreticiyi sorumluluktan kurtarmamalıdır⁷⁹⁰. Asgari standartları sağlayan teknik düzenlemelere uygunluk ile emredici hükümlere uygunluk farklı şeylerdir. Nitekim emredici normlarla düzenlenen bir üretim sürecinde üretici, kullanıcıların güvenliği açısından gerekli ve önemli de olsa emredici normun ötesine geçemez. Zaten Direktif bağlamında da üreticiye böyle bir kurtuluş sebebinin tanınmasının asıl mantığı, onu tazminat ödemek ile emredici norma aykırı davranmak arasında bir seçim yapmaya zorlamamaktır.

⁷⁸⁵ Bkz: **Oğuzer/Baysal**, s. 126.

⁷⁸⁶ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 176.

⁷⁸⁷ Aynı yönde bkz: **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 510. Yazar açık boşluk ve hukuk yaratma görüşü ışığında ürünün ayıbına haklı güvenlik beklentilerini esas aldığından bu hükmü çelişkili addetmemektedir. Yazar ilgili düzenlemeyi Direktife uygun olarak emredici normlarla sınırlamaktadır.

⁷⁸⁸ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 41.

⁷⁸⁹ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 41; **Oğuzer/Baysal**, s. 127-128

⁷⁹⁰ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 176; **Oğuzer**, s. 85; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 41; **Oğuzer/Baysal**, s. 128. Bu hususta bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, §5, II, A, 3, d, ab.

Teknik düzenlemelere gelindiğinde ise durum bundan çok farklıdır. Teknik düzenleme uyarınca ihtiva edilen bir kural, tavsiye edici değil zorunlu bir kural dahi olsa birebir uygulanması gereken bir norm değildir.

Bu durumu İçme Suyu Arıtma Tesisleri Teknik Usulleri Tebliği⁷⁹¹ bağlamında örneklendirerek açıklayabiliriz. İlgili düzenleme, içme suyu tesislerinde suların insan sağlığına zararlı alglerden ve bakterilerden temizlenmesi için ön ve son dezenfeksiyon aşamalarını şart koşmaktadır. Bu düzenleme içme suyu üretim tesislerinin yapılacağı yerden, dezenfeksiyonda kullanılacak maddelerin muhtemel kullanım oranlarına kadar birçok hüküm barındırmaktadır. Ne var ki ilgili düzenlemenin birçok hükmü tavsiye niteliğinde olup, bazı hükümlerinde de kullanılacak maddeler ilişkin asgari oranlar belirtilmektedir. Bu anlamda bir içme suyu tesisi işleten ve içme suyu üreten üretici, ilgili Tebliğ’de öngörülen düzenlemelerin ötesine geçerek bilim ve tekniğin geldiği nokta açısından içme suyunun daha güvenli olmasını sağlayacak her türlü önlemi alabilecektir. Bu anlamda ilgili Tebliğ’de bir içme suyu deposunun dezenfeksiyonu için kullanılması öngörülen kimyasal türü ve miktarı, o deponun temizlenmesine yeterli olmazsa ve bu nedenle içme suyunda bir uygunsuzluk meydana gelirse üretici daha yüksek güvenlik önlemleri alma imkânına sahip olduğundan, sorumluluktan kurtulamamalıdır. Nitekim Tebliğ, üreticiye ilgili oranları zorunlu olarak dayatmamakta, üreticinin bir özgürlük alanı bulunmaktadır. Ancak aynı durumun üreticinin uymaktan başka çaresi olmayan bir kanunda düzenlenmiş olması ihtimalinde durum farklıdır. Nitekim üretici bu halde, içme suyu deposu ve bu itibarla içme suları daha temiz olsun diye kanunda yazan miktarların üzerinde kimyasallar kullanarak suyu dezenfekte edemez. Kanun, üreticiye bu özgürlük alanını tanımamaktadır.

⁷⁹¹ RG: 07.03.2020, S. 31061

Bu açıklamalar doğrultusunda ÜGTDK m. 21/2/c ile getirilen kurtuluş sebebinin, Direktifte düzenlenmiş muadilinden açıkça ayrıldığı ve temel mantığına aykırı olduğu söylenebilir⁷⁹². Bu hükmün sorumluluğun genel sistemine ve kaynak Direktife uygun olarak yalnızca emredici nitelik taşıyan düzenlemelerle sınırlı olarak uygulanması gerekir⁷⁹³. Aksi takdirde bir teknik düzenleme aracılığı ile düzenlenmiş hiçbir alanda, asgari standartların da altına düşüldüğü istisnai haller haricinde, üreticilerin sorumlu tutulması mümkün olmaz.

B. ÜGTDK’da Düzenlenmeyip Direktifte Düzenlenen Kurtuluş Sebepleri

2. Ürünün Üretici Tarafından Ne Satım veya Ekonomik Amaçla Dağıtım Amacıyla Üretilmiş Ne De Ticari Faaliyeti Çerçevesinde Üretilmiş ya da Dağıtılmış Olması

a. Direktif Düzenlemesi

Direktif m. 7/c benci uyarınca üreticinin kümülatif olarak sağlaması gereken 2 farklı olguya ilişkin ispat yükünü yerine getirmekle sorumluluktan kurtulabileceği bir kurtuluş sebebi düzenlenmiştir⁷⁹⁴. Bu olgulardan ilki üreticinin ürünü satım ya da ekonomik amaçlarla dağıtmak amacıyla üretmemiş olması ikincisi ise dağıtımın ya da üretimin ticari/mesleki faaliyete dayanmıyor olmasıdır. Esasen Direktif kapsamında böyle bir düzenleme yapılmış olmasının sebebi ürün sorumluluğunun çıkış noktası olan ABD’deki bir ön kabuldür. ABD’de kusurdan bağımsız ürün sorumluluğunun ortaya

⁷⁹² Aynı yönde bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 41; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1446; **Oğuzer/Baysal**, s. 128

⁷⁹³ Aynı yönde bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 41; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1446; **Oğuzer/Baysal**, s. 128. *Kanışlı*’ya göre ürünün teknik düzenlemelerine uygun olarak üretildiğine ilişkin bir adi karine tanınması ve bu adi karinenin zarar gören taraftan aksinin ispatlanması halinde üreticinin sorumlu tutulması gerekir.

⁷⁹⁴ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 45; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 376; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 37; **Erlüle**, s. 332-333.

çıkışına öncülük eden bu ön kabul şudur: Üretici kusursuz sorumluluk düzenlemelerinden kaynaklanan masrafları fiyatlara yansıtmak suretiyle müşterilere aktarabilir⁷⁹⁵. Bu bakış açısı ışığında, üretici aleyhine kabul edilen kusursuz sorumluluk uyarınca zarar görenin zararları kolektif olarak tüketiciler tarafından karşılanabilir. Ancak böyle bir kabul, ürünün bir bedelinin olmasını ve bu bedeli ödeyecek bir müşteri çevresini gerektirir. Bu itibarla Direktif de, ancak ticari amaçlara dayanan bir üretim ve dağıtımın ürün sorumluluğunun kapsamına girmesini kabul etmiştir⁷⁹⁶. Direktif, yalnızca ürünün üretilmesinden değil satım ve dağıtımından da söz ederek yalnızca gerçek üreticinin değil Direktif kapsamında sorumlu tutulan diğer kişilerin de ticari amaçlarla hareket etmesi gerektiğini hüküm altına almıştır⁷⁹⁷.

Üretici tarafından bu kurtuluş sebebine dayalı olarak sorumluluktan kurtulabilmek için ispat edilmesi gereken ilk unsur ürünün ekonomik olmayan amaçlarla başka bir deyişle özel amaçlarla ve mesleki olmayan amaçlarla üretiliyor olmasıdır⁷⁹⁸. Özel amaçlar kazanç elde etme hedefinin olmadığı zamanlarda gündeme gelir. Örneğin, üç boyutlu yazıcılar ile evde kişinin kendi kullanımı için üretilen ürünlerde durum böyledir. Dolaylı olarak ekonomik amaç güdüldüğü hallerde de bir kazanç elde etme amacı söz konusudur⁷⁹⁹. Örneğin bir üretimin daha sonraki ürünleri

⁷⁹⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 39; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 172; **Kullmann**, s. 54-55.

⁷⁹⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 39; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 376; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 172; **Kullmann**, s. 54-55.

⁷⁹⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 39; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 376; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 79; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 37.

⁷⁹⁸ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 82; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 45; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 377; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 38.

⁷⁹⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 40; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 82; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 377; **Kullmann**, s. 55-56; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 39; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 172-173; **Erlüle**, s. 333. Buna karşın karşılıksız kazandırmalar amacıyla yapılan

pazarlayabilmek veya reklamını yapmak amacıyla, tüketicilere ücretsiz olarak dağıtılacak olan numunelere ilişkin olması halinde, kazanç elde etme amacı dolaylı olarak vardır⁸⁰⁰. İlgili kurtuluş sebebinin şartlarının oluşabilmesi için ürünün ekonomik amaçlarla üretilmiyor olması yeterli değildir. Aynı zamanda bu üretimin mesleki bir faaliyete dayanmıyor olması gerekir. Mesleki/ticari faaliyet, asıl ya da yan faaliyet olarak yürütüp yürütülmediğine bakılmaksızın kazanç sağlama hedefine hizmet eden her türlü uzun vadeli faaliyettir⁸⁰¹. Ticari/mesleki faaliyet çerçevesinde edinilen bilgi ve kazanımların özel amaçlarla ya da boş zaman aktivitesi olarak kullanıldığı hallerde üreticinin sorumluluğu olmaz⁸⁰².

Üreticinin ilgili kurtuluş sebebine dayanarak sorumluluktan kurtulabilmesi için ispat etmesi gereken ikinci husus ise sürümün de özel amaçlarla yapılıyor olmasıdır⁸⁰³. Sürümün ne şekilde yapıldığı önem taşımaz⁸⁰⁴. İlgili ürün sürüme konu ise, başka bir deyişle üreticinin iradesi ile kendi hâkimiyet alanından çıkıyorsa bu sürümün özel amaçlarla yapıldığı ispat edilmedikçe üretici sorumluluktan kurtulamaz.

üretimlerde ve hiçbir ekonomik amaç gütmeyen hayır işlerinde kazanç kazanma hedefi yoktur. Bkz:

Akçura Karaman, s. 344

⁸⁰⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 40; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 83; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 41; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 172-173

⁸⁰¹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 72 N 59; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 40; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 85; **SHK PrHG, Hess**, Art 5, Rn. 44. Ticari amaç üretim esnasında üreticinin amacına ilişkindir. Ancak mesleki faaliyet, üretim esnasında yürütülen faaliyete ilişkindir. Bkz: **Erlüle**, s. 334.

⁸⁰² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 40; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 87; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 377-378; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 173; **Erlüle**, s. 334

⁸⁰³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 41; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 45.

⁸⁰⁴ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 47.

Öğretide üretim amacının daha sonradan değiştiği hallerde, üreticinin sorumluluktan kurtulup kurtulamayacağına ilişkin tartışmalar yaşanmıştır. Yaygın olarak savunulan görüş uyarınca, üreticinin ürünü ürettiği sıradaki amacını ürünün piyasaya sürmeden önce değiştirmesi halinde, değişen amaca göre sorumluluk belirlenir⁸⁰⁵. *Wagner* ise bu görüşe karşı çıkmaktadır. Yazara göre burada belirtilen amaç, üretim esnasındaki amaçtır⁸⁰⁶. Bu anlamda özel amaçlarla üretilen ürün mesleki faaliyet doğrultusunda satılıyorsa bir sorun yoktur. Nitekim sorumluluktan kurtuluş sebebine dayanılabilmesi için şartların kümülatif olarak sağlanması gerekir. Ancak özel amaçlarla üretilen ürünün daha sonra değişen fikir ışığında mesleki faaliyet dışında satılması halinde; üretim anındaki amaç dikkate alınacağından sorumluluk doğmaz⁸⁰⁷.

b. ÜGTDK Düzenlemesi

ÜGTDK’da, Direktif m. 7/c hükmünde yer alan kurtuluş sebebine yer verilmemiştir. Bu haliyle ÜGTDK, önemli bir eksiklik barındırmaktadır⁸⁰⁸. Ancak bu düzenlemeye yer verilmemesiyle kanunun, ekonomik amaç taşımayan ve ticari olmayan faaliyetler çerçevesinde üretilen ve dağıtılan ürünlere de ürün sorumluluğunu uygulama iradesi taşıyıp taşımadığı tartışılabilir.

ÜGTDK kapsamında verilen tanımları düzenleyen m. 3/k ve m. 3/j hükümlerine göre bir ürünün piyasaya arzı onun piyasada ilk kez bulundurulmasını ifade eder. Piyasada bulundurma ise “*ürünün ticari faaliyet yoluyla, bedelli veya bedelsiz olarak*

⁸⁰⁵ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 72 N 52; **Kullmann**, s. 56; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 81-82; **Erlüle**, s. 334. Bu husustaki tartışma için bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 46.

⁸⁰⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 42. Aynı yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 174. Aksi yönde bkz: **Erlüle**, s. 334.

⁸⁰⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 42; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 174.

⁸⁰⁸ **Oğuzer**, s. 111-112; **Oğuzer/Baysal**, s. 155; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 42-43.

dağıtım, tüketim veya kullanım için piyasaya sağlanmasını” ifade etmektedir. İlgili düzenleme uyarınca ÜGTDK açısından yapılabilecek ilk tespit şudur: hukukumuz açısından sorumluluğun doğabilmesi için sürümün ticari faaliyete dayalı olarak yapılması gereklidir. Nitekim ürünün ticari olmayan bir faaliyet çerçevesinde piyasada bulundurulması, ürün sorumluluğunun kapsamına giren bir piyasada bulundurma değildir. Örneğin, terzi olan bir kişinin kendi evinde bir arkadaşına hediye etmek için bir ceket dikmesi ve bunu arkadaşına hediye etmesi halinde bu ticari bir faaliyete dayanmadığından ÜGTDK kapsamına giren bir “piyasada ilk kez bulundurma” değildir. Hal böyle olunca bu cekte kullanılan yün ipteki insan sağlığına zararlı bir maddenin, kendisine bu ceket hediye edilen kişiye zarar vermesi halinde ÜGTDK kapsamında buna ilişkin bir kurtuluş sebebi düzenlenmesine gerek olmaksızın, terzinin sorumluluğu yoktur. Ancak bunun sebebi, ürünün mesleki faaliyet doğrultusunda ve ekonomik amaçlarla üretilmemesi değildir. Böyle bir ürün ifade edildiği üzere piyasaya sürülmemiş kabul edileceğinden, üretici ispat etmek kaydıyla ÜGTDK m. 21/2/a bendi uyarınca sorumluluktan kurtulabilir.

Ticari faaliyete dayalı bir sürümün olmadığı ancak ekonomik amaçlı bir üretimin bulunduğu hallerde ÜGTDK bağlamında bir sorumluluk doğup doğmayacağı tartışılabilir. Buna ilişkin olarak akıllara soru işareti getiren konu ÜGTDK bağlamında sorumlu tutulan kişilerin tümünün iktisadi işletmeci olarak ortak kavram çatısı altında buluşturulmasıdır⁸⁰⁹. Kanun kapsamında iktisadi işletmeci kavramından hareket ediliyor olması acaba özel amaçlarla başka bir deyişle ekonomik olmayan amaçlarla yapılan üretimin sorumluluk kapsamı dışında kalamayacağı anlamına gelir mi? Kanun, öğretide

⁸⁰⁹ ÜGTDK m. 3/f uyarınca iktisadi işletmeci “*İmalatçı, yetkili temsilci, ithalatçı, dağıtıcı veya ilgili teknik düzenleme kapsamında ürünlerin imalatına, piyasada bulundurulmasına veya hizmete sunulmasına ilişkin sorumluluğu olan diğer gerçek veya tüzel kişileri*” ifade eder.

ifade edildiği üzere üreticiyi hep büyük bir ticari işletme olarak tasavvur etmiştir⁸¹⁰. Bu anlamda ÜGTDK, sürümün hep, ticari faaliyete dayalı olarak bedelli ya da bedelsiz yapıldığını, üretim yapan kişilerin hep, iktisadi amaçlar güttüğü ön kabulüyle hazırlanmıştır.

Bu bağlamda örneğin, terzi iş yerinde satmak için diktiği bir gömleği çok beğendiği için, satmaktan vazgeçerek arkadaşına hediye etse sorumlu olacak mıdır? Her ne kadar ÜGTDK, ekonomik amaç ön kabulünden hareket etmiş ve Direktifte yer alan sorumluluktan kurtuluş sebebine yer vermemişse de verilen örnekteki sürüm ticari faaliyete dayalı olmadığı için piyasada bulundurma şartı oluşmamıştır. Böyle bir durumda terzi, yine ÜGTDK m. 21/2/a bendi uyarınca ürünü piyasaya sürmediği için sorumluluktan kurtulabilir. Bu anlamda ÜGTDK uyarınca ekonomik amaçlı üretilen bir ürün, ticari olmayan bir faaliyete dayalı olarak piyasaya sürülüyorsa, ürün sorumluluğu gündeme gelmeyecektir. Bunun ters ihtimali, ekonomik amaçlarla üretilmemiş olan bir ürünün ticari faaliyet yoluyla piyasaya sürülmesidir. Örneğin bir terzi, evinde diktiği yün eldiveni, terzi dükkânında ivazlı bir şekilde satarsa, sorumluluk doğacak mıdır? Bu ihtimalde hem Direktif açısından hem de ÜGTDK açısından sorumluluk doğacaktır.

Sonuç olarak ÜGTDK uyarınca Direktif m. 7/c bendinde düzenlenmiş olan kurtuluş sebebine yer verilmemişse de, ticari faaliyete dayalı bir sürümün yapılmadığı hiçbir halde; üretim salt ekonomik amaçlarla ve mesleki faaliyet çerçevesinde gerçekleşiyor da olsa üreticinin sorumluluğu olmayacaktır. Ticari faaliyet çerçevesinde bir sürümün yapıldığı hallerde de üretim amacının ne olduğuna bakılmaksızın hem Direktif uyarınca hem de ÜGTDK uyarınca üretici sorumlu olacaktır. Bu anlamda Direktif ile ÜGTDK'nun ayrıldığı tek nokta, Direktif uyarınca mesleki faaliyet doğrultusunda ve ekonomik amaçlarla üretilen bir ürün, ticari faaliyet dışı bir yolla

⁸¹⁰ Bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 42.

piyasaya sürüldüğünde sorumluluk doğacakken ÜGTDK bağlamında sorumluluk doğmayacaktır. Ne var ki ÜGTDK’da bu kurtuluş sebebine yer verilmemesine rağmen bu ayırımın gerçekleşebileceği tek bir ihtimal olmasının sebebi, kanunun ürün sorumluluğuna uygun olmayan, ürün güvenliğine özgü bir piyasaya arz ve piyasada bulundurma tanımını ürün sorumluluğu açısından da uygulamasıdır. Bu husus defalarca değinildiği üzere kanundaki kronik hatadan kaynaklanmaktadır. İlgili düzenleme bu haliyle Direktife aykırıdır ve sorumluluğu zarar gören aleyhine daraltmaktadır.

2. Ayıbın Piyasaya Sürülme Zamanındaki Bilimin ve Tekniğin

Durumuna Göre Tespit Edilememesi

a. Direktif Düzenlemesi

Direktif m. 7/e bendinde “mevcut olan ayıbın, ilgili ürünün piyasaya sürülme zamanındaki bilim ve tekniğin durumuna göre bilinemediği” hallerde üreticinin bunu ispatlayarak sorumluluktan kurtulmasını düzenlemiştir. Burada düzenlenmiş olan kurtuluş sebebi gelişim riski savunması olarak isimlendirilmektedir. İlgili kurtuluş sebebine ilişkin detaylı açıklamalarımıza yukarıda yer verildiğinden burada atıf yapmakla yetiniyoruz⁸¹¹.

b. ÜGTDK Düzenlemesi

ÜGTDK bağlamında gelişim riski savunmasına yer verilmemiştir⁸¹². Gelişim riskinden doğan güvenlik ayıpları ancak ürünün ayıplı olarak nitelendirilmesine ilişkin değerlendirme ölçütlerinden birisini oluşturmaktadır. Nitekim Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 5 son fıkrasında ürünün güvenli olup olmamasının değerlendirilmesinde

⁸¹¹ Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, II, A, 4, d.

⁸¹² **Okur**, s. 472; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 38; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1446; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 999.

bilimin ve tekniğin durumunun da değerlendirileceğini düzenlemiştir. Ancak yalnızca bu hükümle, bir gelişim riski savunmasına yer verildiği sonucuna ulaşamaz.

Gelişim riski savunmasına yer verilmemiş olması, Direktif düzenlemesi ile bir uyumsuzluk teşkil etmez⁸¹³. Nitekim Direktif de üye devletlere bu savunmaya yer verme konusunda bir serbesti tanımıştır⁸¹⁴. Ancak bu savunmaya yer verilmemiş olması, sorumluluğun üreticinin aleyhine önemli ölçüde ağırlaştırılmış olduğu anlamına gelir. Seri üretimin getirdiği risklerden doğan zararlara karşı zarar görenlerin korunması ne kadar önemli ise, iktisadi kalkınma açısından teknik gelişim, inovasyon ve üretimin desteklenmesi de o kadar önemlidir. Hâlihazırda, zamanaşımı düzenlemeleri ile sorumluluğu önemli ölçüde ağırlaştırmış olan ÜGTDK⁸¹⁵, gelişim riski savunmasına da yer vermeyerek üreticileri zaman ve risk açısından belirsiz bir sorumluluk rejiminin içinde bırakmaktadır. Kanaatimizce bu hususun yeniden gözden geçirilmesi ve gelişim riski savunmasının kanunumuza eklenmesi gerekmektedir.

3. Ara mal ve Hammadde Üreticilerinin Sorumluluktan Kurtulması

a. Direktif Düzenlemesi

Ürün sorumluluğunda asli sorumlu üretici, nihai ürünün üreticisidir. Nitekim nihai üretici, üründeki ayıp ara mal ya da hammaddedeki bir ayıptan kaynaklansa dahi zarar görenlere karşı sorumludur. Üründeki ayıbın nihai üründeki bir ayıptan kaynaklandığı hallerde, ara mal ve hammadde üreticileri de nihai ürün üreticisi ile müteselsilen sorumlu olsalar da Direktif m. 7/f uyarınca nihai üründeki ayıbın üreticinin tasarımından yahut üretici tarafından verilen talimatlardan kaynaklandığını ispat

⁸¹³ Atamer/Kurtalan Güner, s. 38.

⁸¹⁴ Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, II, A, 4, d.

⁸¹⁵ Bkz: Aşağıda, 3. Bölüm, § 10, II, C.

etmekle sorumluluktan kurtulurlar. Böyle bir kurtuluş sebebi tanınmış olmasının esas sebebi, nihai ürünün tasarımında ve üretiminde hâkimiyetleri bulunmayan ara mal ya da hammadde üreticilerinin her durumda nihai üretici ile müteselsilen sorumlu tutulmasının adil bulunmamasıdır. Nitekim bu kişiler de bağımsız birer üretici olup kendi ürünlerinden sorumlu tutulmalıdır⁸¹⁶.

İlgili kurtuluş sebebi iki farklı kurtuluş sebebini içinde barındırmaktadır. İlk olarak ara mal ve hammadde üreticileri üründeki ayıbın, üreticinin nihai üründe kullandığı tasarımdan kaynaklandığını ispat etmek suretiyle sorumluluktan kurtulur⁸¹⁷. Esasen bu sonuca Direktifte yer verilmemiş olsa bile diğer kurtuluş sebepleri aracılığıyla ulaşılabileceği ifade edilmiştir⁸¹⁸. Nitekim bu halde ara mal ya da hammadde üreticileri, ürünlerini piyasaya sürdükleri anda ürün ayıpsızdır. Bu ürün tek başına güvenli olarak yerine getirebildiği işlevi, nihai üründe yerine getirememektedir⁸¹⁹. Başka bir deyişle ayıp ürünün piyasaya sürülmesinin akabinde, nihai üreticiden kaynaklanmaktadır. Direktif bu düzenleme ile sadece bu durumu açıklığa kavuşturmak istemiştir⁸²⁰. Örneğin bir arabanın tekerleklerinin, bijon aracılığı

⁸¹⁶ Akçura Karaman, s. 297.

⁸¹⁷ NK-ProdR/Philipp Ehrling ProdHaftG § 1 Rn. 115-116; Lenz, Produkthaftung, § 3 Rn. 404; BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 1 Rn. 66-67.

⁸¹⁸ Lenz, Produkthaftung, § 3 Rn. 404; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 182. Detaylı tartışmalar için bkz: BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 1 Rn. 61-63.

⁸¹⁹ Erlüle, s. 337-338

⁸²⁰ Kullmann, s. 65; Lenz, Produkthaftung, § 3 Rn. 404; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 182; Erlüle, s. 181. Lenz bu sonucun sadece tasarım ayıplarında değil, üretim ve bilgilendirme ayıplarında da geçerli olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre bu ayıpların değil de sadece tasarım ayıbının düzenlenmiş olmasının sebebi, bu durumun uygulamada sıklıkla tasarım ayıplarında meydana gelmesidir. Wagner ve Förster'e göre ise ilgili kurtuluş sebebine tasarım ayıbı haricinde başvurulmasına gerek yoktur. Bu kurtuluş sebebinin ara mal ve hammadde üreticilerine tanınmış olmasının sebebi zararın nihai üretici ile

ile bağlandığı diskler yahut arabanın süspansiyonu, çukurlu ya da kasisli zeminlerde tekerleğin yerinden çıkmasına sebep olacak şekilde tasarlandıysa tekerleği üreten bağımsız üretici sorumluluktan kurtulabilecektir. Nitekim böyle bir ihtimalde üründeki ayıp tekerlekten değil nihai ürünün tasarımından kaynaklanır.

Ara mal ve hammadde üreticileri sorumluluktan kurtaran ikinci sebep ise, üründeki ayıbın nihai üreticinin talimatlarından kaynaklanmasıdır. Bu ihtimalde ara parça ya da hammadde ayıplı üretildiği için diğer kurtuluş sebeplerine dayanılarak sorumluluktan kurtulmak mümkün değildir. Ne var ki burada ara maldaki ayıba sebep olan husus nihai üreticinin verdiği talimatlardır⁸²¹. Üreticinin, malzeme seçimine, üretim şekline yahut kalite kontrolüne yönelik olarak verdiği kesin talimatlar ara malın ayıplı olarak üretilmesine sebep olabilir⁸²². Bir başka husus ise bu talimatların bağlayıcı olmasıdır⁸²³. Ara ürün üreticisinin bu kurtuluş sebebine dayalı olarak sorumluluktan kurtulabilmesi için ürünün tasarımına ve gelişimine ilişkin kararlara dâhil olmamış ve bunlara ilişkin araştırma çalışmalarına ortaklık etmemiş olması önem taşır⁸²⁴.

b. ÜGTDK Düzenlemesi

ÜGTDK, ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluktan kurtuluşuna ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir. Nitekim kanun kapsamında ara mal ve bunlar arsında adil olarak paylaştırılmasından çok zarar görenle bunlar arasında ispat yükünün ters çevrilmesini sağlamaktır. Bu anlamda üretim ve bilgilendirme ayıplarında uygulama alanı bulmaz. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 1, Rn. 71; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 66. Aynı yönde bkz: **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 116.

⁸²¹**BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 67; **Kullmann**, s. 68; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 406;

Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 182; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 122; **Erlüle**, s. 338

⁸²² **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 406; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 68.

⁸²³**NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 122; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 406; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 68.

⁸²⁴ **Oğuzer**, s. 174-175.

hammadde üreticilerin sorumlu tutulup tutulmadığı dahi tartışmalıdır. Öğretide, ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluğunun düzenlendiğini savunan yazarlar, bu kurtuluş kanıtına yer verilmemesinin yarattığı sonuçların ÜGTDK m. 21/2/a ve b düzenlemeleriyle aşılabileceğini ancak bu hallerde dahi nihai üreticinin talimatlarına uyulması nedeniyle ürünün ayıplı hale geldiği hallerde ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluktan kurtulamayacaklarını savunmaktadır.

§6 SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ

I. Direktif Uyarınca

Direktif, ürün sorumluluğu uyarınca üreticinin sorumlu tutulmasını, üreticinin kusuruna değil üründe bir ayıbın var olmasına bağlamıştır. Bu anlamda ürün sorumluluğu ürünün ayıplı olması esasına dayanan sözleşme dışı bir sorumluluktur⁸²⁵. Direktifin önceki 1976 ve 1979 tarihli tasarılarında üreticinin ayıbı bilmesi de ya da bilmesi gerekmesi de sorumlu tutulacağına ilişkin cümleye, 1985 tarihli son metinde yer verilmemiştir. Nitekim görüşmelerde eski tasarılar da yer alan bu cümlenin gereksiz olduğu ifade edilmiştir. Bu anlamda sorumluluğun esasının üreticinin kusuruna dayandırılmamış olması, ürün sorumluluğunun kusursuz bir sorumluluk olarak kabulü için yeterli bulunmuştur⁸²⁶.

Sorumluluğun, iç hukuklarda yer alan kavramlara göre sınıflandırılması Direktif düzenlemesi açısından mümkün olmadığından, hukuki nitelendirmenin Direktifle bağlı olarak her ülkenin kendi iç hukukuna göre yapılacağı ifade edilmiştir⁸²⁷.

⁸²⁵ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 102-103.

⁸²⁶ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 102-103.

⁸²⁷ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 1 Rn. 4; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 102-103.

II. Alman Hukukunda

Alman hukukunda ProdHaftG § 1 uyarınca ürün sorumluluğu, üründeki bir ayıp nedeniyle korunan hukuki değerlerin ihlal edilmesiyle meydana gelen zarar esasına dayanmaktadır. Alman hukukunda da Direktif düzenlemesinde olduğu gibi ayrıca bir kusursuz sorumluluk ifadesine yer verilmemiş ve öğretide de bunun kusursuz sorumluluk olarak kabulü için bu ifadeye yer verilmesine gerek olmadığı ifade edilmiştir⁸²⁸. Alman hukukunda, Türk-İsviçre hukuklarından farklı olarak sorumluluk kusur sorumluluğu, olağan sebep sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olarak değil; kusur sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olarak ayrıma tabi tutulmaktadır⁸²⁹. Türk-İsviçre hukuklarında kurtuluş kanıtı getirilen olağan sebep sorumluluğuna karşılık gelen sorumluluk halleri, Alman hukukunda kusur karinesine dayanan sözleşme dışı sorumluluktur⁸³⁰. (Unrechtshaftung)

Alman hukukunda hâkim görüş uyarınca ürün sorumluluğu niteliği itibariyle bir tehlike sorumluluğudur⁸³¹. Nitekim bu görüşteki yazarlar, ürün sorumluluğunun ayıplı

⁸²⁸ **Kullmann**, s. 46. Nitekim öğretide böyle bir sonuca Direktifi düzenleyen kanunkoyucunun subjektif iradesi ile ulaşabileceği ifade edilmiştir. Bkz: **BeckOGK/Seibl** ProdHaftG § 1 Rn. 18.

⁸²⁹ Alman hukukunda ürün sorumluluğu tartışmaları bu itibarla kusur sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu çevresinde şekillenmiştir. Bkz: **BeckOGK/Seibl** ProdHaftG § 1 Rn. 17; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl., Rn. 17-22.

⁸³⁰ **BeckOGK/Seibl** ProdHaftG § 1 Rn. 18; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl., Rn. 18; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 1; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 8; **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG § 1 Rn. 1; **Lenz**, Produkthaftung, § 3 Rn. 274. Alman hukuku ve Türk-İsviçre hukuku arasındaki sözleşme dışı sorumluluk türlerinin sınıflandırılmasına ilişkin detaylı bilgi için bkz: **Havutçu**, s. 94 vd. ; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 104 vd.

⁸³¹ Bununla beraber aksi fikirler de ileri sürülmüştür. Alman hukukunda sorumluluğun hukuki niteliğine ilişkin detaylı bilgi için bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl., Rn. 17-22; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 104 vd.; **Havutçu**, s. 98 vd.

bir ürün esasına dayandığı ve kusur olarak nitelendirilebilecek herhangi bir davranış ya da özen yükümlülüğü ihlaline gerek olmaksızın ortaya çıkan zararlardan üreticilerin sorumlu tutulduklarını savunmaktadır. Üreticilerin, her türlü özeni gösterdiklerini, üretim organizasyonunu ve kalite güvenlik sistemlerini tam olarak ayarladıklarını ispatlamalarına rağmen üretim kaçaklarından sorumlu tutulması da bunun bir delili niteliğindedir⁸³². Ayrıca korunan hukuki değerlerin sınırlandırılmış olması da tehlike sorumluluğuna işaret etmektedir⁸³³. Üreticilere gelişim riski savunması tanınmış olması da sorumluluğun bir kusur sorumluluğu olmadığını ortaya koyar⁸³⁴.

III. İsviçre Hukukunda

İsviçre hukukunda da aynı Direktif ve Alman hukukunda olduğu gibi sorumluluğun kusursuz sorumluluk olduğu kanuni düzenlemede açıkça belirtilmemiştir. Yine de İsviçre hukukunda baskın görüş uyarınca ürün sorumluluğu niteliği itibariyle ağırlaştırılmış olağan sebep sorumluluğudur⁸³⁵. İsviçre hukukunda olağan sebep sorumluluğunu savunan yazarlar, üreticinin ayıplı bir ürün üretmekle objektif özen yükümlülüklerini ihlal ettiğini bu nedenle bir sebep sorumluluğu bulunduğunu ifade etmektedir⁸³⁶. Nitekim ürün sorumluluğunda sorumluluğun kaynağı, büyük ve

⁸³² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl., Rn. 18-19; **BeckOGK/Seibl** ProdHaftG § 1 Rn. 19-20; **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 1; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 1 Rn. 9.

⁸³³ **NK-ProdR/Philipp Ehring** ProdHaftG § 1 Rn. 4.

⁸³⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG Einl., Rn. 18-19.

⁸³⁵ **BSK OR I-Fellmann**, Vorb. PrHG, Rn. 6; **Ingeborg Schwenzer**, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, überarbeitete 5. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern 2009, Rn. 49.09, Rn. 53.01, Rn. 53.34; **Heinz Rey**, Außervertragliches Haftpflichtrecht, überarbeitete ergänzte 4. Auflage, Schultess, 2008, Rn. 1170. Aksi yönde bkz: **SHK PrHG**, Hess, Art 1, Rn 18; **Honsell**, § 21 N 4. Yazarlara göre ürün sorumluluğu bir tehlike sorumluluğudur.

⁸³⁶ **BSK OR I-Fellmann**, Vorb. PrHG, Rn. 6; **Schwenzer**, Rn. 49.09; **Rey**, Rn. 1170. *Schwenzer*, kurtuluş kanıtı getirilebilen olağan sebep sorumluluklarını, ispat yükü yer değiştirmiş kusur sorumluluğu

kaçınılamaz zararlar doğurmaya elverişli bir faaliyetin varlığı değil, ürünün ayıplı üretilmesidir. Bu anlamda tehlike sorumluluğundan farklıdır⁸³⁷.

IV. Türk Hukukunda

A. Genel Olarak Kusur Sorumluluğu, Olağan Sebep Sorumluluğu ve Tehlike Sorumluluğu Ayrımı

Hukukumuzda haksız fiil sorumluluğu, kusur sorumluluğu ve sebep sorumlulukları olarak ikiye ayrılmaktadır. Sebep sorumlulukları, zarara sebep olma düşüncesine dayanır⁸³⁸. Özellikle endüstri devrimi ile birlikte ortaya çıkan teknik gelişmeler ve gelişmeler ışığında meydana gelen olaylarda kusurun yetersiz kalması sebep sorumluluklarının doğuşuna kaynaklık etmiştir⁸³⁹. Sebep sorumlulukları temelde hâkimiyet ve tehlike fikrine dayanır⁸⁴⁰. Belirtmek gerekir ki sorumluluk tipleri, bu

olarak değerlendiren görüşü ışığında aslında ürün sorumluluğunda ve yapı malikinin sorumluluğunda da aksi ispat edilemeyen bir kusur karinesinin varlığından söz etmektedir.

⁸³⁷ **Rey**, Rn. 1170.

⁸³⁸ **Hâluk Tandoğan**, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 1981, s. 7; **Fikret Eren**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019, N. 1537; **Başak Başoğlu**, Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2015, s. 33; **Erdem Büyüksağış**, Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, 2006, s. 2; **Süleyman Yılmaz**, Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin yeni Hükümler, AÜHFD, C. 59, S. 3, 2010, s. 552-553.

⁸³⁹ **Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, s. 497; **Tandoğan**, Kusursuz Sorumluluk, s. 3; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 465; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1538-1539; **Yılmaz S.**, s. 553.

⁸⁴⁰ **Tandoğan**, Kusursuz Sorumluluk, s. 3-4; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1542 vd.; **Başoğlu**, s. 33; **Yılmaz S.**, s. 555. Hakkaniyet fikrine dayanan hakkaniyet sorumluluğu çalışmamız açısından önem arz etmediğinden incelenmemiştir.

esasların her birinden unsurlar barındırabilirler. Ancak bu esaslardan birisinin yoğunluğu arttıkça o esasa göre bir hukuki nitelendirmeye tabi tutulur⁸⁴¹.

Tehlike sorumluluğu ekonomik olarak yararlanılan ve topluma girdi sağlayan ancak başkaları için sık sık ya da ağır zararlar doğurma ihtimali bulunan işletmelerin faaliyetleri dolayısıyla ortaya çıkan zararlardan bu işletmelerin sorumlu tutulması fikrine dayanır⁸⁴². Bu tehlikeli işletme faaliyetinden doğan zararlar, genellikle bu işletmenin faaliyetlerinin kaçınılmaz sonuçlarıdır⁸⁴³. Tehlike sorumluluğunda, sorumluluğun kurucu unsuru bir işletme, faaliyet ya da nesneden doğan tipik tehlikedir⁸⁴⁴. Bu anlamda tehlike sorumluluğunda sorumlu kişinin kusuru, üzerine düşen objektif özen yükümlülüklerine uygun davranıp davranmaması veya zararın işletme organizasyonundaki bir eksikliğe dayanıp dayanmaması önem taşımaksızın zararlar tazmin edilir. Bu anlamda sorumluluk için bir zararın, zarar ile işletme faaliyeti arasında nedensellik bağı bulunmasının ve hukuka aykırılığın varlığı yeterlidir⁸⁴⁵. Zira tehlike

⁸⁴¹ **Baçoğlu**, s. 34.

⁸⁴² **Tandoğan**, Kusursuz Sorumluluk, s. 26-27; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1542; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 520; **Baçoğlu**, s. 44; **Yılmaz S.**, s. 560.

⁸⁴³ **Eren**, Genel Hükümler, N. 1542; **Havutçu**, s. 94-95.

⁸⁴⁴ **Tandoğan**, Kusursuz Sorumluluk, s. 23; **Havutçu**, s. 94-95. **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 521; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1542; **Baçoğlu**, s. 44.

⁸⁴⁵ Belirtmek gerekir ki hukuka aykırılık açısından Türk hukukunda baskın olarak savunulan karma teori uyarınca, bu işletme faaliyetine hukukun izin vermiş olup olmamasının da sorumluluğun doğması açısından bir önemi bulunmamaktadır. Karma teori uyarınca hukuka aykırılık, mutlak hakların ihlal edilmesi halinde sonucun, saf malvarlığı zararlarında ise davranışın hukuka aykırılığını arar. Bkz: **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 278 vd.; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1811-1812; **Kırca**, Bilgi Vermeden Sorumluluk, s. 16-17; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 436. Bu anlamda işletme faaliyeti sonucunda bir mutlak hakkın ihlal edilmiş olması halinde bu durum başlı başına hukuka aykırı olduğundan bu işletmenin verilmiş bir ruhsat aracılığıyla faaliyet gösteriyor olması önem taşımaz. Tehlike sorumluluğu ise zaten saf malvarlığı zararlarının tazmini ile ilgilenmez.

sorumluluğunda, zararın sorumlu kişinin kusurlu olup olmamasından ya da objektif özen yükümlülüğünü yerine getirip getirmemesinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı çoğu zaman tespit ya da ispat edilemez. Keza objektif özen yükümlülüklerine uygun davranıldığı takdirde dahi bu tehlikeli işletmenin faaliyetinden doğan zararlar çoğu zaman önlenabilir nitelikte değildir. Bu anlamda tehlike sorumluluğunda, tehlikeli faaliyeti gerçekleştiren ve bundan fayda sağlayan kişi, bu faaliyetten doğabilecek riskleri üstlenir⁸⁴⁶.

Hâkimiyet fikri ise bir kişinin hâkimiyet alanında bulunan bir şey veya bir insandan dolayı meydana gelen zararların o şey ya da insan üzerinde hâkim olan kişi tarafından tazmin edilmesini gerektirir. Nitekim bu kişinin denetleme ve gözetim sorumlulukları vardır ve bunları ihlal etmesi halinde zarar ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda sebep sorumlulukları, objektif özen ilkesine ve bunun ihlaline bağlanmış bir sorumluluk türüdür⁸⁴⁷. Bu anlamda tehlike sorumluluğundan farklı olarak sebep sorumluluğunda tipik ve çoğu zaman önlenemez bir tehlikeden değil, üzerinde hâkim olunan şey ya da kişiye karşı gösterilmesi ihmal edilen objektif bir özen yükümlülüğü söz konusudur⁸⁴⁸. Hâkimiyet fikrinden doğan sebep sorumlulukları, objektif özen yükümlülüğünün yerine getirildiğinin ispatlanarak sorumluluktan kurtulmaya izin veren ve izin vermeyen iki tip sorumluluk rejimini ifade eder. Objektif özen yükümlülüğüne uygun davranıldığının ispat edilmesine rağmen sorumluluktan kurtulmanın mümkün

⁸⁴⁶ **Eren**, Genel Hükümler, N. 1542; **Havutçu**, s. 94-95; **Başoğlu**, s. 44.

⁸⁴⁷ **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 492; **Tandoğan**, Kusursuz Sorumluluk, s. 6; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1544; **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 466-467; **Havutçu**, s. 94-95; **Başoğlu**, s.39; **Yılmaz S.**, s. 556.

⁸⁴⁸ **Havutçu**, s. 94-95.

olmadığı durumda ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu söz konusudur⁸⁴⁹. Bu tip hallerde kanunkoyucu, özel bazı kurtuluş sebepleri düzenleyerek sorumluluktan kurtulmayı mümkün kılabilir. Tehlike sorumluluklarında ise ne objektif özen yükümlülüğüne uygun davranılmasının ispat edilmesiyle ne de özel kurtuluş sebepleri düzenlenerek sorumluluktan kurtulmak mümkündür⁸⁵⁰.

B. Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğunun Hukuki Niteliği

Türk hukukunda ürün sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar da olağan sebep sorumluluğu ile tehlike sorumluluğu arasında şekillenmiştir. Ürün sorumluluğunun tipik bir tehlike sorumluluğu⁸⁵¹ olduğunu ifade eden görüşler olduğu gibi olağan sebep sorumluluğu⁸⁵² olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Bir

⁸⁴⁹ **Gümüş**, Genel Hükümler, s. 466-467; **Eren**, Genel Hükümler, N. 1552; **Baçoğlu**, s. 40; **Yılmaz S.**, s. 558.

⁸⁵⁰ **Eren**, Genel Hükümler, N. 1555; **Havutçu**, s. 94-95; **Baçoğlu**, s. 44-45.

⁸⁵¹ Bu görüşte bkz: **Haluk Tandoğan**, Tüketicilerin Korunması ve Sözleşme Özgürlüğünün Bu Açıdan Sınırlanması AÜHF Yayınları, Ankara 1977, s. 42-43; **Öztan**, s. 318; **Serozan**, İÜHFM 2003, s. 348; **Aydos**, s. 96; **Özsunay**, s. 94; **Aslan**, 2004, s. 230. **Serozan**, 2003 tarihli eTKHK değişikliklerinin ardından tehlike sorumluluğu esasının geldiğini savunmaktadır. Tehlike sorumluluğunu savunan diğer yazarlar, özellikle yığınla üretimi ve geniş kitlelere dağıtımı nedeniyle piyasaya sürülen ayıplı ürünün tipik bir tehlike yarattığını ve bu nedenle yarattığını, bu üründen kar elde ettiğini ve bu nedenle yarattığı güvensiz ürünün risklerine katlanması gerektiğini ifade etmektedir.

⁸⁵² Bu görüşte bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 121 vd.; **Akçura Karaman**, s. 129 ; **Ömer Çınar**, Avrupa Konseyinin 25.07.1985 Tarihli ve 85/374 Sayılı Yönergesi ve Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Ayıp Kavramı, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 2010, Cilt 9, Sayı 18, s. 150; **Oral**, s. 126; **Ömer Arbek**, Ayıplı Mal veya Hizmet Sebebiyle Tüketicinin Uğradığı Zararlardan Sorumluluk, N. 10, <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=AYIPLI%20MAL%20VEYA%20H%DDZMET%20SEBEB%DDYLE%20T%DCKET%DDC%DDN%DDN%20U%D0RADI%D0I%20ZARARLARDAN%20SORUMLULUK&kimlik=1128408673&url=makaleler/oarbek-1.htm> (ET: 15.01.2023)

başka görüş ise tehlike sorumluluğuna özgü unsurlar da içeren bir olağan sebep sorumluluğu olduğu yönündedir⁸⁵³.

ÜGTDK m. 6'da kusur unsuruna yer verilmemiş ve zarar görenin tazminat talebinde bulunabilmesi için kusurun ispatlanmasına ilişkin bir düzenleme de yapılmamıştır. Madde gerekçesinde de hükmün Direktif doğrultusunda hazırlandığı hususuna yer verilerek hükmün amacı ortaya konulmuştur. Keza Direktif bağlamında da ancak kusursuz sorumluluk rejiminin benimsenmesiyle, modern üretimin getirdiği kendine özgü risklerin adil bir şekilde çözümlenmesinin mümkün olacağı ifade edilmiştir⁸⁵⁴. Direktifin esas alındığı hukuki düzenlemelerde de açıkça ürün sorumluluğunun sözleşme dışı kusursuz bir sorumluluk çerçevesinde yorumlanması gerektiği belirtilmiştir⁸⁵⁵.

Öğretide bir görüş, ÜGTDK uyarınca yapılmış olan uygunsuzluk tanımından yola çıkarak teknik mevzuata uygunluğa bağlanmış bir sorumluluğun, kusur sorumluluğu olabileceğini ifade etmiştir⁸⁵⁶. Biz yukarıda ÜGTDK uyarınca uygunsuzluğa ilişkin yaptığımız açıklamalarda ayrıntılı bir şekilde ifade ettiğimiz üzere, hukukumuzda ürün sorumluluğunu kurucu olgunun teknik mevzuata uygunlukla sınırlanamayacağı, aksine kullanıcı çevresinin haklı güvenlik beklentileri başta olmak üzere değerlendirmeye tabii tutulacak birden fazla ölçüt olduğunu ve teknik mevzuata uygunluğun bu ölçütlerden yalnızca birisi olduğunu kabul ediyoruz. Bu doğrultuda ürün sorumluluğunun hukuki nitelendirmesinde sorumluluğun, beklenen güvenliği de

⁸⁵³ Bu görüşte bkz: **Havutçu**, s. 100-101; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 498. Yazara göre özellikle üretim hataları bakımından sorumluluk, tehlike sorumluluğuna yaklaşmaktadır.

⁸⁵⁴ **BeckOGK/Seibl** ProdHaftG § 1 Rn. 18; **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 80-81.

⁸⁵⁵ **BeckOGK/Seibl** ProdHaftG § 1 Rn. 18; **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 80-81.

⁸⁵⁶ **Sanlı**, s. 62-63. Yazara göre burada tam bir kusur sorumluluğu değil, kusurun mevzuata uygunluğa bağlandığı bir sorumluluk rejimi bulunmaktadır.

içerisine alan bir uygunsuzluk kavramının, kanundaki çelişkileri giderecek, sistematik bütünlük sağlayacak ve amaca uygun olacağını savunmaktayız⁸⁵⁷.

Ürün sorumluluğu, üreticinin hâkimiyet alanı içerisinde gerçekleşen üretim faaliyeti sonucunda kendi objektif özen yükümlülüklerini ihlal etmeleri sebebiyle ürünün ayıplı hale gelmesinden doğan zararlardan kaynaklanmaktadır⁸⁵⁸. Ayıp, bazı istisnai haller haricinde üreticinin üzerine düşen davranış yükümlülüklerini yerine getirdiği takdirde önlenabilir niteliktedir⁸⁵⁹. Bu ürün sorumluluğunun başlı başına tehlikeli bir faaliyete dayanmadığı anlamına gelir. Nitekim burada üreticinin yalnızca bir ürün üreterek piyasaya sürmesi değil, bu ürünün ayıplı olmasına bağlanan bir sorumluluk söz konusudur⁸⁶⁰. Bu anlamda üreticinin, ürünlerin ayıplı üretilmemesine ilişkin objektif bir özen yükümlülüğü bulunmaktadır.

⁸⁵⁷ Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, II, B, 5.

⁸⁵⁸ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 121 vd.; **Akçura Karaman**, s. 128-129. Benzer yönde bkz: **Havutçu**, s. 99-100; **Rey**, Rn. 1170-1171.

⁸⁵⁹ Bu istisnai hallerin başında üretim kaçakları gelmektedir. Üretim kaçakları, üreticinin objektif özen yükümlülüklerini harfiyen yerine getirmesi halinde dahi ortaya çıkmaktadır. Diğer bir istisnai hal ise gelişim riskinden kaynaklanan ayıplarda gündeme gelmektedir. Piyasaya sürülen bir ürünlerdeki tasarımın, o dönemdeki bilin ve tekniğin sağladığı bilgiler ışığında ayıplı olduğunu tespit edemeyen üretici, objektif özen yükümlülüklerine uymuş olsa dahi bu ayıp ortaya çıkacaktır.

Belirtmek gerekir ki üretici, objektif özen yükümlülüklerini yerine getirmek suretiyle büyük oranda ayıbı önleyebilecek durumda olsa da, ürün sorumluluğu açısından bu durum önem taşımaz. Nitekim gerek Direktif gerek de ÜGTDK, objektif özen yükümlülüklerini yerine getiren üreticinin sorumluluktan kurtulabilmesine ilişkin genel bir kurtuluş kanıtı tanımamıştır.

⁸⁶⁰ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 121 vd.; **Akçura Karaman**, s. 128-129; **Rey**, Rn. 1171.

Ürün sorumluluğunun dayandığı diğer bir esas, ise bu işten ekonomik kazanç elde eden üreticinin bu iş nedeniyle yol açtığı zararlara da katlanması düşüncesine dayanan nimet-külfet dengesidir⁸⁶¹.

Ürün sorumluluğunda bir ürünün üretilmesi başlı başına tehlikeli bir faaliyet niteliğinde de değildir. Ürün sorumluluğunda sorumluluğu kurucu olan şey o ürünün ayıplı olmasıdır. Ayıp, üreticinin üzerine düşen davranış yükümlülüklerini yerine getirdiği takdirde önlenebilmektedir. Üretim yapmanın ve ürünü piyasaya sürmenin hukuka uygun bir davranış olması da ürün sorumluluğunu tehlike sorumluluğu haline getirmez. Nitekim ürün sorumluluğunda tazminata bağlanan konu bir üretim yapmak değil, ayıplı bir ürünü piyasaya sürmektir⁸⁶².

Ayrıca gerek Direktif gerek de ÜGTDK bir takım kurtuluş sebeplerine yer vererek üreticilerin sorumluluktan kurtulmasını sağlamaktadır. Ancak bu kurtuluş sebepleri, üreticinin objektif özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulmasına ilişkin değildir. Esasen kanunkoyucu ilgili kurtuluş sebepleri aracılığı ile sorumluluğun unsurlarını belirlemektedir. Örneğin Direktif bağlamında üreticinin sorumluluğunun ancak ayıplı bir ürünün piyasaya sürülmesi halinde doğacağına ilişkin bir tespit, buna ilişkin kurtuluş sebebine dayanılarak yapılabilmektedir. Benzer bir durum ÜGTDK açısından da geçerlidir. ÜGTDK uyarınca sorumlu olan kişilere tanınan kurtuluş sebepleri objektif özen yükümlülüklerine uygun davranılmasına ilişkin olmaktan çok sorumluluğun unsurlarına ilişkin bir eksiklikten hareket etmektedir. Bu açıklamalar ışığında belirtilmelidir ki ürün sorumluluğu bağlamında sorumlu kişilere tanınmış kurtuluş sebepleri, teknik anlamda kurtuluş kanıtı değildir. Bu durum da ürün sorumluluğunun hukuki niteliği itibarıyla kurtuluş kanıtı

⁸⁶¹ **Rey**, Rn. 1171. Benzer yönde bkz: **Akçura Karaman**, s. 128-129

⁸⁶² **Akçura Karaman**, s. 128-129.

getirilemeyen olağan sebep sorumluluğu olduğu fikrini güçlendirmektedir⁸⁶³. Nitekim kurtuluş sebepleri çoğunlukla olağan sebep sorumluluklarında düzenlenmektedir. Tehlike sorumluluğunda yaratılan tehlike ve kaçınılmazlık unsurları nedeniyle illiyet bağıını kesen sebeplerin bile sorumluluğu ortadan kaldıramadığı haller olabilir.

Tüm bu açıklamalara karşın ÜGTDK uyarınca gelişim riski savunmasına yer verilmemiş olması da sorumluluğu tehlike sorumluluğuna yaklaştırmaktadır⁸⁶⁴. Durum böyle olmakla birlikte bu halde dahi ürün sorumluluğunun tehlikelilik esasına dayandığı sonucuna ulaşılamaz. Nitekim gelişim riskinden kaynaklanmayan ayıplar objektif özen yükümlülüklerine uygun davranılmakla önlenabilir niteliktedir. Bu açıklamalar ışığında biz ÜGTDK uyarınca hukukumuzda düzenlenmiş ürün sorumluluğunun, hukuki niteliği itibarıyla kurtuluş kanıtı getirilemeyen olağan sebep sorumluluğu olduğunu düşünüyoruz⁸⁶⁵.

⁸⁶³ Aynı yönde bkz: **Çelt**, s. 108.

⁸⁶⁴ **Havutçu**, s. 99-100.

⁸⁶⁵ **Çelt**, s. 108. Benzer Yönde Bkz: **Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar, s. 88-91. Aksi yönde bkz: **Sanlı**, s. 62-63.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜRÜN SORUMLULUĞUNDA SORUMLU OLAN KİŞİLER, MÜTESELSİL SORUMLULUK, SORUMSUZLUK ANLAŞMALARI, ZAMANAŞIMI VE HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

§7 ÜRÜN SORUMLULUĞUNDA SORUMLU OLAN KİŞİLER

I. Direktif Uyarınca Sorumlu Tutulan Kişiler

A. Üretici Kavramı

Direktif m. 1 uyarınca ayıplı ürünlerin neden olduğu zararlardan üreticilerin sorumlu olduğunu düzenlerken m. 3 uyarınca da sorumluluğun süjesini oluşturan üretici kavramına dâhil olan kişiler açıklanmıştır. Ancak Direktif kapsamında ne üreticiye ne de üretim faaliyetine ilişkin bir tanımlama yapılmıştır⁸⁶⁶. Direktif uyarınca yapılan düzenlemede üretici kavramına dâhil olan kişiler sınırlı bir biçimde düzenlenmiştir. Bu itibarla, sorumluluğun kapsamı burada sayılmamış olan kişilere genişletilemez⁸⁶⁷. Direktif m. 3 uyarınca üretici “*nihai bir ürünün imalatçısını, herhangi bir ham maddenin üreticisini veya bir bileşen parçasının imalatçısını*” ifade etmektedir. Öğretide bu kişiler gerçek üretici (tatsächliche Hersteller) olarak ifade edilmektedir. Direktif, üretici çevresini gerçek üreticilerle sınırlı tutmamış buna ek olarak kimi

⁸⁶⁶ von Westphallen, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 2; MüKo/Wagner, ProdHaftG § 4, Rn. 10; BSK OR I-Fellmann, Art. 1 PrHG, Rn. 2; SHK PrHG, Hess, Art 2, Rn 1. Ürün sorumluluğu Direktifi, üretici kavramı ile ürün arasında özel bir ilişki kurduğundan, genel haksız fiil hükümlerine dayanan ürün sorumluluğundaki üretici tanımlamalarına ilişkin içtihatlar özel kanunlar açısından uygulanabilir değildir.

⁸⁶⁷ von Westphallen, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 5; MüKo/Wagner, ProdHaftG § 4, Rn. 1; SHK PrHG, Hess, Art 2, Rn 11

hallerde üretici benzerlerinin, ithalatçıların ve dağıtıcıların da üretici olarak sorumluluklarını düzenlemiştir⁸⁶⁸.

B. Gerçek Üretici

1. Genel Olarak

Gerçek üretici, kendi sorumluluk ve hâkimiyet alanı içerisinde meydana getirdiği üretim faaliyeti sonucunda yeni bir ürün ortaya koyan kişileri ifade etmektedir⁸⁶⁹. Yeni bir ürünün meydana getirilmesi kimi zaman var olmayan bir ürünün hammaddelerin işlenmesi, ara ürünlerin belirli bir tasarım dâhilinde bir araya getirilmesi gibi yöntemlerle olabileceği gibi kimi zaman da var olan bir ürün üzerinde bir takım değişiklikler yapılması suretiyle olabilir. Ürün sorumluluğu açısından kendi hâkimiyet alanı içerisinde üretim faaliyetinde bulunan kişinin üretici olarak nitelendirilebilmesi için önemli olan, ortaya konulan yeni ürünün güvenlik özelliklerinin bu kişi tarafından belirleniyor yahut değiştiriliyor olmasıdır⁸⁷⁰. Üretici sıfatının tespitinin yapılması her zaman kolay değildir. Bu nedenle belirsiz kalan durumlarda faaliyetin ürünün güvenliğine ne derece etki ettiğine bakılır⁸⁷¹.

Üretici, üretim faaliyetini gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişidir. Bu özel hukuk tüzel kişisi olabileceği gibi kamu tüzel kişisi de olabilir⁸⁷². Ne var ki üretim faaliyetinin işletmeler aracılığıyla birçok gerçek kişinin katılımıyla yapıldığı günümüzde üretim

⁸⁶⁸ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 1; **Kullman**, s. 121; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 4.

⁸⁶⁹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 4; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 8, 10; **Kullman**, s. 121; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 24; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 204.

⁸⁷⁰ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 12; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 33-34; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 205

⁸⁷¹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 12; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 12; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 205.

⁸⁷² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 8; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 10.

faaliyetini kimin gerçekleştirdiğini tespit etmek gerekmektedir. Direktif ile getirilen düzenleme kapsamında üretici, üretim faaliyetini kendi sorumluluk ve hâkimiyet alanında gerçekleştiren kişi olarak tanımlandığından, üretim aşamasına katılan işçiler, ustabaşları, mühendisler ve diğer yardımcı kişiler üretici sayılmazlar⁸⁷³. Bu anlamda çalışanlardan birinin hatası nedeniyle meydana gelen ayıplı ürünlerden doğan zararlar açısından da üretici olarak sorumlu olacak kişi işletmecidir⁸⁷⁴.

Gerçek üretici kavramı, üretim faaliyeti ve ürün kavramı ile yakından ilişkilidir⁸⁷⁵. Bir kişinin üretici olarak nitelendirilebilmesi için kendi sorumluluk alanında bir üretim faaliyetinde bulunması ve ortaya yeni bir ürün koyması gerekmektedir. Ürün sorumluluğu açısından üretim faaliyetinden ve dolayısıyla sorumluluktan bahsedilebilmesi bu faaliyetin ürünün güvenlik özellikleri üzerinde bir etkiye sahip olmasına ve ticari hayattaki genel kabuller (Verkehrssachauung) uyarınca bu faaliyetin üretim olarak nitelendirilmesine bağlıdır⁸⁷⁶. Açıklanan sebeplerle bir ürün üzerinde yapılan her değişiklik üretim olarak nitelendirilemez ve bu değişikliği yapanlar

⁸⁷³ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 6; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 2; **Kullman**, s. 121; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 11; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 204

⁸⁷⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 8. Bu noktada şirketin türü, tek kişilik ticari işletme olması, gerçek ya da tüzel kişi olması, büyüklüğü küçüklüğü gibi hususlar önem taşımaz.

⁸⁷⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 10; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203.

⁸⁷⁶ **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 16, 26; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203. Durum böyle olmakla beraber, üretim türü üretim faaliyetinin ve dolayısıyla üretici kavramının belirlenmesi açısından önem taşımaz. Başka bir deyişle, yeni bir ürünün ortaya koyulması, sınai bir faaliyetle olabileceği gibi, sanatsal yahut zanaatsal bir faaliyetle de olabilir. Her durumda ürünü ortaya çıkartan üretici olarak kabul edilir. Aynı şekilde üretimi yapan işletmenin büyüklüğü ya da küçüklüğü, üretimin bir gerçek kişi ya da tüzel kişi tarafından yapılması önem taşımaz. Bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 4, 10; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 10.

Üretici olarak sorumlu tutulamaz. Kimi durumlarda yapılan faaliyet, mevcut ürün üzerinde bir değişikliğe sebep olmakla beraber ürünün güvenlik özelliklerinde bir değişikliğe sebep olmaz. Bu hallerden birisi satıcının ürünü sürüme hazır hale getirme faaliyetleridir⁸⁷⁷. Bu kapsamda örneğin bir tek satıcının, sattığı motorlu taşıtın direksiyonuna kılıf kaplaması yapması, kilometre sayacı gibi teferruatlar takması halinde satıcının bu faaliyetinin üretim olduğu kabul edilmez⁸⁷⁸.

Gerçek retici kavramına ilişkin tartişma yaratan konulardan birisi, üretim sürecine yalnızca hizmet ile katkıda bulunan kişilerin üretici olarak kabul edilip edilmeyeceğidir. Kural olarak ürüne hizmet edimi ile katılan kişilerin, üretici sıfatı taşımayacakları kabul edilir⁸⁷⁹. Örneğin üretilmiş bir ürünün son kontrol testlerini yapan bir kişinin gerçek üretici sıfatıyla sorumlu olup olamayacağına ilişkin Direktifte bir açıklık bulunmamaktadır. Tabii böyle bir sorun, bu kişilerin yalnızca bu faaliyetlerle üretim sürecinde dâhil olması halinde söz konusudur⁸⁸⁰. rnlere yapılan son kontrol testleri, ürünün yapısında ve kullanım güvenliğinde bir değişiklik yaratmaz ve böylece bu hallede bir mal üretilmiş söz konusu olmaz⁸⁸¹. Ayrıca bu testleri yapan

⁸⁷⁷ **Kullman**, s. 126; **Kırca**, rn Sorumluluğu, s. 207.

⁸⁷⁸ **Kullman**, s. 126; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 142-44. Daha detaylı örnekler için bkz: **Kırca**, rn Sorumluluğu, s. 207.

⁸⁷⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 11. Belirtmek gerekir ki kural bu olmakla birlikte, hizmet edimi ile üretim sürecine dâhil olan kişiler bazı durumlarda üretici sıfatı taşımaktadır. Özellikle üretilen ürünün güvelik özelliklerine ve fiziksel özelliklerine etki etme ihtimali bulunan hizmet edimlerinde, hizmeti sunan kişinin üretici sıfatı taşıyıp taşınaması dikkatli bir şekilde incelenerek karara varılmalıdır. Üreticiye ilişkin benzer açıklamalar için bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 12; **Kırca**, rn Sorumluluğu, s. 205.

⁸⁸⁰ **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 21.

⁸⁸¹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 7; **Kırca**, rn Sorumluluğu, s. 206. Aynı yönde bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 20. Bu testlerin doğru bir şekilde yapılmamasının riskini üretici

kişilerin söz konusu ürünler üzerindeki hâkimiyet imkânı ve elde ettikleri gelir düşünüldüğünde de sorumlu tutulmaları haklı görünmemektedir⁸⁸². Başka bir deyişle son testleri yapan kişi ürün sorumluluğu kapsamında sorumlu değildir⁸⁸³.

Gerçek üretici kavramı Direktif kapsamında üç kategori halinde düzenlenmiştir. Zarar görenlerin etkin bir koruma ile güvence altına alınabilmesi amacıyla AB kanunkoyucusu yalnız nihai ürünü üreten kişileri değil, nihai ürünün oluşmasını sağlayan ara ürünlerin ve hammaddelerin üreticilerini de sorumluluk kapsamına dâhil etmiştir⁸⁸⁴. Aşağıda sırasıyla nihai ürün üreticisi, ara mal ve hammadde üreticileri incelenmiştir.

2. Nihai Ürün ve Nihai Ürün Üreticisi

Nihai ürün, başkaca bir işlemten geçmesine, bir ekleme yahut değişiklik yapılmasına gerek olmaksızın tüketicilerin kullanıma hazır durumda bulunan üründür⁸⁸⁵. Bir ürünün tüketicilerin kullanımına hazır durumda bulunması, bu ürünün kullanılabilmesi için bir hazırlık gerektirip gerektirmemesine bağlı değildir. Dolayısıyla satıcı tarafından ürünün sürüme hazır hale getirilmesi için yapılan olağan faaliyetler

taşır. Nitekim ürünü üretilen piyasaya süren kendisidir. Ürüne yapılan son testler, yalnızca bir güvenlik açığı varsa bunu ortaya çıkartır yoksa güvenliği sağlamaz.

⁸⁸² **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 24; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 20; **Kullman**, s. 130; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 212.

⁸⁸³ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 7; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 20; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 20-22; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 212.

⁸⁸⁴ Böylece öğretide öteden beri savunulmuş olan (Bkz: **Öztan**, s. 26 vd.) ve nihai ürünü üretmemekle beraber üretim zincirine dolaylı olarak katılan kişilerin de bu kavram kapsamında değerlendirilmesi düşüncesi AB kanunkoyucusu tarafından karşılıksız bırakılmamıştır. Bu husus Direktifin genel gerekçesinde de ifade edilmiştir. Bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 3-5; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 4; **Havutçu**, s. 89-90.

⁸⁸⁵ **Kullman**, s. 125; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 205.

yahut tüketiciler tarafından yapılan hazırlık faaliyetleri, üretici elinden çıkan nihai ürünün bu vasfını etkilemez⁸⁸⁶. Bu anlamda bir elektronik aletin kullanılabilmesi için şarj edilmesi gerekmesi, bir ilacın suda çözündürülmesi gerekmesi yahut hazır bir gıdanın ısıtılması gerekmesi bu ürünlerin nihai ürün olma niteliklerini etkilemez. Yine aynı şekilde demonte halde satılan ve kullanıcının üretici tarafından gönderilen montaj parçaları ile birleştirilerek kullanıma hazır hale getirmesi gereken ürünlerin nihai ürün olarak değerlendirilmesine engel bir durum bulunmamaktadır⁸⁸⁷. Sayılanlar gibi nihai bir ürünün, satıcı ya da başka bir dağıtıcı tarafından eklentilerle ya da aksesuarlarla düzenlenerek satılması halinde, eklenti öncesi ürünün nihai ürün olma vasfı etkilenmez⁸⁸⁸.

Nihai ürünün üreticisi, nihai ürünü kullanıma ya da tüketime hazır hale getiren kişidir⁸⁸⁹. Böylece nihai ürünü üreten kişi ara mal ve hammadde üreticileri ile dağıtıcılar arasındaki bağlantıyı oluşturan süjedir⁸⁹⁰. Nihai ürünün üreticisi bir üründeki ayıplardan, bu ayıplar başka bir işletmeden alınan ara mallardan ya da hammaddelerden

⁸⁸⁶ **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 46, 49; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 205.

⁸⁸⁷ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 13; **Kullman**, s. 125. Bu noktada, montajı yapan kullanıcının ya da aynı zamanda montaj yapmayı da üstlenen satıcının nihai ürünü üreten gerçek üretici olarak sorumlu tutulmaları mümkün değildir. Bu durumlarda belirleyici olan bu faaliyetleri üstlenen kişilerin bu faaliyet aracılığı ile ürünün güvenliğinde bir değişikliğe sebep olup olmadığı, güvenliği etkileyip etkilemediğidir. Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, I, A, 2, b.

⁸⁸⁸ Bu noktada yapılan bu eklemelerin ürünün güvenliğinde ve kullanım özelliklerinde oluşturduğu değişikliklere ve bu değişikliğin yoğunluğuna bakılmalıdır. Eklentilerle ya da aksesuarlarla ürünün güvenliğinde bir değişiklik olmuyor ya da ihmal edilebilecek kadar küçük bir değişiklik oluyorsa burada bir üretimden bahsedilemez. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 13; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 42-44.

⁸⁸⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 10; **Havutçu**, s. 89-90.

⁸⁹⁰ **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 24; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 205.

kaynaklansa dahi asli olarak sorumludur⁸⁹¹. Nihai ürünün üreticisi bu düzenleme ile üründeki ayıbın hammaddedeki ya da ara ürünlerdeki ayıptan kaynaklandığını ileri sürmek suretiyle sorumluluktan kurtulamamaktadır⁸⁹². Bu anlamda nihai ürünün üreticisi, ürün sorumluluğu kapsamında sorumluluk alanı en geniş olan süjedir. Nihai ürünün üreticisinin sorumluluğu, bu ürünün bir parçasını kendisi üretmiş olmasına dahi bağlı değildir. Bu anlamda başka üreticilerden aldığı ara malları kendisi yalnızca bir araya getirerek nihai ürünü ortaya koyan üretici de bu ürünlerdeki ayıplardan doğan zararlardan sorumlu olacaktır⁸⁹³.

Nihai ürünün yalnızca şişelenmesini veya paketlenmesini üstlenen işletmeler bu faaliyetleri yalnızca var olan ürünü kısımlara ayırmakla sınırlı kaldığı sürece üretici olarak sorumlu tutulmazlar⁸⁹⁴. Doldurma, paketlenme, servise hazır hale getirme gibi

⁸⁹¹ **Kullman**, s. 124; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 23.

⁸⁹² **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 8; **Havutçu**, s. 90

⁸⁹³ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 4; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 28; **Havutçu**, s. 90. Parçaların toplanıp bir araya getirilmesi işi basit bir birleştirmeden ibaret olmayıp yeni fonksiyonel bir bütünlük ortaya koymaktadır. Üretici tarafından yapılan bu birleşim, satıcı tarafından hazır bir ürünün tüketici için montajının yapılmasından farklıdır. Nitekim bu toplama-birleştirme faaliyeti sonucunda üründe bulunmayan yeni riskler ortaya çıkabilecektir. *Kullmann*'a göre montaj faaliyetinin ürün üzerindeki etkisinin yoğunluğu arttıkça, genel kabuller uyarınca bir üretim faaliyetinin varlığından bahsetmek mümkün olacaktır. Bkz: **Kullman**, s. 136. Aksi yönde bkz: **von Westphallen**, *Produkthaftunghandbuch*, II, § 75 N 15. Yazar toplama-birleştirme ile montajı bir değerlendirmiştir. *Wagner* ise montaj faaliyetinin, ürünün güvenliği üzerinde bir etkisinin olup olmadığını değerlendirerek bunun yeni bir üretim mi yoksa basit bir sürüm faaliyeti mi olduğuna karar vermekten yanadır. Bkz: **MüKo/Wagner**, *ProdHaftG* § 4, Rn. 13.

⁸⁹⁴ **von Westphallen**, *Produkthaftunghandbuch*, II, § 75 N 25-26; **MüKo/Wagner**, *ProdHaftG* § 4, Rn. 25; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 4; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 52-55; **Kırca**, *Ürün Sorumluluğu*, s. 206. Şişelenme işlemi, şişelemesi yapılan ürünün üreticisi tarafından verilen talimatlarla göre yapıldığı sürece yalnız şişelemeye ilişkin mekanizma sahibi olduğu için bu işlemi yapan kişinin

faaliyetler sorumluluk açısından ikinci derece bir öneme sahiptir⁸⁹⁵. Burada önemli olan şişeleri ya da paketlemede kullanılan karton vs gibi malzemelerin de paketleme ya da şişeleme yapan kişiler tarafından üretilmiyor olmasıdır. Bu halde üretim söz konusu olacaktır ve sorumluluk doğacaktır. Ayrıca paketlemenin ürünün korunmasından ya da sunulmasından çok kullanımına ilişkin özel bir amacı varsa yahut ürün açısından özel bir işlev görüyorsa paketlemeyi yapan üretim sürecine dâhil olmuştur. Bu anlamda sorumluluğu gündeme gelecektir⁸⁹⁶.

3. Ara Ürün ve Hammadde Üreticileri

a. Genel Olarak

Ürün sorumluluğu bağlamında, son ürün üreticisinin her zaman ortaya çıkan zararları tek başına karşılayabilecek maddi imkânlarla sahip olduğunun kabulü mantıklı ve gerçekçi değildir. Buna ek olarak modern ekonominin normalleşen bir unsuru olan yoğun ve karmaşık iş bölümü, bir ürünün tek bir işletme aracılığıyla üretilip piyasaya sürülmesi fikrini ortadan kaldırmıştır. Bu hususu göze alan AB kanunkoyucusu nihai ürünün üreticisinin yanında kendi ürettikleri ürünlerin ayıpları dolayısıyla ortaya çıkan zararlarla sınırlı olmak üzere ara ürün ve hammadde üreticilerini de sorumluluğun

üretici olarak sorumlu olması mümkün değildir. Bu durum şişelemeyi yapanın bu işlem sonrasında paketli ürünleri üreticiye geri göndermesi ya da doğrudan üretici adına piyasaya sürmesi hallerinde de farklılık göstermez. Bkz: **Kullman**, s. 123. Ne var ki işlem şişelemekten öteye gidiyor da şişeleme yapan kişi aynı zamanda içeceklerin yoğunluğunu ayarlıyor, duruma göre katkı maddeleri ekliyor ya da güvenliği etkileyecek başka bir işlem yapıyorsa burada üretim faaliyeti söz konusu olur. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 25.

⁸⁹⁵ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 26; **Kullman**, s. 127; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 206.

⁸⁹⁶ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 25, 26; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 4; **SHK PrHG**, Hess, Art 2, Rn 53, 57.

kapsamına dâhil etmiştir⁸⁹⁷. Ara ürün ve hammadde kavramlarının arasındaki ayrımın tespiti her zaman kolay değildir. Ne var ki bu iki kategori arasında net bir ayrım yapmak da bir zorunluluk değildir. Nitekim iki kategorideki üreticiler açısından da sorumluluğun şartları arasında bir farklılık bulunmamaktadır⁸⁹⁸.

b. Ara Ürün Kavramı

Ara ürün ya da kısmi ürün (Teilprodukt), bir nihai malın üretiminde kullanılan, bu nihai malın ya da bunun bir parçasının görünür ya da görünmez bir şekilde bir parçasını oluşturan ve nihai ürünle fonksiyonel bir bağlılık içerisine giren bütünleyici parçaları ifade etmektedir⁸⁹⁹. Ara ürün, genellikle tüketicilerin kullanımına hazır hale getirilerek onlara sunulmadığından, bir ürünün nihai ürün mü ara ürün mü olduğunun tespitinde tüketicilerin kullanımına sunulmuş olup olmaması belirleyicidir. Kural olarak ara mal nihai maldan önce üretilir. Ne var ki bir ürünün ara ürün yahut nihai ürün olduğunun tespiti her zaman bu ölçüte göre belirlenemez⁹⁰⁰. Öyle bazı ürünler vardır ki nihai üreticinin hâkimiyet alanına girmeden önce neredeyse tamamlanmıştır. Fiiliyatta nihai üretici olarak görülen kişi yalnızca bazı düzenlemeler yaparak son ürünü ortaya koyar. Bu gibi hallerde ara mal ve nihai mal üreticilerinin tespiti güçlük içermektedir. Bu durumlarda nihai ürünün üretiminde kimin hâkim olduğuna bakılmak suretiyle nihai ürünün üreticisi tespit edilir⁹⁰¹.

⁸⁹⁷ **Kullman**, s. 129-130; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 208.

⁸⁹⁸ **Kullman**, s. 128-129.

⁸⁹⁹ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 6; **Kullman**, s. 130; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 208. Aynı yönde bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 28.

⁹⁰⁰ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 6; **SHK PrHG**, Hess, Art 2, Rn 69.

⁹⁰¹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 22; **Kullman**, s. 128; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 209.

Bir ürün aynı zamanda hem ara ürün hem nihai ürün olabilir⁹⁰². Örneğin fabrikadan çıkan bir arabanın lastikleri, fren sistemi, radyosu, koltuk derileri, camları vb. arabayı üreten üreticiden farklı bir üretici tarafından üretilmişlerse bunlar ara ürün olarak kabul edilir. Aynı şekilde bir bilgisayarda kullanılan çipler, bilgisayar içerisindeki kablolar, batarya, ekranda kullanılan cam, kamerada kullanılan mercekler ara ürün olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda bir kişi kullandığı bilgisayarın eskiyen ve şarj tutmaz hale gelen bataryasını yeni bir batarya satın alarak değiştirebilir. Tüketici bilgisayarı satın aldığı sırada bilgisayarda takılı olan batarya bir ara ürün iken sonradan alınan aynı batarya nihai ürün olarak nitelendirilir.

Ara ürün üretimine ilişkin önemli bir başka husus ise, üretimin sürecinin aynı basamağında yer alan ve ara ürün üretim faaliyetine dâhil diğer üreticilerin de sorumluluk kapsamına dâhil olmasıdır⁹⁰³. Örneğin tüketici satın aldığı esnada bilgisayarla birlikte gelen batarya bir ara üründür. Ne var ki bu batarya en basit şekliyle içerisinde yer alan lityum pillerden, vidalardan, kablolardan ve dış kaplamasını oluşturan plastik ya da metal malzemeden oluşmaktadır. Batarya bir ara ürün olmakla beraber bataryayı oluşturan bu malları üreten tüm üreticiler, ara ürün üreticisi olarak sorumludur.

⁹⁰² **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 69; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 209.

⁹⁰³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 28; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 6; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 70. Öğretide bu durum dikey ve yatay iş bölümü olarak isimlendirilmektedir. Dikey iş bölümü üretim sürecinin farklı basamaklarını ifade etmekten yatay iş bölümü aynı basamaktaki iş bölümünü ifade eder. Nihai üretici ile ara mal üreticisi arasında dikey iş bölümü bulunmaktayken ara malın üretim sürecine katılan birden çok üretici arasında yatay iş bölümü bulunmaktadır. Bu kapsamda üretim sürecine dâhil aktörlerin sorumlu tutulması açısından dikey ve yatay iş bölümü açısından bir fark bulunmaz. Bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 31-33; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 209 dn. 939; **MüKo/Wagner**, BGB § 823, Rn. 680.

c. Hammadde Kavramı

Hammadde, ara ürünün yahut nihai ürünün üretiminde giriş, ara ya da yedek madde olarak kullanımı söz konusu olan temel malzemeyi ifade etmektedir⁹⁰⁴. Bu bağlamda odun, kömür, mineraller, metaller, kimyasallar vb. hammadde olarak nitelendirilebilir. Nihai ya da ara ürünler hammaddelerin değişik işlemlere tabi tutulması sonucunda ortaya çıkar. 01.12.2000 tarihi itibarıyla Direktifteki istisna kaldırıldığından beri tarım ürünleri, hayvancılıktan elde edilen ürünler, deniz mahsulleri gibi ürünler de hammadde olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda doğada bulunan herhangi bir maddeyi, hasat eden, toplayan, söken ve çıkartan kişi de hammadde üreticisi sayılmaktadır⁹⁰⁵. Hammadde üreticisinin sorumluluğu, bu ürünle sınırlıdır⁹⁰⁶. Ancak doğadan çıkartıldığı anda zaten hammaddenin ayıplı halde bulunuyor olması üreticisinin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz⁹⁰⁷.

C. Üretici Benzerlerinin Sorumluluğu

1. Genel Olarak

Direktif m. 3, gerçek üreticilerin yanında kendi adını, ticari markasını ya da bunlardan başka ayırt edici işaretini ürün üzerinde kullanarak kendisini üreticiymiş gibi gösteren kişileri de üretici benzerleri (Quasi-Hersteller) olarak sorumlu tutmuştur. Bu kişilerin sorumluluğu Amerikan Hukuk Enstitüsü tarafından hazırlanan Restatement

⁹⁰⁴ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 35; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 27; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 8; **Kullman**, s. 130-131; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 66-67.

⁹⁰⁵ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 37; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 27; **Kullman**, s. 131; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 66,67; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 210.

⁹⁰⁶ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 9; **Kullman**, s. 131; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 66-67; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 210.

⁹⁰⁷ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 9; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 66-67.

(Second) of Torts düzenlemesini takiben AB hukukuna alınmıştır⁹⁰⁸. Bu düzenleme tanıma işaretlerinin kaynak gösterme ve kaliteyi garanti etme fonksiyonlarıyla doğrudan ilişkilidir. Nitekim tüketiciler, tanıma işaretlerine bakarak üreticinin iyi ya da kaliteli ürün ürettiğine ilişkin güven duymaktadır. AB kanunkoyucusu duyulan bu güveni korumaktadır⁹⁰⁹. Bunun yanında üretici benzerlerinin sorumlu tutulmasının tarihi temelleri de bulunmaktadır. Geçmişte işletmelerin genellikle AB dışındaki ülkelerde makul fiyatlara ürettirdikleri ürünleri, AB içinde gerçek üreticisini belirtmeden kendi isimleri ve markaları altında sattıkları dönemde; bu ürünlerden kaynaklanan zararlar haksız fiilin genel hükümleri uyarınca tazmin edilememiştir. Nitekim bugün üretici benzerleri olarak belirtilen bu kişilerin sorumlulukları tehlike yükümlülüklerine dayandırılarak temellendirilememiştir⁹¹⁰. AB kanunkoyucusu, Direktifin hazırlandığı dönemde bu hususu göz önünde bulundurarak zarar görenlerin tanımadıkları ve bilmedikleri bir üreticiye başvurmak zorunda olmasını adil bulmamış ve üretici benzerlerini de şartların sağlandığı durumlarda sorumluluk kapsamına almıştır⁹¹¹.

2. Üretici Benzerlerinin Sorumlu Tutulması için Gerekli Şartlar

a. İsim, Marka ya da Ayırt Edici İşaretin Üründe Kullanılması

⁹⁰⁸ **Kullman**, s. 131-132. Restatement (Second) of Torts § 400 2d “... her kim ürünleri kendi adı ile satışa sunar ve onun üretici olduğu konusunda bir izlenim uyandırır o kişi üreticidir.” Detaylı bilgi için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 213. Düzenlemenin ABD hukukuna dayandığı yönünde bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 34.

⁹⁰⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 34; **Çiğdem Kırca**, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Üretici-İmalatçı Olarak Franchise Veren, BATIDER, C. 20, S. 1, 1999, s. 33; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 213.

⁹¹⁰ Bkz: BGH, Urteil vom 11. 12. 1979 - VI ZR 141/78

⁹¹¹ **Kullman**, s. 131-132.

Üretici benzerleri ancak isimlerini, ticari markalarını yahut diğer ayırt edici işaretlerini ürün üzerinde kullanarak kendilerini üretici olarak yansıttıkları durumda sorumlu olmaktadır. Ayırt edici işaretler ise iş hayatındaki genel anlayış uyarına işletmelerin birbirinden ayrılmasını sağlayan herhangi bir işaret olabilir. Buradaki ayırt edici işaretlerin tescil edilebilir olup olmaması yahut haklı kullanılıp kullanılmaması bir önem taşımamaktadır⁹¹².

İsmin, markanın yahut diğer ayırt edici işaretlerin üretici benzeri tarafından üründe kullanılması ile bu kişilerin rızası doğrultusunda gerçek üretici tarafından üründe kullanılması arasında bir fark bulunmamaktadır⁹¹³. Hatta bu konuda taraflar anlaşmışsa, gerçek üretici haricindeki üçüncü bir işletmenin ismi, markası ya da ayırt edici işaretinin kullanılması da sorumluluğun doğması için yeterli olacaktır. Ancak ayırt edici işaretleri kullanılan işletmenin bu konuda rızası bulunmaması halinde üretici benzeri olarak sorumlu tutulması mümkün değildir⁹¹⁴.

Ayırt edici işaretlerin ürünün kendisinde, paketinde ya da ürünün sunumu sırasında kullanılmasının da bir önemi bulunmamaktadır⁹¹⁵. Ayırt edici işaret ile ürün arasında bağlantı kurulduğu müddetçe sorumluluk doğmaktadır⁹¹⁶. Ne var ki ayırt edici

⁹¹²**von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 43, 49; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 37; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 11; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 85; **Kullman**, s. 132-133; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 214.

⁹¹³ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 43-44; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 38; **Kullman**, s. 135; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 85; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 214. Söz konusu rıza *ex ante* olarak verilebileceği gibi *ex post* olarak da verilebilir. Rızanın verilmesine ilişkin bir şekil şartı ya da usul bulunmamaktadır.

⁹¹⁴ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 39; **Kullman**, s. 135; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 214.

⁹¹⁵**von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 44; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 12; **Kullman**, s. 132-133; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 214-215.

⁹¹⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 37.

işaretin makbuz ve faturalarda kullanılması yahut sadece reklamlarda ve kataloglarda yer alması sorumluluğun doğması için yeterli değildir⁹¹⁷.

b. Ayırt Edici İşaretlerin Kullanımı ile Üretici İmajı Verilmesi

Üretici benzerlerinin sorumlu tutulmasının bir diğer önemli şartı gerçek üretici tarafından üretilen üründe kullanılan işaretlerle, üretici benzeri sayılan kişinin üretici olduğuna dair bir izlenim oluşturulmasıdır⁹¹⁸. Bu anlamda bir kişinin ürüne tanımlayıcı işaretini koymuş olması tek başına üretici olarak sorumlu olacağı anlamına gelmemektedir. Başka bir deyişle üretici benzerleri, ancak bir başkası tarafından üretilen ürünü kendilerinin hazırladığı ya da güvenliğinden kendilerinin sorumlu olduğu şeklinde bir görünüm oluşturdıkları müddetçe sorumlu olur.

Üretici benzeri olan kişilerin sorumlu tutulması için gerekli olan bu şart kimi durumlarda gerçekleşmediği için yalnızca gerçek üreticinin sorumluluğu doğacaktır. Öncelikle ürün üzerine tanıtıcı işaretini koyan işletmenin üretim yapmadığı yalnızca bu ürünün ticareti ile iştigal ettiği bilinen bir durum ise bu işletmelerin üretici benzeri olarak sorumlu olması mümkün değildir⁹¹⁹. Nitekim bu kişilerin üründen sorumlu olduğuna dair bir görünümün oluştuğundan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bunun gibi ürün üzerine ayırt edici işaretini yerleştiren kişi, malın üreticisi olmadığına ilişkin

⁹¹⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 39; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 11; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 84; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 214-215. Bunun sebebi zarar gören ve dava açacak olan kişinin her zaman bu reklamlara bakan, katalogları inceleyen kişi olmamasıdır. Herhangi üçüncü bir kişi de söz konusu üründen zarara uğrayabileceğinden, bu kişilerin korunması amacıyla ayırt edici işaretlerin kullanılması ürünle yakın bir bağlantıyı gerektirir.

⁹¹⁸ **von Westphallen**, Produkthaftungshandbuch, II, § 75 N 46; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 40; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 78-79; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 214-215.

⁹¹⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 40; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 214-215.

bir ifadeye yer vermek suretiyle sorumluluktan kurtulabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise bu ifadelerin tüketicileri araştırma yapmaya zorlayacak şekilde kısıtlı olmamasıdır⁹²⁰. Bunun yanında açıkça üreticinin bilgilerinin verilmesine de gerek bulunmamaktadır. Üretimi yurt dışında yapılan ürünlere koyulan “Made in Japan” (Japonya’da imal edilmiştir.) gibi ifadeler ise tek başına üretici benzerlerinin sorumluluklarını ortadan kaldırmaz⁹²¹.

c. Üretici Benzerinin Sorumluluktan Kurtulma Sebeplerinin Gerçekleşmemesi

Üretici benzerinin, üretici olarak sorumlu tutulduğu hallerde, ürün sorumluluğuna ilişkin olumsuz şartların da varlığı aranmaktadır. Bu bağlamda üretici benzerinin sorumlu olabilmesi için ürünü kendisinin piyasaya sürmesi yahut tanıtıcı işaretleri ürüne rızası dâhilinde koyan gerçek üreticinin bu ürünü piyasaya sürmesine rıza göstermesi gerekmektedir. Aksi takdirde ürünün piyasaya kendisi tarafından sürülmemiş olması sebebiyle sorumluluktan kurtulabilecektir⁹²². Buna karşın üretici benzeri, kendisine başvurulması halinde gerçek üreticinin kimliğini ve bilgilerini paylaşarak sorumluluktan kurtulamaz. Bu hak yalnızca dağıtıcılar için tanınmış olan bir haktır⁹²³.

D. İthalatçının Sorumlu Olması

1. Genel Olarak

⁹²⁰ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 47; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 40; **Kullman**, s. 134-135; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 81; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 214-215.

⁹²¹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 47; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 40; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 81

⁹²² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 41; **Kullman**, s. 136.

⁹²³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 33; **Kullman**, s. 136. Aynı yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 216.

İthalatçı, Direktif m. 3 f. 2 uyarınca “üreticinin sorumluluğu etkilenmeksizin, ürünü ticari faaliyeti çerçevesinde satım, kira, finansal kira amacıyla veya sürümün diğer herhangi bir şekliyle topluluğa ithal eden” kişidir. İthalatçının da sorumluluk kapsamına alınmasının sebebi, zarar görenlerin durumunu kolaylaştırmaktır. Nitekim zarar görenler açısından, gerçek üreticinin bulunduğu ülkede dava açmak ve takip yapmak bir takım hukuki ve fiili zorlukları beraberinde getirebilir. AB ülkelerinde ise bu durum söz konusu olmayacaktır. İthalatçının sorumlu tutulmasıyla bu güçlük aşılmaktadır⁹²⁴. Ancak belirtmek gerekir ki bu durum AB üyesi olmamakla beraber hukuki imkânların kullanılması konusunda AB vatandaşlarının zorluk yaşamayacağı ülkelerde de değişmemektedir⁹²⁵. Örneğin gerçek üreticinin İsviçre’de olduğu durumda dahi Almanya’daki ithalatçı sorumlu olacaktır.

İthalatçının sorumluluğu, üretici ve üretici benzerlerinin sorumluluğunun yanında ayrı bir sorumluluk olup ithalatçının sorumlu olduğu hallerde üreticinin sorumluluğu ortadan kalkmaz⁹²⁶. Bu anlamda ithalatçı ve üretici müteselsil sorumlu olabilirler. Belirtmek gerekir ki ithalatçının sorumluluğu sadece nihai ürünün değil aynı

⁹²⁴ **Kullman**, s. 136-137; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 90; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 217-218. Esas itibarıyla Direktifin ithalatçıyı sorumluluk kapsamına dâhil etmesindeki amaç, tüketicinin başvurabileceği bir imkân daha yaratarak onun daha iyi korunmasını sağlamak değildir. Kendisine bir koruma sağlanmış olan tüketicinin, üreticiye hukuken başvurma imkânlarının kısıtlandığı noktada haklarını kullanabilmesi imkânını sağlamaktır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 42.

⁹²⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 45; **Kullman**, s. 136-137

⁹²⁶ **von Westphalen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 53; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 44; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 91; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 218-219. Direktifin Alman hukukuna aktarılması sırasında ProdHaftG için hazırlanan hükümet tasarısı, ithalatçının sorumluluğunun düzenlendiği § 4’e üreticinin sorumluluğunun ithalatçının sorumluluğundan etkilenmediğine ilişkin bir hüküm eklemiştir. Ancak Parlamento’da bu hüküm gereksiz bulunmuş, ithalatçının sorumluluğunun, sorumluluğu daraltıcı değil genişletici bir etki oluşturduğunun açık olduğu ifade edilmiştir. Bkz: **Kullman**, s. 136-137.

zamanda ara malların ve hammaddelerin ithal edildiği durumlarda da geçerlidir⁹²⁷. Üretici tarafından üretilen ürünün, üçüncü bir ülkedeki tüketicilerin güvenlik beklentilerine uygun olmasına karşın ithalatın yapıldığı AB ülkesindeki tüketicilerin güvenlik beklentilerini karşılamaması halinde ithalatçının sorumluluğu devam etmektedir. İthalatçı, ithalatını yaptığı ürünün ithalat yaptığı ülkedeki güvenlik beklentilerine uygun olup olmadığını kontrol etmelidir⁹²⁸.

2. İthalatçının Sorumluluğunun Şartları

a. AB Dışındaki Devletlerden Birliğe Dâhil Devletlere Ürün

İthalatı Yapılması

İthalat yapan her kişi üretici gibi sorumlu tutulmaz. Direktif kapsamında ithalatçının üretici gibi sorumlu tutulmasının ilk şartı ithalatın, üçüncü bir ülkeden Birlik kapsamındaki ülkelere yapılmasıdır⁹²⁹. Aynı şekilde AB'den ihraç edilmiş bir ürünün, AB üyesi bir ülkeye tekrar ithal edilmesi (Re-Import) halinde de bu ithalatı yapan ithalatçı sıfatıyla sorumlu olacaktır⁹³⁰. Ancak ithalatı yapan kişi, merkezi AB

⁹²⁷ von Westphallen, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 52; BSK OR I-Fellmann, Art. 2 PrHG, Rn. 13; Kullman, s. 1138-139; SHK PrHG, Hess, Art 2, Rn 91; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 219.

⁹²⁸ MüKo/Wagner, ProdHaftG § 4, Rn. 43.

⁹²⁹ von Westphallen, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 50,51; MüKo/Wagner, ProdHaftG § 4, Rn. 42, 43; Kullman, s. 141; Kırca, Ürün Sorumluluğu, s. 219.

⁹³⁰ von Westphallen, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 53. Öğretide, amaca uygun sınırlama yoluyla tekrar ithalat yapılan hallerde sorumluluğun ancak üreticinin ürünü AB dışındaki bir ülkede aranan makul güvenlik beklentilerini esas alarak ürettiği durumlara indirgenmesi savunulmuştur. Nitekim bu görüşe göre, bu hal dışında gerçek üretici ya da üretici benzerleri AB'de olacağından ithalatçının sorumlu tutulmasına ihtiyaç yoktur. Bu görüş için bkz: von Westphallen, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 54; MüKo/Wagner, ProdHaftG § 4, Rn. 45; Kullman, s. 137-138. Yazarlar bu görüşü reddetmektedir. İsviçre açısından aynı yönde bkz: SHK PrHG, Hess, Art 2, Rn 94.

dışındaki bir ülkede bulunan birisi olsa dahi AB üyesi bir ülkeden diğerine yapılan ithalatlar Direktif kapsamında sorumluluk doğurmamaktadır⁹³¹.

İthalatın AB dışında bir ülkeden AB'ye yapılması şartına ilişkin bir diğer önemli husus ise Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) üyesi olup da AB üyesi olmayan bir devletten AB'ye yapılan ithalatın sorumluluk doğurup doğurmayacağının tespiti. AEA Sözleşmesi m. 126 f. 1 uyarınca Direktifin uygulama alanı AEA'na dâhil tüm ülkelere genişleyecektir⁹³². Bu anlamda AEA üyesi olup AB üyesi olmayan Norveç, İzlanda ve Liechtenstein'dan AB üyesi bir ülkeye yapılan ithalat Direktif kapsamında ithalatçının sorumluluğunu doğurmaz⁹³³.

b. Ürün İthalatının Ticari Amaçlarla Yapılması

İthalatçının üretici gibi sorumlu tutulmasının bir diğer şartı, ithalatın ticari faaliyetler çerçevesinde satım ve sürüm amacıyla yapılıyor olmasıdır. Ticari faaliyetler geniş yorumlanmaktadır⁹³⁴. Bu anlamda sıradan bir kişinin yahut bir tacirin kişisel sebeplerle yurt dışından getirttiği ürünler, bu kişilerin üretici gibi sorumlu tutulmalarına

⁹³¹ İsviçre dışına ihraç edilerek tekrar İsviçre'ye ithal edilen ürünler açısından PrHG bağlamında Re-Import, ithalatçının sorumluluğunu doğurmaktadır. İsviçre Hukuku için bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 13; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 95-96.

⁹³² Official Journal of the EFTA States, 3.1.1994, L 1, p. 3. Agreement on The European Economic Area, Art. 126/1 *“The Agreement shall apply to the territories to which the Treaty establishing the European Economic Community is applied and under the conditions laid down in that Treaty and to the territories of Iceland, the Principality of Liechtenstein and the Kingdom of Norway.”*

⁹³³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 45; **Kullman**, s. 139. İsviçre AEA Sözleşmesini imzalamakla birlikte onaylamadığından İsviçre'den ithal edilen ürünler üçüncü ülkeden ithal edilen bir ürün kabul edilecek ve ithalatçının sorumluluğu doğacaktır. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 92.

⁹³⁴ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 14; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 99.

neden olmaz⁹³⁵. Örneğin yurt dışından kendisine ve eşine son model bir araba getirten kişi, bu arabanın ithalatçısı olarak sorumlu tutulmaz. Ne var ki bu kişi yurt dışından getirttiği bu araçları kiralayarak gelir elde etmek amacındaysa, bu kişi Direktif kapsamında ithalatçı olarak sorumlu olur.

Ticari faaliyet kişinin temel faaliyeti olmak zorunda olmayıp aynı zamanda sürekli olmak zorunda da değildir. Ne var ki başka bir ticari faaliyetle ilişkili olmayan, tek sefere mahsus bir ithalat sorumluluğuna ilişkin şartların oluşması açısından yeterli olmaz⁹³⁶. Ticari amaç ithalatın yapıldığı aşamada aranmaktadır. Bu çerçevede ithalat yaptığı anda kişisel amaçlar güden bir kişi, sonradan fikir değiştirerek ithal ettiği ürünü satmaya karar verirse üretici gibi sorumlu olmayacaktır⁹³⁷.

c. Satış, Kira, Finansal Kira ya da Başka Bir Sürümün Bulunması

İthalatçı, ithalatı ticari amaçları çerçevesinde satım, kiralama, finansal kiralama yahut başka diğer sürüm amacıyla yapan kişidir. Bu anlamda ticari amaçları çerçevesinde AB dışından ürün ithalatı yapan kimse herhangi bir şekilde bu ürünün sürümünü yapmadıkça üretici gibi sorumlu tutulmayacaktır. Direktif sürüm çeşitlerinden satış, kira ve finansal kirayı belirtmekle beraber bu sürüm çeşitlerini yalnızca örnek olarak vermiştir⁹³⁸. Başka bir deyişle Direktif kapsamında sürüm

⁹³⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 46; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 14; **Kullman**, s. 139-140; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 101; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 219.

⁹³⁶ **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 101.

⁹³⁷ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 55, 58; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 47; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 14; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 105; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 219.

⁹³⁸ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 15; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 103.

çeşitlerine ilişkin bir sınırlama bulunmamaktadır⁹³⁹. Ancak sürümün, kişinin ticari faaliyetleri çerçevesinde yapılıyor olması gerektiğinden sürüm çeşidinin ivazlı olması beklenir. Bağışlama, ariyet gibi karşı edim alınmayan sürüm çeşitleri ticari faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceğinden ithalatçının üretici gibi sorumlu olmasına neden olmaz⁹⁴⁰. Bunun istisnası, ticari amacı takiben deneme ya da reklam gibi amaçlarla tüketicilere karşılıksız olarak verilen ürünler açısından kendisini gösterir⁹⁴¹.

E. Dağıtıcının Sorumlu Olması

1. Genel Olarak

Direktif, m.3 son fıkrası uyarınca “Ürünün üreticisinin belirlenemediği durumlarda, ürünün dağıtıcılarından her biri, zarara uğrayan kişiye üreticinin veya kendisine ürünü tedarik eden kişinin kimliğin makul bir süre içinde bildirmediği takdirde ürünün üreticisi olarak muamele görür.” Bu hüküm uyarınca ürünün dağıtıcıları üreticinin tespit edilememesi halinde, makul süre içerisinde üreticiyi ya da kendisinden önceki dağıtıcıyı bildirmediği takdirde gerçek üreticiler gibi sorumlu olmaktadır. Direktif genel gerekçesinde, üretim aşamasından ürünün tüketicilere ulaştığı aşamaya kadar gerçekleşen zincire dâhil her türlü aktörün sorumlu tutulmasını amaçlayarak tüketicilere etkin bir koruma sağlamak istemiştir⁹⁴². Dağıtıcıların da bu zincire dâhil olması

⁹³⁹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 56; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 15; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 103; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 218.

⁹⁴⁰ **Kullman**, s. 140; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 219. Aynı yönde bkz: **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 57. Yazara göre karşılıksız kazandırmalar, fonksiyonel olarak başka bir ticari faaliyete bağlı olduğu kabul edildiği ölçüde ithalatçının sürümü olarak kabul edilir. Aksi yönde bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 104.

⁹⁴¹ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 57; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 46; **Kullman**, s. 140; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 219.

⁹⁴² **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 67; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 1-2; **Kullman**, s. 143; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 108.

hasebiyle sorumlulukları düzenlenmiş ancak bu sorumluluk tali bir sorumluluk olarak öngörülmüştür. Burada ifade edilen tali sorumluluk ise genel bir sorumluluk olarak anlaşılmamalıdır. AB kanunkoyucusu, üreticinin belirlenemediği durumlarda dağıtıcıların sorumluluklarını düzenleyerek tüketicileri korumasız bırakmak istememiştir⁹⁴³. Dağıtıcılar da yalnızca üreticinin belirlenemediği durumlarda sorumlu tutularak üreticinin ya da önceki dağıtıcıların belirlenmesi açısından bir baskı mekanizması oluşturulmuştur⁹⁴⁴. Yoksa üreticinin belirli olduğu ancak zarar görenin zararlarını karşılayamadığı durumda tali sorumlu olarak dağıtıcılara başvurulamayacaktır⁹⁴⁵.

⁹⁴³ **Kullman**, s. 143-144. Düzenlemenin tüketiciyi koruma açısından bir diğer yönü, üreticilerin sorumluluk kapsamı dışında kalmak için ürettikleri ürünleri anonim olarak piyasaya sürmelerine engel olmaktır. Dağıtıcılar da sorumlu tutularak, anonim ürünlerden doğan zararlara ilişkin koruma sağlanmıştır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 48.

⁹⁴⁴ **von Westphallen**, Produkthaftungshandbuch, II, § 75 N 68; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 48; **Kullman**, s. 143. Aynı yönde bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 16; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 108.

⁹⁴⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 61; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 108; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223. Belirtilmelidir ki dağıtıcıların sorumluluğuna ilişkin Direktifte yapılan tercih, bu sorumluluk ikincil bir sorumluluk olsa dahi, birtakım eleştirilere maruz kalmıştır. Bu kapsamda ATAD verdiği bazı kararlarda açıkça, dağıtıcıların üreticiler gibi sorumlu tutulmasının haklı ve adil olmadığını belirtmiştir. Bunun sebebi, dağıtıcılara yüklenen bu sorumluluğun sigorta ettirilerek buna ilişkin masrafların tekrar tüketicilere yansıtılacak olmasıdır. Buna ek olarak dağıtıcılar için öngörülen bu sorumluluk öncelikle dağıtıcılara başvurulmasına sebep olacak ve bir dava ile sonuçlanabilecek bir sorumluluğun birden çok davaya neden olacaktır. Bkz: ATAD, 10.01.2006, C-402/03 (Danimarka), N. 28,36; ATAD 25.04.2002, C-52/00 (Fransa), 3856, N. 22,23,24,40; ATAD 25.04.2002, C-154/00 (Yunanistan), 3887, N. 18,19,20. (Naklen **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 221.)

Dağıtıcılar ürünlerin satım ya da başka şekillerde sürümünü yapan toptancı, perakendeci gibi kişilerdir⁹⁴⁶. Direktifin dağıtıcı kavramını kullanması, satım dışındaki diğer sürüm türlerinin de kapsama alındığını göstermektedir. Bu anlamda ithalatta olduğu gibi sürümün türü önemli değildir. Yine ithalatta olduğu gibi ticari ve mesleki faaliyet dağıtım açısından da arandığından deneme ve reklam gibi ticari amaç taşıyan haller dışında karşılıksız olarak sürümünün yapıldığı hallerde Direktif kapsamında bir dağıtımdan söz edilemeyecektir⁹⁴⁷. Sürümü yapan kişinin dağıtıcı olarak nitelendirilmesi açısından, sürümü kime yaptığı önem taşımamaktadır. Bu anlamda doğrudan tüketiciye değil de diğer satıcılara sürüm yapan kişi de dağıtıcıdır⁹⁴⁸.

Direktif m. 3 son cümlesinde, üreticinin üçüncü bir ülkede bulunması dolayısıyla AB içerisinde sorumlu tutulacak bir ithalatçı bulunması halinde dağıtıcının sorumluluğunu, ithalatçının bildirilmesi şartına bağlamıştır⁹⁴⁹. Bu anlamda üretici için yapılan açıklamalar, ithalatçılar açısından da geçerlidir.

2. Dağıtıcının Sorumluluğunun Şartları

a. Üreticinin, Üretici Benzerinin ya da İthalatçının Tespit Edilememesi

Dağıtıcının sorumluluğu istisnai bir sorumluluk olup ancak ürünlerdeki ayıptan doğan zararlardan sorumlu olan diğer kişilerin tespit edilemediği hallerde gündeme

⁹⁴⁶ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 220-221.

⁹⁴⁷ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 70; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 51; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 16; **Kullman**, s. 144. Aksi yönde bkz: **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 109-110, 112. Yazar öğretideki baskın görüşün bu olduğunu belirtmekle birlikte İsviçre hukuku açısından dağıtıcıların sorumluluğu açısından ticari faaliyet şartını aramamaktadır. Bu bağlamda, bir ürünü ikinci elden satan tüketicinin de dağıtıcı sıfatı taşıyabileceğini savunmaktadır.

⁹⁴⁸ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 220-221.

⁹⁴⁹ **Kullman**, s. 147; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 137.

gelmektedir. Bu anlamda tüketiciler piyasaya sürüldüğü anda anonim olan ürünlerden doğan tehlikelerden korunmaktadır. Üreticinin, üretici benzerlerinin ya da ithalatçının tespit edilemediği her durumda dağıtıcının sorumluluğu gündeme gelmez⁹⁵⁰. Dağıtıcının sorumlu olabilmesi için, ürünün dağıtıcı tarafından piyasaya sürüldüğü aşamada anonim olması gerekmektedir⁹⁵¹. Örneğin üretici bilgilerinin belirtildiği bir ürün bu bilgilerin yer aldığı kısımdan darbe alır da üretici bilgileri tespit edilemezse ya da zamanla kullanılmaktan eskiyen ürün üzerinde üretici bilgilerinin yer aldığı yazılar okunamazsa dağıtıcının sorumluluğu söz konusu olmaz⁹⁵². Ürünün piyasaya sürüldüğü aşamada, üreticinin tespit edilme imkânı olmadığına ilişkin ispat yükü davacının üzerindeyken

⁹⁵⁰ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 17; **Kullman**, s. 143-144; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 115.

⁹⁵¹ **Kullman**, s. 143-144; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 222. Benzer yönde bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 115; **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 74. Yazara göre bu düşünce Direktifin temel amaçlarıyla uyum içerisinde olup sorumluluğun ölçüsüz bir şekilde kısıtlanmasına sebep olmaz.

⁹⁵² **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 74; **Kullman**, s. 145; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 222. Aksi yönde bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 18; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 120-121. *Fellmann*, böyle bir riskin doğrudan dağıtıcı üzerinde bırakılması gerektiğini ifade etmektedir. *Joachim* ise daha tereddütlüdür. Yazar üreticiye ilişkin bilgilerin tüketicinin sorumlu olduğu bir sebeple ürün üzerinden silindiği ya da üreticinin tespitinin tüketicie yüklenecek bir sebepten ötürü mümkün olmadığı durumlarda yukarıda açıklanan görüşe katılmaktadır. Ancak piyasaya anonim olmayan bir şekilde sürülen ürünün üreticisine ilişkin bilgilerin tüketiciden kaynaklanmayan sebeplerle ortadan kalkması halinde bu riskin dağıtıcı ile tüketiciler arasında bölüştürülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu anlamda yazara göre, dağıtıcılar üreticilere ilişkin bilgileri kayıt altına alabilecek konumdadır ve piyasaya sürüldüğünde anonim olmayan ürünlerde dahi yerine göre sorumluluğu söz konusu olabilir. *Wagner* ise Direktifin amacının aslen anonim ürünlere karşı önlem almak olduğunu kabul etmekle birlikte Direktifin düzenleniş biçimi açısından bir ayırım yapmanın mümkün görünmediğini ifade etmektedir. Yazar, özellikle normal kullanım sonucu anonimleşen ürünlerde dağıtıcının bildirim külfetinin ortadan kalktığını savunmayı mümkün bulmamaktadır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 54.

üreticiye ilişkin bilginin verildiğine ve külfetin yerine getirildiğine ilişkin ispat yükü dağıtıcının üzerindedir⁹⁵³.

b. Dağıtıcının Uygun Süre İçerisinde Sorumlu Kişileri Bildirme Külfetini Yerine Getirmemesi

Dağıtıcının, üretici gibi sorumlu tutulabilmesi için zarar gören tarafından kendisine yapılan başvuru neticesinde uygun bir süre içerisinde üreticiye yahut bir önceki dağıtıcıya ilişkin zarar göreni bilgilendirme külfetini yerine getirmemesi gerekir⁹⁵⁴. Zarar gören tarafından yapılacak olan talep bir süreye ya da şekle bağlı değildir⁹⁵⁵. Dağıtıcı tarafından yapılacak bildirim ise makul süre içerisinde yapılmalıdır. Bu bildirim süresi, makul süreyi aşarsa yahut yanlış bir dağıtıcı ya da üreticiye yönelik bir bildirim yapılırsa, bildirim yapılmamış sayılır⁹⁵⁶. Makul süre somut olayın koşullarına göre belirlenir⁹⁵⁷.

⁹⁵³ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 23-24; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 139-140. OLG Düsseldorf, 07.04.2000 - 14 U 293/99. Nitekim ispat yükünün dağıtıcıların üzerinde bırakılması adil değildir. Böyle bir anlayış dağıtıcıların, dağıtımını yaptıkları her ürün için büyük bir emek ve çaba sarf ederek arşiv tutmalarını zorunlu hale getirecektir. Direktifin, dağıtıcılar için böyle bir amaç içerisinde olduğu düşünülemez. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 222.

⁹⁵⁴ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 21; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 129. Burada zarar gören tarafından yapılan bilgilendirilme talebi dava edilemez. Dağıtıcı üreticiyi ya da önceki dağıtıcıyı bildirmekle yükümlü değildir. Bu anlamda bildirim hukuki niteliği itibarıyla külfettir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 56; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223. Dağıtıcıya böyle bir imkân tanınmış olmasının en önemli sebebi, AB kanunkoyucusunun sorumluluğu esasen üretim faaliyetini gerçekleştiren aktörler üzerinde yoğunlaştırmak istemesidir. Dağıtıcılar, sorumlu tutulmaları açısından kanunkoyucunun ilk tercihi değildir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 2.

⁹⁵⁵ **Kullman**, s. 145.

⁹⁵⁶ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 91; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 20; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 133; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223.

⁹⁵⁷ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223.

Zarar gören, dağıtıcı tarafından verilecek bilgiye dayalı olarak sorumlulara dava ve takip yapacağından dağıtıcı kendinden önceki dağıtıcının ya da üreticinin adını ve adresini vermelidir⁹⁵⁸. Eğer birden fazla sorumlu varsa bunlardan birini bildirmekle dağıtıcının sorumluluğu ortadan kalkacaktır⁹⁵⁹. Bu husustaki bir sorun da ara mal ve hammadde üreticilerinin bildirilmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Kural olarak dağıtıcı, ara mal ve hammadde üreticilerini bildirmekle sorumluluktan kurtulamaz, nihai üreticiyi de bildirmesi gerekir⁹⁶⁰. Ancak daha başından itibaren zarara neden olan ayıbın ara maldan yahut hammaddeden kaynaklandığı açık ve belirliyse dağıtıcı bu üreticilere ilişkin bilgileri bildirmekle sorumluluktan kurtulur⁹⁶¹. Belirtmek gerekir ki dağıtıcının bildirim külfetini yerine getirerek sorumluluktan kurtulabilmesine ilişkin bu şart, üreticiyi, ithalatçıyı ya da önceki dağıtıcıları bilip bilmemesine bağlı değildir. Direktif, dağıtıcının iş yaptığı bu kişileri zaten tanıyıp bildiği fikrinden hareket etmiştir⁹⁶².

II. ETKHK Uyarınca Türk Hukukunda Üretici Kavramına Bakış

eTKHK m.3/1 uyarınca “İmalatçı-Üretici: Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere tüketiciye sunulmuş olan mal veya hizmetleri ya da bu mal veya hizmetlerin hammaddelerini yahut ara mallarını üretenler ile mal üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari markasını veya unvanını koyarak satışa sunanları” ifade etmektedir. 2003 yılında yapılan değişikliklerden önce ilgili tanımda mal üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari

⁹⁵⁸ **von Westphallen**, Produkthaftunghandbuch, II, § 75 N 86; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 59; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223.

⁹⁵⁹ **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 129; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223. Bildirilen önceki dağıtıcı ya da üretici tasfiye olmuşsa ve veya böyle bir kişi artık bulunmuyorsa bunun riskini dağıtıcı değil tüketici taşır. Nitekim dağıtıcının yükümlülüğü bildirim yapmakla ortadan kalkar.

⁹⁶⁰ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 55; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223.

⁹⁶¹ **SHK PrHG**, **Hess**, Art 2, Rn 131; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 222.

⁹⁶² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 4, Rn. 60; **Kullman**, s. 147; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223.

markasını ve unvanını koyarak satışa sunan kişiler kanun kapsamına dâhil edilmemişti ⁹⁶³ . Değişiklik öncesi dönemde bu husus öğretide eleştirilere tabi tutulmuştur⁹⁶⁴. 2003 yılında yapılan değişiklikler sonrasında eTKHK m. 3/1 uyarınca ara mal ve hammadde üreticileri de dâhil olmak üzere Direktif kapsamında açıklanan gerçek üreticiler ve üretici benzerleri “üretici-imalatçı” tanımına dâhil edilmiştir. Gerçek üretici, eTKHK kapsamında Direktif ile paralel düzenlenmiş, ara mal ve hammadde üreticileri dâhil olmak üzere Direktif kapsamındaki tüm gerçek üreticiler Türk hukukuna da alınmıştır.

Üretici benzerlerine ilişkin eTKHK düzenlemesi ise Direktif kapsamındaki sorumluluğa göre oldukça ağırlaştırılmıştır. Direktif uyarınca kendi ayırt edici işaretlerini ürün üzerinde kullanarak kendini üretici gibi gösteren kişiler sorumlu tutulmuşken eTKHK uyarınca bir kişinin kendi ayırt edici işaretini ürün üzerinde kullanması yeterli görülmüştür⁹⁶⁵. Başka bir deyişle eTKHK üretici benzerlerinin sorumluluğu açısından tüketicilerde, üretici izleniminin oluşturulması şartını aramamıştır. Bu durum ilgili dönemde tüketicilerin yararına görünmekle birlikte AB ile uyum sağlamaya çalışan bir düzenlemenin, tam uyum arayan Direktiften bu denli ayrılması yönünden öğretide eleştirilmiştir⁹⁶⁶.

eTKHK Direktiften farklı olarak mal kavramını taşınır mallarla sınırlandırmamakta, buna ek olarak konut ve tatil amaçlı taşınmazları da mal kapsamında değerlendirmektedir. Bu anlamda konut ve tatil amaçlı taşınmazları üreten yükleniciler

⁹⁶³ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203.

⁹⁶⁴ **Kırca**, BATIDER 1999, s. 32-36.

⁹⁶⁵ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203.

⁹⁶⁶ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 216-217; **Kırca**, BATIDER 1999, s. 33, dn. 50.

de eTKHK uyarınca üretici olarak sorumlu tutulmuş kabul edilebilir⁹⁶⁷. eTKHK'nın Direktif düzenlemesinden ayrıldığı diğer bir husus tanımında açıkça yer vermek suretiyle hizmet üretenlerin de üretici olarak değerlendirilmesidir. Hizmet üretenler AB hukukunda ürün sorumluluğu kapsamında değerlendirilmemesine rağmen eTKHK'da yer almıştır⁹⁶⁸.

eTKHK m. 3/j'de ithalatçı tanımına yer vermekle birlikte, ürün sorumluluğu açısından ithalatçının sorumlu olup olmadığına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir. Aynı durum diğer dağıtıcılar açısından da geçerlidir⁹⁶⁹. Yukarıda açıklandığı üzere eTKHK ayıplı maldan ve tüketicinin bu mal nedeniyle sahip olduğu seçimlik haklardan sorumluluğu ayrı (eTKHK m. 4/III c. 1), ayıplı malın sebep olduğu diğer zararlardan sorumluluğu ayrı (eTKHK m. 4/III c. 5) olarak düzenlemiştir⁹⁷⁰. İthalatçı ve diğer dağıtıcılar yalnızca cümle 1 kapsamında müteselsil olarak sorumlu tutulmuştur. Ne var ki ürün sorumluluğu açısından önem arz eden ayıplı mal dolayısıyla uğranılan diğer zararlar olduğundan ithalatçının ve diğer dağıtıcıların Direktife eş değer bir sorumluluğu düzenlenmemiştir. Bu kapsamda ilgili dönemde ithalatçı ancak genel hükümler çerçevesinde (eTKHK m. 4/I, II c. 1-2, TBK m. 49, m. 112, m. 229) sorumlu tutulabildiği ölçüde ürün sorumluluğunun kapsamına girmiştir. Ancak burada önem arz eden bir husus olarak eTKHK m. 4/III c. 6 gündeme gelmektedir. İlgili cümle uyarınca

⁹⁶⁷ Buna karşın ürün kavramına ilişkin yukarıda yapılan açıklamalarda değinildiği üzere eTKHK döneminde taşınmazların amaca uygun sınırlama yolu ile sorumluluk dışında kaldığını savunan görüş açısından yüklenicilerin sorumluluğu söz konusu olmaz. Bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, I, C.

⁹⁶⁸ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203; **Havutçu**, s. 128.

⁹⁶⁹ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 224-226; **Havutçu**, s. 128.

⁹⁷⁰ Bkz: Yukarıda, 1. Bölüm, § 4, III, A. Belirtmek gerekir ki bu ayrım tartışmalıdır. Konu incelenirken açıklandığı üzere kimi yazarlar bu iki sorumluluğu birlikte değerlendirmektedir. Detaylı bilgi için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 86; **Zevkliler/Aydoğdu**, s. 125; **Havutçu**, s. 118-119. **Akçura Karaman**, s. 142-143.

sorumluların ayıbı bilmemeleri, sorumluluk açısından önem taşımamaktadır. Bu anlamda ithalatçı ve diğer dağıtıcılar açısından genel hükümler kapsamında sorumluluk şartları olduğu durumlarda bu kişiler de üretici ve üretici benzerleri ile birlikte müteselsilen ve kusursuz olarak sorumlu tutulmuştur⁹⁷¹. Dağıtıcılar açısından Direktifte yer alan ve üreticinin yahut diğer dağıtıcıların bilgilerini vermek suretiyle sorumluluktan kurtulmalarına ilişkin hükmün eTKHK kapsamında yer almaması da büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

III. ÜGTDK İle Getirilen Düzenleme Kapsamında Sorumlu Tutulan Kişiler

ÜGTDK uyarınca ayıplı bir ürünün neden olduğu zararlardan dolayı ve zarar görenlere karşı sorumlu olan kişiler Kanun m. 6 ve m. 11/3 hükümlerinde ifade edilmiştir. ÜGTDK m. 6/1 uyarınca “*Ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür.*” Bu kapsamda hukukumuzda ürün sorumluluğunun esas sorumluları ürünün imalatçısı ve ithalatçısı olarak düzenlenmiştir. Ürünün imalatçısının veya ithalatçısının belirlenemediği durumlarda ise Direktif ile paralel olarak dağıtıcıların ikinci derece sorumluluğu gündeme gelmektedir. Bu hususu düzenleyen ÜGTDK m. 11/3, “*Üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğuna ilişkin olarak ürünün imalatçısı, yetkili temsilcisi veya ithalatçısının belirlenemediği durumlarda, zarara uğrayan kişiye bu iktisadi işletmecilerin isim ve irtibat bilgilerini, bu bilgilere sahip değil ise tedarik zincirinde yer alan bir önceki iktisadi işletmecinin isim ve irtibat bilgilerini bu talebin kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on iş günü içinde bildirmeyen dağıtıcı, bu Kanun kapsamında imalatçı gibi tazminattan sorumlu tutulur.*” düzenlemesini ihtiva ederek dağıtıcıların üreticiler gibi sorumlu olacağını ifade etmiştir. Sorumlu tutulan kişiler kategorik olarak Direktif ile paralel görünmekteyse de, Kanun bu kişilerin belirlenmesi

⁹⁷¹ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 224-226. Aksi yönde bkz: **Havutçu**, s. 128-129.

ve sorumlulukları açısından Direktifin çizdiği yoldan ciddi anlamda ayrılmaktadır. Aşağıda Kanun kapsamında sorumlu tutulan kişiler ayrı ayrı incelenecek ve sorun yaratan hususlar tartışmaya açılacaktır.

A. İmalatçı Kavramı

1. Genel Olarak

ÜGTDK m. 3/g uyarınca imalatçı “ürünü imal ederek veya ürünün tasarımını veya imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek ve tüzel kişi” olarak tanımlanmaktadır⁹⁷². Tanım dikkate alındığında, ÜGTDK’nun, Direktifte kapsamında kabul edilen üretici tanımından çok daha farklı bir tanım yaptığı göze çarpmaktadır. Kanunkoyucu AB Ürün Güvenliği Mevzuatı uyarınca yapılan üretici tanımını birebir tercüme ederek iç hukuka aktarmış ancak bunu yaparken ürün sorumluluğunun da aynı kanunda düzenlendiği hususunu ne yazık ki göz ardı etmiştir⁹⁷³. Bu husus daha önce ifade ettiğimiz üzere kanunkoyucunun birbirinden ayrı değerlendirilmesi gereken iki alanı tek bir kanun çatısı altında düzenlemek istemesinden kaynaklanmaktadır⁹⁷⁴. Ürün güvenliğinin sağlanması açısından yeterli kabul edilebilecek bir imalatçı tanımı, ürün sorumluluğu açısından çok ciddi eksiklikler içermekte ve tartışmalara sebep olmaktadır.

⁹⁷² ÜGTDK’na dayalı olarak çıkartılan Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 4/ğ kapsamında üretici “Türkiye’de yerleşik olması halinde ürünü imal eden ve ürüne kendi ismini, ticari markasını veya herhangi bir ayırt edici işaret koyarak kendisini imalatçı olarak sunan veya ürünü ıslah eden, Kanun kapsamında imalatçı sıfatını haiz gerçek veya tüzel kişiyi” ifade etmektedir.

⁹⁷³ ÜGTDK bağlamında yapılan üretici tanımı, aynı kanunun genel gerekçesinde atıf yapılan ve 4703 sayılı mülga Ürün Güvenliği Kanunu yerine yeni bir kanun yapılması gerekmesinin sebebi olarak gösterilen 2008 ve 2019 tarihli AB Ürün Güvenliği Regülasyonlarına dayanmaktadır. Bkz: Regulation EU No: 765/2008, EUOJ, 13.08.2008, L 218, s. 30; Regulation EU 2019/1020, EUOJ, 25.06.2019, L 169, s. 1.

⁹⁷⁴ Bkz: Yukarıda, 1. Bölüm, § 4, V, B.

Öncelikle imalat kavramı, sınai olarak hammaddenin işlenmesi sonucu yeni bir ürün ortaya koyulmasını ifade eder⁹⁷⁵. Üretim kavramı ise tarımsal üretim ve hammadde üretimini de kapsayıcı bir ifadedir⁹⁷⁶. Bunu göz önünde bulunduran AB Kanunkoyucusu, Direktifte ara mal ve nihai malların üretimini ifade ederken imalatçı anlamına gelen “manufacturer” kavramını kullanırken hammaddelerin üretimini ifade ederken üretici anlamına gelen “producer” kavramını tercih etmiştir⁹⁷⁷. Nitekim hammaddeler toplama, çıkarma, kazma ve benzeri yollarla elde edildiğinden bunların imalinden değil ancak üretiminden ve üreticisinden söz edilebilir. Açıklanan bu sebeplerle ÜGTDK bağlamında imalatçı kavramının kullanılması, sorumluluğun sınai malların üretimi ile sınırlandırıldığına ilişkin yanlış bir izlenim oluşturmaktadır. 4703 sayılı mülga Ürün Güvenliği Kanunu m. 3/g’de imalatçı değil üretici tanımına yer vermiştir. eTKHK döneminde de yanlış bir uygulamanın önüne geçilmesi açısından üretici-imalatçı kavramları birlikte kullanılmıştır⁹⁷⁸. Tüm bunlara rağmen ÜGTDK uyarınca imalatçı kavramının tercih edilmesi bizce isabetsiz olmuştur⁹⁷⁹. Ancak biz bu tercihe, AB Ürün Güvenliği Direktifi uyarınca kullanılmış kavramların birebir çevirisinin yapılmış olmasından öte bir anlam yüklenmesinin doğru olmadığını düşünüyoruz. Başka bir deyişle bizce, ÜGTDK’da imalatçı kavramının kullanılmış olması sorumluluğu sınai ürünlerle sınırlı olarak anlamaya yönelik bir amaç taşımamaktadır.

⁹⁷⁵ Kaplan, s. 82; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203; Akçura Karaman, s. 296-297.

⁹⁷⁶ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203; **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 82; Akçura Karaman, s. 296-297.

⁹⁷⁷ Bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1009-1010.

⁹⁷⁸ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203. Yazar bu iki kavramın kullanılmasının gereksiz olduğunu tek başına üretici kavramının imalatı da kapsayan geniş bir kavram olduğunu haklı olarak savunmuştur.

⁹⁷⁹ İmalatçı kavramının esas alınması öğretide şiddetli biçimde eleştirilmektedir. Bkz: **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 82; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, 1007; **Ünal/Kalkan**, s. 72; **Al**, s. 1809; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1426; **Çelt**, s. 100-101. ÜGTDK öncesi aynı görüş için bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 203; **Havutçu**, s. 23; **Akçura Karaman**, s. 13, 296-297.

Nitekim ürünü tanımlayan kanun hükmünün genişliği karşısında, üretici kavramının tanımında kullanılan terminoloji yoluyla sorumluluğun sınırlanması fikri bizce makul değildir⁹⁸⁰.

Kanun'daki imalatçı tanımı bağlamında yapılabilecek ilk tespit ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluğun kapsamına lafzi olarak dâhil edilmemiş olmasıdır. Bunun gibi Kanun'daki ifade tarzından dolayı tartışmalı sayılabilecek diğer bir husus üretici benzerleri olarak sorumlu tutulan ayrı bir sorumluluk grubunun bulunup bulunmadığıdır. Nitekim Kanun imalatçıyı tanımlarken isim ve ticari marka ile piyasaya arz eden kişiden hareket etmiştir. Ürünü üreten kişi ile kendi markasıyla piyasaya süren kişilerin farklı olması halinde gerçek üreticinin sorumlu tutulup tutulmayacağına ilişkin bir açıklık da bulunmamaktadır. Üretici dışında ithalatçı ve dağıtıcı gibi Direktif kapsamında sorumluluğu gündeme gelebilecek diğer kişiler açısından düzenlemeler genel olarak Direktif ile paralel olmakla beraber, ayrılan bazı önemli hususların da yorumlanması ve sorumluluk sınırlarının ortaya konulması gerekmektedir. Tartışmalı bu hususlar aşağıda yeri geldikçe incelenmiştir.

2. İmalatçının Belirlenmesi

Tanım uyarınca imalatçı, *“ürünü imal ederek ya da ürünün tasarımını veya imalatını yaptırarak kendi ismi veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek ve tüzel kişiyi”* ifade eder. Bir ürünü kendisi imal ederek ismi veya ticari markası ile piyasaya süren kişilerin imalatçı olarak sorumlu olması mümkünken, ürünün tasarımını ya da imalatını başkasına yaptıran ve bunu kendi ismi veya markasıyla piyasaya süren kişi de imalatçı olarak sorumlu olacaktır. Bu anlamda Kanun düzenlemesi uyarınca yalnızca ürünü üretilip piyasaya süren gerçek üreticiler değil, bunlar gibi başkasına ürettirilen

⁹⁸⁰ Aynı yönde bkz: **Ünal/Kalkan**, s. 72; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1426, dn. 31; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, 1007, **Çelt**, s. 100-101.

ürünü kendi markası ile piyasaya kendi markası ile süren üretici benzerlerini de kapsamaktadır⁹⁸¹.

İlk olarak ürünü imal ederek kendi isim veya markası altında piyasaya arz eden kişi imalatçıdır. Bu ihtimal açısından üretimin metodu önem taşımaz. Sanatsal amaçlarla, el üretimi yoluyla ya da seri üretim ile imal edilen her türlü ürün için bunları imal edenler sorumlu tutulmaktadır. Örneğin dokuma tezgâhında 5 günde 1 halı imal eden usta ile fabrikasında yüksek teknoloji kullanarak saatte 100 halı imal eden tacir arasında imalatçı sıfatının verilmesi bakımından bir fark bulunmamaktadır. Her ne kadar imalattan bahsedilse de doğal ürünleri, tarım ve hayvancılıktan elde edilen ürünleri ve sair hammaddeleri kendi isim ve markası altında piyasaya süren kişiler de üretici (imalatçı) sıfatını taşımaktadır⁹⁸². Bu kapsamda Direktif bağlamında ele alınan açıklamalar burada da aynen geçerlidir.

İkinci ve üçüncü ihtimaller Direktif düzenlemelerinden sapmaktadır⁹⁸³. ÜGTDK açısından verilen imalatçı tanımının ikinci ve üçüncü ihtimallerinde ortaya çıkan önemli bir sorun incelemeye tabi tutulmalıdır. Üretimin veya tasarımın başkasına yaptırıldığı ihtimallerde, ürün kendi markasıyla piyasaya süren kişi ile gerçek üretimi yapan kişi birbirinden ayrılmaktadır. Özellikle fason üretim gibi durumlarda gündeme gelebilecek bu ihtimalde gerçek üreticinin, markasıyla ürünü piyasaya arz eden imalatçı ile birlikte sorumlu olup olmayacağı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretide

⁹⁸¹ **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 4126.

⁹⁸² Bu hususta bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, §5, III, A, 1.

⁹⁸³ *Atamer/ Kurtalan Güner*, bir ürünün tasarımı veya imalatının kime yaptırıldığı gibi bir ayrıntıya girilmiş olmasını doğru bulmamaktadır. Yazarlara göre ürünü kendi markasıyla piyasaya süren kişi ister aynı zamanda ürünü üreten kişi olsun, ister ürünü başkasına yaptırınsın imalatçı olarak sorumlu olmalıdır. Tasarım ve imalatın kime yaptırıldığı önem arz etmediğinden bu düzenleme amaca uygun olarak Direktif doğrultusunda yorumlanmalıdır. Bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 8.

hâkim olan görüş uyarınca bu durumda markasıyla piyasaya sürenin de gerçek üreticinin de birlikte sorumlu olması gerekmektedir⁹⁸⁴.

Esasen ikinci ve üçüncü ihtimallerdeki bu sapmanın nedeni, ÜGTDK kapsamında yapılan tanımın AB Ürün Güvenliği Mevzuatı esas alınarak yapılmasıdır. Ürün güvenliği açısından bu düzenleme, başka bir yerde bir ürün tasarlatıp yahut ürettirip kendi markası ile piyasaya süren üretici benzerlerini de kapsama alacak şekilde üretici olarak kamu hukukundan doğan yükümlülüklerin süjelerine yönelik olarak değerlendirilmektedir⁹⁸⁵. Ürün güvenliği açısından bir üretici tipi vardır ve yükümlülüklerini yerine getirmelidir. Aksi halde ürünün uygunsuzluğundan bu üretici sorumludur⁹⁸⁶. Ürün sorumluluğu açısından bu hükmün ürün güvenliğinde olduğu gibi yorumlanması sorumluluğun amacına uymaz. Alman hukukunda yazarlar, ürün güvenliği düzenlemelerinde kullanılan tanımların ve yorumların ürün sorumluluğu ile karıştırılmaması gerektiğini aksi halde yapılan yorumlarda ciddi ölçüde hataya düşüleceğini önemle belirtmektedirler⁹⁸⁷. Açıklanan sebeplerle tasarımın ve üretimin başkasına yaptırıldığı ihtimallerde hem ürünü kendi markasıyla piyasaya süren kişinin hem de gerçekte üreten kişinin sorumlu tutulması gerekir⁹⁸⁸.

⁹⁸⁴ **Murat İnceoğlu**, Ürün Sorumluluğunda Sorumlular, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 84; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 8. Yazarlar, Kanun kapsamında imalatçı ve marka sahibinin eş anlamlı kullanılmasının, ürünü gerçekte üreten kişilerin de sorumlu tutulmalarına engel teşkil etmediğini ifade etmektedir.

⁹⁸⁵ **Klindt ProdSG/Klindt/Schucht**, 3. Auflage, 2021, ProdSG § 2 Rn. 115; **NK-ProdR/Carsten Schucht** Markt Überwachung Verordnung (MÜ-VO), Art. 3 Rn. 28.

⁹⁸⁶ **NK-ProdR/Carsten Schucht** MÜ-VO Art. 3 Rn. 28.

⁹⁸⁷ **Klindt ProdSG/Klindt/Schucht** § 2 Rn. 113a; **NK-ProdR/Carsten Schucht** MÜ-VO Art. 3 Rn. 28.

⁹⁸⁸ **İnceoğlu**, s. 84; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 8.

3. Ara Mal ve Hammadde Üreticilerinin Durumu Hakkında Değerlendirme

a. Tartışmalara Genel Olarak Bakış

ÜGTDK, ara mal ve hammadde üreticilerine ilişkin lafzi olarak herhangi bir sorumluluk rejimi düzenlememiştir. Ürün sorumluluğunu düzenleyen m. 6'nın gerekçesinde Direktif ile uyum sağlamayı ve AB'de düzenlenen rejimi hukukumıza uyarlamayı amaç edindiği anlaşılan Kanun kapsamında bu düzenlemenin yapılmamış olması öğretide görüş ayrılıklarına sebebiyet vermiştir.

Öğretide hâkim olan görüş uyarınca ÜGTDK'daki imalatçı tanımı geniş yorumlanmalı ve her ne kadar lafızda anılmasalar da ara mal ve hammaddelerin üreticileri de sorumluluk kapsamına dâhil edilmelidir⁹⁸⁹. Bu görüşteki *Polat*, imalatçı kavramının geniş yorumlanması gereğini Direktif doğrultusunda yapılan amaçsal yorumun ve zarar görenlerin korunmasındaki menfaatin yanında Kanun kapsamında yapılan ürün tanımının genişliğine dayandırmaktadır⁹⁹⁰. Yazara göre her türlü mal, müstahzar ve eşyayı ürün kabul eden Kanun, bu ürünleri üreten hammadde ve ara mal üreticilerini sorumluluk kapsamı dışında bırakmış olamaz⁹⁹¹. Yine bu görüşü destekleyen *Kanıslı* ve *Keser*, ÜGTDK m. 6/3'den yola çıkarak birden fazla imalatçının bulunması ihtimalinde düzenlenen müteselsil sorumluluktan yola çıkarak ara mal ve

⁹⁸⁹ *Atamer/Kurtalan Güner*, s. 8-9; *Oğuzer/Baysal*, s. 161; *İnceoğlu*, s. 86; *Polat*, Ürün Sorumluluğu, s. 1010; *Kanıslı*, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1427; *Keser*, s. 79.

⁹⁹⁰ *Polat*, Ürün Sorumluluğu, s. 1010. Yazara göre Kanun hammadde üreticilerini kapsam dışı bırakmak amacıyla olsaydı, ürün tanımına her türlü madde ifadesini eklemezdi. Böyle bir imkân, zarar görenlerin bu kişileri tespit etmesi çok zor olduğundan birçok durumda önem arz etmeyebilirse de nihai ürünün üreticisinin iflas etmesi, acze düşmesi gibi durumlarda zarar görenler için önemli bir imkân olacaktır. Aynı yönde: *Kanıslı*, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1427.

⁹⁹¹ *Polat*, Ürün Sorumluluğu, s. 1010.

hammadde üreticilerinin sorumluluğunun düzenlendiği fikrini temellendirmektedir⁹⁹². *İnceoğlu*, lafzi yorumla dahi ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluk kapsamına dâhil edilmesinin mümkün olduğunu ifade etmektedir⁹⁹³. Yazar bir arabanın aküsünün patlaması örneğinde, zarar veren asıl ürünün akü olduğunu ve bu nedenle akü üreticisinin sorumlu tutulmasında tereddüde düşülmemesi gerektiğini belirtmiştir. Benzer bir şekilde *Oral*, genişletici yoruma dahi ihtiyaç olmaksızın ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluk kapsamında olduğunu tespitinin yapılabileceğini savunmaktadır⁹⁹⁴. Yazara göre kanun üretim yaparak piyasaya sürmekten bahsetmektedir. Bu anlamda ara mal ve hammadde üreticileri de ürünleri doğrudan nihai üreticiye gönderse bile ürünü piyasaya sürmektedir. Hal böyle olunca ara mal ve hammadde üreticileri yazara göre zaten sorumluluk kapsamındadır⁹⁹⁵.

Öğretide savunulan diğer bir görüşe göre Kanun kapsamında kullanılan imalatçı tanımından ara mal ve hammadde üreticilerinin de sorumluluk kapsamına dâhil edildiği anlamını çıkartmak mümkün görünmemektedir⁹⁹⁶. *Sirmen*'e göre Direktifte yer alan ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluktan kurtuluş sebebinin ÜGTDK'na alınmamış olması da bu görüşü desteklemektedir⁹⁹⁷. Yazar, ara mal ve hammadde üreticilerinin Kanun kapsamına alınmasının gerek zarar görenlerin korunması gerek de yükümlülüğün birden çok üretici arasında paylaştırılması ve böylece işletmelerin korunması bakımından korunması açısından bir gereklilik olduğunu kabul etmektedir.

⁹⁹² **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1427; **Keser**, s. 79.

⁹⁹³ **İnceoğlu**, s. 87.

⁹⁹⁴ **Oral**, s. 133.

⁹⁹⁵ **Oral**, s. 133.

⁹⁹⁶ **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 82; **Okur**, s. 316.

⁹⁹⁷ **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 83.

Ne var ki yazar, mevcut düzenlemeler kapsamında böyle bir yorum yapma imkânını görmemektedir⁹⁹⁸.

b. Görüşümüz

Öğretide ifade edilen görüşlerin tümünün kendi içerisinde haklı oldukları noktalar bulunmaktadır. Bu kapsamda belirtmek gerekir ki ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluğuna ilişkin, kanun kapsamında bir belirsizlik hâkimdir. Düzenlemenin kusursuz sorumluluğa ilişkin bir düzenleme olması da, kusur sorumluluğunun esas alındığı bir hukuk sisteminde yorum alanını daraltmakta ve bu hususta yapılan tespitlerde daha dikkatli olunmasını gerektirmektedir.

Kanaatimizce, ara mal ve hammadde üreticileri ÜGTDK'nun kapsamının dışında kalmaktadır. Bu görüşümüzün iki sebep üzerinde toplanmaktadır. İlk olarak ÜGTDK sorumluluk sükellerini düzenlerken ara mal ve hammadde üreticilerine ilişkin hiçbir düzenlemeye yer vermemiştir. İkinci olarak sorumluluktan kurtuluş sebeplerinden bazılarını Direktif düzenlemesinden hukukumuza aktaran ÜGTDK, ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluktan kurtuluşuna ilişkin sebebi düzenlememektedir.

İlk inceleme konusu yapılacak husus, ÜGTDK'nun üretici tanımı yapılan hükümde ara mal ve hammadde üreticilerine ilişkin hiçbir düzenlemeye yer vermemiş olmasıdır. Şu bir gerçektir ki ara mal ve hammadde üreticileri, ürettikleri ürünü nihai ürünün üreticisine gönderdiklerinde ürünü piyasaya sürmüş olurlar. Bu halde ÜGTDK'da yer alan tanım uyarınca bir ürünü üreterek kendi markasıyla piyasaya süren gerçek ya da tüzel kişilerdir. Ancak kanun kapsamında sorun yaratan husus, ara mal ve hammaddelerin üreticileri tarafından gönderilmelerinin ardından nihai ürünün bütünleyici parçası yapıldıklarında, bu üreticilerin sorumluluklarının devam edip etmeyeceğine yöneliktir. Direktif kapsamında bu ihtimalde, ara mal ve hammadde

⁹⁹⁸ **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 82.

üreticilerinin, nihai ürünün bütünleyici parçası niteliğindeki ürünlerdeki ayıplardan sorumlu olmalarının sebebi bunun özel bir hükümle düzenlenmiş olması ve gerekli koşullar altında onlara sorumluluktan kurtuluş imkânı tanınmış olmasıdır. Oysa ÜGTDK, böyle bir istisnaya yer vermemiştir. Bu itibarla belirtilmesi gerekmektedir ki kanaatimizce ÜGTDK m. 6/3 uyarınca düzenlenmekte olan müteselsil sorumluluk hükmü de tek başına ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluğunun düzenlenmesi olarak yorumlanamaz⁹⁹⁹. Nitekim birden fazla imalatçının ya da ithalatçının varlığı ve birbirleriyle müteselsil sorumlu olmaları, her halükarda bu sorumluluğun dikey iş bölümünden kaynaklandığı anlamına gelmez. Ara mal ve hammadde üreticileri sorumlu tutulmadan da yatay iş bölümü içerisinde çalışan birden çok nihai ürün üreticisinin müteselsil sorumlu olmaları mümkündür¹⁰⁰⁰. Örneğin tüm parçaları farklı ara mal üreticilerinde üretilen bir buzdolabının plastik ve metal aksamalarını bir araya getirerek buzdolabının iskeletini oluşturan bir üretici ile bu buzdolabının elektronik aksamını bağlayan ve motorunu yerleştirmekten sorumlu olan bir diğer üretici müteselsil sorumlu olmalıdır. Ne var ki bu iki üretici de ara mal yahut hammadde üreticisi değildir. Bunların nihai ürünün üretilmesinde yatay iş bölümünde birlikte çalışan iki nihai üreticidir.

Ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumlu olmadığına ilişkin görüşümüzün bir diğer nedeni de Direktif m. 7/f’de düzenlenen ve ara mal ve hammadde üreticilerinin, üründeki ayıbın nihai ürünün tasarımından ya da nihai ürün üreticisinin verdiği talimatlardan kaynaklanması halinde, bunu ispatlamakla sorumluluktan kurtulacağına ilişkin hükmün, ÜGTDK’a alınmamasıdır. Hal böyle olunca, kanunkoyucunun ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluğunu düzenlemediği

⁹⁹⁹ Aksi yönde bkz: **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1427; **Keser**, s. 79.

¹⁰⁰⁰ Dikey ve yatay iş bölümüne ilişkin açıklamalar için bkz: Yukarıda, dn. 901.

fikri gündeme gelmektedir¹⁰⁰¹. Öğretide, ÜGTDK m. 21 f. 2/b uyarınca “*uygunsuzluğun dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklandığını*” ispat eden üreticinin sorumluluktan kurtulabileceğine ilişkin hüküm vasıtasıyla Direktif düzenlemesindeki sonuca ulaşılabilceği savunulmaktadır¹⁰⁰². Ancak ara mal üreticilerinin sorumluluğunun düzenlendiğini savunan görüşün de ifade ettiğı üzere nihai ürünün üreticisinin verdiğı talimatlarla ara ürünün ayıplı hale gelmesine ilişkin Direktif düzenlemesine ÜGTDK bağlamında ulaşmak mümkün değildir¹⁰⁰³. Kanaatimizce ara mal ve hammadde üreticilerin, aralarındaki sözleşme ilişkisi doğrultusunda nihai üreticiye gönderdikleri ürünlerde sonradan meydana gelen ayıp halinde ÜGTDK m. 21/2/b’ye dayanılmaz. Nitekim nihai üretici üçüncü bir kişi olarak değil, sözleşmenin karşı tarafı olarak ürüne müdahalede bulunmaktadır. Yine aynı şekilde kanun ürünle olan yakınlıklarını dikkate alarak dağıtıcıyı ve kullanıcıyı ayrıca zikretmiş ve daha sonra üçüncü kişilerden bahsetmiştir. Kurtuluş sebebinin kapsamına nihai üreticiyi de dâhil etmek isteyen bir kanunun bunu dağıtıcı ve kullanıcının sorumluluklarını düzenlediğı gibi ayrıca düzenlemesinin gerekli olduğunu düşünüyoruz. İş bölümüne dayalı üretimin hâkim olduğı bir ülkede, kanunkoyucunun dikey iş bölümünde ürüne yapılan müdahaleleri üçüncü kişinin müdahalesi olarak kabul etmesi bizce olağan değildir. İşin temelinde nihai üreticinin ürüne müdahalede

¹⁰⁰¹ **Sirmen**, Ürün Sorumluluğı, s. 83.

¹⁰⁰² **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğı, s. 1449-1450; **Atamer/ Kurtalan Güner**, s. 43; **Polat**, Ürün Sorumluluğı, s. 1010, 1029-1030. Kanaatimizce burada düzenlemesi yapılan husus üretici kavramına dâhil olmayan bir üçüncü kişidir. Yoksa ara mal üreticisinin ürettiğı ürüne nihai üretici tarafından yapılan düzenleme üçüncü bir kişinin müdahalesi değildir. Bu anlamda ara mal ve hammadde üreticileri sorumlu olsa da bu hükme dayanarak nihai ürünün üreticisinin faaliyetleri açısından bu hükme dayanarak sorumluluktan kurtulamaz. Bu hususa ilişkin bkz: Yukarıda, 2. Bölüm, § 5, V, A, 2, b.

¹⁰⁰³ **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğı, s. 1449-1450; **Atamer/ Kurtalan Güner**, s. 44; **Polat**, Ürün Sorumluluğı, s. 1030.

bulunması vardır. Bu anlamda ara mal ve hammadde üreticilerine ilişkin herhangi bir kurtuluş sebebi kanunda yer almamaktadır.

Belirtmek gerekir ki, Direktif doğrultusunda düzenlenen ürün sorumluluğu rejimine hâkim olan, üretim sürecine katılan tüm aktörlerin sorumlu tutulması suretiyle zarar gören kişilerin etkin olarak korunması amacı ancak ara mal ve hammadde üreticilerinin de sorumlu tutulması ile sağlanabilir. Keza bir taşınır yahut taşınmaz mala eklenerek onun bir parçasını oluşturan ve eşya niteliğini yitiren malların ürün olarak kabul edilmesinin temelinde de ara mal ve hammadde üreticilerinin de sorumlu tutulabilmeleri fikri yatmaktadır. ÜGTDK bağlamında yapılan imalatçı tanımı açısından eleştiri konusu yapılabilecek husus, genel anlamda ürün ve imalatçı kavramlarının birbiriyle olan yakın ilişkisi göz ardı edilerek bu iki kavram birbiriyle uyumsuz biçimde tanımlanmış olmalarıdır. Her türlü eşya ve maddeyi ürün olarak tanımlayan Kanun, imalatçı kavramına gelindiğinde yalnızca nihai ürün kavramından hareket etmiştir. Hal böyle olunca, nihai ürüne eklenen ayrı maddelerin ürün olarak tanımlanması ancak istisnai hallerde anlam ifade edecek hale gelmiştir. Bu istisnai hal, ara mal ya da hammaddenin nihai ürün piyasaya sürülmeden önce bu nihai üründe kullanılmak üzere üst piyasaya sürüldüğü durumlar haricinde kalan haldir. Örneğin, bir çamaşır makinesi için anakart üreten bir işletme, ürettiği anakartların çok büyük bir kısmını çamaşır makinalarının nihai üreticilerine ara mal olarak sunmaktadır. Nihai ürüne giden anakartın ürün olarak kabul edilmesi ancak onu üreten ara mal üreticisinin, sorumlu kişiler arasında düzenlenmesi halinde hukuki sonuç doğurur. Ara mal üreticisinin sorumlu kişiler arasında düzenlenmediği bir hukuk sisteminde anakartın ürün olarak kabul edilmesi ancak piyasaya sürülmüş olan bir çamaşır makinasının anakartı yanar da kullanıcı yedek parça olarak bir anakart satın alıp çamaşır makinasına takarsa anlam kazanmaktadır. Nitekim bu halde anakart piyasaya sürülüşü itibariyle nihai üründür. Bunun haricinde kalan hallerdeyse -ki üretilen anakartların çok büyük bir kısmı ilk

olarak nihai ürünün parçası olarak piyasaya sürülecektir- anakart üreticisi sorumlu olmayacaktır. Örneklendirilen bu durumun ürün sorumluluğunun temel mantığına aykırı olduğu açıktır.

Ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumlu tutulmadığı bir ihtimalde menfaatleri ihlal olunan tek grup zarar görenler de değildir. Birden çok üreticinin birlikte sorumlu olması ve verdikleri zararlara birlikte katlanmaları riskin bölüşülmesini ve üreticiler üzerindeki yükün azalmasını da sağlar. Hukukumuzda yalnızca nihai ürün üreticisinin zarar görene karşı sorumlu tutulduğunun kabulü halinde nihai üreticilerin sorumlulukları çok ağır bir hal alacaktır. Elbette bu üreticilerin ara mal ve hammadde üreticilerine, aralarındaki sözleşmesel sorumluluk hükümlerince rücu etmesi mümkündür. Ancak böyle bir ihtimalde doğrudan ara mal üreticisine dava açılacak hallerde dahi önce nihai ürün üreticisinin zarara katlanması ve sonra bu zararı aktarması söz konusu olacaktır. Doğrudan ara mal üreticisinin sorumlu olduğu hallerde ara mal üreticisi, ürünü piyasaya sürdüğünde ürünün ayıpsız olduğunu ispatlamak zorunda kalacakken, sözleşme doğrultusunda rücu ilişkisinde ispat yükü nihai üreticinin üzerinde olacaktır.

Yapılan tüm bu açıklamalar ışığında biz ara mal ve hammadde üreticilerinin, nihai üreticiyle birlikte müteselsil olarak sorumlu tutulmalarının ürün sorumluluğunun amaçları açısından elzem olduğunu ifade etmekle birlikte kanunun şu haliyle böyle bir yoruma müsaade etmediğini düşünüyoruz. Her ne kadar kanunda verilen imalatçı tanımı, kanundaki kronik hata da göz önünde tutularak geniş yorumlanabilecek olsa da, böyle bir yorum, kanunkoyucunun ara mal ve hammadde üreticilerine ilişkin kurtuluş sebebine kanunda yer vermemesini aşmamıza yardımcı olmayacaktır.

Öğretide ifade edildiği gibi, ÜGTDK m. 21/2/b hükmü ile dahi bu sorun ancak kısmı olarak aşılabilmektedir. Nitekim Direktif kapsamında ara mal ve hammadde

reticilerine ilişkin düzenleme yalnızca üründeki ayıbın nihai ürünün tasarımımdan değil aynı zamanda nihai üreticinin talimatlarından kaynaklanması ihtimalini de içermektedir. Ne var ki ÜGTDK m. 21/2/b hükmü ile nihai üreticinin talimatlarından kaynaklanan ayıplar dolayısıyla ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Diğer bir sorun ise üründeki ayıbın nihai ürünün tasarımımdan kaynaklanması halidir. Burada da ÜGTDK m. 21/2/b düzenlemesi uyarınca nihai üreticinin ürüne olan müdahalesinden değil, nc kişinin ürüne olan müdahalesinden söz edilmektedir. Bu anlamda ürüne, ara mal ve hammadde üreticileri ile arasındaki sözleşmeye göre müdahale eden nihai üreticinin nc kişi olarak nitelendirilmesi bizce mümkün değildir. Ara mal ve hammadde üreticilerinin sorumluluğunda meydana gelen problem kanun kapsamında yapılan tanımların ürün sorumluluğunun amaçları doğrultusunda yorumlanmasıyla aşılamamaktadır. Nitekim kendi hâkimiyet alanlarının dışında gerçekleşen ayıplar dolayısıyla sorumlu tutulabilecek olan bu üreticiler, kendilerine kurtuluş sebebi tanınmaksızın kusursuz olarak sorumlu tutulacakları ağır bir sorumluluk rejiminin altına atılmamalıdır.

B. İthalatçının Sorumluluğu

ÜGTDK m. 6 imalatıyla birlikte ithalatçının da üründeki uygunsuzluk nedeniyle ortaya çıkan zararlardan sorumlu olduğunu hüküm altına almıştır. ÜGTDK m. 3/ę uyarınca ithalatçı “*rn ithal ederek piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişiyi*” ifade etmektedir. İlgili tanımda Direktiften farklı olarak ürünü ithal edip piyasaya sürüm yapan kişinin sürüm faaliyetine yahut bu sürüm faaliyetinin ticari ve mesleki bir amaç taşıyıp taşımadığına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak belirtmek gerekir ki Kanun m. 3/f, iktisadi işletmeciyi tanımlamakta ve iktisadi işletmeci kavramının

kapsamına ithalatçının da girdiğini açıkça belirtmektedir¹⁰⁰⁴. İktisadi işletme, işin niteliği gereği ticari amaçlarla hareket eden işletmedir. Yine ÜGTDK m. 3/k ve 3/i düzenlemelerinde piyasaya arz ve piyasada bulundurma kavramları tanımlanmıştır. İthalatçının tanımı yapılırken ürünü piyasaya arz etmesi gereği ifade edildiğinden, bu tanımlar ithalatçı açısından da önem taşımaktadır. Piyasada bulundurma Kanun kapsamında “Ürünün ticari faaliyet yoluyla, bedelli veya bedelsiz olarak dağıtım, tüketim veya kullanım için piyasaya sağlanmasını” ifade etmektedir. Bu anlamda bu tanım, ithalatçının sorumluluğunun ticari faaliyeti kapsamındaki piyasaya arz halinde söz konusu olduğuna ilişkin açıklamalarımızı desteklemektedir¹⁰⁰⁵. Tanımda kullanılan “bedelli ya da bedelsiz” ifadesi kafa karışıklığına sebep olmamalıdır. Bedelsiz bir sürüm ancak ticari faaliyet çerçevesinde ise ithalatçının sorumluluğuna yol açar. Düzenlemenin amacı da dikkate alındığında ithalatçının sorumlu tutulmasına ilişkin şartlar açısından Direktif ile ÜGTDK arasında bir fark bulunmadığı söylenebilir. Bu kapsamda ithalatçının sorumlu tutulmasının sebebine, ithalat kavramına ve ithalatın sonucuna ilişkin olarak yapılan açıklamalar hukukumuz açısından da geçerlidir.

Tartışılması gereken önemli bir husus, Re-Import¹⁰⁰⁶ durumlarında olduğu gibi imalatçının ülkede olduğu ve ithalatçının sorumlu olmasına ilişkin şartların ayrıca olduğu durumlarda bunların sorumluluğunun birbirini dışlayıp dışlamayacağıdır¹⁰⁰⁷. ÜGTDK m. 6/1’in lafzı açısından bakıldığında “ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı

¹⁰⁰⁴ ÜGTDK m. 3/f “İktisadi işletmecisi: İmalatçı, yetkili temsilci, ithalatçı, dağıtıcı veya ilgili teknik düzenleme kapsamında ürünlerin imalatına, piyasada bulundurulmasına veya hizmete sunulmasına ilişkin sorumluluğu olan diğer gerçek veya tüzel kişileri” ifade eder.

¹⁰⁰⁵ Aynı yönde bkz: **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1011. *Kanıslı* da aynı yönde görüş bildirmekle birlikte böyle bir sonucun ürün sorumluluğunun doğası gereği olduğunu ifade etmektedir. Bkz: **Kanıslı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1428-1429.

¹⁰⁰⁶ Re-Import kavramı ve açıklamalar için bkz: Yukarıda, 3. Bölüm, § 7, I, D, 2, a.

¹⁰⁰⁷ **İnceoğlu**, s. 84-85.

gidermekle yükümlüdür.” ifadesindeki “veya” bağlacı bu iki grubun aynı anda sorumlu olamayacağına ilişkin bir izlenim yaratmaktadır. Nitekim ithalatçının sorumluluğunun amacı da düşünüldüğünde imalatçıya başvurulabilen durumlarda ithalatçının sorumlu tutulması açısından bir gereklilik bulunmadığı düşünülebilir.

Öğretide kimi yazarlar imalatçı ve ithalatçının birlikte sorumlu olabileceğini ifade etmektedir¹⁰⁰⁸. Bu yazarların ithalatçı ve imalatçının birlikte sorumlu olabileceğini kabul etmesinin en temel sebebi ÜGTDK m. 6 f. 3 uyarınca birden fazla ithalatçı veya imalatçının sorumlu olması halinde bunların müteselsil olarak sorumlu olacağını düzenleyen hükümdür. *İnceoğlu*, bu hükmün birden çok imalatçının ya da birden çok ithalatçının müteselsil olarak sorumluluğunu düzenlemesinin yanında ithalatçıların ve imalatçıların birlikte sorumluluklarını da düzenlendiğini ifade etmektedir¹⁰⁰⁹.

Kanaatimizce de ithalatçı ve imalatçı birlikte sorumlu olabilmelidir. Öncelikle, imalatçının yabancı bir ülkede olduğu durumda zarar görenler, ürünün ithalatçısını sorumlu tutabilecekleri gibi imkân bulunan hallerde yurt dışındaki imalatçıyı da sorumlu tutabilmektedir. Bu halde iki sorumluya da başvurulabilirken yalnızca imalatçının Türkiye’de olması nedeniyle birlikte sorumlu olmayacaklarına ilişkin bir savunma bizce doğru değildir. Kaldı ki aynı sorun Re-Import halinde Direktife tabi olan ülkelerde de tartışılmış ve öğretideki baskın görüş böyle bir durumda her iki süjenin de sorumlu tutulabileceğini ifade etmiştir¹⁰¹⁰. Bu anlamda amaca uygun yorum yapılması açısından ÜGTDK m. 1 f. 1’deki “veya” bağlacı “ve” olarak okunmalıdır.

¹⁰⁰⁸ *İnceoğlu*, s. 84-85.

¹⁰⁰⁹ *İnceoğlu*, s. 84-85. Aynı yönde bkz: *Atamer/Kurtalan Güner*, s. 9; *Çelt*, s. 101.

¹⁰¹⁰ Bu hususta bkz: *von Westphallen*, *Produkthaftunghandbuch*, II, § 75 N 54; *MüKo/Wagner*, *ProdHaftG* § 4, Rn. 45; *Kullman*, s. 137-138. İsviçre açısından aynı yönde bkz: *SHK PrHG*, *Hess*, Art 2, Rn 94.

Ara mal ve hammadde ithalatçılarının sorumlu olup olmayacaklarına ilişkin öğretide çeşitli fikirler savunulmuştur. Bu ürünleri üretenleri, kanun kapsamında genişletici yorum yaparak imalatçı kabul eden görüş bu ürünleri ithal edenlerin de ithalatçı olarak sorumlu olması gerektiğini savunmaktadır¹⁰¹¹. Ne var ki ara mal ve hammadde üretimini kanun kapsamında kabul eden *İnceoğlu*, ithalatçıların ürünü piyasaya arz etmediğini bu anlamda sorumluluk rejiminin kapsamına lafzi olarak giremeyeceklerini ifade etmektedir. Yazara göre ancak genişletici yorum yahut kıyas yapılarak bu ürünleri ithal edenler de ithalatçı olarak sorumlu olabilir¹⁰¹². Kanaatimizce tıpkı ara ürün ve hammadde üreticileri gibi bunların ithalatını yapan kişiler de sorumlu değildir.

C. Dağıtıcının Sorumluluğu

1. Genel Olarak

ÜGTDK kapsamında ürün sorumluluğundan sorumlu tutulan kişiler arasında düzenlenen son grup dağıtıcılardır. Esasen dağıtıcıların sorumlu tutulmasının temelleri Direktif kapsamında getirilen düzenlemelerde değinildiği üzere anonim ürünlere karşı kullanıcıların korunmasıdır. Bu anlamda asli bir sorumluluk olmadığından, bu kişilerin sorumluluğu ancak imalatçı ve ithalatçının belirlenemediği durumlarda söz konusu olmaktadır. ÜGTDK da dağıtıcıların sorumluluğunu bu felsefeye uygun olarak ikincil

¹⁰¹¹ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 9; **İnceoğlu**, s. 87; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1011; **Kanıslı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1429. *Atamer/Kurtalan Güner*'e göre bu yorumun önemi, Türkiye'nin ithalat istatistiklerinde en büyük paya sahip ürünlerin ara ürünler olmasında kendisini gösterir.

¹⁰¹² **İnceoğlu**, s. 87.

bir sorumluluk olarak düzenlemiş ve birtakım şartlara bağlamıştır¹⁰¹³. Dağıtıcının sorumluluğuna ilişkin şartlar ÜGTDK m. 11 f. 3’de düzenlenmiştir¹⁰¹⁴.

Dağıtıcı ÜGTDK m. 3/ç uyarınca “ürünü tedarik zincirinde yer alarak piyasada bulunduran, imalatçı veya ithalatçı dışındaki gerçek veya tüzel kişiyi” ifade etmektedir. Tanımdan anlaşıldığı üzere dağıtıcı kanun kapsamında oldukça geniş düzenlenmiştir. Bu anlamda perakendeci, bayi, toptancı, acente, nihai satıcılar gibi aktörler dağıtıcıdır¹⁰¹⁵. Nihai satıcı olmayıp da nihai satıcılarla tüketicileri buluşturan çevrimiçi platformların da dağıtıcı olarak kabul edilebileceği ifade edilmiştir¹⁰¹⁶. Dağıtıcı çevresinin çok geniş tutulmuş olması öğretide eleştirilmiştir. Kimi yazarlar dağıtıcılara ilişkin sorumluluğun işin niteliğine aykırı olduğunu ifade etmektedir¹⁰¹⁷.

¹⁰¹³ **İnceoğlu**, s. 87; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 10; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1429.

¹⁰¹⁴ ÜGTDK m. 11 f. 3 “Üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğuna ilişkin olarak ürünün imalatçısı, yetkili temsilcisi veya ithalatçısının belirlenemediği durumlarda, zarara uğrayan kişiye bu iktisadi işletmecilerin isim ve irtibat bilgilerini, bu bilgilere sahip değil ise tedarik zincirinde yer alan bir önceki iktisadi işletmecinin isim ve irtibat bilgilerini bu talebin kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on iş günü içinde bildirmeyen dağıtıcı, bu Kanun kapsamında imalatçı gibi tazminattan sorumlu tutulur.”

¹⁰¹⁵ **Ünal/Kalkan**, s. 71-72; **İnceoğlu**, s. 88.

¹⁰¹⁶ **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1012; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1429. Bu görüşler özellikle ABD’de açılan birtakım davalar sonucu başlayan tartışmalar neticesinde Avrupa’ya sıçramıştır. Avrupa Hukuk Enstitüsü 2021 yılında yayınladığı “Ürün Sorumluluğu Yönergesi’nin Dijital Çağ için Güncellenmesine İlişkin Yol Gösterici İlkeler” raporunda bu mesele incelenmiş ve çevrimiçi platformların dağıtıcı olarak sorumlu tutulması gerektiği ifade edilmiştir. Rapor için bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 12, dn. 40. Detaylı inceleme ve tartışmalar için bkz: **Kurtalan Güner**, s. 246-253. *Sirmen*, salt aracı görevi üstlenen platformlar açısından dağıtıcı niteliğinin mümkün olmadığını düşünse de, malları kendi depolarında tutan ve ürünün gönderilmesini bizzat sağlayan e-ticaret siteleri açısından dağıtıcı sıfatının kabul edilebileceğini belirtmektedir. Bkz: **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 82.

¹⁰¹⁷ **Ünal/Kalkan**, s. 71-72.

2. Sorumluluğun Şartları

Dağıtıcının sorumluluğunun doğabilmesi, dağıtıcının ürünü piyasada bulundurmasının ticari faaliyetine dayanan bir sürüm ile gerçekleşmesine bağlıdır. Sürümün türü önem taşımaz. Bu anlamda ithalatçının sorumluluğuna ilişkin yapılan temellendirme burada da aynen geçerlidir.

Dağıtıcının sorumluluğu istisnai bir sorumluluktur. Bu anlamda dağıtıcılar ancak ürünlerdeki ayıptan doğan zararlardan sorumlu olan diğer kişilerin tespit edilemediği hallerde sorumlu tutulabilirler. ÜGTDK dağıtıcıların sorumluluğuna ilişkin bu şart açısından Direktif düzenlemesi ile tam bir paralellik içerisindedir. Ürünün dağıtıcı tarafından sürümünün yapıldığı anda üretici, üretici benzerleri ya da ithalatçının belirlenemediği durumlarda zarar görenler dağıtıcıya başvurabilir¹⁰¹⁸.

Dağıtıcının sorumlu tutulmasının bir diğer şartı; imalatçının, yetkili temsilcisinin ya da ithalatçının belirlenemediği durumlarda kendisinden talepte bulunulması halinde 10 iş günü içerisinde bu sorumlu kişilere ilişkin bilginin paylaşılmamış olmasıdır. Tüm sorumluların bilgilerinin paylaşılmasına gerek yoktur. Sorumlu olan üretici, üretici benzeri ya da ithalatçıdan birinin bilgisinin paylaşılması yeterlidir¹⁰¹⁹. Bu kişileri bilmeyen dağıtıcılar, kendilerinden önceki iktisadi işletmecinin bilgilerini paylaşarak

¹⁰¹⁸ Böyle bir şartın aranmasının temelinde yatan sebep, ÜGTDK bağlamında kanunkoyucunun Direktif ile paralel olarak anonim olarak piyasaya sürülmüş olan ürünlerden doğabilecek zararlara karşı zarar görenlere koruma sağlamak istemesidir. Dağıtıcının sorumlu olabilmesi için, ürünün dağıtıcı tarafından piyasaya sürüldüğü aşamada anonim olması gerekmektedir. Bu anlamda piyasaya sürüldüğü an anonim olmamakla birlikte eskime, yıpranma vs. gibi sebeplerle anonim hale gelen ürünlerde dağıtıcının sorumluluğu olmaz. Üreticilerin, üretici benzerlerinin ve ithalatçıların belirlenememesine ilişkin şartla ilgili Direktif bağlamında yapılan detaylı açıklamalar için bkz: Yukarıda, 3. Bölüm, § 7, I, E, 2, a.

¹⁰¹⁹ **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 129; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 223.

sorumluluktan kurtulabilir. Bu noktada uygulamada ortaya çıkabilecek bazı sorunlar incelenmelidir.

Değerlendirilmesi gereken ilk husus dağıtıcıların sorumluluğunun Direktif kapsamında makul bir süre içerisinde bildirim yapılması şartına bağlanmışken hukukumuzda bu sürenin sayısal olarak somutlaştırılmış olmasıdır. Direktif kapsamında sürenin makul olarak belirlenmesi somut olayın özelliklerine göre değişebilecek bir durumun önceden yapılan bir belirleme ile sınırlandırılmak istenmemesi fikrine dayanmaktadır. Bu anlamda hukukumuzda yapılan somutlaştırma kimi hallerde somut olayın daha uzun bir süreyi gerektirmesi mümkün olduğundan, sakıncalı durumlara yol açabilecektir. Belirtmek gerekir ki Almanya gibi kimi AB ülkelerinde de Direktifteki düzenlemeden farklı olarak bir süre belirlenmesi yapılmıştır. Almanya’da bu süre 1 ay olarak belirlenmiştir. Alman hukukunda tanınan 1 aylık süre, hukukumuzdaki 10 iş günlük süreye oranla daha uzun olmasına rağmen, Alman öğretisinde yetersiz bulunarak eleştirilmiştir¹⁰²⁰. Tanınan bu sürenin gerekli hazırlıkların yapılıp bilgilerin paylaşılması açısından yeterli olmayabileceği ifade edilmiştir¹⁰²¹. Türk öğretisinde, aranan sürenin 10 iş günü olmasının sebebi, zarar görenin haklarına daha hızlı kavuşması açısından sürecin kısaltılmasıdır¹⁰²². Kanaatimizce 10 iş günlük sürenin kendi üretmediği bir ürünün salt sürümünü yapan dağıtıcı açısından çok kısa olması da göz ardı edilmemelidir¹⁰²³. Bu anlamda dağıtıcı ile zarar görenler arasında adil bir menfaat

¹⁰²⁰ **Kullmann**, s. 146, dn. 179.

¹⁰²¹ Alman hukukunda ayrıca dağıtıcı ile zarar gören arasında bu sürenin uzatılması açısından anlaşma yapılabilmesi de savunulmuştur. Bu görüş için bkz: **Kullmann**, s. 146, dn. 179.

¹⁰²² **İnceoğlu**, s. 88-89.

¹⁰²³ ABAD da birçok kez kararlarında ifade ettiği üzere, ürün sorumluluğunun felsefesi açısından dağıtıcıların sorumluluğunun –ikincil olsa bile- öngörülmüş olması dahi problemlidir. Bkz: ATAD, 10.01.2006, C-402/03 (Danimarka), N. 28,36; ATAD 25.04.2002, C-52/00 (Fransa), 3856, N. 22,23,24,40; ATAD 25.04.2002, C-154/00 (Yunanistan), 3887, N. 18,19,20. (Naklen **Kırca**, Ürün

dengesinin kurulması açısından bu sürenin, en azından, Alman hukukunda olduğu gibi 1 ay yapılması uygun olurdu.

Süreye ilişkin yapılan bu açıklamaları takiben cevaplandırılması gereken bir diğer husus ise şudur: 10 iş günü olarak belirlenen bu süre geçtikten sonra sorumlulara ilişkin bilgilerin paylaşılması halinde ne olacaktır? Direktif kapsamında yapılan açıklamalar uyarınca belirtildiği gibi süre aşıldıktan sonra yapılan bildirim, hâkim görüş uyarınca dağıtıcının sorumluluğunu ortadan kaldırmaz¹⁰²⁴. Öğretide azınlıkta kalan bir görüş hükmün amaca uygun olarak anlaşılmasını ve süre geçtikten sonra üretici bilgisinin paylaşılması halinde dağıtıcının sorumlu tutulmaması gerektiğini ifade etmektedir¹⁰²⁵. Bu görüşteki *İnceoğlu*'na göre geç gelen bildirim ancak bundan dolayı uğranılan zararlarla sınırlı olmak üzere dağıtıcının sorumluluğunu doğurmalıdır¹⁰²⁶. Kanaatimizce ÜGTDK bağlamında belirlenen sürenin kısıtlılığı da dikkate alındığında azınlıkta kalan görüş olması gereken hukuk bağlamında isabetlidir. Nitekim ilgili düzenlemenin amacı dağıtıcıları sorumlu tutmak değil, zarar görenleri tazminatsız bırakmamaktır. Elbet ki dağıtıcı geciktiği süre nedeniyle ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulmalıdır. Bu anlamda örneğin yapılan noter masraflarından, posta giderlerinden geciken dağıtıcı sorumlu tutulmalıdır. Ancak gecikilen süre nedeniyle

Sorumluluğu, s. 221.) Aynı yönde bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 10-11, dn. 37. Sorumluluğun asli süjesi olmayan dağıtıcıların menfaatlerinin, zarar görenlerin menfaatleri karşısında ikinci plana atılmaması gerekir.

¹⁰²⁴ **von Westphallen**, *Produkthaftunghandbuch*, II, § 75 N 91; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 2 PrHG, Rn. 20; **SHK PrHG, Hess**, Art 2, Rn 133. ÜGTDK açısından ileri sürülen aynı yönde görüş için bkz: **Kanışlı**, *Üreticinin Sorumluluğu*, s. 1430.

¹⁰²⁵ **İnceoğlu**, s. 89.

¹⁰²⁶ **İnceoğlu**, s. 89. Yazar bu kapsamda uğranılabilecek zararları gecikme nedeniyle açılan dava, ihtar masrafları, bu arada üretici ödeme gücünü kaybettiye bundan doğan zararlar şeklinde örneklendirmektedir.

sorumluluğun tamamen dağıtıcı üzerine bırakılması, iki tarafın da menfaatine zarar verecektir. Zarar gören ekonomik olarak daha güçlü üreticiden rahatlıkla elde edebileceği tazminat alacağını, ekonomik olarak muhtemelen daha zayıf olan dağıtıcıdan tahsil edemeyebilir. Diğer taraftan dağıtıcı, üretiminde hiçbir rol üstlenmediği üründeki ayıptan, üreticinin tanınıp bilinmesine rağmen sorumlu tutulması da adil görünmemektedir.

3. Yetkili Temsilci İfadesine İlişkin Problem

ÜGTDK m. 11 f. 3 dağıtıcıların sorumluluğun “*ürünün imalatçısı, yetkili temsilcisi veya ithalatçısının belirlenemediği*” hallerde gündeme geleceğini ifade etmiştir. İmalatçı ve ithalatçı sorumluluğun asli sükeleri olup bunlarda bir problem yoktur. Ancak yetkili temsilci kavramı incelenmeye muhtaçtır. ÜGTDK m. 3/t uyarınca “*Yetkili temsilci: İmalatçının bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat kapsamındaki bazı yükümlülüklerini onun adına yerine getirmek üzere imalatçı tarafından yazılı şekilde görevlendirilen Türkiye’de yerleşik gerçek veya tüzel kişiyi*” ifade eder¹⁰²⁷.

Dağıtıcının sorumluluğunu düzenleyen ÜGTDK m. 11 lafzı açısından, imalatçı ve ithalatçının bulunamadığı hallerde dağıtıcının yetkili temsilcinin ismini ve irtibat bilgilerini vererek sorumluluktan kurtulmasına izin vermektedir. Öğretide, yetkili temsilcilere ilişkin bu hükmün ilgili kişiler açısından dağıtıcılarındaki gibi bir tali sorumluluk getirdiği ifade edilmiştir¹⁰²⁸. Buna göre yetkili temsilci, imalatçının ya da

¹⁰²⁷ Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği m. 4/ğ/2 uyarınca üretici “*İmalatçının Türkiye’de yerleşik olmaması halinde, Kanun kapsamında ürünün yetkili temsilcisi sıfatını haiz Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişiyi, yetkili temsilcinin bulunmaması halinde ürünü ithal eden, Kanun kapsamında ithalatçı sıfatını haiz gerçek veya tüzel kişiyi*” ifade etmektedir. Bu anlamda ilgili düzenleme imalatçının Türkiye’de yerleşik olmaması halinde yetkili temsilcisini imalatçı saymaktadır. Bkz: **İnceoğlu**, s. 91.

¹⁰²⁸ **İnceoğlu**, s. 91.

ithalatçının ismini ve irtibat bilgilerini vermekle sorumluluktan kurtulacaktır¹⁰²⁹. Aksi takdirde zarar görenin zararlarını tazmin etmek ile yükümlü olacaktır.

Kanaatimizce yetkili temsilcilere ilişkin verilen hükmün amacı sorumlu olan kişiler arasına yeni bir grup eklemek değil, sorumlu olan üreticiye zarar görenlerin ulaşmasını kolaylaştırmaktır. Dolayısıyla yetkili temsilcinin ayrıca bir sorumluluğu yoktur. Kaldı ki yetkili temsilcilik kurumu gerçek üreticinin ya da üretici benzerlerinin yurt dışında olduğu hallerde gündeme gelebilecektir. Yurt dışındaki üreticinin bu ürünü Türkiye’deki yetkili temsilci sıfatı taşıyan tacir yardımcılarını aracılığıyla piyasaya sürdüğü hallerde ise bu tacir yardımcılarını zaten ya ithalatçı ya da dağıtıcı olarak sorumlu tutulacaktır. Ürünün ithalatının başka bir işletmeci, dağıtımının başka bir işletmeci tarafından yapıldığı hallerde ayrıca yurt dışındaki üreticinin bir yetkili temsilcisi bulunması halinde ve dağıtıcı tarafından ithalatçının değil de bu yetkili temsilcinin adının ve adresinin paylaşılması halinde de bu yetkili temsilcinin hangi üreticiyi temsilen ülkede bulunduğu bilineceğinden, bu yetkili temsilcinin bir bilgi paylaşmasına gerek olmaksızın üreticinin kim olduğu bilinecektir. Bu anlamda bizce kanun yurt dışındaki üreticilere ulaşılabilmesinin kolaylaştırılmasına adına, dağıtıcıların üreticinin yetkili temsilcisini de bildirerek sorumluluktan kurtulabileceklerini düzenlemiştir

§8 MÜTESELSİL SORUMLULUK

I. Direktif Düzenlemesi

Direktif m. 5 uyarınca ayıplı üründen doğan zararlardan dolayı sorumlu olan birden fazla üreticinin bulunması halinde bu üreticiler müteselsil olarak sorumlu tutulmuştur¹⁰³⁰. İlgili hüküm, ayrı bir sorumluluk kurmayıp var olan sorumluların

¹⁰²⁹ İnceoğlu, s. 91.

¹⁰³⁰ Müteselsil sorumluluk yalnızca kanundan yahut sözleşmeden doğar. Hal böyle olmakla Direktif kapsamında sorumluluğun müteselsil sorumluluğa dayandırılması büyük önem arz etmektedir. Bkz: **BSK**

birbirlerine ve alacaklıya karşı olan durumunu düzenlemektedir¹⁰³¹. İlgili düzenleme ile AB kanunkoyucusu sorumluluğu son üreticinin omuzlarına yüklemek yerine üretim zincirine katılan sorumluların, ortaya çıkan zararı paylaşmasını sağlamıştır¹⁰³². Bu tercih zarar görenler açısından iki avantajı beraberinde getirmektedir¹⁰³³. İlk olarak müteselsil sorumluluk zarar görenlere, sorumlu tutulan birden fazla süje arasından ekonomik durumu en iyi durumda olan kişiye başvurma imkânı sağlayarak hukuken elde ettiği tazminat alacağını pratikte de tahsil etme olanağı vermiş ve zarar görenleri sorumlu tutulan kişinin iflas etmesi gibi risklerden korumuştur¹⁰³⁴. İkinci olarak ise müteselsil sorumlu tutulan kişilerden her birinin zararın tamamından sorumlu olması nedeniyle, zarar görenlerin her sorumluya payı oranında tek tek dava ve icra yollarına başvurma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır¹⁰³⁵. Bununla birlikte müteselsil sorumluluk,

OR I-Fellmann, Art. 7 PrHG, Rn. 1; **BernK-Brehm**, Art. 50, N 36-37; **SHK PrHG, Hess**, Art 7, Rn. 1-3; **Nomer**, N. 125.1; **Eren**, Genel Hükümler, N. 3752; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 227-228. Müteselsil sorumlulukta dış ilişki ve iç ilişki ayrımı yapılmaktadır. Dış ilişkide borçlulardan her biri alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmaktadır. Borçlulardan birisi borcun tamamını ifa etmekle birlikte diğer borçlular da alacaklıya karşı olan borçlarından kurtulur. Borcun tamamını yüklenen bu borçlu, müteselsil sorumlu olan diğer borçlulara rücu etme imkânını elde eder. Bu rücu ilişkisini düzenleyen ilişkiye iç ilişki denilir. Bkz: **BernK-Brehm**, Art. 50, N 36-37; **SHK PrHG, Hess**, Art 7, Rn. 1-3; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 586-587; **Eren**, Genel Hükümler, N. 2543 vd., N. 3745 vd.

¹⁰³¹ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 5 Rn. 1

¹⁰³² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 5, Rn. 1; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 5 Rn. 2

¹⁰³³ Esasen bu müteselsil sorumluluğun temelinde var olan amaçtan doğmaktadır. Borçluların müteselsil tutulduğu hallerde kanunkoyucu, alacaklıya birden çok başvuru imkânı tanıyarak alacağını elde etme imkânı tanımakta bununla beraber her borçluya tek tek başvurmak yerine bir borçludan tüm alacağı elde etme imkânı vererek onun durumunu kolaylaştırmaktadır. Bkz: **BernK-Brehm**, Art. 50, N 36-37; **SHK PrHG, Hess**, Art 7, Rn. 1-3; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 586; **Eren**, Genel Hükümler, N. 2524; **Nomer**, N. 125.7.

¹⁰³⁴ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 5 Rn. 2

¹⁰³⁵ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 5 Rn. 2; **SHK PrHG, Hess**, Art 7, Rn. 2.

sorumlular açısından bir dezavantaj yaratmaktadır. Üretilen ürünün ayıplı olmasında hiç kusuru olmayan ya da hafif kusuru olan müteselsil borçlulardan birisi, kendisine başvurulması halinde zararın tamamını karşılamakla yükümlü kılınmaktadır¹⁰³⁶.

Direktif, sorumlu tutulan kişilerin dış ilişkide müteselsil sorumluluklarını düzenlemekle beraber, iç hukuka göre rücu haklarını da saklı tutmuştur. Dolayısıyla iç ilişkide her ülkenin kendi iç hukuklarındaki hükümler uygulama alanı bulacaktır. Ayrıca Direktif uyarınca getirilen sorumluluk rejiminin, zarar görenin iç hukuk uyarınca sözleşme ya da sözleşme dışı sorumluluktan doğan taleplerine hâlel getirmeyeceği de hüküm altına alınmıştır.

II. ÜGTDK Bağlamında Müteselsil Sorumluluk

ÜGTDK m. 6/3 hükmü uyarınca *“Ürünün sebep olduğu zarardan birden fazla imalatçı veya ithalatçının sorumlu olması halinde, bunlar müteselsilen sorumlu tutulurlar.”* Böylece hukukumuzda da Direktif ile paralel biçimde müteselsil sorumluluğun kabul edildiği söylenebilir. Direktif, yalnızca ürün sorumluluğu bağlamında düzenlenmiş olan sorumluların müteselsil sorumluluğunu düzenlemiş olmakla birlikte iç hukukta sözleşmesel ya da sözleşme dışı sorumluluktan doğan diğer taleplerin ürün sorumluluğundan etkilenmeyeceğini hüküm altına almıştır. İlgili düzenleme Direktifi temel alan ülkelerin iç hukuklarındaki düzenlemelere göre yorumlanacaktır.

Bu noktada tartışmaya açılması gereken husus, sorumluluğun farklı hukuki sebeplere dayanması halinde – konu itibarıyla sorumlulardan bir kısmının ÜGTDK bağlamında bir kısmının sözleşmesel sorumlulukla, bir kısmının da TBK m. 49 uyarınca sorumlu olması halinde – müteselsil sorumluluğun uygulanıp uygulanmayacağıdır.

¹⁰³⁶ SHK PrHG, Hess, Art 7, Rn. 1-2; Oftinger/Stark I, § 10 N 11.

Türk- İsviçre hukuklarında yer alan ve öteden beri çağın ihtiyaçlarına uygun düşmemesi ve yapay bulunması gerekçeleriyle eleştirilen tam teselsül eksik teselsül ayrımı geçmişte bu tartışmayı alevlendirmiştir¹⁰³⁷. OR m. 50 uyarınca bir zarara ortak kusurları ile sebep olan borçluların müteselsil sorumluluğunda tam teselsül, OR m. 51 uyarınca bir zarara farklı hukuki sebeplerle neden olan sorumluların müteselsil sorumluluğuna eksik teselsül denmektedir¹⁰³⁸. BK’da da yer alan bu ayrım, müteselsil sorumluların aynı zarara ortak kusurlarıyla sebep olmalarını şart koşmakta ve farklı hukuki sebeplerle aynı zarardan sorumlu olan kişiler için gerçek olmayan (eksik) bir teselsül düzenlemekteydi¹⁰³⁹. Bu ayrım 6098 sayılı TBK düzenlemesiyle kaldırılmıştır. İsviçre hukuku açısından da günümüz itibariyle İsviçre Federal Mahkemesi uygulamasında rücu düzeninde ve zamanaşımının kesilmesi açısından önem taşımaktadır¹⁰⁴⁰. Ne var ki İsviçre kanunkoyucusu, Direktifin tüketiciyi korumadaki kapsayıcı tutumunu göz

¹⁰³⁷ eTKHK döneminde yapılan tartışmalar ışığında, kanunda bağımsız bir üretici sorumluluğu düzenlendiğini savunan görüş; burada BK’dan farklı olarak eksik teselsül tam teselsül ayrımından bağımsız bir müteselsil sorumluluk rejiminin düzenlendiğini savunmuştur. Bu görüşteki *Kırca*, eksik teselsül tam teselsül ayrımının Direktif bağlamında hedeflenen tüketici korumasının bu ayrıma dayalı olarak sağlanamayacağını bu nedenle sorumluluk sebebinden bağımsız ve ortak kusur aranmayan bir müteselsil sorumluluk rejiminin ürün sorumluluğunun amacına daha doğru hizmet ettiğini savunmuştur. Bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 228-229. eTKHK döneminde yapılan tartışmalar için bkz: Yukarıda, 1. Bölüm, § 4, III, A.

¹⁰³⁸ Tam teselsül eksik teselsül ayrımına ilişkin olarak bkz: **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 696 vd.; **Eren**, Genel Hükümler, N. 2527; **Çiğdem Kırca**, Müteselsil Sorumlulukta Borçlar Kanunu Tasarısı ile Getirilen Değişiklikler, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Mehmet Ünal/Veysel Başpınar/Mehmet Kılıç/Süleyman Yılmaz (Ed.), Yetkin, Ankara 2006, s. 646 vd.; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 582-583; **Nomer**, N. 126 vd.

¹⁰³⁹ **Eren**, Genel Hükümler, N. 2527; **Kırca**, Müteselsil Sorumluluk, s. 646-647; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 582-583; **Nomer**, N. 126.

¹⁰⁴⁰ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 7 PrHG, Rn. 1; **SHK PrHG, Hess**, Art 7, Rn. 9.

önünde bulundurarak yapılan bu ayırmadaki belirsizliklerin ürün sorumluluğunun amacıyla ters düşeceğine karar vermiş ve PrHG m. 7 ile bu ayrıma bir istisna getirmiştir. Buna göre sorumluluk sebebi ne olursa olsun, ayıplı üründen doğan zararlardan sorumlu olan kişiler zarar görene karşı müteselsilen sorumludur.

Belirtilmelidir ki ÜGTDK bağlamında düzenlenmiş olan ürün sorumluluğunun sükelerinin dışında, zarar görenin sözleşmesel sorumluluk uyarınca yahut haksız fiilin genel hükümleri uyarınca başvurabileceği diğer bazı sorumlular bulunması halinde bunlar da müteselsil sorumluluğun kapsamına dâhildir¹⁰⁴¹. Nitekim TBK m. 61 sorumluluk hangi hukuki sebebe dayanırsa dayansın aynı zarardan sorumlu olan kişilerin müteselsil sorumlu olacağını hüküm altına almıştır¹⁰⁴². Müteselsil sorumluluğun aynı zarara dayanması gerektiğinden, hangi hukuki sebeple sorumlu olursa olsun müteselsil sorumluluğa dâhil edilecek olan tüm sorumluların ayıplı maldan dolayı meydana gelen ve ÜGTDK bağlamında korunan hukuki menfaatlerin ihlalinin doğan zararlardan sorumlu olmaları gerekir. Bu itibarla zarar görenin talep haklarının yarışması ilkesi benimsenmiştir.

Bu açıklamalar ışığında ulaşılabacak sonuç şudur; ÜGTDK bağlamında sorumlu tutulan imalatçı, ithalatçı, şartları gerçekleştiğinde dağıtıcı ile birlikte sorumluluk sigortası yapılmış olması halinde sigortacı da müteselsilen sorumludur. Aynı şekilde herhangi bir sebeple ÜGTDK bağlamında sorumlu tutulamayan ancak TBK m. 49 uyarınca sorumlu tutulabilen bir kişinin bulunması halinde bu kişi de müteselsil sorumluluğa dâhil olacaktır. Müteselsil sorumluluğa, üretici ya da ithalatçı ile sözleşme yapan ve bu sözleşmede üçüncü kişide doğabilecek muhtemel zararlardan müteselsil

¹⁰⁴¹ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 7 PrHG, Rn. 1; **SHK PrHG, Hess**, Art 7, Rn. 9; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 228-229; **Havutçu**, s. 106.

¹⁰⁴² Genel hükümler bağlamında bkz: **Kırca**, Müteselsil Sorumluluk, s. 41-42; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 582-583; **Eren**, Genel Hükümler, N. 2556 vd.

sorumlu olacağına dair taahhüt altına giren ticari işletmeler ya da tacirler de dâhil olabilecektir¹⁰⁴³.

III. Türk-İsviçre Hukuklarında İç İlişki

ÜGTDK, tıpkı Direktif düzenlemesinde olduğu gibi iç ilişki hakkında herhangi bir düzenleme yapmamıştır. Rücu ilişkisinde TBK hükümleri uygulama alanı bulacaktır. TBK m. 62 uyarınca *“Tazminatın aynı zarardan sorumlu müteselsil borçlular arasında paylaştırılmasında, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulur.”* İlgili düzenlemede yer alan bütün durum ve koşullar, yaratılan tehlikenin yoğunluğu ve kusurun ağırlığı birlikte değerlendirilecek ve tüm borçlular payına düşen miktardan sorumlu olacaktır. Oranların belirlenmesinde hâkime bir takdir yetkisi tanınmıştır¹⁰⁴⁴.

İsviçre hukukunda iç ilişki açısından PrHG m. 7 kapsamında da bir ayırım yapılmaması nedeniyle, rücu ilişkisi OR m. 50/2 ve m. 51 hükümlerine göre yapılacaktır. Bu itibarla aynı hukuki sebepten dolayı birlikte sorumlu olan kişilerin sorumluluklarına ilişkin iç ilişkideki oranların belirlenmesinde hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır. Hâkimin takdir yetkisinde kusur unsuru önemli bir rol oynar. Birden fazla hukuki sebepten birlikte sorumlu olan kişiler için ise OR m. 51/2 bir sıralama öngörmektedir. Ne var ki bu sıralama sınırlayıcı değildir, başka bir deyişle hâkim diğer hususları da göz önünde bulundurmak suretiyle takdir yetkisini kullanabilir¹⁰⁴⁵.

¹⁰⁴³ SHK PrHG, Hess, Art 7, Rn. 16.

¹⁰⁴⁴ Genel hükümler bağlamında bkz: **Eren**, Genel Hükümler, N. 2556 vd.; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 587-588; **Nomer**, N. 127 vd.; **Kırca**, Müteselsil Sorumluluk, s. 641-642.

¹⁰⁴⁵ BSK OR I-Fellmann, Art. 7 PrHG, Rn. 1.

Sorumlu tutulan tarafların kendi aralarındaki sözleşme ilişkilerinde, ortaya çıkabilecek zararlardan doğan tazminat borçlarının paylaştırılmasına ilişkin anlaşmalar, iç ilişkileri ile sınırlı olmak üzere geçerlidir¹⁰⁴⁶. Bu itibarla iç ilişkiyi düzenleyen bu anlaşmaların zarar görenlere karşı ileri sürülmesi mümkün değildir.

§9 SORUMSUZLUK ANLAŞMALARI

Direktif m. 12, üreticinin sorumluluğunu sınırlayan yahut ortadan kaldıran sözleşme hükümlerinin kesin hükümsüz olacağını düzenlemiştir. Bu anlamda sorumluluk ne ortadan kaldırılabılır ne de belirli bir oranda sınırlanabilir¹⁰⁴⁷. Üreticinin, tüketiciler karşısındaki güçlü pozisyonu düşünülerek sorumluluğu sınırlayan ya da ortadan kaldıran anlaşmaların Direktif ile amaçlanan tüketicinin etkin bir şekilde korunmasına engel olacağı fikrinden hareket edilmiştir¹⁰⁴⁸. Bununla birlikte Direktif kapsamında hedeflenen, bir ürün üretilip piyasaya süren üreticilerin aynı riski taşıması amacı da ancak sorumsuzluk anlaşmalarının kesin hükümsüzlüğü ile sağlanabilecektir. Nitekim aksi bir yorum üye ülkelerin iç hukuklarında sorumsuzluk anlaşmalarına ilişkin farklı hükümler de dikkate alındığında rekabetin bozulmasına, hukukun yeknesaklaştırılmasına ve malların serbest dolaşımının sağlanmasına engel olacaktır¹⁰⁴⁹. Sorumluluğun açıkça ya da zımni bir şekilde sınırlanıyor ya da ortadan kaldırılıyor olması önem taşımaz¹⁰⁵⁰.

¹⁰⁴⁶ **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 5 Rn. 3; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 8 PrHG, Rn. 4; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 14 Rn. 4; **SHK PrHG, Hess**, Art 8, Rn. 6; **Erlüle**, s. 202.

¹⁰⁴⁷ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 14, Rn. 1; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 8 PrHG, Rn. 2; **SHK PrHG, Hess**, Art 8, Rn. 7.

¹⁰⁴⁸ **NK-ProdR/Matthias M. Schweiger/Stefan Mayr** ProdHaftG § 14 Rn. 2; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 14 Rn. 1-2; **SHK PrHG, Hess**, Art 8, Rn. 1-2.

¹⁰⁴⁹ **NK-ProdR/Matthias M. Schweiger/Stefan Mayr** ProdHaftG § 14 Rn. 2. Avrupa Konseyi'nin 1979 yılında Direktif Taslağına ilişkin verdiği görüşte de bu husus açıkça ifade edilmiştir. Bkz: OJEC, C.

İlgili hüküm yalnızca, kusursuz sorumluluğa dayanan ürün sorumluluğuna ilişkin sorumsuzluk anlaşmalarını hükümsüz saymakta olup bununla yarışan genel haksız fiil taleplerine ya da sözleşmeden doğan taleplere ilişkin bir düzenleme içermemektedir¹⁰⁵¹. Bu taleplere ilişkin sorumsuzluk anlaşmaları, üye devletlerin iç hukuklarında yer alan düzenlemelere göre değerlendirilecektir. Aynı şekilde müteselsil sorumlu olan üreticilerin birbirlerine karşı olan taleplerine ilişkin sorumsuzluk anlaşmaları da hükümsüzlüğün kapsamı dışındadır¹⁰⁵². Ayrıca belirtmek gerekir ki sorumluluğu sınırlayan ya da ortadan kaldıran anlaşmaların kesin hükümsüzlüğü, zararın paylaşılmasına ya da aktarılmasına yönelik sözleşmeleri geçersiz kılmaz. Bu anlamda sigorta sözleşmeleri, sorumluluğu sınırlayan ya da ortadan kaldıran bir anlaşma olarak görülemez¹⁰⁵³. Nitekim burada zarar görenin taleplerine hanel gelmemektedir.

Belirtmek gerekir ki Direktif kapsamında kesin hükümsüz olacağı ifade edilen sorumluluğu sınırlayıcı ya da ortadan kaldıracı anlaşmalar, ayıplı üründen kaynaklanan bir zararın ortaya çıkmasından önce yapılan anlaşmalardır. Bu itibarla yalnızca ex ante anlaşmaları yasaklayan Direktif, zarar ortaya çıktıktan sonra yapılan ex post anlaşmalar

127/62, 21.05.1979 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1979:127:FULL&from=ET>)

¹⁰⁵⁰ **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 241. Bu noktada belirtmek gerekir ki sorumluluk tek taraflı olarak sınırlanamadığı gibi sözleşme aracılığı ile de sınırlandırılmaz. Sorumluluğun tek taraflı sınırlandırılması daha çok bilgilendirme yoluyla yapılır. Üretici bir ürün ayıbı konusunda bilgilendirme yapmakla sorumluluğunu sınırlandıramayacaktır. Bkz: **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG § 14 Rn. 3; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 14 Rn. 2; **NK-ProdR/Matthias M. Schweiger/Stefan Mayr** ProdHaftG § 14 Rn. 5; **Erlüle**, s. 2003; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 241.

¹⁰⁵¹ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 8 PrHG, Rn. 3; **SHK PrHG, Hess**, Art 8, Rn. 3.

¹⁰⁵² **BSK OR I-Fellmann**, Art. 8 PrHG, Rn. 4; **SHK PrHG, Hess**, Art 8, Rn. 6. Bu halde yapılan anlaşma ancak iç ilişkide etkili olur. Bkz: **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 14 Rn. 4; **Erlüle**, s. 202.

¹⁰⁵³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 14, Rn. 4; **NK-ProdR/Matthias M. Schweiger/Stefan Mayr** ProdHaftG § 14 Rn. 12.

açısından bu anlamda bir yasaklama öngörmemektedir¹⁰⁵⁴. Nitekim bu aşamada, zarar ortaya çıkmış olduğundan ve üreticinin bu ilişkideki güçlü konumu ortadan kalktığından sözleşme özgürlüğüne müdahale edilmesinin gereği kalmamaktadır¹⁰⁵⁵. Buradaki sınır zararın ortaya çıktığı an değil, hukuki menfaatin ihlal edildiği andır. Nitekim hukuki belirliliğin ve öngörülebilirliğin sağlanabilmesi açısından ne zaman ortaya çıkacağı bilinmeyen zararın sınır kabul edilmesi kabul edilebilir değildir¹⁰⁵⁶.

ÜGTDK m. 6/4 uyarınca “*İmalatçı veya ithalatçıyı üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğundan kurtaran ya da bu sorumluluğu azaltan sözleşmelerin ilgili maddeleri hükümsüzdür.*” İlgili hüküm Direktif ile paralel bir düzenleme olup yukarıda yapılan açıklamalar hukukumuz açısından da aynen geçerlidir. ÜGTDK uyarınca, üretici ile zarar görenler arasında yapılacak muhtemel bir sorumsuzluk anlaşması üreticinin hafif kusurundan sorumlu olmayacağını düzenlese dahi kesin olarak hükümsüz olacaktır. Nitekim ilgili düzenlemede buna ilişkin bir sınırlama öngörülmeden sorumsuzluk anlaşmaları tümünden geçeriz sayılmıştır.

Bu noktada değinilmesi gereken bir husus ÜGTDK m. 6/4 ile TBK m. 115 ve TBK m. 116 arasındaki ilişkidir. Bu husus elektrik, gaz sağlama sözleşmeleri gibi TBK m. 115/3 kapsamında değerlendirilebilecek durumlarda bir önem taşımaz. Nitekim burada kanunun verdiği yetkiyle yapılan ve uzmanlık gerektiren bir iş olduğundan hafif kusura

¹⁰⁵⁴ Gerekçe, Direktif m. 12. **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 14, Rn. 2; **NK-ProdR/Matthias M. Schweiger/Stefan Mayr** ProdHaftG § 14 Rn. 2; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 14 Rn. 3; **Havutçu**, s. 106.

¹⁰⁵⁵ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 14, Rn. 3; **NK-ProdR/Matthias M. Schweiger/Stefan Mayr** ProdHaftG § 14 Rn. 9; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 14 Rn. 3.

¹⁰⁵⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 14, Rn. 3; **NK-ProdR/Matthias M. Schweiger/Stefan Mayr** ProdHaftG § 14 Rn. 10.

ilişkin sorumsuzluk anlaşmaları dahi geçersizdir¹⁰⁵⁷. Ne var ki TBK m. 115/1 hükmü uyarınca borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmadığına ilişkin bir anlaşma yapılması mümkündür. Aynı şekilde TBK m. 116 uyarınca ifa yardımcılarının sebep olduğu zararlara ilişkin yapılan sorumsuzluk anlaşmaları da geçerlidir¹⁰⁵⁸. Her ne kadar TBK böyle sorumsuzluk anlaşmalarının yapılmasına izin verse de bu anlaşmalar ÜGTDK m. 6'nın uygulama alanını etkilediği ölçüde geçersiz kabul edilecektir¹⁰⁵⁹. Örneğin üretici firmadan bir telefon satın alan ve üreticinin hafif kusurundan sorumlu olmadığına ilişkin bir sözleşme yapan kişi, bu telefonun bataryasındaki bir ayıp nedeniyle çıkan yangında uğradığı zararlara ilişkin olarak ÜGTDK m. 6/4'e dayanabilecektir. Ya da evine dolap yaptırmak isteyen bir kişinin anlaştığı ustanın yardımcısı, dolabın yapılması sırasında yanlış vidalar kullanması nedeniyle dolabın çökerek iş sahibini yaralaması halinde, dolap ustası sorumsuzluk anlaşmasını ileri süremeyecektir. Nitekim her iki olayda da ayıplı birer ürün bulunmakta ve bu ürünler zarara sebep olmaktadır. Taleplerin yarıştığından, arada bir sözleşme ilişkisinin bulunması da haksız fiile ve dolayısıyla ürün sorumluluğuna dayanılmasına engel olmamaktadır¹⁰⁶⁰. Ürün sorumluluğunun alanı dışında kalan hallerde ise sorumsuzluk anlaşmalarının geçerliliği ÜGTDK m. 6/4'den etkilenmeyecektir.

¹⁰⁵⁷ **Nomer**, N. 181.5, 181.7; **Eren**, Genel Hükümler, N. 3392; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 838

¹⁰⁵⁸ **Eren**, Genel Hükümler, N. 3392; **Nomer**, N. 181.9; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 838

¹⁰⁵⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 14, Rn. 5; **NK-ProdR/Matthias M. Schweiger/Stefan Mayr** ProdHaftG § 14 Rn. 11; **SHK PrHG, Hess**, Art 8, Rn. 5. BGE 115 II 479 İlgili kararda OR m. 100/1 uyarınca yapılan hafif kusurdan sorumsuzluk anlaşması ürün sorumluluğun kapsamı içinde kaldığı ölçüde geçersiz sayılmıştır.

¹⁰⁶⁰ **Eren**, Genel Hükümler, N. 2524; **Vedat Buz**, Aynı Şahsın Farklı Hukuki Sebeplerle Sorumluluğu: TBK m. 60 Üzerine Düşünceler, BATİDER, C. 29, S. 2, 2013, s. 19-57; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 579.

§10 HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE VE ZAMANAŞIMI

I. Direktif Düzenlemesi

A. Zamanaşımı

Direktif m. 10/1 uyarınca zarar görenin tazminat alacağı zararı, üründeki ayıbı ve tazminat sorumlusu üreticiyi öğrendiği ya da öğrenmesi gerektiği tarihten başlayarak 3 yıl içinde zamanaşımına uğrar¹⁰⁶¹. Aynı maddenin 2. Fıkrası uyarınca zamanaşımının durmasına ya da kesilmesine ilişkin iç hukuk hükümleri saklı tutulmuştur. Bu itibarla zamanaşımının durmasına ya da kesilmesi ilgili devletin iç hukuku uyarınca belirlenecektir¹⁰⁶².

Zamanaşımı süresi, zarar görenin zararı, üründeki ayıbı ve sorumlu üreticiyi öğrendiği gün başlamaktadır. Zamanaşımı süresinin başlaması bu 3 olgunun kümülatif olarak öğrenilmesine ya da öğrenilmesi gerektiği ana göre belirlenir¹⁰⁶³. Tazminat alacaklısının bilmesinin gerekmesi ya da bilebilecek durumda olması, aynı durum ve koşullar altında diğer herkesin bu olguları bilecek olmasına rağmen, hafif ihmal nedeniyle bariz bir bilme fırsatından yararlanmamasını ifade eder¹⁰⁶⁴.

¹⁰⁶¹ İlgili düzenleme hem zarar görene yurt dışında olsa dahi zarar verene karşı hukuki yollara başvurmak için zaman tanımayı hem de taraflar arasında çekişmeli bir süreci önleyebilecek herhangi bir uzlaşma müzakeresi için zaman tanımayı amaçlamaktadır. Sürenin bu sebeple 3 yıl olarak belirlendiği ifade edilmiştir. Bkz: **BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 12 Rn. 3.**

¹⁰⁶² Tıpkı bunun gibi zamanaşımının hesaplanmasına ilişkin yardımcı hükümler de iç hukuka göre belirlenecektir. Bkz: **SHK PrHG, Hess, Art 9, Rn. 11.**

¹⁰⁶³ **BeckOK BGB/Förster ProdHaftG § 12 Rn. 4; NK-ProdR/Philipp Ehrling ProdHaftG § 12 Rn. 7; SHK PrHG, Hess, Art 9, Rn. 1.**

¹⁰⁶⁴ **MüKo/Wagner, ProdHaftG § 12, Rn. 5; NK-ProdR/Philipp Ehrling ProdHaftG § 12 Rn. 9.** Direktif Türk-İsviçre hukuklarının zamanaşımı hükümlerine yabancı bir düzenleme getirerek sadece zarar görenin öğrenmesinin değil, öğrenmesi gerekmesinin de zamanaşımını başlatan bir sebep saymıştır. Bu anlamda

Zararın öğrenilmesi, zarar görenin üreticiye karşı bir dava açabilecek ve davasını savunabilecek olması için gerekli olan, zararın varlığı, niteliği ve önemli özellikleri dâhil her türlü duruma ilişkin edinilen bilgiyi ifade eder¹⁰⁶⁵. Bu noktada belirtmek gerekir ki, zarar görenin zararın en ince ayrıntısına kadar bilgi sahibi olması değil, makul ve akla yatkın bir biçimde davasını temellendirebilecek kadar bilgi sahibi olması aranır¹⁰⁶⁶.

Tazminatla yükümlü olan üreticinin öğrenilmesi, zarar görenin o üreticiye karşı dava açabilmesi için üreticinin adı ve adresi başta olmak üzere gerekli olan bilgileri ifade eder. Sorumlu olan birden fazla kişinin olması halinde sorumlu kişinin öğrenilmesi, zarar görenin potansiyel olarak sorumlu bu kişilerden hangisinin gerçek borçlu olduğunun öğrenildiği zamanı ifade eder. Bu anlamda her sorumlu için ayrı bir zamanaşımı süresi işleyecektir¹⁰⁶⁷.

zarar görenin kusuru ile gerekli bilgileri edinemediği hallerde bu durum kendi aleyhine olacak ve zamanaşımı başlayacaktır. Bu itibarla zamanaşımı düzenlemesi hem üreticinin hem de zarar görenin menfaatlerini dengelemektedir. Bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 9 PrHG, Rn. 1; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 246-247. Alman hukuku açısından da bu durum geçerlidir. Zarar görenin hafif kusuruna dayanan bilgisizliğinin dahi süreyi başlatmak için yeterli olması BGB §§ 195, 199 hükümleriyle uyusmamaktadır. Buna karşın Alman hukukunda BGB § 199/1/2 bilmesi gerekmesi (kennenmüssen) için zarar görenin ağır kusurunu aramaktadır. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 12, Rn. 2; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 12 Rn. 2; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 12 Rn. 1.

¹⁰⁶⁵ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 9 PrHG, Rn. 4; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 12 Rn. 7; **SHK PrHG, Hess**, Art 9, Rn. 3.

¹⁰⁶⁶ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 12, Rn. 6; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 12 Rn. 10.

¹⁰⁶⁷ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 9 PrHG, Rn. 4; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 12 Rn. 8; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 12, Rn. 10; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 12 Rn. 13. Dağıtıcıların sorumlu tutulduğu hallerde, dağıtıcının kimliği öğrenildiğinden itibaren değil; dağıtıcının üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmeyerek üretici gibi sorumlu olduğu andan itibaren zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 9, Rn. 9.

Ayıbın öğrenilmesi ise, ortaya çıkan zararın üründeki bir ayıptan kaynaklanmasının öğrenilmesini ifade eder. Ayıbın öğrenilmesine ilişkin çok yüksek standartlar aranmaz. Başka bir deyişle zamanaşımının başlaması için zarar görenin ayıbı tam olarak tespit etme ve bunun teknik sebeplerini öğrenmesine gerek yoktur. Aksine, zarar görenin ortaya çıkan zararın üründe bulunan bir güvenlik açığından kaynaklandığını öğrenmesi yeterlidir¹⁰⁶⁸.

Zamanaşımı, hakkı ortadan kaldıran bir müessese olmayıp yalnızca talebe ilişkin borçluya bir defa tanıdığından, zamanaşımının geçtiğine ilişkin bir ispat faaliyeti borçlu tarafından yerine getirilmelidir. Bu anlamda gerektiğinde borçlu, alacaklının zararı, sorumluyu ve ayıbı bildiği ya da bilmesi gerektiği zamanı ispatlamak zorundadır¹⁰⁶⁹.

B. Hak Düşürücü Süre

Direktif m. 11 uyarınca zarar görenin ürün sorumluluğundan doğan hakları, üreticinin zarara sebep olan somut ürünü piyasaya sürdüğü tarihten başlayarak 10 yılın geçmesiyle ortadan kalkar. Burada bir hak düşürücü süre düzenlemesi yapılmıştır¹⁰⁷⁰. Dolayısıyla zamanaşımı süresinin aksine, hak düşürücü süre resen dikkate alınmalıdır. Böyle bir düzenleme yapılmasının amacı gerek ürünün zaman içerisinde kullanılarak eskimesi ve zorunlu olarak güvenlik riskleri ortaya çıkartması gerek de bilim ve teknikte

¹⁰⁶⁸ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 12 Rn. 7; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 12, Rn. 9; **NK-BGB/Katzenmeier** ProdHaftG § 12 Rn. 2

¹⁰⁶⁹ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 12, Rn. 9; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 12 Rn. 5; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 12 Rn. 25

¹⁰⁷⁰ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 10 PrHG, Rn. 2; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 10, Rn. 1; **Havutçu**, s. 109-110; **Akçura Karaman**, s. 364; **Atamer**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 84. Hak düşürücü sürenin 10 yıl gibi bir süre olarak belirlenmesi özellikle Alman hukuku gibi hak düşürücü sürenin 30 yıla kadar çıkabildiği hukuk sistemlerinde haksız fiilin genel hükümlerine dayanan ürün sorumluluğunun önemini kaybetmediği ve hala uygulanabilirliğine yönelik görüşlere sebep olmuştur. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 12, Rn. 2; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 12 Rn. 1

sürekli bir ilerlemenin yeni ve daha güvenli ürün sistemlerini ya da normlarını mümkün kılmasıdır. Üreticinin, piyasaya sürdüğü ürünlerdeki bir ayıptan dolayı sınırsız olarak sorumlu tutulması adil görülmemiştir¹⁰⁷¹. Aynı şekilde, ayıplı ürünün piyasaya sürülmesinden itibaren zaman geçtikçe, ürünün ayıbının tespitine ve kaynağına ilişkin tespit ve ispat faaliyetleri de zorlaşacağından hak düşürücü süre için daha uzun bir süre belirlenmesi uygun görülmemiştir¹⁰⁷².

Hak düşürücü süre, her sorumlu için özel olarak belirlenmelidir. Her ne kadar sürenin başlangıcı somut ürünün piyasaya sürüldüğü an olarak belirlenmişse de piyasaya sürme ve sorumluluğun başlangıcı her sorumlu için farklıdır. Bu anlamda son üreticisi ve ithalatçı açısından piyasaya sürüldüğü andan başlamakla birlikte dağıtıcı açısından dağıtımın yapıldığı gün başlamaktadır¹⁰⁷³.

Hak düşürücü süren zamanaşımın aksine durmaz ya da kesilmez¹⁰⁷⁴. Ne var ki Direktif, bu hususa bir istisna getirerek zarar gören haklarını 10 yıllık hak düşürücü süre içerisinde dava yoluyla kullanması halinde, dava süresince süre işlemeyecektir¹⁰⁷⁵. Dava

¹⁰⁷¹ Gereke, Direktif m. 11. **BSK OR I-Fellmann**, Art. 10 PrHG, Rn. 1; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 248.

¹⁰⁷² **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 13, Rn. 8; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 13 Rn. 1; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 248. Böyle bir durumda gelişim riski savunmasının da ortaya konulması ve ispatlanması çok güç hale gelecek, böyle bir savunmanın bulunması anlamsızlaşacaktır.

¹⁰⁷³ **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 13, Rn. 6; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 13 Rn. 5.

¹⁰⁷⁴ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 10 PrHG, Rn. 3; **SHK PrHG**, **Hess**, Art 10, Rn. 7; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 248.

¹⁰⁷⁵ **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 13 Rn. 3; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 248. *Joachim* bu istisnanın icra takibi için de uygulanacağını savunmaktayken *Fellmann* bu görüşe karşı çıkmakta ve yalnızca dava ile sınırlı olarak uygulanacağını savunmaktadır. Bkz: **SHK PrHG**, **Hess**, Art 10, Rn. 4; **BSK OR I-Fellmann**, Art. 10 PrHG, Rn. 3 *Joachim* bu görüşüne dayanak olarak Alman ve Avusturya

hakkında bir karar verilmesinin ardından bu süre tekrar işlemeye başlayacaktır. Birden fazla borçlunun bulunması halinde birine karşı açılan dava diğerleri için de hak düşürücü süreyi durdurur¹⁰⁷⁶.

II. ÜGTDK Uyarınca Getirilen Düzenleme

A. Genel Olarak

ÜGTDK m. 6/6 hükmü uyarınca, “...zamanaşımı süresi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren üç yıl ve her halde zararın doğduğu tarihten itibaren on yıldır.” İlgili düzenleme birçok açıdan Direktif düzenlemesinden ve hatta TBK’nın genel sistematüğinden ayrılmakta ve akıllarda soru işaretleri bırakmaktadır. İlgili düzenleme, Direktif ile karşılaştırıldığında göze çarpan nokta vardır.

İlk olarak Direktif 3 yıllık zamanaşımı süresinin zararın, sorumlunun ve ayıbın öğrenildiği tarihten başlayacağını düzenlemişken ÜGTDK zararın ve sorumlunun öğrenilmesinden başlatmış ve burada ayıbın öğrenilmesine ilişkin bir düzenlemeye yer vermemiştir¹⁰⁷⁷. Ayıbın öğrenilmesinin ilgili hükme dâhil edilmemesinin uygulamada ne gibi sorunlara yol açabileceği tartışılır. Olayların büyük bir kısmında sorumlu kişinin bilinmesi, onun sorumlu tutulacağı bir sebebe ihtiyaç duyduğundan ayıbın da bilindiği anlamına gelir¹⁰⁷⁸.

hukuklarında icraya başvurulmasının da hak düşürücü süreyi durduran birer sebep olarak düzenlenmiş olmasını göstermektedir. Bkz: **SHK PrHG, Hess**, Art 10, Rn. 2.

¹⁰⁷⁶ **SHK PrHG, Hess**, Art 10, Rn. 6.

¹⁰⁷⁷ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 48; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1450.

¹⁰⁷⁸ Aynı yönde bkz: **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 247; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1450, dn. 123.

İki düzenleme arasındaki ikinci fark, Direktifte 3 yıllık zamanaşımı süresi zarar görenin ayıbı, zararı ve sorumluyu öğrendiği ya da öğrenmesi gereken tarihten itibaren başlatmışken, ÜGTDK sadece zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihi düzenlemiştir¹⁰⁷⁹. Bu anlamda hukukumuz açısından – TBK’nın genel sistematığıne uygun olarak- zarar görenin bu olguları öğrenmesi gerektiği zamana ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir¹⁰⁸⁰. Bu düzenlemenin TBK m. 72 ile uyumlu olması, bir sorun yaratmadığı anlamına gelmez. Nitekim İsviçre hukukunda da OR’nın genel sistematığı içerisinde zamanaşımı süresinin başlangıcı Türk hukukunda olduğu gibi pozitif bilgiye dayanmasına rağmen PrHG, istisnai bir düzenlemeye yer vermiştir. Bu düzenleme uyarınca zarar görenin ilgili olguları öğrenmesi gereken hallerde pozitif bilgi aranmaksızın zamanaşımı başlamaktadır¹⁰⁸¹. Bu düzenleme ile ÜGTDK sorumluluğu, üretici aleyhine oldukça ağırlaştırmıştır¹⁰⁸².

Üçüncü fark Direktif kapsamında hak düşürücü süre olarak düzenlenen 10 yıllık süreye ilişkindir. Hukukumuzda kanunkoyucu bu süreyi hak düşürücü süre olarak değil zamanaşımı süresi olarak düzenlemiştir. Dördüncü ve son fark ise 10 yıllık sürenin başladığı ana ilişkindir. Direktif, 10 yıllık uzun sürenin zarara sebep olan ürünün piyasaya sürüldüğü andan itibaren başlayacağını düzenlemişken ÜGTDK zamanaşımı

¹⁰⁷⁹ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 48; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1450; **Çelt**, s. 105.

¹⁰⁸⁰ Keza TBK m. 72 uyarınca zamanaşımının başlangıcında öğrenme olgusu aranmakta olup öğrenme ihtimali olmasının süreye bir etkisi yoktur. Bkz: **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 590; **Eren**, Genel Hükümler, N. 2584.

¹⁰⁸¹ **BSK OR I-Fellmann**, Art. 9 PrHG, Rn. 1; **SHK PrHG, Hess**, Art 9, Rn. 1; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 246-247. Alman hukuku açısından da BGB § 199/1/2 bilmesi gerekmesi (kennenmüssen) için zarar görenin ağır kusurunu aramaktayken Direktif amacı dâhilinde ProdHaftG, hafif kusuru dahi zamanaşımının başlaması için yeterli görmektedir. Bkz: **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 12, Rn. 2; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 12 Rn. 2; **NK-ProdR/Philipp Ehrling** ProdHaftG § 12 Rn. 1.

¹⁰⁸² Aynı yönde bkz: **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1450.

süresi olarak belirlediği bu sürenin, zararın doğduğu andan başlayacağını düzenlemiştir¹⁰⁸³.

¹⁰⁸³ Bu konuda Yargıtay'ın deprem kararlarına değinmek gerekir. Özellikle sonradan ortaya çıkan zararlarda, zararın ortaya çıktığı anda mutlak zamanaşımı süresinin geçmiş olması karşılaşılabilen bir durumdur. (Sonradan ortaya çıkan zararlara ilişkin olarak bkz: **Çiğdem Kırca**, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi, 19-22 Kasım 2018, Sema Uçakhan Güleç; Necdet Basa (Ed.), Ankara 2018, s. 788; **Erdem Büyüksağış**, Sonradan Ortaya Çıkan Zarar Davalarında Zamanaşımının Durması, Yargıtay Dergisi, C. 43, S. 3, 2017, s. 493.) Yargıtay özellikle 1999 depreminden sonra müteahhitler aleyhine açılan davalarda zamanaşımı süresini, zarar görenleri korumak amacıyla fiilin işlenmesinden değil zararın ortaya çıkmasından başlatmıştır. Bu uygulama Yargıtay'ın, BK m. 60'da ifade edilen "*zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren*" ifadesini zararı doğuran fiilden değil, zararın doğmasından itibaren şeklinde yorumlamasına dayanmaktadır. Bu konuda emsal teşkil eden karar Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun E.2003/4-603, K. 2003/594, T. 22.10.2003 künyeli kararıdır. (Aynı doğrultudaki diğer kararlar için bkz: Y. 4.HD. E. 2002/12847 K. 2003/5544 T. 29.4.2003; YHGK. 2003/4-400 E., 2003/393 K. T.04.06.2003; Y.4.HD. E.2002/4491, K.2002/5701, T.13.05.2002. **Ayşe Havutçu**, Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 0, 2010, s. 586.) Her ne kadar bu hallerde zamanaşımının geçmiş olması, somut olay adaleti açısından tatmin edici olmasa da zamanaşımı fonksiyonu itibariyle çatışan menfaatleri dengelemektedir. Bir yanda zarar görenin menfaati varken bir yanda da kamu yararı ve hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik bulunmaktadır. Bu menfaatler arasındaki çatışmayı dengelemek ve buna ilişkin zararı paylaşmak bir hukuk politikası sorunudur. Keza TBK m. 72, haksız fiil zamanaşımının başladığı anı "*her halde haksız fiilin işlendiği tarihten itibaren*" başlatmaktadır. İlgili hükmün gerekçesinde de düzenlemenin "*fiilin işlendiği tarihten itibaren kaç yıl geçerse geçsin haksız fiil nedeniyle tazminat talebinin zamanaşımına uğramayacağı şeklinde yorumlanmasını önlemek amacıyla yapıldığı*" ifade edilmiştir. (Bkz: **Havutçu**, Zamanaşımı, s. 579, 593. Diğer eleştiriler için bkz: **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 590 vd; **Mehmet Erdem**, Özel Hukukta Zamanaşımı, Onikilevha, İstanbul 2010, s. 187 vd.; **Veysel Başpınar/Mehmet Altunkaya**, Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi, AÜHFDC. 57, S. 1, 2008, s. 118; **Serdar Nart**, Haksız Fiillerde Zamanaşımına İlişkin Hükmün Değerlendirilmesi (TBK m. 72), MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin

B. Zamanaşımı Kurumu ve İşlevleri

Bu farklılıklara ilişkin bir değerlendirme yapılabilmesi için öncelikle zamanaşımın hukuk sistemlerinde var olma sebepleri ve koruduğu değerler incelenmelidir. Zamanaşımı, bir hakkın kazanılmasında ya da kaybedilmesinde yasanın tanıdığı sürenin tükenmesi anlamına gelir¹⁰⁸⁴. Zamanaşımı sürelerine ilişkin yasa hükümleri, hukuki belirliliğin sağlanabilmesi için bir hukuk devletinin olmazsa olmaz düzenlemeleridir. Zamanaşımı süreleri bir hukuk politikası sorunu olarak çatışan menfaatlerin dengelenmesini sağlar¹⁰⁸⁵. Zarar verici olayın üzerinden geçen belirli bir sürede alacaklıya davasına hazırlanma ve davasını ispat araçlarıyla temellendirme şansı verilir. Alacaklıya tanınan bu sürenin geçmesiyle birlikte ortaya çıkan zarar, zarar görenin üstüne bırakılır¹⁰⁸⁶. Zamanaşımı hukuki güvenliği ve hukuk barışını

Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), s. 215.) Hal böyle olunca Yargıtay'ın yaptığı yoruma katılmak mümkün değildir. *Büyüksağış*, Yargıtay tarafından geliştirilen bu formülün sonradan ortaya çıkan zararlarda somut olay adaletinin sağlanması açısından büyük önem arz ettiğini belirtmektedir. *Kırca* ise gerek zamanaşımının fonksiyonu bakımından gerek de Yargıtay'ın farklı olaylar için zamanaşımını farklı tarihten başlatan kararları bulunması nedeniyle çelişkili bir uygulamaya sebep olduğunu ve dolayısıyla hukuk güvenliğini sarstığı gerekçeleriyle eleştirmektedir. (Bkz: **Kırca**, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, s. 797) Gerçekten Yargıtay'ın deprem kararları haricinde verdiği birçok kararında zamanaşımı süresine ilişkin bu yorumu tercih etmeyip zamanaşımını fiilden başlattığı görülmektedir. Bu kararlar için bkz: Yargıtay 4. HD E. 2018/1620, K. 2018/4690, T. 04.06.2018; Yargıtay 4. HD E. 2018/2064, K. 2018/5173, T. 28.06.2018; Yargıtay 4. HD E. 2016/14374, K. 2017/520, T. 25.01.2017. **Kırca**, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, s. 793-795.) Yargıtay tarafından sonradan ortaya çıkan zararlar bağlamında geliştirilen bu yorumun, ÜGTDK bağlamında kanuni bir düzenleme halini alması da büyük sorunlara sebebiyet vermektedir.

¹⁰⁸⁴ **Havutçu**, Zamanaşımı, s. 579; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 1030; **Eren**, Genel Hükümler, N. 4046; **Erdem**, s. 5; **Mehmet Akif Tutumlu**, Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması, 4.baskı Ankara 2008, s. 25.

¹⁰⁸⁵ **Kırca**, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, s. 792-793

¹⁰⁸⁶ **Kırca**, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, s. 792-793

sağlamaktadır¹⁰⁸⁷. Nitekim zarar verici olayın üzerinden ne kadar zaman geçerse olayın aydınlatılması, olaya ilişkin ispat faaliyetlerinin sağlanması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi o kadar zorlaşır. Üzerinden çok uzun zaman geçmiş bir zarar verici olayın muhtemel faili, bu olaya ilişkin ispat araçları biriktirmedikçe bilinmeyen ve beklenmeyen taleplere ilişkin olarak kendisini koruyamaz¹⁰⁸⁸. Nitekim hiç kimse bilmediği ve beklemediği bir olaya ilişkin ispat aracı da biriktirmez. Tüm bu hususlar hukuka olan güvenin sarsılmasına ve bireysel borçlunun dışında toplum hayatında işlem güvenliğinin zedelenmesine ve hukuk barışının bozulmasına yol açar.

C. ÜGTDK Düzenlemesinin Değerlendirmesi ve Eleştirisi

ÜGTDK bağlamında sorumluluğa ilişkin mutlak zamanaşımı süresinin zarardan itibaren başlatılması, zamanaşımı süresinin başlangıcını bilinmeyen ve öngörülemeyen bir zamana ötelemektedir¹⁰⁸⁹. Bu durum çatışan menfaatleri adil bir şekilde paylaştırmayı amaçlayan TBK'nın genel sistematigine ve ürün sorumluluğu düzenlemesine esas alınan Direktifin amaçlarına aykırıdır¹⁰⁹⁰. Öğretide de haklı olarak ifade edildiği üzere, zamanaşımının ne zaman gerçekleşeceği öngörülemeyen bir ölçü

¹⁰⁸⁷ **Havutçu**, Zamanaşımı, s. 582; **Kırca**, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, s. 791; **Eren**, Genel Hükümler, N. 4048; **Erdem**, s. 9, 192; **Tutumlu**, s. 26; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 1216-1217; **Başpınar/Altunkaya**, s. 101,118,119; **Nart**, s. 227.

¹⁰⁸⁸ **Havutçu**, Zamanaşımı, s. 582; **Kırca**, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, s. 789-790; **Eren**, Genel Hükümler, N. 4048; **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 1217; **Erdem**, s. 9; **Tutumlu**, s. 26

¹⁰⁸⁹ Deprem kararları açısından bkz: **Havutçu**, Zamanaşımı, s. 593.

¹⁰⁹⁰ Benzer açıklamalar için bkz: **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 48; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1451; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1032-1033; **Çelt**, s. 105. Keza Direktifte hak düşürücü sürenin, ürünün piyasaya sürülmesinden itibaren 10 yılla sınırlandırılmasının sebebi olarak piyasaya sürülen ürünlerin zamanla eskimesi, bilim ve teknikteki gelişmelerle daha güvenli ürünlerin üretilmesinin mümkün olması ve geçen zamanla ispat faaliyetinin zorlaşması olarak ifade edilmiştir. Bkz: Gerekeç, Direktif m. 11. **BSK OR I-Fellmann**, Art. 10 PrHG, Rn. 1; **MüKo/Wagner**, ProdHaftG § 13, Rn. 8; **BeckOK BGB/Förster** ProdHaftG § 13 Rn. 1; **Kırca**, Ürün Sorumluluğu, s. 248.

olarak zarardan başlatılması hiçbir zamanaşımı düzenlemesi yapılmamış olması gibidir¹⁰⁹¹. Kaldı ki üreticiye gelişim riski savunmasına ilişkin bir hak tanınmamış olan ÜGTDK'da zamanaşımının da zarardan başlatılması, üreticiyi ürünü piyasaya sürdüğü sırada var olmayan bilimsel ve teknik ilerlemeden sorumlu tutmaktır. ÜGTDK bağlamında zamanaşımının 30-40 yıla ulaşabilme ve hatta bunu aşabilme ihtimali düşünüldüğünde bu sürede ortaya çıkabilecek bilimsel ve teknik gelişmenin boyutu karşısında üreticinin gelişim riski savunmasına dahi dayanamaması sorumluluğun ne kadar ağırlaştırıldığını göstermektedir¹⁰⁹².

Öğretide, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) İsviçre aleyhinde verdiği asbest kararı da göz önünde bulundurularak 10 yıllık zamanaşımı süresinin kısalığı ifade edilmiştir¹⁰⁹³. *Atamer/Kurtalan Güner* iç hukukta bu husus da dikkate alınarak zamanaşımının makul ölçüde uzatılmasının haklı görülebileceğini ancak

¹⁰⁹¹ Böyle bir durum da hukuk güvenliği açısından büyük sakıncalara sebebiyet vermektedir. Bkz: **Havutçu**, Zamanaşımı, s. 593; **Erdem**, s. 183; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 48, dn. 191; **Kanışlı**, Üreticinin Sorumluluğu, s. 1452; **Çelt**, s. 105-106; **Polat**, Ürün Sorumluluğu, s. 1032-1033.

¹⁰⁹² Günümüzdeki bilim ve teknik gelişme ile 30-40 yıl öncesi karşılaştırıldığında, ÜGTDK'da yapılan tercihin ne kadar büyük tazminat borçları doğurabileceği daha iyi anlaşılabilmektedir.

¹⁰⁹³ **Bernhard A Koch/Jean-Sébastien Borghetti/Piotr Machnikowski/Pascal Pichonnaz/Teresa Rodríguez de las Heras Ballell/Christian Twigg-Flesner/Christiane Wendehorst**, Response of the European Law Institute to the Public Consultation on Civil Liability – Adapting Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence, <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/jetl-2022-0002/html>; **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 49; **Keser**, s. 267. Aynı yönde bkz: **Tarman**, s. 325. Karar için bkz: *Howald Moor v Switzerland*, European Court of Human Rights, 11.05.2014 (application nos. 52067/10 and 41072/11) Söz konusu olayda asbestin kansere neden olması nedeniyle açılan davada mutlak zamanaşımın geçmesi nedeniyle İsviçre Federal Mahkemesi davayı reddetmiştir. AİHM, 10 yıllık zamanaşımı süresini zarar görenlerin mahkemeye erişim hakkını kısıtlayacak derecede kısa bularak İsviçre'yi tazminata mahkûm etmiştir. Kararın özeti, değerlendirilmesi, İsviçre Federal Mahkemesi'nin ve AİHM'in gerekçeleri için bkz: **Kırca**, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, s. 801 vd.

ÜGTDK'nun getirdiği düzenlemenin sorumsuzluğu sınırsız ve oransız olarak uzattığını dile getirmişlerdir¹⁰⁹⁴. AİHM tarafından verilen asbest kararından sonra ürün sorumluluğuna ilişkin Direktifte belirtilen hak düşürücü sürenin aynı kalamayacağı da ifade edilmiştir¹⁰⁹⁵. Ancak yeni Direktif Tasarısı söz konusu sürelerle ilişkin barındırdığı yeni düzenlemelerinde 10 yıllık sürede bir değişiklik getirmemektedir. Yalnız Direktif, kişinin gördüğü yaralanmalar nedeniyle 10 yıllık süre içerisinde gerekli hukuki yollara başvuramadığı için sürenin geçtiği hallerle sınırlı olmak üzere sürenin 15 yıla uzatılmasını öngörmektedir¹⁰⁹⁶.

Direktif kapsamında hak düşürücü süre olarak düzenlenen 10 yıllık uzun süre ÜGTDK'da zamanaşımı süresi olarak düzenlenmesi bir takım sakıncaları beraberinde getirmektedir. Yapılan bu tercih zamanaşımının durmasına ilişkin TBK m. 153 hükmünün ve zamanaşımının kesilmesine ilişkin TBK m. 154 hükmünün, 10 yıllık uzun süreye de uygulanacağı anlamına gelmektedir. Bu anlamda zaten zarardan başlayan 10 yıllık süre, TBK m. 154'de düzenlenen sebeplerden birinin gerçekleşmesi halinde TBK m. 156 uyarınca yeniden başlayacaktır. İlgili sürenin zamanaşımı süresi olarak düzenlenmesinin diğer bir sonucu, bu sürenin hâkim tarafından resen dikkate alınacak

¹⁰⁹⁴ **Atamer/Kurtalan Güner**, s. 49. Benzer açıklama için bkz: **Keser**, s. 267-268.

¹⁰⁹⁵ **Koch/Borghetti/ Machnikowski/ Pichonnaz/Rodríguez de las Heras Ballell/Twigg-Flesner/Wendehorst**, s. 47-48. Yazarlar ilgili kararı değerlendirdiklerinde, özellikle bedensel yaralanmalar açısından Direktifte belirtilen 10 yıllık sürenin uzatılmasının zorunlu hale geldiğini ifade etmişlerdir. Yeni Direktif Tasarısı da tam olarak yazarların ifade ettiği gibi olmasa da bedensel zararlara ilişkin sürenin 15 yıla çıkarılmasını öngörmektedir.

¹⁰⁹⁶ Bkz: COM(2022) 495 final (https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2022-09/COM_2022_495_1_EN_ACT_part1_v6.pdf)

bir itiraz değil, taraflarca ileri sürülmedikçe hâkim tarafından dikkate alınamayan bir defî olmasıdır¹⁰⁹⁷.

Direktifi esas alan devletlerin ürün sorumluluğu için iç hukuk sistematiklerinden ayrılarak zamanaşımı ve hak düşürücü süreye ilişkin istisnai hükümler tanımları boşuna değildir. Nitekim zamanaşımı ve hak düşürücü süreye ilişkin bu farklılıklar bir ülkedeki üreticinin sorumluluğunun diğer bir ülkedekine göre uzamasına ve ağırlaşmasına sebep olmakta ve bu da Direktifin amaçladığı rekabetin korunması, malların serbest dolaşımı ve hukukların yeknesaklaştırılması amaçlarına engel teşkil etmektedir¹⁰⁹⁸. Nitekim AİHM tarafından verilen zamanaşımı kararlarına rağmen yeni Direktif Tasarısı dahi hak düşürücü süreyi ancak kısıtlı durumlarda ve ürünün piyasaya sürüldüğü andan başlamak üzere 15 yıl olarak düzenlemiştir. Bu açıklamalar ışığında belirtmek gerekir ki ÜGTDK, haklı bir sebep olmaksızın menfaatler dengesi üretici aleyhine bozmuştur¹⁰⁹⁹. Zaten ağır bir sorumluluk rejimi getiren ürün sorumluluğu rejiminin, daha da ağırlaştırıldığı ÜGTDK, yerli üreticinin uluslararası rakipleri karşısında dezavantajlı duruma düşmesine ve uluslararası yatırımcıların ve uluslararası

¹⁰⁹⁷ **Gümüş**, Borçlar Genel, s. 1216; **Havutçu**, Zamanaşımı, s. 581; **Başpınar/Altunkaya**, s. 101. Direktif kapsamında düzenlenen hak düşürücü süre resen dikkate alınır. Bkz: **BSK OR I-Fellmann**, Art. 10 PrHG, Rn. 2; **SHK PrHG, Hess**, Art 10, Rn. 1; **Havutçu**, s. 109-110; **Akçura Karaman**, s. 364; **Atamer**, İmalatçının Sorumluluğu, s. 84.

¹⁰⁹⁸ Aynı yönde bkz: **Sirmen**, Ürün Sorumluluğu, s. 92.

¹⁰⁹⁹ Nitekim yapılan bu hukuk politikası tercihi ile kanunkoyucu her durumda zararın doğmasıyla riski üretici üzerine bırakmıştır. Bkz: **Havutçu**, Zamanaşımı, s. 593. Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Yeşil Kitap'ta, zamanaşımı süresinin ve hak düşürücü sürenin uzatılıp uzatılmayacağına ilişkin sorulan soruya cevap olarak bu sürelerin uzatılmasının bazı hallerde gerekli olduğu kabul edilebilirse de, sürenin uzatılmasının işletme maliyetlerini çok arttıracığı ve bu nedenle kusursuz sorumlu tutulan üretici aleyhine menfaat dengesinin bozulacağı ifade edilmiştir. Bkz: COM(1999) 396 final, s. 26-27 (http://aei.pitt.edu/1217/1/defective_products_gp_COM_99_396.pdf)

ticaret yapan firmaların ülkemizden uzaklaşmasına sebep olacaktır. Bu açıklamalar ışığında ÜGTDK'nun zamanaşımına ilişkin hükümleri Direktif ile uyumlu hale getirilmeli, uzun zamanaşımı hak düşürücü süre olarak düzenlenmeli ve bu süre zarara neden olan ürünün piyasaya sürüldüğü andan başlatılmalıdır.

SONUÇ

ÜGTDK, Türk hukukunda TKHK'nın 2014 yılında yürürlüğe girmesiyle oluşan kanun boşluğunu bağımsız bir ürün sorumluluğu düzenlemesi yaparak gidermiştir. Ne var ki kanunun kamusal yükümlülükleri, uygunluk işaretlerini, akreditasyon işlemlerini, piyasa gözetimi ve denetimini ve idari yaptırımları düzenleyerek insan sağlığı ve güvenliğinin korunmasına ilişkin önleyici bir işlev gören ürün güvenliği ile tazmin edici bir işlev gören ürün sorumluluğunu birlikte düzenlemesi kronik bir takım hatalara sebebiyet vermiştir. Kanunkoyucunun, işlevleri ve amaçları farklı bu iki alanı ortak bir kanunda düzenlemesine ilişkin hukuk politikası tercihi, hukukumuzda ürün sorumluluğuna ilişkin tartışmaların bir süre daha devam edeceğini göstermektedir. Özellikle sorumluluğun esasını oluşturan ürün, üretici, uygunsuzluk gibi temel kavramlarda ortaya çıkan tartışmalar, bu görüşü desteklemektedir. Direktif ile hukukların uyumlaştırılması amacını ÜGTDK m. 6'da açık bir şekilde ifade eden kanunkoyucu, kanunun birçok hükmünde Direktif düzenlemesinden ayrılmaktadır. Tüm bunlara ek olarak ÜGTDK, ürün sorumluluğuna ilişkin Türk hukukunda yerleşmiş olan hukuk terminolojisinden de ayrılarak ayıp yahut hata yerine uygunsuzluk kavramını, üretici yerine imalatçı kavramını tercih ederek kavramların kapsamına ilişkin bir takım tartışmalara sebebiyet vermiştir.

Öncelikle ÜGTDK, sorumluluğun nesnesi olan ürün kavramının tanımlanmasında Direktif düzenlemesinden ayrılarak ürünü *“her türlü eşya, madde ve*

müstahzar” olarak tanımlanmıştır. Hal böyle olunca taşınmaz eşyaların da ürün sorumluluğunun kapsamına dâhil edildiğine ilişkin bir görüş ortaya çıkmaktadır. Ancak Direktif, taşınmazları açık bir şekilde dışlamış, taşınmazlardan doğan zararlara ilişkin yapı malikinin sorumluluğu gibi çeşitli hukuki imkânlar bulunduğunu ve taşınmazların niteliği itibariyle ürün sorumluluğunun kapsamı dışında tutulması gerektiğini vurgulamıştır. Bu anlamda kanaatimizce ÜGTDK bağlamında yapılan ürün tanımı amaca uygun sınırlama yoluyla sadece taşınır eşyalara hasredilmelidir. Bunun yanında Direktif kapsamında düzenlendiği gibi taşınır ya da taşınmaz bir eşyanın bütünleyici parçası olsa da her türlü taşınır eşya ürün olarak nitelendirilmelidir. Nitekim ürün sorumluluğunun amaçlarının sağlanabilmesi ancak bu yöntemle mümkün olur. Keza ÜGTDK da, her türlü maddenin sorumluluk kapsamına alınmasıyla hukuki niteliği itibarıyla bağımsız bir eşya sayılmasa da cismani varlıkların da ürün sorumluluğu kapsamına alınacağını düzenlemiştir.

ÜGTDK’nun Direktifin öngördüğü hukuki rejimden ayrılan bir diğer düzenlemesi uygunsuzluk kavramına ilişkindir. Sorumluluğun temel taşı olan uygunsuzluğun kanun kapsamında *“teknik düzenlemelere veya genel ürün güvenliği mevzuatına aykırılık”* şeklinde tanımlanmıştır. Direktif bağlamında sorumluluğun esası, objektif kullanıcı çevresinin beklemeye haklı olduğu güvenliğin sağlanmamasıdır. Hal böyle olunca ÜGTDK ile Direktif düzenlemeleri büyük ölçüde farklılaşmaktadır. Nitekim teknik düzenlemeler üreticilerin sağlaması beklenen asgari standartları ifade etmekte olup her zaman kullanıcıların beklemeye haklı olduğu güvenlik düzeyine ulaşamazlar. Belirtmek gerekir ki ÜGTDK bağlamında yapılan uygunsuzluk tanımı yalnızca kanun ile Direktif arasında bir uyumsuzluk yaratmamakta, aynı zamanda kanunun kendi sistematigi içerisinde çelişkili uygulamalara sebep olmaktadır. Kanunun genel sistematigi içerisindeki güvensiz ve uygunsuz ürün ayrımı, kanunun lafzı itibariyle uygun ancak güvensiz olan ürünlerden sorumluluğun doğmayacağına ilişkin

bir anlam çıkmasına sebep olmaktadır. Ayrıca sorumluluktan kurtuluş sebeplerinden birisi olan ÜGTDK m. 21/2/c hükmü uyarınca teknik düzenlemelere uygunluğın, ürünün uygunsuz olmasına sebep olabileceği düzenlenmiştir. Bu durum açık bir çelişki yaratmaktadır. Kanun kapsamındaki tüm bu problemlerin giderilmesi için teknik düzenlemesi olsun olmasın her türlü üründeki uygunsuzluk, teknik düzenlemeler yardımcı bir unsur olarak dikkate alınmak suretiyle Genel rn Güvenliği Yönetmeliği m. 5/6 uyarınca kullanıcıların makul güvenlik beklentileri de esas alınarak belirlenmelidir. Bu anlamda kanunda uygunsuzluk olarak düzenlemesi yapılan sorumluluk esas Direktife uygun şekilde haklı güvenlik beklentilerini karşılamayan ayıp olarak uygulanmalıdır.

Direktif rn sorumluluğunu akit dışı kusursuz sorumluluk olarak düzenlemiştir. ÜGTDK, bağlamında bu sonuca ulaşılabilmesi için uygunsuzluk kavramının Direktif ile uyumlu olarak yorumlanması gerekir. Sorumluluğu getiren ÜGTDK m. 6 hükmü gerekçesinde doğrudan Direktife atıf yapılmış olması kanunkoyucunun amacının bu yönde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu anlamda uygunsuzluğa ilişkin görüşümüzle birlikte kanaatimizce ÜGTDK da ürün sorumluluğunu akit dışı kusursuz sorumluluk olarak düzenlemiştir. Bu akit dışı kusursuz sorumluluk Türk- İsviçre hukuklarındaki genel sınıflandırma uyarınca ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu teşkil etmektedir.

Direktif ile ÜGTDK arasında meydana gelen bir diğer fark korunan hukuki menfaatlere ilişkindir. ÜGTDK, korunan hukuk menfaatleri Direktife uygun bir şekilde kişiye ve mala gelen zararlarla sınırlamış ve saf malvarlığı zararlarını sorumluluğın kapsamı dışında bırakmıştır. Direktiften farklı olarak mala gelen zararlarda, tazminat talebinin kapsamını özel tüketim malları ile sınırlandırmamış, manevi zararları da tazminatın kapsamına dâhil etmiş ve Direktif kapsamında sorumluluğa getirilen alt ve

üst sınırlara yer vermemiştir. Ayıplı ürünün kendisinde meydana gelen zararların sorumluluğun kapsamı dışında kaldığına ilişkin bir düzenlemeye de yer verilmemiştir. Hal böyle olmakla birlikte ürün sorumluluğu ortaya çıkışından bu yana ayıbı takip eden zararlarla ilgilenmiştir. Bu anlamda işin niteliği gereği ayıplı ürünün kendisinde meydana gelen zararlar sorumluluğun kapsamında değildir.

ÜGTDK, üretici yerine imalatçı kavramını kullanarak doğal ürünlerin ve hammaddelerin üreticilerin sorumluluk kapsamına dâhil olup olmadığına ilişkin öğretide fikir ayrılıkları yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Kanun kapsamında kullanılan imalatçı ifadesi ve tanımı, AB Ürün Güvenliği Mevzuatı'nın birebir tercümesinin yapılması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, böyle bir tercih sorumluluğu sınırlama amacı taşımamakta olup ürün sorumluluğuna ilişkin üretici ve imalatçı kavramları arasında yaşanabilecek tartışmalar kanaatimizce gözden kaçırılmıştır. Bu nedenle kanunkoyucu imalatçı ve üretici kavramlarını eş anlamlı kullanmaktadır. Ne var ki ÜGTDK sadece imalatçı kavramını kullanmakla kalmamış aynı zamanda sorumlu tutulan kişilerin kapsamını da daraltmıştır. ÜGTDK bağlamında ara mal ve hammadde üreticileri sorumluluğun kapsamına dâhil edilmemiştir. Bu sonuca tanımda buna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemesinden ve sorumluluktan kurtuluş sebepleri arasında ara mal ve hammadde üreticilerine tanınan kurtuluş sebebinin düzenlenmemesinden ulaşılmaktadır. Sorumluluk açısından kilit bir rol üstlenen bu üretici grubunun sorumluluk kapsamına dâhil edilmemesi ÜGTDK'nun en problemlı düzenlemelerinden birisini oluşturmaktadır. Üretici benzerleri, ithalatçılar ve dağıtıcılar Direktif düzenlemesiyle paralel bir şekilde sorumlu tutulan kişiler arasındadır.

Sorumluluktan kurtuluş sebeplerini düzenleyen ÜGTDK m. 21/2 hükmü de Direktif düzenlemesinden oldukça farklılaşmaktadır. Direktifte yer alan altı kurtuluş sebebinden yalnızca üç tanesi ÜGTDK'na alınmış ve bunlar da Direktiften farklı bir

şekilde düzenlenmiştir. Ürünün piyasaya sürülmesinden sonra ayıplı hale gelmesi halinde üreticinin sorumluluktan kurtulabileceğine ilişkin Direktif düzenlemesi, uygulamayı sınırlayacak bir biçimde “*uygunsuzluğun dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklandığı*” durumlar ile sınırlandırılmıştır. Ürünün emredici normlara uygun olarak üretilmesi nedeniyle ayıplı hale geldiği hallerde üreticinin sorumluluktan kurtulabileceğine ilişkin Direktif düzenlemesi ise kanun kapsamında “*uygunsuzluğun, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklandığı*” hallere hasredilmiştir. Oysa emredici normlar ile teknik düzenlemeler aynı değildir. Bu anlamda ilgili kurtuluş sebebinin emredici normlarla sınırlı olarak uygulanması bir zorunluluk teşkil etmektedir. Aksi halde sorumluluğun uygulanma alanı büyük ölçüde daralacaktır. ÜGTDK kapsamında üreticilere gelişim riski savunmasının da tanınmamış olması, üreticilerin durumunu ciddi ölçüde ağırlaştırmakta, onları Avrupalı rakipleri karşısında rekabet edemez duruma getirmektedir.

Son olarak hak düşürücü süre ve zamanaşımına ilişkin ÜGTDK düzenlemeleri de Direktif düzenlemesinden büyük ölçüde ayrılmaktadır. Direktif, sorumluluğu üründeki ayıbın, sorumlu kişinin ve zararın öğrenildiği ya da öğrenilmesi gereken zamandan itibaren 3 yıllık kısa zamanaşımı süresine ve her halükarda ürünün piyasaya sürülmesinden itibaren 10 yıllık hak düşürücü süreye bağlamıştır. Oysa ÜGTDK’da 3 yıllık kısa zamanaşımı süresi sorumlu kişinin ve ayıbın somut olarak öğrenildiği tarihten itibaren 3 yıllık zamanaşımı süresine bağlanmıştır. Direktifte yer alan subjektif unsura ÜGTDK’da yer verilmemiştir. Buna ek olarak Direktif kapsamında ürünün piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren 10 yıllık hak düşürücü süreye bağlanan mutlak süre, ÜGTDK’da zararın ortaya çıktığı tarihten itibaren 10 yıllık zamanaşımı süresi olarak düzenlenmiştir. Bu sürenin hem zarardan itibaren başlaması hem de zamanaşımı süresi

olarak düzenlenmiş olması, üreticiler açısından hukuki öngörülebilirliği ortadan kaldıracak derecede uzun sürelerle sorumlu tutulabilecekleri anlamına gelir.

Nihayet çalışmamız kapsamında ulaşılan sonuç şudur: ÜGTDK, hukukumuzda ürün sorumluluğuna ilişkin var olan boşluğu doldurmakla birlikte, ürün sorumluluğunun temel amaçlarına ve Direktife uygun bir düzenleme getirmekte yetersiz kalmaktadır. Kanun kapsamında Direktifin getirdiği hukuki rejimden ayrılan birçok düzenleme, rekabetin korunması, malların serbest dolaşımı ve hukukların uyumlaştırılması amaçlarını sağlayamamaktadır. Sorumluluğun birçok açıdan üreticinin aleyhine ağırlaştırılmış olması, zarar görenlerle üreticiler arasında bulunması gereken adil dengenin korunması açısından endişe vericidir. Direktif ile uyumlu bir ürün sorumluluğu rejiminin hukukumuzda sağlanabilmesi için öğretiyeye ve yargı organlarına büyük bir sorumluluk düşmektedir. Ancak tüm bu eksikliklerine rağmen, hukukumuzda ürün sorumluluğuna ilişkin bir adım atılması ve düzenleme yapılmış olması da umut vericidir. Kanaatimizce olması gereken hukuk bağlamında yapılacak bir takım değişikliklerle Avrupa düzenlemelerine uygun bir hukuki rejimin hukukumuza kazandırılması sağlanabilir. Bu anlamda çalışmamız sonucunda ulaştığımız çözüm önerileri şöyledir:

- İşlevleri ve amaçları bakımından farklılık arz eden ürün sorumluluğu ve ürün güvenliği birbirinden ayrılarak birbirinden bağımsız kanunlarda düzenlenmeli ve bu alanların kendi içindeki sistematik uyum sağlanmalıdır.
- Ürün sorumluluğuna ilişkin kavramlar, Türk hukukunda yerleşmiş olan terminoloji ile ifade edilerek kavramlar üzerinden ortaya çıkan farklı yorumlar giderilmeli ve yeknesak bir uygulama sağlanmalıdır.
- Sorumluluğun nesnesini teşkil eden ürün kavramı, dijital çağın gerekliliklerini ve Avrupa düzenlemelerini takip edecek şekilde yeniden

tanımlanmalı, taşınmazlar sorumluluk kapsamının dışında tutulmalı ve yazılımlar, bilgisayar programları gibi dijital ürünlerden meydana gelen rizikolar sorumluluğun kapsamına dâhil edilmelidir.

- Öğretideki ve uygulamadaki tartışmaları ortadan kaldırmak için uygunsuzluk kavramından vazgeçilmeli ve sorumluluğunun esası objektif kullanıcı çevresinin haklı güvenlik beklentilerini karşılamama halini ifade edecek şekilde öğretide yerleşmiş olan ayıp ya da hata kavramı ile ifade edilmelidir.
- Ara mal ve hammadde üreticileri sorumluluğun kapsamına dâhil edilmeli ve bu kişilere Direktif düzenlemesine uygun bir şekilde *“üründeki ayıbın nihai üreticinin tasarımından ya da talimatlarından kaynaklanması halinde”* sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmalıdır.
- Sorumluluktan kurtuluş sebepleri Direktif düzenlemesi ile uyumlu hale getirilmeli ve özellikle bilim ve tekniğin sağladığı bilginin ötesinde sorumluluk yüklenmemesi adına üreticilere gelişim riski savunması tanınmalıdır.
- Sorumluluğa ilişkin uzun zamanaşımı düzenlemesi, zararın ortaya çıktığı andan değil ürünün piyasaya sürüldüğü andan başlatılmalı ve hak düşürücü süre olarak düzenlenmelidir.

TEZ ÖZETİ

Ürün sorumluluğu, piyasaya sürülmüş olan ayıplı bir ürünün sebep olduğu kişilere ve eşyalara gelen zararlardan, ürünün üreticisinin veya üretici gibi sorumlu olan kişilerin tazminat sorumluluğunu ifade etmektedir. Günümüz sorumluluk hukukundaki hâkim anlayışa göre ürün sorumluluğu, kusurdan bağımsız akit dışı bir sorumluluktur.

Ürün sorumluluğu, ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri hukukunda ortaya çıkmıştır. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri hukukundan etkilenen Avrupa Topluluğu tarafından 85/374 sayılı Direktif ile Avrupa hukukunda da pozitif düzenleme altına alınmıştır. Türk hukuku açısından ürün sorumluluğu geçmişten günümüze problemlili hukuki düzenlemelere konu olmuştur. Kanunkoyucu Avrupa'daki gelişmeleri takiben ve Avrupa Birliği'ne üyelik başvuru süreci ile birlikte hukukun uyumlaştırılması ve tüketicilerin etkin şekilde korunması için 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna yaptığı bir ekleme ile hukukumuzda ilk kez ürün sorumluluğunu düzenlemiştir. İlgili düzenlemeler hukukumuz açısından amaçlarına ulaşamamış ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile yürürlükten kaldırılmış, böylece Türk hukukunda ürün sorumluluğu açısından bir boşluk meydana gelmiştir.

7223 sayılı Ürün Güvenliği Teknik Düzenlemeler Kanunu 6. maddesi ile üreticinin, uygunsuz ürünler nedeniyle kusursuz sorumluluğunu düzenleyerek bu boşluğu ortadan kaldırmıştır. Ne var ki ilgili düzenleme kamu hukukuna ilişkin ürün güvenliği ile özel hukuka ilişkin ürün sorumluluğunu bir arada düzenleyerek bir takım sorunlara neden olmuştur. Çalışmamız kapsamında ilgili kanun ile düzenlenen ürün sorumluluğu tazminatı Avrupa hukuku ile karşılaştırmalı bir perspektif ile incelenmiştir.

ABSTRACT

Product liability refers to the indemnity obligation of the producer of the product or those responsible, such as the producer, for damages to persons and goods caused by a defective product put on the market. According to the prevailing understanding in today's liability law, product liability is a non-contractual liability independent of fault.

United States of America is the first country that legislated product liability. Soon after, with the influence of the US law, it was regulated in European law with a Directive No. 85/374, legislated by the European Community. In terms of Turkish law, product liability has been the subject of problematic legal regulations from past to present. Following the developments in Europe and with the application process for membership to the European Union, the legislator has regulated product liability for the first time in our law with an addition to the abolished Consumer Protection Law No. 4077. The relevant regulations could not reach their goals in terms of our law and were repealed by the Act on Consumer Protection No. 6502, thus creating a legal gap in Turkish law in terms of product liability.

With Article 6 of the Product Safety Technical Regulations Act No. 7223, this legal gap has been eliminated by regulating the strict liability of the producer due to noncompliant products. However, the relevant regulation caused some problems by arranging product safety related to public law and product liability related to private law together. Within the scope of our study, product liability compensation regulated by the relevant law has been examined with a comparative perspective with European law.

BİBLİYOGRAFYA

Akçura Karaman, Tuba: Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.

Akçura Karaman, Tuba: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun 6. Maddesi ile Düzenlenen Ürün Sorumluluğuna “Uygunsuzluk” ve “Zarar” Unsurları Açısından Eleştirel Bakış, Terazi Hukuk Dergisi, C. 18, S. 199, 2023, s. 78-97. (**Akçura Karaman**, Uygunsuzluk ve Zarar)

Aktaş, Sururi: Pozitif Hukukta Boşluk Kavramı, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, S. 1-2, 2010, s. 1-28.

Akünel, Teoman: Sorumluluk Hukukunda Sözleşmenin Nispiliği Prensibinin Aşılması, Yargıtay Dergisi, C. 14, S. 3, 1988, s. 222-237.

Al, Dursun: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Kapsamında Ürün Kavramı ve Üreticinin Sorumluluğu, Terazi Hukuk Dergisi, 169/15, 2020, s. 1802-1814.

Arbek, Ömer: Ayıplı Mal veya Hizmet Sebebiyle Tüketicinin Uğradığı Zararlardan Sorumluluk,

<http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=AYIPLI%20MAL%20VEYA%20H%DDZMET%20SEBEB%DDYLE%20T%DCKET%DDC%DDN%DDN%20U%D0RADI%D0I%20ZARARLARDAN%20SORUMLULUK&kimlik=1128408673&url=makaleler/oarbek-1.htm>

Aslan, Yılmaz: Tüketici Hukuku Dersleri, 8. Baskı, Ekin, İstanbul 2021.

Aslan, Yılmaz: Tüketici Hukuku, 2. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2004 (**Aslan**, 2004)

Atabek, Reşat: İmalatçının Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu, BATIDER, C. X, S. 1, 1979, s. 159-175.

Atamer, Yeşim/ Kurtalan Güner, Gökçe: Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözölmüş müdür?, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu, Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 1-56.

Atamer, Yeşim: Yapımcının Sorumluluğu, Türk Hukukunun Avrupa Birliği Hukukuna Uyumunu, Acquis Communautaire'in Alınması, Açıklamalar, Değerlendirmeler, Öneriler, V. Bölüm, Tüketicinin Korunması Hukuku, Ünal Tekinalp (Ed.), İstanbul 2001. (Atamer, Yapımcı)

Atamer, Yeşim: Avrupa Topluluğu Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu, Tüketicinin Korunması Semineri, Ebru Ceylan (Ed.), Yetkin, Ankara 2007. (Atamer, İmalatçının Sorumluluğu)

Aydoğdu, Murat/ Kahveci, Nalan: Tüketicici Hukuku Dersleri, Adalet, Ankara 2021.

Aydos, Oğuz Sadık: Ürün Sorumluluğu, Adalet, Ankara 2009.

Başoğlu, Başak: Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2015, s. 2-29.

Başpınar, Veysel / Altunkaya, Mehmet: Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi, AÜHFD, C. 57, S. 1, 2008, s. 95-132.

Baysal, Başak / Yavuz, Selim / Uyanık, Murat: İmalatçının Tazminat Sorumluluğu, <https://blog.lexpera.com.tr/7223-sayili-urun-guvenligi-ve-teknik-duzenlemeler-kanunu-ve-imalatcinin-tazminat-sorumlulugu/>

Bronner, Pascal / Ziegler, Nicolas: juris Praxis Report –IT Recht, 1/2023 Anm. 2.

Burcuoğlu, Haluk / Akçura Karaman, Tuba: Türk Hukukunda Ayıplı Ürünün Sebeplendiği Zararlardan Sorumluluk Üzerine Bazı Açıklamalar, İsviçre Medeni Kanunu'nun İktibasının 80. Yıldönümü, İstanbul 2006, s. 53-86.

Buz, Vedat: Aynı Şahsın Farklı Hukuki Sebeplerle Sorumluluğu: TBK m. 60 Üzerine Düşünceler, BATİDER, C. 29, S. 2, 2013, s. 19-57.

Büyüksağış, Erdem: Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, 2006, s. 1-19.

Büyüksağış, Erdem: Sonradan Ortaya Çıkan Zarar Davalarında Zamanaşımının Durması, Yargıtay Dergisi, C. 43, S. 3, 2017, s. 491-550.

Brehm, Ronald: Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Die Entstehung durch Unerlaubte Handlungen, Art. 41-61 OR, 5. Auflage, Stämpflis, Bern 2021. (**BernK-OR, Brehm**)

Casper, Margaret J.: The Law of Product Liability, New York 2001.

Clark, Alistair: The Conceptual Basis of Product Liability, The Modern Law Review, 1985, 48/3, s. 325-339.

Çelt, Damla Özden: Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu, AndHD, C. 7, S. 1, 2021, s. 73-114.

Çınar, Ömer: Avrupa Konseyinin 25.07.1985 Tarihli ve 85/374 Sayılı Yönergesi ve Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Ayıp Kavramı, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2010, C. 9, S. 18, s. 135-151.

Diederischen, Uwe: Die Haftung des Warenherstellers, CH Beck, München und Berlin 1967.

Ehring, Philip: Nomos Kommentar zur Produkthaftungs- Produktsicherheitsrecht, Philipp Ehring/Jürgen Taeger (Hrsg), §§ 1, 4–6, 12, 13, 16–18 ProdHaftG, Nomos, Baden-Baden 2022 (**NK-ProdR/Philipp Ehring ProdHaftG**)

Eisenberg, Theodore / Henderson, James A.: Inside the Quiet Revolution in Products Liability Law, UCLA Law Review, 39/731, 1992 (**Eisenberg/ Henderson, Inside the Quiet Revolution**)

Erdem, Mehmet: Özel Hukukta Zamanaşımı, Onikilevha, İstanbul 2010.

Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Yetkin, Ankara 2022.

Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 10. Baskı, Yetkin, Ankara 2022.

Eren, Fikret: Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, Yetkin, Ankara 2020.

Erlüle, Fulya: Yapımcının Sorumluluğu, MÜHFAD, C. 14, S. 4, 2008, s. 310-330.

Ertaş, Şeref: Eşya Hukuku, 15. Baskı, Barış Yayınları, İzmir 2020.

Fellmann, Walter: Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Corine Widmer Lüchinger/David Oser (Hrsg.), Art. 1–14 PrHG, 7. Auflage, Helbling Lichtenhahn Verlag, Basel 2020. (**BSK OR I-Fellmann**)

Fischer, Willi: Orell Füssli Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser (Hrsg.), Art. 41-61 OR, 3. überarbeitete Auflage, Orell Füssli Verlag AG, 2016. (**OFK-OR, Fischer**)

Foerste, Ulrich: Die Produkthaftung für Druckwerke, NJW 1991, s. 1433-1440.

Fröster, Christian: Beck'sche Online Kommentare BGB, Wolfgang Hau/Roman Poseck (Hrsg), §823 Schadenersatzpflicht, 65. Auflage, CH Beck, München 2023, (BeckOK BGB/Förster)

Wellner, Wolfgang; Der Haftpflichtprozess, Kurt Haag (Hrsg.), Kapital 14, 28. Auflage, München 2020. (Geigel Haftpflichtprozess/Wellner)

Gültekin, Emre: İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu, Adalet, Ankara 2022.

Gümüş, Mustafa Alper: 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Şerhi Cilt 1. Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.

Gümüş, Mustafa Alper: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin, Ankara 2021.

Havutçu, Ayşe: Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 0, 2010, s. 579-605. (Havutçu, Zamanaşımı)

Havutçu, Ayşe: Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk Üreticinin Sorumluluğu, Seçkin, Ankara 2005.

Henderson, James A./ Eisenberg, Theodore: The Quiet Revolution in Products Liability: An Empirical Study of Legal Change, UCLA Law Review, 37/480, 1990, s. 480-549.

Hess, Hans-Joachim: Produktheftung-Produktesicherheit, Schultess, Zürich 2021. (Hess, Produktheftung-Produktesicherheit)

Hess, Hans Joachim: Produktheftpflichtgesetz (PrHG), Bundesgesetz über die Produktheftpflicht vom 18. Juni 1993, 3. überarbeitete und ergänzte Auflage, Stämpfli, Bern 2016. (SHK PrHG Hess)

Honsell, Heinrich: Schweizerisches Haftpflichtrecht, 5. Baskı, Schulthess, Genf 2013.

Honsell, Heinrich: Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Corine Widmer Lüchinger/David Oser (Hrsg.), Art. 192 – 210, 217, 219 OR, 7. Auflage, Helbling Lichtenhahn Verlag, Basel 2020. (**BSK OR I-Honsell**)

Honsell, Heinrich: Produkthaftung im europäischen Umfeld, Analyse anhand der Beispiele Deutschland und Österreich, Rolf Weber/Daniel Thüerer/Roger Zäch (Hrsg), Produkthaftungspflicht im europäischen Umfeld, Zürich 1994.

İnceoğlu, Murat: Ürün Sorumluluğunda Sorumlular, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 81-92.

Jenkins, Donald M.: The Product Liability of Manufacturers: An Understanding and Exploration, Akron Law Review, Spring 1971, s. 135-201.

Kanışlı, Erhan: Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 78, S. 3, 2020, s. 1413-1468.

Kanışlı, Erhan: Ürün Sorumluluğunda Zarar, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu, Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 173-238.

Kaplan, İbrahim: İmalatçının Sorumluluğuna İlişkin Düşünceler, BATIDER, C. 13, S. 1, 1985, s. 137-140. (**Kaplan, Düşünceler**)

Kaplan, İbrahim: Türk İsviçre Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu, Adalet Dergisi, C. 68, S. 1-2, 1977, s. 78-110. (**Kaplan, İmalatçı**)

Kara, İlhan: İmalatçının Ürün Sorumluluğu, Yetkin, Ankara 2021

Katzenmeier, Christian: Nomos-Kommentar BGB Schuldrecht Band: 2, Barbara Dauner-Lieb/Werner Langen (Hrsg.), § 823 Schadenersatzpflicht, §§ 1–19 Produkthaftungsgesetz, 4. Auflage, Nomos, 2021 (**NK-BGB/ Katzenmeier**)

Keller, Max: Das negative Interesse im Verhältnis zum positiven Interesse, Aarau, Verlag H.R. Sauerländer 1948.

Keser, Yıldırım: Ürün Sorumluluğu, Seçkin, Ankara 2021.

Kessler, Martin A.: Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Corine Widmer Lüchinger/David Oser (Hrsg.), Art. 41–49, 52–59a, 61 OR, 7. Auflage, Helbling Lichtenhahn Verlag, Basel 2020. (**BSK OR I-Kessler**)

Kılıçoğlu, Ahmet: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2021.

Kırca, Çiğdem: Ürün Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2007. (**Kırca, Ürün Sorumluluğu**)

Kırca, Çiğdem: Bilgi Vermeden Dolayı Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2004. (**Kırca, Bilgi Vermeden Sorumluluk**)

Kırca, Çiğdem: Kaldırılması Gereken Bir Ayrım: Satım Sözleşmesinde Satılanın Zaptı ve Satılan Malın Ayıplı Olması Sebebiyle İstenebilecek Tazminat Açısından Yapılan Doğrudan Zarar-Dolaylı Zarar Ayrımı, Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Seçkin, Ankara 2009. (**Kırca, Kaldırılması Gereken Bir Ayrım**)

Kırca, Çiğdem: Örtülü (Gizli) Boşluk Ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion), AÜHFD, C. 50, S. 1, 2001, s. 91-115. (**Kırca, Örtülü Boşluk**)

Kırca, Çiğdem: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Üretici-İmalatçı Olarak Franchise Veren, BATIDER, C. 20, S. 1, 1999, s. 21-36. (**Kırca, BATIDER**)

Kırca, Çiğdem: Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar, Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi, 19-22 Kasım 2018, Sema Uçakhan Güleç; Necdet Basa (Ed.), Ankara 2018, s. 788-812. (**Kırca, Sonradan Ortaya Çıkan Zararlar**)

Kırca, Çiğdem: Müteselsil Sorumlulukta Borçlar Kanunu Tasarısı ile Getirilen Değişiklikler, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Mehmet Ünal/Veysel Başpınar/Mehmet Kılıç/Süleyman Yılmaz (Ed.), Yetkin, Ankara 2006, s. 641-674. (**Kırca, Müteselsil Sorumluluk**)

Kırca, İsmail/ Aydın, Ramazan: İnkişaf Riski- İmalatçının/Üreticinin Sorumluluğu, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, s. 679-692.

Kirkpatrick, Ferry: Product Liability Law: From Negligence to Strict Liability in the US, Business Law Review, 2009, s. 48-56.

Klindt, Thomas / Schucht, Carsten/ Kapoor, Arun/ Wende Susanne: Kommentar zum Produktsicherheitsgesetz, Thomas Klindt (Hrsg.), 3. Auflage, CH Beck, 2021. (**Klindt ProdSG/Yazar Adı**)

Kocayusufpaşaoğlu, Necip / Hatemi, Hüseyin/ Serozan, Rona / Arpacı, Abdülkadir (Serozan): Borçlar Hukuku C. 3, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 6. Baskı, Filiz, İstanbul 2014.

Koch, Bernhard A. / Borghetti, Jean-Sébastien / Machnikowski, Piotr/ Pichonnaz, Pascal/ Rodríguez de las Heras Ballell, Teresa / Twigg-Flesner, Christian / Wendehorst, Christiane: Response of the European Law Institute to the Public Consultation on Civil Liability – Adapting Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence, <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/jetl-2022-0002/html>

Krauskopf, Joan M.: Products Liability, Missouri Law Review, 32/ 4, 1967, s. 459-471.

Kren Kostkiewicz, Jolanta: Orell Füssli Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser (Hrsg.), Orell Füssli Verlag AG, Art. 184–215, 3. überarbeitete Auflage, 2016. (OFK-OR, Kostkiewicz)

Kullman, Hans Josef: Produkthaftungsgesetz, Gesetz über die Haftung fehlerhafte Produkte (ProdHaftG), Kommentar, 4. Auflage, Erich Schmidt Verlag, Berlin 2004.

Kurtalan Güner, Gökçe: Dijital Çağda Ürün Sorumluluğuna İlişkin Bazı Meseleler, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu, Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 239-261.

Lenz, Tobias: Produkthaftung, vollständig überarbeitete Auflage 2. Auflage, CH Beck, 2022.

Lenz, Tobias: Beck'sches Rechtsanwalts-Handbuch, Christoph Hamm (Hrsg.), Produkthaftung § 27, 12. völlig überarbeitete und erweiterte Auflage, CH Beck, München 2022.

Müller, Christoph: Neueste Entwicklungen in der Produktheftpflicht: Vom Art. 55 OR zum BGE 137 III 226, Furrer Andreas/Fellmann Walter (Hrsg.), Produktesicherheit

und Produkthaftung – Die Schonzeit für Hersteller, Importeur und Händler ist vorbei!, Stämpfli, Bern 2012, s. 125-143.

Nart, Serdar: Haksız Fiillerde Zamanaşımına İlişkin Hükümün Değerlendirilmesi (TBK m. 72), MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), s. 215-238.

Nomer, Haluk Nami: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Beta, İstanbul 2021.

Nomer, Haluk Nami/ Ergüne, Mehmet Serkan: Eşya Hukuku, 8. Baskı, Onikilevha, İstanbul 2020.

Oftinger, Karl / Stark, Emil W.: Schweizerisches Haftpflichtrecht, Erster Band: Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Schulthess, Zürich 1995. (Oftinger/Stark §)

Oftinger, Karl / Stark, Emil W.: Schweizerisches Haftpflichtrecht, Zweiter Band: Besonderer Teil, Erster Teilband: Verschuldenshaftung, gewöhnliche Kausalhaftungen, Haftung aus Gäwasserverschmutzung, 4. Auflage, Schulthess, Zürich 1995. (Oftinger/Stark II/1, §)

Oğuzer, Pelin/ Baysal, Başak: Ürün Güvenliği ve Ürün Sorumluluğu Ekseninde Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 111-172.

Oğuzer, Pelin: Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Üreticinin Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri, Onikilevha, İstanbul 2020.

Oğuzman, Kemal/ Öz, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, 10. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Oğuzman, Kemal/ Seliçi, Özer/ Özdemir, Saibe Oktay: Eşya Hukuku, 23. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2021.

Okur, Sinan: Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Sorumluluk- Yapay Zekâ Sorumluluk Doktrinine Mukayeseli Bir Katkı, Adalet, Ankara 2021.

Oral, Tuğçe: Kahramanmaraş Depremlerinin Yarattığı Zararların Gideriminde Alternatif Bir Öneri: Taşınmazların Verdiği Zararların Ürün Sorumluluğu Kapsamında Tazmini, AÜHFD, C. 72, S. 1, 2023, s. 121-142.

Oughton, David/ Lowry, John: Consumer Law, Second Edition, 2000.

Owen, David G. / Montgomery, John E. / Davis, Mary J.: Product Liability and Safety, Cases and Materials, 4th Edition, Thomsen West, New York 2004.

Öz, Turgut: Üreticinin Sorumluluğu, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2007, s. 7-18.

Özel, Çağlar: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2014.

Özsunay, Ergun: Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk Yapımcının Sorumluluğu, BATIDER 1979, C. X, S. 1, s. 97-158.

Öztan, Bilge: İmalatçının Sorumluluğu, Turhan Kitabevi, Ankara 1982.

Polat, Cemre: Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 70, S. 4, 2021, s. 973-1041.

Polat, Cemre: Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukukunda Otonom Sistemler, Yetkin, Ankara 2022.

Prosser, William L.: The Fall of the Citadel (Strict Liability to the Consumer), Minnesota Law Review, 50/791, 1966, s. 791-848.

Prosser, William L.: The Assault Upon the Citadel (Strict Liability to the Consumer), The Yale Law Review, , 69/7, 1960 s. 1099-1148.

Rado, Türkan: Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku, 14. Baskı, Filiz, İstanbul 2018.

Rey, Heinz: Außervertragliches Haftpflichtrecht, überarbeitete ergänzte 4. Auflage, Schultess, Zürich 2008.

Roberto, Vito: Produkthaftung und Software, JKR 2000 Jahrbuch des Schweizerischen Konsumentenrechts, Alexander Brunner/Manfred Rehbinder/Bernd Stauder (Hrsg.) Stämpfli, 2000 Bern, s. 55-73.

Sanlı, Kerem Cem: Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Ürün Sorumluluğu Tazminatının Dayandığı Esasın Eleştirisi, Sorumluluk Hukuku Konferansları-I Ürün Sorumluluğu, Yeşim Atamer/Başak Baysal (Ed.), Onikilevha, İstanbul 2022, s. 57-80.

Schmid, Jörg/ Stöckli, Hubert/ Krauskopf, Frederic: Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil, ergänzt verbessert und aktualisiert 3. Auflage, Schultess, Zürich 2021.

Schucht, Carsten: Nomos Kommentar zur Produkthaftungs- Produktsicherheitsrecht, Philipp Ehring/Jürgen Taeger (Hrsg), Art. 1-9, 29-44 MÜ-VO, Nomos, Baden-Baden 2022 (NK-ProdR/Carsten Schucht MÜ-VO)

Schwenzer, Ingeborg: Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, überarbeitete 5. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern 2009.

Schweig, Barry B.: Products Liability Problem, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 443/1, s. 94-103.

Sedgwick, Wallace / Conley, Scott / Sleight, Roger: Products Liability: Implied Warranties, Marquette Law Review, 48/2, Fall 1964, s. 139-171.

Serozan, Rona: Haksız Fiil ve Haksız Zenginleşme Sorumluluklarının Açıklarını Sözleşme Sorumluluğu ile Kapatma Eğilimi, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007. (**Serozan**, Haksız Fiil)

Serozan, Rona: Borçlar Hukuku Özel Bölüm, Güncellenmiş genişletilmiş 4. Baskı, Onikilevha, İstanbul 2019. (**Serozan**, Özel Bölüm)

Serozan, Rona: Tüketicuyu Koruma Kanunu Değişikliğinin Artıları ve Eksileri, İÜHFM, C. LXI, S. 1-2, 2003, s. 339-356. (**Serozan**, İÜHFM 2003)

Serozan, Rona: Tüketicuyu Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemesinin Eleştirisi, Yasa Hukuku İçtihat Mevzuat Dergisi, C. XV, S. 173/4, 1996, s. 579-598. (**Serozan**, Tüketici)

Sirmen, Ayşe Lale: Ürün Sorumluluğu, Sorumluluk Hukuku Sempozyumu Bildirileri Kitabı (Tam Metinler) – 23-24 Haziran 2022, Tufan Öğuz/Kerem Öz (Ed.) İstanbul 2022, s. 63-92. (**Sirmen**, Ürün Sorumluluğu)

Sirmen, Ayşe Lale: Eşya Hukuku, 10. Baskı, Yetkin, Ankara 2022. (**Sirmen**, Eşya Hukuku)

Söğütlü, Özlem: Roma Özel Hukuku, 3. Baskı, Seçkin, Ankara 2022.

Tandoğan, Hâluk: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 1981.

Tandoğan, Haluk: Tüketicilerin Korunması ve Sözleşme Özgürlüğünün Bu Açından Sınırlanması, AÜHF Yayınları, Ankara 1977.

Tarman, Zeynep Derya: Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış, İÜHFM, C. LXV, S. 2, 2007, s. 299-326.

Taeger, Jürgen: Nomos Kommentar zur Produkthaftungs- Produktsicherheitsrecht, Philipp Ehring/Jürgen Taeger (Hrsg), §§ 2, 3 ProdHaftG, Nomos, Baden- Baden 2022 (NK-ProdR/Jürgen Taeger ProdHaftG)

Tekinay, Selahattin Sulhi / Akman, Sermet / Burcuoğlu, Haluk / Altop, Atilla: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993.

Tiftik, Mustafa: Tehlike Sorumluluğunun Ayırıcı Özellikleri ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, Atatürk Üniv. Yayınları, 2. Baskı, Erzurum 1997. (Tiftik, 1997)

Tiftik, Mustafa: Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 2. Baskı, Yetkin, Ankara 2005. (Tiftik, 2005)

Tiryaki, Betül: Avrupa Konseyi'nin 25.07.1985 Tarihli Direktifi'ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesesi, AÜHFD, C. 55, S. 2, 2006, s. 229-248.

Tutumlu, Mehmet Akif: Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması, 4. Baskı Ankara 2008.

Ünal, Akın/ Kalkan, Arif: Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuku Dair Düşünceler, TAAD, Y. 11, S. 39, s. 45-82.

Ünal, Mehmet/ Başpınar, Veysel: Şekli Eşya Hukuku, 12. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2021.

von Tuhr, Andreas / Peter, Hans: Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Band I, 3. Auflage, Schulthess, Zürich 1984.

von Westphallen, Friedrich Graf: Produkthaftunghandbuch, Bd. 1: Vertragliche und Deliktische Haftung, Strafrecht und Produkt-Haftpflichtversicherung- II, 2. Auflage, 1997 München; Bd. 2: Das deutsche Produkthaftungsgesetz, Produktsicherheit, internationales Privat und Prozessrecht, Länderberichte zum Produkthaftungsrecht, München 1999.

Wagner, Gerhard: Münchener Kommentar zum BGB, Band 7 Schuldrecht-Besonderer Teil IV, Mathias Habersack (Hrsg.), §823 Schadenersatzpflicht, §§ 1-19 Produkthaftungsgesetz, 8. Auflage, CH Beck, München 2020 (**MüKo/Wagner, BGB**)

Wagner, Gerhard: Produkthaftung für autonome Systeme, Archiv für die civilistische Praxis, 2017, Heft 6, s. 707-765. (**Wagner, AcP 2017**)

Wandt, Manfred: Internationale Produkthaftung, Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 1995.

Weber, Rolf H./ Emmenegger, Susan: Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen Die Wirkung der Obligationen: Die Folgen der Nichterfüllung, Art. 97-109 OR, 2. Auflage, Stämpfli, Bern 2020. (**BernK-OR, Weber/Emmenegger**)

Yavuz, Cevdet: Tüketicinin Korunması Bakımından İmalatçının Ürün Sorumluluğu, Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, Filiz Kitapevi, İstanbul 2013, s. 1316-1332.

Yavuz, Cevdet: Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler C. 1, 11. Baskı, Beta, İstanbul 2022.

Yıldırım, Abdülkerim: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler, GÜHFD, C. 17, S. 1-2, 2013, s. 1015-1048.

Yıldırım, Fadıl / Başpınar, Veysel: Doktrin ve Uygulama Açısından Türk-İsviçre Hukukunda Doğrudan Doğruya ve Dolaylı Zarar Ayrımı, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s. 1093-1125.

Yılmaz, Süleyman: Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler, AÜHFD, C. 59, S. 3, 2010, s. 551-578.

Zevkliler, Aydın / Aydoğdu, Murat: Tüketicinin Korunması Hukuku Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 3. Baskı, Ankara 2004.

Zimmermann, Reinhard: The Law of Obligations Roman Foundations of the Civilian Traditions, Oxford University Press, 1996.